Да чытачоў

Паважаныя нашы суайчынікі ды ўсе нашыя сябры і дабразычліўцы! Мінула ўжо бязмала пяць гадоў, як было заснавана Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Яно паставіла сваёй мэтай, каб тутэйшыя беларусы адчувалі сябе роўнымі сярод роўных у сям'і розных народаў, што засяляюць дзяржаву, у якой яны жывуць. Але на працягу ўсіх пасьляваенных дзесяцігодзьдзяў яны сябе такімі не адчувалі... Не маглі адчуваць сябе роўнымі, бо ў іх адабралі школу на роднай мове, забаранілі свае грамадзкія суполкі, адабралі і катэгарычна забаранілі друкаванае слова на сваёй мове, як гэта ўжо было аднойчы за царскім часам.

Дык ня дзіва, што тутэйшы беларус быццам заснуў ды ніяк ня можа зразумець, хто ён такі, нават мову сваю матчыну, мову сваёй бабулі, называе простай.

Беларусаў будзіў ад сну Кастусь Каліноўскі—*„Яська, гаспадар з-пад Вільні"* ў сваёй „Мужыцкай праўдзе"; іх перасьцерагаў ад духоўнай сьмерці Мацей Бурачок, што нарадзіўся ў Сьвіранах непадалёк ад Вільні; іх будзілі віленскія газэты „Наша Доля" і „Наша Ніва" на зары дваццатага стагодьдзя.

Урэшце беларусы абудзіліся і абвесьцілі сваю незалежную рэспубліку яшчэ ў 1918 годзе амаль адначасова з літвінамі, толькі ж лёс не дазволіў ім зьберагчы яе. І яны былі адкінуты далёка назад ад тых дасягненняў, якія яны ўжо здолелі здабыць.

Мо сёння нам яшчэ цяжэй узьнімацца з-пад таго прыгнёту, чымся было сто гадоў таму назад, але ўсё ж Беларусь жыве... А каб яна сапраўды жыла, дык трэба яе любіць, трэба шанаваць сваю родную мову, трэба пазбыцца свайго гістарычнага бяспамяцтва.

Сягоньня надыйшоў час, калі гэта стала магчымым. Гэтая сьціплая старонка паказвае, што ня ўсе вакол нас адносяцца да нас непрыхільна. Жывое друкаванае слова шмат што можа зьдзейсьніць.

Мо гэты наш лісток на беларускай мове пакуль што толькі кволая іскрынка, але ж раздьмухаўшы яе можна распаліць і вогнішча, ля якога сагрэюцца схаладзелыя душы тых дарагіх землякоў, забыўшых сваё радство і племя ды якім трэба крыху цяпла. Дык гуртуймася ж, каб зьвінела наша песьня, гучэў прыгожы верш, цешыў вока бадзёрны танец...

Пішэце нам пра ўсё тое, што вас хвалюе, пра тое, што хацелі б вы даведацца з гэтае старонкі, дасылайце нам свае матэрыялы, працуйма разам,—тады і Таварыства нашае набудзе больш сілы ды здолее пашырыць сваю дзейнасьць!

Рэдакцыйная Калегія Таварыства Беларускай Культуры.

Ёсць Пасольства Беларусі ў Вільні!

Гутарка з Паверaным у справах Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы Уладзімірам Шчасным.

— Як вы ставіцеся да таго, што паміж суверэннымі дзяржавамі Рэспублікай Беларусь і Літоўскай Рэспублікай прайшла ўжо сапраўдная дзяржаўная, а не ўмоўная адміністратыўная мяжа?

— Асабіста я амаль прызвычаіўся. Адчуванне такое, што даводзіцца разязджацца добрым суседзям па камунальнай кватэры. З аднаго боку—у кожнага ёсць надзея на ўтульнасць і асабісты парадак, а з другога боку—ўсё ж не пакідае пачуццё смутку ад знікнення былой супольнасьці, узаемападтрымкі.

— Ці не здаецца Вам, што парушэнне эканамічных і іншых сувязей адмоўна адгукнецца на становішчы грамадзян нашых дзяржаў?

— Не думаю што гэта будзе нейкае фатальнае парушэнне. Упэўнены, што дарога паміж Мінскам і Вільнюсам не зарасьце травой. Цяпер кожны з нас заклапочаны ўнутранымі справамі. З цягам часу аддыхаемся, азірнемсяі зноў адновім тыя трывалыя і прыязныя адносіны, што спрадвеку існавалі паміж нашымі народамі. Але цяпер будзем будаваць іх, як бы мовіць, „па гарызанталі" а не „пірамідальна", як раней калі мы ведалі адзін пра аднаго праз цэнтральнае тэлебачанне з Масквы. Ужо цяпер паміж нашымі краінамі падпісана два дзесяткі пагадненняў, пастаянна вядуцца двухбаковыя перамовы на самых розных узроўнях. Зрэшты, упершыню ствараюцца дыпламатычныя прадстаўніцтвы ў Вільнюсе і Мінску. Што ж датычыцца эканамічных сувязей, то ва ўмовах рынковай, а не адміністратыўна-каманднай сістэмы, прадпрымальніцтва, як тая вада, знойдзе сабе дарогу праз усе перашкоды.

— Якой бачыцца Вам роля Пасольства Беларусі ў такі вось пераходны перыяд?

— Падтрымліваць ужо існуючыя і разьвіваць новыя палітычныя, культурныя, эканамічныя сувязі, інфармаваць свой урад аб падзеях у суседняй краіне, ажыццяўляць консульскую дзейнасць.

— Дарэчы аб ёй... Літва ўводзіць візавы рэжым у дачыненні да дзяржаў СНД, у тым ліку і Беларусі. Якая будзе рэакцыя беларускага боку?

— Міністр замежных спраў Рэспублікі Беларусь П. Краўчанка ў час свайго візіту ў Літоўскую Рэспубліку напачатку верасьня прапанаваў не ўводзіць візавы рэжым паміж нашымі дзяржавамі. У выніку перамоў паміж прэм'ер-міністрамі абедзвюх краін, што адбыліся 29 кастрычніка, была дасягнута дамоўленасць наконт таго, што візавы рэжым адносна грамадзян Беларусі не будзе уведзены да 1 студзеня 1994 года. Будуць працягвацца перамовы па спрашчэнню візавога рэжыма ў будучым.

— Вы трапна ахарактарызавалі адносіны паміж нашымі народамі як прыязныя і трывалыя. Гэта не дзіўна, бо нас яднаюць як гістарычныя, так і сямейныя і кроўныя сувязі. Вядома, што ў Віленскім краі, ды і па ўсёй Літве жыве шмат беларусаў, як па пашпарту, так і па сьвядомасьці ці проста па паходжанню. Як Пасольства будзе ладзіць адносіны з імі?

— Будзем бараніць, калі раптам гэта спатрэбіцца, правы грамадзян Беларусі, што стала жывуць у Літве, і клапаціцца наконт культурных патрэб тых беларусаў, якія выбралі грамадзянства Літвы, але жадаюць захаваць сваю этнічную адметнасьць. Вядома, адпаведная дзейнасьць будзе праводзіцца ў межах заканадаўства і згодна з Канстытуцыяй Літоўскай Рэспублікі, а таксама міжнароднага права. Беларусы—народ памяркоўны і ніколі не патрабуюць зашмат. Калі агульнымі намаганнямі разам з літоўскім бокам будзе створана патрэбная колькасць беларускіх навучальных устаноў, культурных цэнтраў і сродкаў масавай інфармацыі, беларусы, якія жывуць у Літве, сваёй руплівай працай, а яны на яе здатныя, будуць шчыра спрыяць росквіту Літоўскай Рэспублікі. Такія ж умовы беларуская дзяржава будзе імкнуцца стварыць і для літоўцаў, якія жывуць у Беларусі.

— Што пажадаеце нашай старонцы?

— Вядома, усяго самага найлепшага, і каб Голас тутэйшага беларуса быў заўсёды чуцен у сугучнасьці галасоў народаў, што спрадвеку жывуць на гэтай зямлі.

Сьв. Прадслава-Еўфрасіня Полацкая

Юбілей граматыкі Тарашкевіча

У адным з верасьнёўскіх нумароў газэты „Эхо Літвы" была адзначана юбілейная дата выхаду першага выданьня „Беларускай граматыкі для школ" Браніслава Тарашкевіча. Гэтая падзея адбылася ў верасьні 1918 году ў Вільні, а значыць з таго часу мінула 75 гадоў.

Браніслаў Тарашкевіч гэта беларус з-пад Вільні, ён нарадзіўся ў засьценку Мацюлішкі былой гміны Міцкуны і ўсё яго далейшае жыцьцё цесна зьвязанае з Вільняю. Тарашкевіч пакінуў глыбокі сьлед у гісторыі нашай культуры як вучоны-філёляг, а таксама пісьменьнік-перакладчык, асьветнік і грамадзка-палітычны дзеяч, але ж бадай, найважнейшае з яго творчай спадчыны гэта стварэньне навукова апрацаванай граматыкі сучаснай беларускай літаратурнай мовы. Яго граматыка пазьней шмат разоў перавыдавалася і была асноўным і хіба адзіным дапаможнікам выкладаньня беларускай мовы ў пачатковых і сярэдніх школах Заходняй Беларусі міжваеннага часу. Аснаўнымі прынцыпамі граматыкі і правапісу Тарашкевіча карысталіся і ў Савецкай Беларусі ажно да рэформы, праведзенай у 1933 годзе. Сваімі адступленьнямі ад асноваў граматыкі Тарашкевіча гэтая рэформа была дужа шкоднай зьявай і прывяла сёння беларускае мовазнаўства да неабходнасьці новага перагляду правілаў і вяртання да шматлікіх папярэдніх дасягненьняў Тарашкевіча.

Сучасны правапіс мае шмат заганаў, бо быў вынікам не навуковых досьледаў, а загаду ўладаў, ад чаго і завуць яго крыху зьдзекліва „наркамаўкай", затое можна часта пачуць такое выражэньне, што многія пачынаюць ізноў пісаць „тарашкевіцаю". Гэта сьведчыць аб няўміручасьці яго імені і навуковых здабыткаў...

А ў Вільні пра Тарашкевіча яшчэ ведаюць як пра аднаго з дырэктараў Віленскай Беларускай гімназіі, аб адраджэньні якае сёньня шмат гаворыцца, ды як пра выкладчыка ў ёй лацінскай мовы. У 1922 годзе вялікі аўтарытэт Тарашкевіча дапамог яму трапіць у польскі парлямент як дэпутату ад жыхароў Заходняй Беларусі. Ён шчыра бараніў інтарэсы беларускага насельніцтва ў польскім сойме, здолеў арганізаваць і стаць лідэрам стотысячнай сялянска-работніцкай Грамады. Ён быў выдатным аратарам, здольным арганізатарам і таленавітым публіцыстам.

Ды ён ня мог дагадзіць ні польскаму акупацыйнаму рэжыму, які разграміўшы Грамаду пасадзіў яго ў вастрог, ні такому ж антынароднаму Савецкаму рэжыму, трапіўшы ў кіпцюры якога, Тарашкевіч быў расстраляны ў лістападзе жудаснага 1938 году... Але да тэмы пра складаны, гераічны і трагічны жыцьцяпіс Браніслава Тарашкевіча мы яшчэ не аднойчы вернемся на нашай старонцы.

Сёньня ж рэдакцыйная Рада нашага сьціплага лістка апынулася перад неабходнасьцю разважыць пытанне, якім правапісам карыстацца ў сваіх артыкулах і наважыла прыняць пад увагу наступныя аргумэнты. У Вільні і на Віленшчыне ў беларускім друку заўсёды карысталіся тарашкевіцаю, яе карані тут вельмі моцныя і яна захавалася ў памяці старэйшага пакаленьня, якое на гэтай зямлі вучылася ў беларускіх пачатковых школах і Віленскай Беларускай гімназіі. Гэтым правапісам карыстаецца таксама газэта „Наша Ніва", якая ўжо трэці год, хаця і зрэдку, выдаецца ў Вільні. Хаця з некаторымі зьменамі, але ў аснаўным паводле правапісу Тарашкевіча выдаецца друк у беларускім замежжы. На гэты правапіс пераходзяць і некаторыя часопісы ў Рэспубліцы Беларусь.

Дык хіба ж давядзецца захаваць даўнюю традыцыю і ў нашых публікацыях прынамсі да часу, калі будуць аканчальна апрацаваныя і ўведзеныя ва ўжытак новыя нарматывы беларускай граматыкі і правапісу ў незалежнай Рэспубліцы Беларусь.

Лявон Луцкевіч

820 гадоў з дня сьмерці Еўфрасінні Полацкай

Сярод сьвятых у хрысьціян Беларусі асаблівай павагай і любоўю карыстаецца Прасьвятая Еўфрасіння Полацкая. І гэта зразумела. Сьвятая Еўфрасіння прысьвяціла сваё жыццё ня толькі справам боскім, але ня ў меншай меры барацьбе за матэрыяльны дабрабыт насельніцтва, за яго здароўе і агульналюдзкую культуру.

На поглядах і фармаванні характару Сьвятой Еўфрасінні бязумоўна адбіліся падзеі, беды і трагедыі тагачаснай эпохі. Гэта быў час жорсткай барацьбы князёў-феадалаў за пяршынство, "сэньёрат" на усходне-славянскіх тэрыторыях, калі супроцьпаставіліся Полацкія і Кіеўскія князёўскія роды.

Дачка полацкага князя Сьвятаслава (унучка Усяслава-Чарадзея)—12-гадовая Прадслава перажыла трагічную долю Бацькаўшчыны, праіграўшай вайну з Кіеўшчынай. Крывавае змаганне, распачатае Уладзімірам Манамахам прадоўжыў яго сын Мсьціслаў. Ён падгаварыў сваіх шматлікіх саюзьнікаў і нечакана напаў на беларускія землі. Быў захоплены непадрыхтаваны належна Полацк. Бацька Прадславы разам з іншымі беларускімі князямі быў захоплены ў палон і высланы ў Візантыю, дзе імператарам быў іх сваяк з роду Каменаў (па мацяры). Толькі менскі князь Глеб загінуў у Кіеўскім Княжым астрозе.

Юная князеўна Прадслава знайшла ратунак у манастыры, дзе Ігуменяй-Княгіняй была яе цётка. У гэтым жа кляштары прытуліліся і сястра Градзіслава, і дваюрадная сястра—Зьвеніслава. Рэлігійная і ваенная этыка тых часаў сурова забараняла вайскам любой стараны захапляць і бясчэсціць манастыры.

Характэрна, што ў выпадках палону або гібелі пануючых князёў, улада фактычна перайходзіла ў рукі іх жонак, або дачок,—у манастыры. Адным з доказаў гэтага зьяўляецца знойдзеная пячатка Еўфрасінні Полацкай, якою карысталіся пры афармленіі дзяржаўных дакументаў.

Будучы пастрыжанай у манашкі, Прадслава прыняла імя Еўфрасінні. Яна старанна вучылася, пільна выкарыстоўвала гэтыя гады для паглыблення сваіх ведаў і вывучэння грэцкай мовы. Рыхтавалася да будучай вялікай працы. І адразу ж пасьля дасягнення паўналецця распачала шырокую і важную для нацыі дзейнасць. Пакідае кляштар свае цёткі-княгіні і распачынае будаўніцтва манастыра пры храме Сьвятой Сафіі, каторы незадоўга становіцца адным з найбольшых цэнтраў рэлігійнага і культурнага жыцця Беларусі. Па яе заказу выконваецца напрастольны крыж, які атрымаў памятную для ўсіх пакаленняў назву ЕЎФРАСІНЕЎСКАГА. Тварцом яго быў Лазар Богша. Такі крыж з двума папярэчкамі значыўся на патрыяршым посаху і быў сімвалам патрыяршай улады. А патрыярх лічыўся галоўнай уладай краіны. Сёння гэты крыж (арыгінал) паводле некаторых зьвестак знаходзіцца ў Амерыцы, аднак дакладнае месца не ўстаноўлена. Мяркуецца, што гэты наш нацыянальны скарб хаваецца ў прыватным сховішчы аднаго з мульцімільянераў.

Наступнай важнай для Полаччыны падзеяй было заснаванне Спаскага манастыра ў Сяльцы каля Полацка, а крыху пазьней—мужчынскага манастыра. Трэба памятаць, што ў тыя часы манастыры былі галоўнымі цэнтрамі разьвіцця асьветы і навукі краю.

Сьвятая Еўфрасіння аддавала свае веды і сілы ня толькі рэлігійнай дзейнасці, ня толькі ўзначальвала пабудовы манастыроў і цэркваў. Яна сама пісала летапіс, вершаваныя творы, перакладала кнігі з грэцкай мовы на старабеларускую. І нават уласнаручна выконвала красьлярскія работы і планы архітэктуры храмаў. Адначасна была выкладчыцай у манастырскай школе і актыўна удзельнічала ў дзяржаўным жыцці Полаччаны.

Немагчыма не адзначыць велічы і чуласьці яе душы адносна балючых патрэбаў яе суайчыннікаў. Побач з важнейшымі дзяржаўнымі і агульнанацыянальнымі справамі, Еўфрасіння штодзенна прымала бедных, хворых і пакрыўджаных людзей, ратавала іх ад бедаў, дапамагала ў няшчасьці. Полацкі летапісец піша, успамінаючы дзейнасць Сьвятой Еўфрасінні:

— "Еўфрасіння—арол паднябесны, праляцеўшы з Захаду на Усход, каторы як сонечны промень асьвяціў усю полацкую зямлю... Яна была заступніцай пакрыўджаных, суцяшальніцай пакутуючых, апранаючай нагіх"...

Сьвятая Еўфрасіння і пасьля свае сьмерці ў Ерусаліме асталася для беларускага народу яго заступніцай перад Усявышнім і перад крыўдзіцелямі на нашай грэшнай зямлі. Пад імем нашай вялікай асьветніцы—Сьвятой Еўфрасінні пабудаваны і асьвечаны першыя беларускія Храмы у Амерыцы, Канадзе, Англіі.

У Вільні царква Еўфрасінні Полацкай знайходзіцца на Еўфрасіньеўскіх магілках, на Ліпаўцы.

Аляксей Анішчык

Віленскае Згуртаванне палітзняволеных

Нядаўна ў Вільні зарэгістравана яшчэ адна беларуская арганізацыя: Згуртаванне беларусаў-палітзьняволеных. Статут прадугледжвае прыналежнасьць да згуртавання былых палітвязьняў-беларусаў, а таксама членаў іх сямей, якія згодны з вымаганнямі статута арганізацыі і выяўляюць жаданне супрацоўнічаць.

Статут і дзейнасць членаў згуртавання асноўваюцца на платформе

1. **Незалежнасьці Літоўскай Рэспублікі;**
2. **Узмацнення добрасуседзкіх узаемаадносін між Рэспублікамі Летувы і Беларусі;**
3. **Сяброўскай узаемадапамогі беларусаў-палітвязьняў.**

Прадугледжваецца таксама наладжванне сувязі з суполкамі былых палітычных вязьняў Беларусі і іншах рэспублік, а таксама цеснае супрацоўніцтва з усімі беларускімі арганізацыямі Віленшчыны і Летувы.

У склад Рады Згуртавання выбраны:

Анішчык Аляксей (старшыня)
Шыцея Кастусь (намесьнік старшыні)
Каўшанка Зоя
Навумчык Яўгеня

Тымчасовы тэлефон арганізацыі — 75-86-06

Андрэй Чэмер

ІНФАРМАЦЫЯ

Харавы гурток пры клюбе аматараў беларускай культуры „Сябрына" узнавіў пасьля летняга перапынку сваю дзейнасць. Рэпэтыцыі адбываюцца ў кожную суботу ў 15^{00}, у Палацы ПРАФСАЮЗАЎ (вул. Міколайчо-Пуціно 5). Усіх, хто любіць беларускую песьню—запрашаем!

Варта паслухаць ПЕРШУЮ праграму Літоўскага радыё штодня ў 21^{05}, навіны на беларускай мове. Па ДРУГОЙ праграме—кожную суботу ў 11^{30} беларускую перадачу.

Кожную суботу ў 16^{05} ТЭЛЕБАЧАННЕ Літвы перадае беларускую праграму.

ВЫДАВЕЦ — Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільнюс, вул. Селю 21 кв.2 Па ўсіх пытаннях званеце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 2

Пазнайма свой горад!

Вільня — гэта горад адметны сваёй шматнацыянальнай культурай. Так склаўся яго лёс. Ужо ад самага заснаваньня горада, а бадай яшчэ значна раней, гэтая тэрыторыя засялялася плямёнамі розных энічных групаў. Гэта было балцка-славянскае пагранічча. Прашчуры карэнных жыхароў сучаснай Літвы і сучаснай Беларусі здавён жылі на гэтай зямлі.

Гэтая адметнасьць Вільні і Віленскага краю захавалася і да сёньняшняга дня. Толькі сёньня Віленшчыну можна назваць больш канкрэтна: — літоўска-беларускім памежжам.

Старажытнае паселішча, пра існаваньне якога сьведчаць толькі археалягічныя раскопкі, ператварыўшыся ў абарончае гарадзішча, зрабілася сталіцай магутнай балцка-славянскай імпэрыі, якая называлася Вялікім княствам Літоўскім. Ужо ў першай чвэрці XIV стагодзьдзя Вільня стала сталіцай гэтай дзяржавы.

У працэсе разьвіцьця горада пастунова ўліваліся прадстаўнікі і іншых народнасьцяў, якія траплялі сюды рознымі шляхамі і пры розных абставінах. Гэтак за панаваньня вялікага князя Вітаўта на пераломе XIV і XV стагодзьдзяў у Вільню і яе ваколіцы трапілі татары і караімы ды з таго часу сталі карэннымі жыхарамі гэтага рэгіёну.

Эканамічныя зносіны гістарычнай Літвы — Вялікага княства Літоўскага з Заходняй Эўропай паспрыялі зьяўленьню тут немцаў і жыдоў. На нейкім этапе яны ігралі значную ролю ў гаспадарчым жыцьці гораду, — у гандлі і пашырэньні рамёстваў.

Далейшае больш сьціслае аб'яднаньне ВКЛ з Польшчай прывяло да экспансыі апошняй ня толькі ў палітычным, але і ў культурным жыцьці. Палітычны і рэлігійны націск каталіцызму, які ажыцьцяўляўся праз Польшчу, паступова прывёў да зьяўленьня польскага духавенства і інтэлігенцыі ў нашым горадзе. Гэта паспрыяла апалячваньню вышэйшых пластоў грамадзтва ВКЛ, якія ўсё ж, ня гледзячы на гэта, не пераставалі лічыць сябе за літвіноў, бяз розьніцы свайго этнічнага паходжаньня.

У канцы XVIII стагодзьдзя, калі дзякуючы канстытуцыі 3-га траўня рэчпаспалітая многіх народаў стала называцца рэчпаспалітаю польскай, а ВКЛ страціла значную частку свайго сувэрэнітэту, наступае падзел гэтай аб'ядчанай дзяржавы між трыма эўрапейскімі імпэрыямі, а ўся тэрыторыя сучаснай Літвы і сучаснай Беларусі як адно цэлае трапіла пад акупацыю Расейскай імпэрыі разам са сваёй супольнай сталіцаю — Вільняю.

Імпэрская палітыка Масквы з шчырай дапамогай праваслаўнай царквы імкнулася да поўнай асыміляцыі гэтага краю, да ператварэньня яго ў правінцыю Расеі. І ўсё ж рух супраціўленьня агрэсару на працягу XIX стагодзьдзя прыводзіць пастунова да абуджэньня прыспаных нацыянальных сілаў народаў-аўтахтонаў: літвіноў і беларусаў. Складаныя шляхі нацыянальна-вызваленчых рухаў сьведчылі тады і напаміналі пра супольны гістарычны лёс гэтых абодвух народаў, умацоўвалі іх салідарнасьць у барацьбе за волю.

Але ж прадстаўнікі ўсіх пералічаных тут народаў у большай ці меншай меры, у той ці іншай ролі ўдзельнічалі ў стварэньні культурнага аблічча гораду, спрыялі яго разьвіцьцю, — нават тыя, што трапілі сюды ў выніку палітычнай экспансыі.

Сёньня ўсе яны маюць права ганарыцца гэтым горадам, адчуваць яго ў нейкім сэньсе сваім і адчуваць, што ён прымае іх за сваіх, лічыць яго сваім родным, урэшце шчыра любіць яго...

Ня меншую, як хто іншы, маюць падставу і права да гэтага беларусы, якіх мова ня толькі ў гаворцы, але і на пісьме стасавалася тут ад самага пачатку, калі даўняе паселішча набыло статус стольнага гораду. Менавіта тут сфармавалася старажытная беларуская літаратурная мова, узьнікла найраней з усіх усходніх славянаў беларускае кнігадрукаваньне, нарадзіўся першы Літоўскі Статут, першыя літоўскія хронікі, — і ўсё гэта на старабеларускай мове.

Нашай гістарычнай спадчыны ў Вільні шмат, — гэта і сівая даўніна, гэта і гады змаганьня за вызваленьне. Спадзяюся, што на гэтую тэму ў нас адбудзецца яшчэ не адна гаворка, а па жаданьні нашых чытачоў мо і не адна вандроўка па вулках старое Вільні. Вядома, калі дазволіць здароўе, —

Ваш дзядзька Лявон.

НАШАЯ ХРОНІКА

* * *

У суботу 16 кастрычніка адбылося сьвята беларускіх школьнікаў у Вільні. Праходзіла яно ў круглай залі палаца культуры на Туравай Гары. Упершыню гэтая заля прыняла вялікую колькасьць беларускіх вучняў. Гэта было іх сьвята, іх першае хрышчэньне на сапраўдных вучняў адраджаючагася ў Літве беларускага школьніцтва. Атмасфэра была вельмі цёплай і нават сямейнай. Пачалося яно ўступным словам настаўніцы мастацтва Касі Харэўскай. Затым выступленьне настаўніцкага гуртка, які падрыхтаваў урывак з ведамай п'есы Янкі Купалы «Паўлінка», а пасьля пачалася галоўная частка вечарыны — гэта выступленьне дзяцей. Кожная кляса выступіла са сваёй праграмай, сваімі нумарамі. Гэта былі вершы, сьпевы, невялічкія гумарыстычныя сцэнкі. Выступалі дзеці розных узростаў — ад пачатковых клясаў да найстарэйшых. Выступленьні 10 і 11 клясаў пацьвердзілі цяжкасьці адаптацыі старэйшых дзяцей у беларускае асяродзьдзе. Яны яшчэ не адважыліся сказаць сваё беларускае слова — але ж гэта толькі пачатак. Мабыць за такі кароткі час дужа цяжка было пераступіць мяжу рускамоўнага насельніцтва і катэгорыі нацыянальна сьвядомага грамадзяніна. Затое ўзнагароду за лепшую беларускую мову атрымала 4-ая кляса і яе настаўніца Валянціна Слесарава. Пачатак зроблены, посьпехаў вам, дзеткі і настаўнікі, на вашым нялёгкім шляху.

* * *

У той жа дзень і, як ні дзіўна, а той самай 15-ай гадзіне, адбылася першая сьпеўка беларускага хору пад кіраўніцтвам Юрыя Зімніцкага. Сёньня ў Вільні яшчэ ня дужа многа розных беларускіх суполак, дык вельмі насьцярожвае поўная адсутнасьць каардынацыі іх дзейнасьці... А сваю дзейнасьць хор спыніў на летні адпачынак яшчэ ў траўні. Ці не зьяўляецца гэта адной з перашкодаў у дасягненьні гэтым калектывам больш важкіх посьпехаў?

* * *

21 кастрычніка ў Вільні ў Міністэрстве культуры і адукацыі Літвы адбылася першая сустрэча двухбаковай міждзяржаўнай камісіі па аднаўленьні ў Вільні музэю імя Івана Луцкевіча. Перамовы пачаліся ад узгадненьня пазыцыяў беларускага боку міжсобку, бо ў яго ўвайшлі прадстаўнікі Міністэрства культуры і дзяржаўных структураў Рэспублікі Беларусь ды прадстаўнікі беларускага грамадзтва Літвы. Прынцыповых разыходжаньняў у поглядах не было. Затым у канфэрэнц-залі міністэрства адбыліся перамовы з прадстаўнікамі літоўскага боку. Першую сустрэчу асабліва плённай назваць нельга. Хаця беларускі бок даволі канкрэтна акрэсьліў канцэпцыю аднаўленьня музэю, літоўскі бок, бароначы свае заваёвы савецкага часу, абраў тактыку замаруджваньня прыняцьця канструктыўных рашэньняў. Ён запрапанаваў беларускаму боку на працягу двух-трох месяцаў распрацаваць канцэпцыю музэю, а гэтым самым адкласьці далейшую працу камісіі да наступнага году, на што беларускі бок пагадзіўся, паказаўшы сваю безпапаможнасьць і адсутнасьць настойлівасьці ў вырашэньні праблемы. Бясспрэчна канцэпуальнае рашэньне аднаўленьня беларускага музэю ў Вільні магло быць прынята ўжо на першай сустрэчы. Пазыцыя літоўскага боку зразумелая, а вось беларускага крыху зьдзіўляе. Ізноў славутая памяркоўнасьць, ці што?

* * *

22 кастрычніка ізноў жа ў круглай залі палаца культуры на Туравай Гары адбылася вечарына, прысьвечаная 100-гадоваму юбілею нараджэньня Паўліны Мядзёлкі. Як і ў бальшыні дзеячоў беларускай культуры, яе равесьнікаў, прасочваецца яе блізкая сувязь з беларускім асяродзьдзем Вільні, якое гуртавалася вакол газэты «Наша Ніва». У Вільні Мядзёлка нейкі час вучылася ў гімназіі, удзельнічала ў працы Віленскага музычна-драматычнага гуртка. Дарэчы, яна выконвала ролю Паўлінкі у Купалаўскай камэдыі «Паўлінка» ў лютым 1913 г. у Пецярбурзе і ў верасьні таго ж году ў Вільні. Дык не прыпадкова юбілей Паўліны Мядзёлкі быў адзначаны спэктаклем Купалаўскай «Паўлінкі», які паказаў віленчукам пінскі тэатр-студыя «Дыяген» у пастаноўцы яго кіраўніка І.Базана. Перад спэктаклем гледачы выслухалі кароткую інфармацыю пра жыцьцёвы і творчы шлях Мядзёлкі. Спэктакль, пастаўлены на добрай беларускай мове, быў цёпла прыняты публікай, якой сабралася каля паўтараста чалавек.

Аглядальнік.

Дзе нашы парафіі?

На Віленшчыне дзейнічаюць сотні каталіцкіх парафіяў з літоўскай мовай набажэнства. У 65 парафіях гучыць польская мова. А ў якім жа касьцёле можна пачуць тутэйшую беларускую мову?.. Парафіяне-беларусы пазбаўлены такой магчымасьці. На працягу апошніх 50-ці гадоў беларускае каталіцкае слова чулася ў Вільні толькі з вуснаў Сьвятога Айца Яна-Паўла II, біскупа Кандрусевіча ды ксяндзоў Алюліса і Чарняўскага.

Толькі яны зразумелі, што Ўсемагутны Бог ня прызнае імперыялізму. Што да яго дайходзяць малітвы на ў с і х мовах, а ў першую чаргу на «хамскай», як яе назвалі варожыя нам духаўнікі.

Тутэйшы.

Бацькаўшчына...

Да вас, радзімыя мясьціны,
Вядзе нас успамінаў рой.
Прытульнасьць бацькавай
хаціны,
Бяроз зялёна-белы строй,
Сузор'і, сполахі зарніцы,
Паходы ў вёскі, вечарніцы,
Лужкоў, узлескаў зелень,
краскі,
Скупыя матчыныя ласкі,
Бязлікіх птушак галасы,
Брылянты ранішняй расы.
І ніва, што ўсіх нас карміла
— Усё нам блізка,
сэрцу міла...

Андрэй ЧЭМЕР.

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

* * *

Паводле заявы кіраўніка Канстытуцыйнай Камісіі — Генеральнага пракурора Беларусі Шаладонава, Вярхоўны Савет 60 артыкулаў праекта Канстытуцыі прыняў цалкам, а 20 — часткова. Кіраўніком дзяржавы прызнаны прэзыдэнт, катораму падначалены Кабінет Міністраў.

* * *

Прыняццё Канстытуцыі мае адбыцца на сесіі ВС, якая пачне сваю працу 9 лістапада.

* * *

У МЗС Беларусі падпісаны пратакол між РБ і КНР пра юрыдычнае супрацоўніцтва ў галіне грамадзянскіх і крымінальных справаў.

* * *

Кіраўнікі Міністэрстваў Абароны ЗША і РБ падпісалі пагадненне пра паглыбленне супрацоўніцтва ў справах абароны і бясьпекі.

* * *

У Менску распачаўся сэмінар у выніку супрацоўніцтва унівэрсытэта г. Брэмэн і Палітэхнічнай Акадэміі РБ. Беларускія эканамісты і гаспадарнікі будуць вучыцца працаваць па-эўрапейску.

* * *

У сувязі з ростам цэнаў на тавары і абслугу, СМ РБ устанавіў з пачаткам лістапада 1993 г. мінімальную зарплату 20 тысяч рублёў у месяц. Прадугледжваюцца меры сацыяльнай дапамогі для нізка аплачваных працаўнікоў.

* * *

Статыстыка РБ паказала, што ўраджайнасьць збожжа з кожнага гектара ў 1993 г. — 33,4 цэнтнера. Усяго сабрана 8,7 мільёнаў тон, — значна больш, чым у мінулым годзе.

А.А.

Горадзенская гімназія

Гаворачы пра сярэднія школы дваццатых-трыццатых гадоў, старажылы звычайна ўспамінаюць Віленскую, Навагрудзкую, Клецкую і Радашкаўскую гімназіі. Аднак у 1920—1921 гадах існавала Горадзенская Беларуская Гімназія, але яе гісторыя бадай нідзе не друкавалася.

Думаецца, што гэты прабел яшчэ можна (і неабходна!) запоўніць. Напэўна жывуць яшчэ яе гадунцы і сьведкі яе існаваньня. А можа нават педагогі ці спадчына па іх.

Зьвяртаемся да ўсіх патрыётаў роднай культуры: напішэце ў нашу рэдакцыю, прышлеце зьвесткі, успаміны і здымкі (мы іх вернем). Будзем Вам вельмі ўдзячны! Гэта ж наша нацыянальная спадчына.

Адрас: Літва, 2051, Вільня, вул. Жырмуну 52-32. Анішчыку Аляксею (тэл. 75 86 06), альбо (там жа) вул. Селю, 21-2, (тэл. 35 55 95) Нюньку Хведару.

Аляксей АНІШЧЫК.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве.
Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька. 2004 Вільня-4 вул. Селю 21, кв. 2

Свае допісы, пажаданьні і заўвагі дасылайце на адрас 2004 Вільня, Селю 21 кв.2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 35-55-95, 44-90-01, 75-86-06.

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 3

Калі гіне дзяржава — яе можна адбудаваць. Калі гіне мова — назаўсёды гіне нацыя.

НАША РОДНАЯ ШКОЛА

Хоць Вільня была на працягу доўгіх вякоў крыніцаю беларускай асьветы, хоць тут, начынаючы ад Ф. Скарыны аж да Максіма Багдановіча, Янкі Купалы, Цёткі, Якуба Коласа выдаваліся масава беларускія кнігі і працавалі беларускія школы, сёння мы можам знайсьці толькі пачаткі беларускага школьніцтва. На працягу цэлага паўстагоддзя прадстаўнікі тагачасных уладаў вырывалі з коранем ня толькі беларускую школу на Віленшчыне, але даслоўна ўсё, што было беларускім і што напамінала пра беларускасьць.

Адкуль такая нянавісьць? Скуль і якім чынам яна тут зарадзілася? Няхай пра гэта падумаюць і напішуць праўду віленскія акадэмікі. Ў іх ёсць архівы (значная частка дакументаў з музэя Івана Луцкевіча), адмысловая бібліятэка і т.д.. А мы ўспомнім пра школьныя справы.

Перад прыходам польскай улады ў Заходняй Беларусі было каля 350 беларускіх школ. Да 1925 году у гор. Вільні працавалі 8 школаў:

1. вул. Кальварыйская 38	кіраўнік Біндзюк Павел
2. вул. Радуньская 27	кіраўнік Гічан Юлія
3. вул. Вострабрамская 53	кіраўнік Сенкевіч Міхась
4. вул. Крывое Кола 14	кіраўнік Малафееў Сяргей
5. вул. Арэнбурская 19	кіраўнік Булаўская Зофія
6. вул. Антокаль 51	кіраўнік Ходзька Прахор
7. вул. Вострабрамская 9	кіраўнік Ендрыеўская Зофія
8. вул. Вітаўта 49	кіраўнік Петкевіч Міхась

Адначасна існавала ў тым жа часе 5 літоўскіх школ, 2 — расейскія, 1 нямецкая.

Але, асабліва пачынаючы з 1924/25 навучальнага году, пачалася з боку польскага ўраду адкрыта варожая да нацыі ліквідацыя беларускіх школ. Напрыклад, на жаданне 1398 бацькоў Сьвянцянскага пав. (для 2219 дзяцей) адкрыць беларускія школы — школьнае начальства не адкрыла ніводнай... Тое ж самае было ў Дзісьне, Паставах. У Вілейскім, Ашмянскім паветах 1392 бацькоў падалі заявы на адкрыццё беларускіх школаў, – не адчынена ніводнай.

У 1926/27 навучальным годзе школьныя ўлады выдалі загад усе I-IV клясы беларускіх школ перавясьці на польскую мову. У Лідзкім павеце было за 30 беларускіх школаў, – не засталося ніводнай... У горадзенскім павеце з 23 беларускіх школаў таксама не асталося ні адной. Супраць волі насельніцтва масава адчыняліся польскія школы. Паводле афіцыйнай статыстыкі на 1-га сьнежня 1923 г. было ў Віленскай школьнай акрузе 1108 польскіх школаў, 30 беларускіх, 28 літоўскіх, 53 гэбрэйскіх, 1 расейская і 1 нямецкая. А пры канцы трыццатых гадоў уцалела толькі Віленская Беларуская гімназія...

І толькі пасьля прыходу бальшавікоў, а пазьней у часе нямецкай акупацыі ізноў сталі адчыняцца беларускія школы. Не надоўга. Бо пасьля заканчэння другой сусьветнай вайны, калі Віленшчына адышла да ЛССР, міністар асьветы Літвы Жюгжда выдаў загад аб ліквідацыі ўсіх беларускіх школаў. Дэлегацыі ад беларускага насельніцтва Вільні (кс. Адам Станкевіч, інж. Адольф Клімовіч, мгр. Янка Шутовіч) ён катэгарычна заявіў:

— Хто хоча вучыцца па-беларуску, няхай едзе ў БССР!

Гэта тады, калі цераз "железный занавес" у СССР мог ехаць, ні перабягаць толькі кот, альбо заяц. Такім чынам спробы аднаўлення беларускага школьніцтва былі поўнасьцю забаронены. І так трывала паўстагоддзя.

Прайшлі гады. Прыйшлі новыя людзі. Адроджаная Літва паволі адбудоўвае фундаменты дэмакратыі і справядлівасьці ў адносінах людзей і нацыяў. Мы не забываемся, што калі -камуністычныя "дэпутаты" душылі беларускае адраджэнне на Беларусі, нам падалі братнюю руку патрыёты Літоўскай Рэспублікі. Бясплатна выдзялілі памешканне для правядзення зьезду беларускіх суполак (моладзі), а пасьля — для ўстаноўчага зьезду БНФ. І мы не забудземся пра тых паўтысячы віленскіх грамадзян, якія бясплатна прынялі нашых усенародных прадстаўнікоў на начлег. Гэтыя факты сьведчаць пра здаровае, шчырае сяброўства нашых народаў, насуперак перашкодаў з боку жмені шавіністаў.

Адраджаецца на Віленшчыне наша родная школа. У аднаўленай Віленскай Беларускай гімназіі на першы год прынята звыш 70 вучняў. А ўлічваючы клясы настаўніцы Галіны Сівалавай — вучыцца на роднай мове 120 беларускіх дзетак. Беларускае каталіцкае насельніцтва пачынае разумець, што яно ня проста "тутэйшае" ці іншае — а беларускае! І што нам ня прыстоіць саромецца свайго роднага, калі нават сам Сьвяты Айцец палічыў патрэбным памаліцца на нашай віленскай зямлі і пагаварыць з народам на скарынінскай, тутэйшай беларускай мове.

Паўстае рэальная перспектыва, што Вільня стане Парыжам для Еўропы і ўсяго сьвету, цудоўным міжнацыянальным букетам адроджаных, шчасьлівых народаў. Слава Вільні — часьцінкі ВЯЛІКАГА Княства Літоўскага ўваскрасае! ...

А. Сьцяпанаў

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

□□□

9 кастрычніка пачала сваю работу 13-я сесія Вярхоўнага Савета Беларусі. Галоўнымі пытаннямі, якія абмяркоўваюцца беларускім парламентам — праект новай канстытуцыі і шляхі выйсьця з эканамічнага крызісу. Па апошняму пытанню заслуханы справаздачы Старшыні Вярхоўнага Савета С. Шушкевіча і Старшыні Савета Міністраў В. Кебіча.

16 кастрычніка выступіў прадстаўнік апазіцыі В. Заблоцкі. У час вострай дыскусіі дэпутаты выклалі сваё бачанне абмяроўваемых праблем. У прыватнасьці вельмі актыўна ставіцца пытанне аб увядзенні нацыянальнай валюты.

□□□

У Парыжы пад эгідай Міжнароднага Банка праходзіла кансультатыўная сустрэча адносна Беларусі, у якой прыймалі ўдзел 17 дзяржаў, у тым ліку ЗША, Японія, Германія, а таксама 8 міжнародных арганізацый. Дэлегацыю Рэспублікі Беларусь на сустрэчы ўзначальваў першы намеснік Старшыні Савета Міністраў М. Мясніковіч. На сустрэчы было адзначана, што ў Беларусі робяцца захады адносна макраэканамічнай стабілізацыі эканомікі, ажыццяўляецца праграма структурных рэформ, урад праводзіць дастаткова жорсткую манетарную і бюджэтную палітыку і, у цэлым, прытрымліваецца колькасных фінансавых паказчыкаў, узгодненых з Міжнародным валютным фондам. Але ўдзельнікаў сустрэчы не задаволілі тэмпы руху Беларусі па шляху рынкавых рэформ, асабліва ў галіне прыватызацыі.

□□□

На паседжанні Прэзідыума Савета Міністраў, якое праходзіла ў канцы кастрычніка, разгарнулася вострая дыскусія па пытанню аб ажыццяўленні прыватызацыі дзяржаўнай маёмасці ў Рэспубліцы Беларусь. Як адзначыў Старшыня Дзяржаўнага камітэта па кіраванню дзяржаўнай маёмасцю В. Мацюшэўскі, працэс прыватызацыі ў Беларусі ідзе пакуль марудна. Галоўным тормазам ён назваў нэгатыўную пазіцыю многіх мясцовых саветаў народных дэпутатаў, асобных міністэрстваў. Па прапанове Старшыні Савета Міністраў В. Кебіча адпаведным кіраўнічым структурам даручана больш дэталёва дапрацаваць механізм прыватызацыі, прадугледзіўшы, у прыватнасці, пераразмяркаванне прыбыткаў ад яе на карысць непасрэдных распараджальнікаў прыватызуемай маёмасці.

□□□

У Мінску знаходзілася дэлегацыя Еўрапейскага Банка рэканструкцыі і развіцця. Як паведаміў яе кіраўнік М. Нікалс банк скончыў работу над 20 праектамі тэхнічнай дапамогі Беларусі. У будучым плануецца рэалізаваць яшчэ 10 праектаў. Банк выдаткаваў рэспубліцы 400 млн. ЭКЮ для ажыццяўлення 5 праектаў, зьвязаных з сельскай гаспадаркай транспартам, энергетыкай. Ён адзначыў, што агульная праграма дапамогі рэспубліцы значна перавышае крэдыты, якія прадастаўляюцца іншым краінам СНД. "Гэта — праява ўпэўненасьці ў трываласьці ажыццяўляемых рэформ і эфектыўнасьці дзейнасьці ўраду, " — сказаў М. Нікалс.

Х Р О Н І К А

* * *

Як стала вядома са сродкаў масавай інфармацыі да конкурсу на выбар дзяржаўнага гімну Рэспублікі Беларусь запрапанаваны верш Янкі Купалы "Маладая Беларусь". Мо ня ўсе арганізатары конкурсу ведаюць, што музыку да гэтага верша даўно напісаў віленскі беларускі кампазытар Канстанцін Галкоўскі. Музыка вельмі ўрачыстая, быццам спэцыяльна створаная для гімна. Віленчукі прапануюць гэтую музыку ўключыць у конкурс. Пра гэта ўжо паведамлена ў адпаведныя інстанцыі.

* * *

У пачатку лістапада выйшаў чарговы 16-ты нумар, цяпер ужо амаль месячніка, "Наша Ніва". Газэта верная і далей свайму элітарнаму стылю. У ёй пераважную частку займаюць пераклады замежнай літаратуры. На гэта зьвяртае ўвагу сама рэдакцыя – цытата – "Нібыта яшчэ трохі і газэта ператворыцца ў часопіс "Иностранная литература" – сапраўды, такі часопіс ужо здаўна выдаецца у Расеі. Мо ня ўсе чытачы Віленшчыны пагаджаюцца з напрамкам газэты, але сёння плюралізм поглядаў непазьбежны. У кожным выпадку "Наша Ніва" плён вялізных высілкаў яе выдаўцоў.

* * *

Двухбаковая міждзяржаўная камісія Беларусі і Літвы для вырашэння лёсу і адраджэння беларускага музэю ў Вільні, якая адбыла сваё першае паседжанне 21-га кастрычніка, пакуль што, як можна было спадзявацца, далей дзейнасці не праяўляе. Зразумела, у вырашэнні гэтай праблемы непасрэдна зацікаўлены толькі віленчукі-беларусы, але магчымасьці ўзьдзеяння на далейшы ход падзеяў у іх вельмі абмежаваны. Свой праект канцэпцыі адраджэньня музэю яны перадалі 10-га лістапада Пасольству ў справах Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы для перадачы беларускаму боку камісіі.

Таварыства Беларускай Культуры ў Літве ўжо ня першы год вядзе намаганьні, каб у кватэры мастака Пётры Сергіевіча, што на Антокальскай вуліцы, адрадзіць той культурны цэнтр, які існаваў тут за жыцьця гэтага заслужанага дзеяча мастацтва. Ужо даўно узьнікла думка стварыць тутака мэмарыяльны музэй-кватэру, тым больш, што і цяпер у ёй захоўваецца шмат яго карцін, многія з якіх бясспрэчна ўяўляюць сабою вялікую каштоўнасць.

І хаця ўдава мастака ня дужа рупілася, каб ажыцьцявіць гэтую задуму, але ж сёння ўзьніклі больш канкрэтныя пэрспэктывы яе рэалізацыі. Зусім магчыма, што гэтаму паспрыяе абмен дыпляматычнымі прадстаўніцтвамі паміж Літоўскай Рэспублікай і Рэспублікай Беларусь, а таксама падпісаньне пагадненьня аб супрацоўніцтве на ўзроўні міністэрстваў культуры.

* * *

Студэнты беларускай катэдры Віленскага пэдагагічнага ўнівэрсытэту 4-га лістапада наведалі Менск. У гэты дзень ў 18 гадзін 30 хвілін у залі дома літаратара адбылася прэзэнтацыя новай кніжкі Антаніны Хатэнкі "Зьніч крыжовых дарог". Вечар вяла сама аўтар і артысты чыталі ўрыўкі з кніжкі і вершы Антаніны Хатэнкі, бард Алег Атаманаў пяяў песьні на словы яе вершаў. Дарэчы, віленчукі запрасілі яго да сябе ў госьці. Віленская дэлегацыя складалася са студэнтаў І-га і ІІІ-га курсаў ды загадчыцы катэдры беларусістыкі.

* * *

Як паведаміў старшыня Таварыства Беларускай Культуры ў Літве сп. Хведар Нюнька рамонт невялікай залі ў дамкох, прызначаных Таварыству на вуліцы Жыгімантy пакрысе падыходзіць да канца. Зусім магчыма, што яшчэ сёлета адбудзецца ў ёй першая імпрэза.

Аглядальнік

Хор ТБК пад кіраўніцтвам Ю. Зімніцкага

ПАЗНАЙМА СВОЙ ГОРАД

Імкненьне да пазнаньня сваіх вытокаў, сваіх гістарычных каранёў шляхам азнаямленьня з помнікамі беларускай гісторыі і культуры ў Вільні існуе ўжо даўно. Для беларусаў, якія стаяць не на апошнім месцы сярод народаў, што былі стваральнікамі шматнацыянальнай культуры Вільні, яно зусім натуральнае.

Без пазнаньня Вільні заўсёды застануцца белыя плямы ў пазнаньні гісторыі дзяржаўнага жыцьця Беларусі ў старажытнасьці і вельмі істотных старонак беларускага адраджэнскага руху, асабліва станаўленьня новай беларускай літаратуры.

Аднак тут часта сустракаемся з цяжкасьцямі дзеля нястачы інфармацыі. Мо ў нейкай ступені прычынай зьяўляецца тое што бадай да XIX стагодзьдзя беларусы як народ не выступалі пад сваім сучасным уласным імем.

А патрэба такой інфармацыі несумненна існуе. Яна і падштурхнула сабраць жменю зьвестак пра Вільню з такім ухілам, каб аб'ектыўна, але вымоўна сьведчылі пра ролю беларусаў у разьвіцьці слаўнага места віленскага ды паказалі дарагія сэрцу кожнага беларуса мясьціны.

Хацелася б, каб гэтыя зьвесткі былі як найбліжэй да гістарычнай праўды, каб не ўспрыймаліся з крыўдай прадстаўнікамі іншых народаў,якія сёньня тут жывуць і жылі здаўна, бо падкрэсьліваючы свае традыцыі няма патрэбы выкрэсьліваць традыцыі другіх.Наадварот, хочацца, каб гэтыя радкі спрыялі большаму збліжэньню між імі, стваралі атмасфэру даверу, узаемнай спагадлівасьці і сяброўства, што зьяўляецца наўпрост жыцьцёвай патрэбай, самым неабходным атрыбутам кожнага грамадзяніна Вільні, слаўнай сваёй нацыянальнай і рэлігійнай талерантнасьцю.

Разглядаючы культурную спадчыну Вільні мы сустракаемся з адной няштодзённай зьявай. Многія шырака знаныя дзеячы навукі, мастацтва ці літаратуры, якія праявілі сябе на віленскім грунце, упісваюцца ў гістарычную спадчыну двух, трох ці нават больш народаў. Гэтак некаторыя этнічныя беларусы, карэнныя жыхары гістарычнай Літвы, узгадаваныя на традыцыях польскай культуры і мовы жылі ў Вільні і тварылі ва ўмовах расейскай дзяржаўнай улады. Здараліся і іншыя камбінацыі рознанацыянальных узаемаадносінаў, былі прыклады і рознага нацыянальнага самаўсьведамленьня нават у адной і той самай сям'і. І гэта былі не адзінкавыя выпадкі, а своеасаблівая заканамернасьць гэтага краю.

Дык ці можна дзівіцца, што многія імёны выдатных віленчукоў увайшлі ў гістарычную памяць і традыцыю не адной нацыянальнасьці, што іх паўсюль шануюць і лічаць за сваіх?

Беларускі паэт Сяргей Панізьнік дужа трапна адзначыў гэтую зьяву у вершы "Сябрам з Літвы":

Суседзі, сябры! Мы падзелімся славай,
ня будзем на сёньня хаваць пад крыло
сумеснае гора сумеснай дзяржавы,
сумесных крыніц жарало.

У нас быў Пачобут і быў Каліноўскі,
Смуглевіч і Рушчыц,
Міцкевіч і Зан...

Сапраўды, возьмем для прыкладу,-хто ж такі быў Кастусь Каліноўскі? Ён і адзін з кіраўнікоў польскага паўстаньня супраць расейскага самадзяржаўя, ён і гэтак званы "чырвоны дыктатар Літвы", ён і стваральнік першай беларускай падпольнай газэты "Мужыцкая праўда", сам жа ён, дарэчы, беларус родам з-пад Горадні.

І вось далей Панізьнік, зазначаючы, што "на векі вякоў мы займелі Скарыну і Вільню праславілі кніжкай яго" завяршае свой верш заклікам:

Ня будзем дзяліць мы ні замкі, ні троны,
траістую музыку, ўзоры крыжоў;
над намі дубоў пакручастыя кроны,
над намі луска бальшаковых глыжоў.

Ля брамы з "Пагоняй" мы пройдземся пешшу
услухацца ў горкае рэха вякоў –
там, дзе Саламея лілеяла вершы,
дзе сеяў Максім аганькі васількоў.

А беларускі паэт Уладзімір Жылка, які ў сваім тэстамэньце пажадаў спачыць на старажытных могілках Росы, што некалі можа і ажыцьцявіцца, назваў Вільню "Крывіцкаю Мэккай".

Дык пазнайма тыя памятныя мясьціны ў Вільні, што зьвязаны з беларускай гісторыяй і культурай...

Дзядзька Лявон.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

– кожную суботу ў 15^{55} тэлебачаньне Літвы перадае 10 хвілінаў перадачу на беларускай мове.
– кожную суботу ў 11^{30} па другой праграме паўгадзінная перадача "Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё".
– кожны дзень у 21^{00} па першай праграме радыё 10 хвілінаў інфармацыйны выпуск для беларусаў Літвы.

Газэту "Наша Ніва" № 16 можна прыдбаць у кіёску "Гуда" на прасп. Гэдыміна, а таксама ў газэтных кіёсках бо ў рэдакцыі – Жыгіманту 12-2

Сьпеўкі беларускага хору "Сябрына" кожную суботу ў 15^{00} у Палацы культуры на Туравай гары – пакой 341.

19 лістапада 1993 года ў 18^{00} у Доме нацыянальных згуртаванняў (Раўтіклас 25) адбудзецца лекцыя мастака С. Харэўскага "Жывапіс Беларусі XII-XIX стагоддзяў".

ВЫДАВЕЦ: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве.
Старшыня Рады Таварыства — Хведар НЮНЬКА

Свае допісы, пажаданні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільнюс, вул. Селю 21 кв 2

Па ўсіх пытаннях званеце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 4

ЦІ АДРОДЗІЦЦА МУЗЭЙ?

Штораз часьцей і сьмялей выказваюцца погляды аб неабходнасьці ўзнаўленьня ў Вільні беларускага музэю, які афіцыйна існаваў тут больш чвэрці веку. А паступовае назапашваньне экспанатаў і ствараньне калекцыяў пачалося ўжо ад самага пачатку нашага стагодзьдзя, а бадай і крыху раней. Усё гэта адбывалася дзякуючы ініцыятыве і самаахвярным намаганьням археоляга і аднаго з пачынальнікаў нашага адраджэньня Івана Луцкевіча. Яго імёнем і быў названы музэй.

Гвалтоўная ліквідацыя музэю у 1945 годзе была злачынствам бальшавіцкага рэжыму і яго мясцовых калябарантаў, накіраваным супраць беларусаў Вільні і Віленскага краю, супраць усяго беларускага народу і яго культуры. Гэты акт ідэалягічнай рэпрэсіі быў спалучаны з рэпрэсаваньнем асноўных супрацоўнікаў музэю і сяброў Беларускага Навуковага Таварыства, да якога належыў музэй па волі яго стваральніка. Усе гэтыя дзеячы былі фізычна зьнішчаны або адпакутавалі доўгія гады ў сталінскіх лягерох. Вось іх няпоўны пералік: Уладзімір Самойла, Антон Нэканда-Трэпка, Вячаслаў Багдановіч, Антон Луцкевіч, Мар'ян Пецюкевіч, Янка Шутовіч, Уладзіслаў Паўлюкоўскі...

Каму замінаў беларускі музэй у Вільні? Перш за ўсё тым сілам, якім перашкаджала праўда аб гістарычных традыцыях беларускага народу, а яна ж сьведчыла аб фармаваньні беларускага этнаса на працягу прынамсі тысячагодзьдзя.

У дачыненьні да беларусаў савецкая гістарычная навука ні ў чым не зьмяніла канцэпцыяў колішняй Расейскай Імпэрыі, якая разглядала наш край, як спрадвечную расейскую правінцыю. Больш за паўтысячы гадоў суіснаваньня Беларусі як раўнапраўнага партнёра ў складзе Вялікага княства Літоўскага разглядалася ёю як эпоха прыгнёту і няспыннага імкненьня далучыцца да «единой Матушки-России».

Збальшавізаваным гісторыкам Савецкай Літвы гэтая канцэпцыя ня дужа замінала ў стварэньні міта пра яе выключнае права на пераемнасьць традыцыяў ВКЛ. Гэтым беларусы пазбаўляліся сваёй гісторыі, асновы свайго адраджэньня. У свой час экспазыцыя Віленскага Беларускага музэю мэтанакіравана, пасьлядоўна і пераканаўча абвяргала ўсю гэтую антыгістарычную лухту. Музэй узгадоўваў нацыянальную самасьвядомасьць многіх пакаленьняў самых шырокіх колаў беларускага грамадзтва Вільні і Віленскага краю.

Калекцыі будучага музэю яшчэ ў 1911 годзе пабачыў гасьціўшы ў Вільні Максім Багдановіч. «Гэта ёсьць фундамэнт нашага адраджэньня! Гэта і за тысячу гадоў будзе сьведчыць аб нас!» — у захапленьні казаў паэт. Дык ці ж можна пакінуць зруйнаваным свой фундамэнт?

Іван Міхальчук.

НАШАЯ ХРОНІКА

* * *

Беларусаў-віленчукоў няспынна турбуе бязьдзейнасьць камісіі па вырашэньні лёсу і адраджэньня беларускага музэю ў Вільні. Два тыдні таму назад быў накіраваны беларускаму боку ў Менску праект канцэпцыі музэю, распрацаваны актывам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, а днямі яшчэ адзін напамін аб неабходнасьці стварэньня тэрмінова рабочай групы, якая павінна пачаць працу непасрэдна ў Вільні. Пакуль што адчуваецца абыякавасьць да гэтай справы.

* * *

12 лістапада адбылося вельмі сумнае і трывожнае здарэньне. На ўласнай кватэры няведамымі злачынцамі быў па-зьверску зьбіты старшыня беларускай суполкі ў Салечніках Пятро Малафей. Калі пакалечаны і страціўшы прытомнасьць Пятро ачуняў і здолеў выклікаць па тэлефоне паліцыю, тая зьявілася толькі цераз паўтары гадзіны, ад чаго шансы знайсьці злачынцаў значна зьменшыліся. Бандыты нічога з дому не забралі, што прыводзіць да прыпушчэньня пра палітычныя матывы злачынства. Малафей у цяжкім стане знаходзіцца ў шпіталі. Распачата сьледзтва. Пра гэты факт паведамлены вышэйшыя ўлады Рэспублікі і Беларускае палітычнае прадстаўніцтва ў Літве. Няўжо тэрарызм перанёсься ў наш дагэтуль адносна спакойны край?

* * *

18 лістапада намаганьнямі Інстытуту літоўскай літаратуры і этнаграфіі ды Літоўскага асяродка Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў у памешканьні Інстытуту адбылася навуковая канфэрэнцыя, прысьвечаная 110-й гадавіне ад нараджэньня Вацлава Ластоўскага.

Канфэрэнцыя мела даволі багатую праграму. Было выслухана 8 дакладаў на розныя тэмы, прысьвечаныя жыцьцяпісу і розным аспэктам дужа разнастайнай дзейнасьці Ластоўскага, які быў пісьменьнікам, журналістам, гісторыкам і грамадзка-палітычным дзеячом беларускага адраджэньня першай паловы нашага стагодзьдзя.

З дакладамі выступілі госьці з Менску, у тым ліку прафэсар Анатоль Грыцкевіч, Вінцук Вячорка і спадарыня Хрышчановіч, астатнія дакладчыкі былі з Вільні. Закранутыя былі такія тэмы: Вільня і Коўна ў жыцьці Ластоўскага, палітычная сытуацыя ў Літве і Беларусі 1915-23-га гадоў, накід жыцьцяпісу, Ластоўскі ідэоляг беларускага моўнага пурызму, Ластоўскі — дзецям, Ластоўскі і літоўская літаратура, ідэалёгія старое дзяржаўнасьці ў нацыянальным адраджэньні. Ініцыятарам канфэрэнцыі была старшыня асяродка асацыяцыі спадарыня Альма Лапінскене. Пасьля канфэрэнцыі адбылася дыскусія, а затым усе прысутныя былі запрошаны на супольную каву.

* * *

19 лістапада ў залі Дзяржаўнага Дэпартамэнту нацыянальнасьцяў Літвы на вул. Раугіклос 25 адбылася публічная лекцыя на тэму «Беларускі жывапіс XII—XIX стагодзьдзяў», якую прачытаў мастацтвазнаўца Сяргей Харэўскі, сябра Рады Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Лекцыя суправаджалася паказам слайдаў з узорамі беларускага жывапісу. На высокім прафэсыйным узроўні і ў дастаткова папулярнай форме лектар выклаў гісторыю беларускага жывапісу ажно да мінулага стагодзьдзя ўключна. Пры гэтым ён прадэманстраваў на экране выявы лепшых работ ужо вядомых мастакоў, як Дамель, Хруцкі, Ваньковіч, Сілівановіч і іншыя. Можна меркаваць, што гэта першая і сапраўды дужа ўдалая спроба далейшай сэрыі лекцыяў, якую запрапанаваў мастак Харэўскі. Прысутнічала звыш сарака чалавек.

Як паведаміў старшыня клюба «Сябрына» Валянцін Стэх, цяпер заляй на вул. Раугіклос змогуць карыстацца беларускія суполкі кожную пятніцу.

* * *

І зноў жа 19-га лістапада ў салёне Літоўскага Фонду Культуры у 17 гадзін 30 хвілін адбылося адкрыцьцё выставы народных тканінаў з ваколіц вёскі Пелясa на Гарадзеншчыне. У гэтым маляўнічым краі на тэрыторыі Беларусі ёсьць літоўскія вёскі, якія дасюль захавалі сваю самабытнасьць, сваю этнічную адметнасьць, звычаі, мову і песьні... На вечарыне, якая была прымеркавана да адкрыцьця выставы, гучалі песьні фальклёрных гуртоў Пелясы і суседніх вёсак, дарэчы, прагучала і адна беларуская песьня. Імпрэзу падрыхтавала літоўская суполка пры Фондзе Культуры, якая дзейнічае ў Пелясе. Прысутнічаў паверан Рэспублікі Беларусь у Літве спадар Шчасны, які выступіў з кароткай прамовай, былі запрошаны і прадстаўнікі беларускага грамадзтва.

* * *

Бацькоўскі камітэт Сярэдняй Гуманітарнай Беларускай школы ў Вільні накіраваў ліст у Міністэрства адукацыі і культуры, дзе патрабуе ўласнага памяшканьня для школы. Як ведама, сёньня беларускія клясы месьцяцца пры расейскай школе, і немагчыма наладзіць належны выхаваўчы і адукацыйны працэс. У лісьце падкрэсьлена, што памяшканьне трэба выдзяліць менавіта цяпер, бо падрыхтоўка яго да новага навучальнага году запатрабуе нямала часу.

Аглядальнік.

Віленскі скульптар Эдуард Падбярэзкі

Між народных мас Віленшчыны жыве і працуе таленавіты беларус — мастак Эдуард Падбярэзкі. Нарадзіўся ён на Магілёўшчыне ў 1947 годзе. Бацька — біёлаг, працаваў у школе. Маці паходзіла з Піншчыны. Жылі на Палесьсі, а пазьней перабраліся ў Відзы, Вогіна. Іх сын Эдуард, закончыўшы віленскую мастацкую школу, на стала абаснаваўся ў Вільні. Яму спадабаўся гэты край і яго спакойны, працавіты народ, цудоўныя краявіды, ціхія воды спакойнай Віліі і бурлівай Віленкі. Збудаваў у прыгарадзе дом, ажаніўся з добрай і шчырай Луцыяй, абзавёўся дзяцьмі.

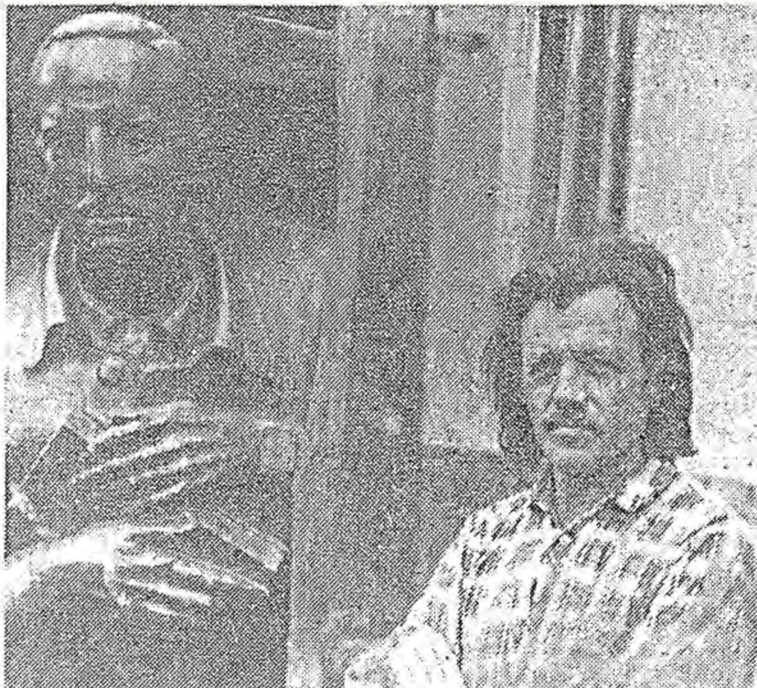

Ня ўсё ўкладалася гладка. Былі завідныя шкоднікі, былі цяжкасьці. Але дружная сямейка ўсё перамагла. Творчы талент мастака гарэў няспынна. Прышлося больш часу прысьвяціць не пейзажам і абстрактным малюнкам, а рэстаўрацыі гінучай спадчыны тытанаў мастацтва мінулых эпохаў.

Асабліва ў запушчаных сьвятынях. Эдуард з захапленьнем вяртаў да жыцьця паблёкшыя і рассыпаючыяся шэдэўры, тварыў уласныя скульптуры. Яго рэдкі дар пачулі і ацанілі людзі іншых краін, зьявіліся заказы з Украіны ды іншых дзяржаваў. Талент Падбярэзкага сталеў і ўзбагачаўся.

Непазьбежна сутыкнуўся ён з дзіўнай творчасьцю мастака-самародка Язэпа Драздовіча, Рушчыца, Смуглевіча, Сяргіевіча, Варнаса і многіх іншых. Аднак у яго мастацкіх пошуках самаго сябе верх узяла скульптура. Хоць не закінуў Эдуард і партрэтнай спецыяльнасьці.

Старшыня віленскага Таварыства Беларускай Культуры вырашыў бліжэй запазнацца з мастаком. Прыязджаем да яго каля поўдня. Знаходзім яго ў невялічкай драўлянай майстэрні, як заўсёды занятага працаю.

Дзяцюк рослы, моцна скроены, выглядае даволі молада. Знаёмімся. Гутарыць на добрай беларускай мове, хоць знае таксама польскую і рассійскую, у пэўнай меры — літоўскую. У цэнтры майстэрні стаіць скульптура ў рост чалавека. Па вуглах і пры сьценах нямала іншых работ.

— Бедна ў мяне тут, — нясьпешна гаворыць гаспадар. — Людзі разьбіраюць, раскупляюць усё.

Мы ўзрушана маўчым. Скульптуры ствараюць моцнае ўражаньне. Вычуваецца подых божай іскры, прыроджанага рэдкага таленту.

— Мне шмат дала віленская Вячэрняя мастацкая школа. Там я пазнаў чароўнасьць рысунка, жывапісу, скульптуры, гісторыю мастацтва і яго вялікую ролю ў жыцьці людзей. Ацэнкі ў школе меў выдатныя. Закончыўшы навуку ў 1971 годзе, адразу атрымаў нямала заказаў на рэстаўрацыйныя работы. Вільня багата скульптурамі і фрэскамі вялікіх тварцоў мінуўшчыны. Вякі і войны многа разбурылі, патрабуецца тэрміновая дапамога, або проста паратунак. І хоць прыходзіць нямала заказаў на мае ўласныя кампазыцыі, прыходзіцца ратаваць старыя шэдэўры.

У 1975 годзе Эдуард ажаніўся. Мілавідная, стройная сп. Луцыя стала здольнай і працавітай супрацоўніцай. Падрастаюць дзьве дачушкі.

Просім Эдуарда запраектаваць і выканаць помнік вядомаму беларускаму драматургу, віленчуку Францішку Аляхновічу. Мастак згаджаецца, толькі папярэджвае, што зробіць гэта няскора, бо тэрмінова чакаюць выканчэньня даволі многія заказы. Прышлося пагадзіцца. Але цераз год на Росьсе зьявіўся манументальны помнік (пад чорны граніт) замардаванаму ў Вільні Аляхновічу, побач з помнікамі Дубейкоўскага, кс. Стэповіча, братоў Луцкевічаў.

Помнік выканаў мастак, улічваючы нашу беднасьць, бясплатна..

Андрэй Чэмер.

НА ЗДЫМКУ: віленскі мастак скульптар Эдуард Падбярэзкі.

Паважаная рэдакцыя газэты «Эхо Литвы»!

Мы, беларусы Віленшчыны, вельмі ўдзячны Вам і тым інстанцыям, якія далі магчымасьць друкаваць старонку «Беларус Віленшчыны» ў Вашай вельмі папулярнай газэце. У нас, чытачоў, з выхадам гэтай старонкі будзе магчымасьць больш даведацца аб грамадзкай і культурнай дзейнасьці нашых суполак, актыўна ўдзельнічаць у іх працы... Асабліва падтрымліваю заклік да цеснага супрацоўніцтва, дасылаць актуальныя зьвесткі і матэрыялы ня толькі з Вільні, але з вёсак і мястэчак, як гэта шырака практыкавалася на старонках даваенных газэт і часопісаў, якія выдаваліся ў Вільні.

Вельмі цікавыя гістарычныя зьвесткі пра Еўфрасіньню Полацкую, «Пазнайма свой горад», актуальныя сёньня разважаньні аб вяртаньні да правапісу Б.Тарашкевіча. На мой погляд ня трэба напамінаць аб варожых адносінах да нашай мовы, як «хамскай» у зацемцы «Тутэйшага».

Хацелася б пажадаць рэдакцыі посьпехаў у яе працы, а чытачоў заклікаць да актыўнага супрацоўніцтва.

С.Карабач

Вільня.

Шаноўны чытач! Дзякуем за дабразычлівасьць і за ліст, які публікуем у скароце. Астатнія Вашы заўвагі таксама будуць прыняты пад увагу.

Рэдкалегія.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожную суботу ў 15.55 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё-перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 341.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звaніце па тэлефонах: 35-55-95, 44-90-01, 75-86-06.

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 5

ЗАЯВА

Рады Таварыства Беларускай Культуры ў Літве

Таварыства Беларускай Культуры на працягу 4 гадоў рабіла ўсемагчымыя намаганьні, каб літоўскія ўлады перадалі пад беларускі культурны цэнтр 3 дамкі ў Вільні па вул. Жыгімонта 12, якія ў 1930-х гадах на грошы, ахвяраваныя княгіняй М.Радзівіл і беларускай грамадзкасьцю, купілі беларускія айцы Марыяны з Друі. Цяпер дамкі знаходзяцца ў аварыйным стане. А тады гэта быў беларускі асяродак. Тут жылі і дзейнічалі такія волаты беларускай культуры і нацыянальнага адраджэньня як ксяндзы: А.Станкевіч, Я.Германовіч, В.Гадлеўскі, Ч.Сіповіч, У.Чарняўскі і іншыя.

Улічваючы ўсё гэта, Прэзыдыюм гарадзкой Рады пастановай № 21 ад 23.10.1990 г. вырашыў перадаць дамкі ТБК, а адзін з дамкоў у хуткім часе быў прыняты на баланс Таварыства.

У далейшым на гэтыя дамкі заявіла свае прэтэнзіі Літоўская Кангрэгацыя Марыянаў сьв. Юргіса. Атрымаўшы іншы адпаведны будынак, Кангрэгацыя зьняла свае прэтэнзіі на дамкі пры вул. Жыгімонта 12 — на карысьць Таварыства Беларускай Культуры. ТБК пачало тэрмінова рабіць рамонт памешканьняў, каб яшчэ сёлета Каляды адсьвяткаваць у сваім цэнтры.

Але ўлады вырашылі па другому. Без ведама і ўзгадненьня з ТБК 23 лістапада г.г. гарадзкая Рада прыняла рашэньне за № 153 — перадаць пляц з дамкамі амерыканскаму бізнесмену літоўскага паходжаньня пад будову камерцыйнага цэнтру.

Таварыства Беларускай Культуры катэгарычна ня згодна з рашэньнем гарадзкой Рады.

ЯЗЭП ДРАЗДОВІЧ

(105-тыя ўгодкі)

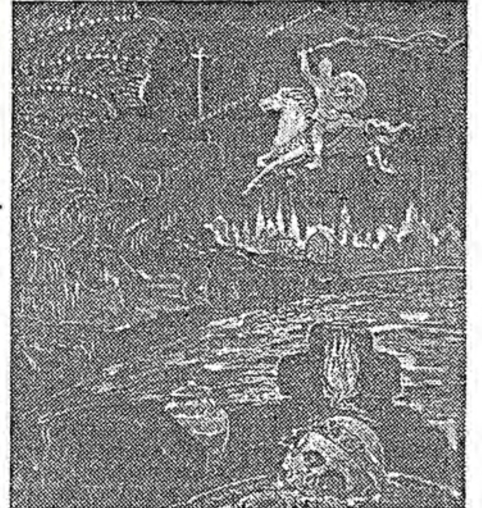

Язэп Драздовіч. Пагоня Ярылы. 1921.

У кастрычніку 1888 г., у засьценку Пунькі Глыбоцкага раёна нарадзіўся будучы выдатны мастак, скульптар і этнограф Язэп ДРАЗДОВІЧ. Вучыўся ён у Віленскай мастацкай школе (1906-1910), пад беспасрэдным кіраўніцтвам праф. Трутнёва, які пасьпяхова прывіваў сваім выхаванкам любоў да прыроды і Бацькаўшчыны.

Усё сваё творчае жыцьцё Драздовіч працаваў у Заходняй Беларусі. Ніякай падтрымкі з боку акупацыйных уладаў мастак ня меў і не чакаў. Рамантыка адраджэнскай эпохі, кантакты з палымянымі дзеячамі Віленшчыны — Антонам Лявіцкім (Ядвігіным Ш.), Алаізай Пашкевіч (Цёткай), Купалай, Коласам, А.Грыневічам, Каганцом, Шырмай і многімі іншымі адданымі Бацькаўшчыне патрыётамі тутэйшай зямлі, натхнялі энэргіяй і прагай творчага чыну.

Яшчэ да службы ў войску Язэп Драздовіч афармляе беларускія настольныя календары і сьпеўнікі, першую кнігу Канстанцыі Буйла — «Курганная кветка». Цяжкі сьлед пакідае на душы мастака маскоўская, нямецкая і польская акупацыя. Ратунку ад апатыі і пэсымізму шукае малады Язэп у вандроўках па роднай краіне. Захапляецца народнай творчасьцю, знаёміцца з гісторыяй роднага краю і народу, актыўна ўключаецца ў мастацкую творчасьць нацыі. Акрамя замалёўкаў з Дзісеншчыны, Віленшчыны і Наваградчыны, Драздовіч супрацоўнічае з сатырычным часапісам «Маланка», стварае графічную сэрыю «Старажытная будоўля на Беларусі», малюнкі ў часапісе «Рунь», «Вольны Сьцяг», партрэты полацкіх і смаленскіх князёў, алегарычныя абразы, карціны «Пагоня Ярылы», «Пажар гарадзішча», Усяслаў Чарадзей, «Налібоцкая пушча». Нямала помнікаў архітэктуры Наваградчыны, Віленшчыны і іншых рэгіёнаў увекавечыў мастак на сваіх палотнах.

Шмат увагі прысьвячае Язэп Драздовіч этнаграфіі. Свае знаходкі ён перадаваў у музэй Івана Луцкевіча. Знаходзіць час і для педагагічнай працы, — у Віленскай, а пасьля ў Наваградзкай Беларускай Гімназіі. З пад яго рукі выходзяць таленавітыя мастакі: Міхась Навумовіч (Парыж), Бажко і Жураўлянка (Горадня), Петрыкевіч і Лецка, Дзяковіч, Бусько (Наваградчына).

Помнікі архітэктуры Ліды, Міра, Наваградка, Гальшанаў, Трок і цэлага шэрагу іншых мясьцін не ўступаюць сваёй прывабнасьцю і прыгажосьцю шэдэўрам Орды, фатаграфіям Булгака. Шырокае выкарыстаньне знайшлі драздовічаўскія «Пагоня» і партрэт Скарыны. Але бадай найбольшая частка яго творчасьці стала ўласнасьцю шырокіх народных мас, навокал тых сьцежак, якімі ня раз мераў сваёю лёгкаю хадою няўрымсьлівы мастак - падарожнік. Гэта быў сапраўды НАРОДНЫ МАСТАК!

Аляксей Анішчык.

Весткі з Беларусі

* * *

У Менску прадоўжвае працу 13-я сесія Вярхоўнага Савета Беларусі. Галоўнае пытаньне — шляхі выхаду РБ із крызіснага сацыяльна-эканамічнага становішча.

* * *

У сувязі з рэзкім пагаршэньнем эканамічнай і палітычнай сытуацыі на Беларусі, прафсаюзы пачалі ствараць на буйнейшых прадпрыемствах рэспублікі страйкавыя камітэты. Прафсаюзы і дэпутаты апазыцыі патрабуюць адстаўкі кабінета міністраў В.Кебіча і датэрміновых выбараў ВС, за якія ў свой час выказалася звыш 420 тыс. грамадзян Беларусі. Палітыка цяперашняга ўрада ня мае рэальнага пляну выхаду з крызісу, а гэта можа прывесьці краіну да поўнага эканамічнага краху. Прапануецца стварэньне кааліцыйнага ўраду народнага даверу, які змог бы пайсьці па шляху радыкальных эканамічных і палітычных рэформаў, што можа прадухіліць выбуховую сытуацыю.

* * *

Агульная сума доўга Беларусі ў разьліках за энэрганосьбіты складае сёньня 140 млрд. рублёў, з іх 28 млрд. складае доўг Расеі.

* * *

Як заявіў акадэмік-сакратар АН Беларусі І.Ліштван, працягласьць жыцьця ў РБ фактычна цяпер самая кароткая ў сьвеце. На яго думку, гэта зьвязана ня толькі з наступствамі аварыі на ЧАЭС. Мы ўжо настолькі ўмяшаліся ў біялягічныя працэсы, якія праходзяць у прыродзе, што далейшае разьвіцьцё цывілізацыі патрабуе асобых падыходаў.

Так, напрыклад, асушваючы балоты, ніхто не задумваўся пра тое, што спрычыняецца шкода для атмасфэры: 1 га балота паглынае шкодных кампанентаў атмасфэры роўназначна 7 га лесу. Пытаньне чысьціні атмасфэры асабліва важнае цяпер, калі шырокім струменем у рэспубліку пайшлі сьпісаныя на Захадзе аўтамабілі, падчыркнуў І.Ліштван.

* * *

Як паведамляе Белінфарм, Старшыня ВС С.Шушкевіч прыняў Надзвычайнага і Ўпаўнаважанага пасла ЗША ў Беларусі Д.Суорца па яго просьбе. Амерыканскі пасол азнаёміў старшыню парламента са зьместам пісьма Прэзідэнта ЗША Б.Клінтана, у якім ён паведамляе, што прыняў запрашэньне наведаць рэспубліку, выказанае ў часе візыты беларускай дэлегацыі ў ЗША ў ліпені 1993 году. Паводле папярэдніх дадзеных, візыта Прэзыдэнта ЗША ў Беларусь прызначаецца на студзень 1994 году.

* * *

Урад Японіі прыняў рашэньне даць Беларусі гуманітарную дапамогу на суму 1 млн. даляраў для ліквідацыі наступстваў аварыі на ЧАЭС. Першая партыя груза будзе накіравана ў мэдычныя ўстановы рэспублікі ў сярэдзіне сьнежня. Другая — у Менск да лютага будучага году.

* * *

Як заявіў галоўны геолаг ПА «Беларусьгеалёгія» пры сучасных тэмпах здабычы нафты ў рэспубліцы (каля 2 млн. тон у год), яе запасаў хопіць не менш чым на 35 гадоў. Адкрываюцца новыя сховішчы, якія цяпер знаходзяцца ў стадыі падрыхтоўкі да выкарыстаньня.

* * *

У Маскве адбылася прэзентацыя новага журнала «Праваслаўе ў Беларусі і сьвеце». Ён заснаваны Беларускім праваслаўным брацтвам трох віленскіх пакутнікаў, польскім кірыла-мефодзіеўскім праваслаўным брацтвам і прадстаўнікамі беларускіх праваслаўных цэркваў замежжа.

* * *

У Лідзе на былым заводзе абарончай прамысловасьці наладжан выпуск гарадзкіх транспартных аўтобусаў. Першапачаткова камплектуючыя часткі будуць паступаць з блізкага замежжа, а з часам усё, у тым ліку і рухавікі, будуць прадукавацца ў Беларусі. Першыя аўтобусы выйдуць на трасу ўжо ў канцы гэтага году.

* * *

26-29 ліпеня 1994 г. старажытнейшы горад Беларусі — Берасьце адзначыць свае 975-я ўгодкі. У рамках сьвяткаваньня мае адбыцца фэст берасьцейцаў сьвету і навуковая канфэрэнцыя: «Гісторыя і сучаснасьць Берасьцейшчыны». Мяркуецца багатая праграма сьвяткаваньня. Больш падробную інфармацыю можна атрымаць па адрасу: 224016 г. Берасьце, бульв. Касманаўтаў 48, Абласная бібліятэка, нам. дырэктара Т.Муха, тэл. 016-22 3-21-11 альбо цераз рэдакцыю старонкі «Беларус Віленшчыны».

Са скарбніцы
беларускага музэю ў Вільні

Аднавіць у Вільні беларускі музэй справа нялёгкая і патрабуе шмат захадаў. Але нас павінна цешыць, што бальшыня экспанатаў былога музэю ня згінула, толькі ж захоўваюцца яны ў іншых установах. Пра некаторыя экспанаты таго былога музэю будзе цікава даведацца нашым чытачом.

Гэтак з найдаўнейшага пэрыяду нашай гісторыі ў музэі захоўваліся пячаткі Полацкіх князёў. Як вядома, менавіта Полацкае княства было той палітычнай структурай, якую можна аднесьці да першай фазы дзяржаўнага жыцьця нашых прашчураў. Тады ўзьнікла першая дынастыя беларускіх князёў.

Пячаткі Полацкіх князёў

На пачэсным месцы экспанаваліся: срэбны сыгнэт (персьцень) князя Усяслава Полацкага з XI ст. (памёр у 1101 г.) і пячатка ад сыгнэта князя Барыса з XII ст. (памёр у 1128 г.). Па даручэньню Івана Луцкевіча гэтыя рэчы былі куплены для яго ў Дзісьне Вацлавам Ластоўскім у 1915 г., аб чым быў сьпісаны гэткі пратакол знаходкі: «Пячатка і сыгнэт князёў Барыса і Ўсяслава, знойдзены ў 1914 г. у мястэчку Дзісьне дзісенскім мешчанінам Сымонам Рудаком на беразі «Папоўскага вострава", калі той мешчанін капаў чарвей у пяску пры беразе, дзе ямніцы-ластаўкі маюць свае гнёзды; знайшоў ён цэлую добрую жменю, як казаў, бляшак і пярсьцёнкаў і прадаў жыду за 6 рублёў... Пячатка і сыгнэт куплены Ластоўскім, як ён казаў, у дзісенчука мешчаніна Малецкага за 3 рублі. Вільня 29 чэрвеня 1915 г." Зьвесткі гэтыя былі апублікаваныя ў друку ў «Гадавіку Беларускага Навуковага Таварыства» за 1933 год у Вільні.

Іван Міхальчук

З жыцьця студэнтаў

Сярод студэнтаў здаўна існуе звычай прыймаць у сваё асяродзьдзе студэнцкі маладняк. Гэтую традыцыю перанялі і студэнты беларускага аддзяленьня Віленскага Пэдагагічнага Ўнівэрсытэту. Першая такая імпрэза адбылася летась, а сёлета гэта ўжо працяг традыцыі. Хрышчэньне першага курсу адбылося ў чацьвер 25 лістапада. У нашае беларускае студэнцкае асяродзьдзе было прынята яшчэ 12 студэнтаў. Сярод іх 5 хлапцоў і 7 дзяўчат. Гэты першы курс аказаўся значна багацейшы на хлопцаў, чымся папярэднія. Паколькі яны — будучыя філёлягі, то і патрабаваньні да іх былі адпаведныя іх спэцыяльнасьці. Ім давялося скласьці верш, адсьпяваць песьню. Быў конкурс і на выяўленьне мастацкіх талентаў. Ім было запрапанавана намаляваць нашыя партрэты — гэта значыць, партрэты старэйшых калегаў з трэцяга курсу. Толькі пасьля ўсіх гэтых «пакут» мы — трэці курс — прыйшлі да высновы, што можна «пахрысьціць» іх у студэнты, прыняць у паўнапраўныя сябры нашага калектыву. Гэта мы і зрабілі. Скончылася гэтае сьвята традыцыйнай супольнай гарбаткай з пірагом пры зьзяньні сьвечак.

Іна Бэйнар, студэнтка III курсу

На шляху да асьветы

Праблема беларускай асьветы ў Вільні і на Віленшчыне паказвае, што працэс сёньняшняга яе адраджэньня быццам паўтарае гісторыю пачатку нашага стагодзьдзя, хаця разьвіцьцё школьніцтва на беларускай мове праходзіць цяпер больш пакутліва і марудна. У пару першай сусьветнай вайны дастаткова было расейскай акупацыйнай уладзе пакінуць гэты край, як у Вільні адразу ж адкрылася 5 беларускіх школаў і настаўніцкія курсы, а ў самым пачатку 1919 году першая беларуская гімназія.

Мы сёньня згадваем гэта таму, што нядаўна была нагода адзначыць 100-гадовы юбілей аднэй з заснавальніц і настаўніц Беларускай гімназіі ў Вільні Леанілы Чарняўскай, якая была жонкай клясыка беларускай прозы Максіма Гарэцкага. Ва ўспамінах першага дырэктара гімназіі згадваецца, што апрача аснаўнога закладчыка гімназіі Івана Луцкевіча існавала ініцыятыўная група беларускіх пэдагогаў у складзе менавіта Чарняўскай, Алёны Сакаловай, Юліяны Мэнке, Янкі Станкевіча, Міколы Кахановіча і іншых. Гімназія была адчынена 1 лютага 1919 году ў славутых Базыльянскіх мурох.

Многія гады лёс Леанілы Чарняўскай быў зьвязаны з Вільняй і Віленшчынай. Нарадзілася яна 16 лістапада 1893 году ў вёсцы Таргуны Докшыцкага раёну. У дзевяцігадовым узросьце пасьпяхова здала экзамен у Вышэйшае Марыінскае вучылішча ў Вільні. Пасьля заканчэньня яго выкладала ў Залескай школе Дзісенскага павету. Найбольш шчодрым на падзеі ў жыцьці Леанілы выдаўся 1919 год. Менавіта ў гэты час яна пачала працаваць настаўніцай малодшых клясаў Першай віленскай беларускай гімназіі.

У той год яна напісала першае апавяданьне «Мікітка» і выйшла замуж за вядомага ўжо на той час пісьменьніка і таксама выкладчыка Гімназіі М.Гарэцкага. У тым жа годзе ўбачылі сьвет падрыхтаваныя ёю зборнік «Дзіцячыя гульні» і першае выданьне чытанкі «Родны край», якая прызначалася для дзяцей 1-4 клясаў. У віленскі пэрыяд жыцьця ў сям'і Гарэцкіх нарадзілася двое дзяцей — дачка Галя і сын Лёня.

Узаемаразуменьне, пашана, надзея дапамагалі ажыцьцяўленьню іх плянаў і задум, зьяўляліся стымулам творчага росту, давалі сілу ў нялёгкія хвіліны жыцьця, калі ў 1923 годзе яны трапілі з Вільні ў Савецкі «рай». Мо напачатку здавалася, што апраўдаліся надзеі на шырэйшыя творчыя магчымасьці. Але ж неўзабаве наступілі гады тэрору і зьнішчэньня беларускай інтэлігенцыі. Ссылка і арышты, перадчасная гібель мужа, якога яна намнога перажыла. Памерла далёка ад радзімы ў 1976 годзе.

Гімназіст.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожную суботу ў 15.55 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.

— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё-перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».

— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 341.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49.

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 6

Калі гіне дзяржава — яе можна адбудаваць. Калі гіне мова — назаўсёды гіне нацыя.

Тут беларусы друкавалі кнігі

Беларускае пісьменства, як і ў многіх другіх народаў, зьявілася задоўга да ўзьнікненьня друку. Рукапісныя кнігі (хронікі), казаньні, царкоўныя трэбнікі – існавалі ў Вільні, Полацку, Слуцку ды іншых гарадах ужо ў 11-12 стагодзьдзях і нават раней. А беларускі друк узьнік толькі пасьля прыходу Скарыны. Некаторыя лічаць, што папярэднікам Скарыны на Беларусі (Літве паводле старой назвы) быў Швайпольт Феоль, які ў друку карыстаўся кірыліцаю (па заказу віленскіх гараджан – Кішкі, Гаштольда і Скуміна-Тышкевіча). Аднак Швайпольт друкаваў свае пяць кніжыц у Кракаве, а ня ў Вільні. І Францыск Скарына быў першым, хто карыстаўся ў друку беларускаю народнаю мовай. Хоць некаторыя духоўныя кнігі друкаваліся на мове царкоўнаславянскай.

Падобнае зьявішча наглядалася і ў заходніх краінах, дзе ў тым часе амаль неразьдзельна панавала лаціна.

Скарына стаў заснавальнікам усяго усходне-славянскага друку. У яго вучыліся Пётра Мсьціславец, Іван Фёдараў і іншыя.

Кнігі таго часу мелі, вядома, розны фармат і рознае абыймо (кварто, васьмёрка, шаснаццатка). Друкаваліся яны пачынаючы ад 20-30 старонак і канчаючы на 900 і больш. Па зьместу пераважалі кнігі царкоўна-славянскага напрамку. Але паступова сталі зьяўляцца і папулярна-навуковыя.

Першаю беларускаю кнігай (яна ж першая і ў Вільні) лічыцца МАЛАЯ ПАДАРОЖНАЯ КНІЖЫЦА, надрукаваная ў Вільні ў 1525-ым годзе. Гэтая кніга, як і іншыя выданьні Скарыны, сьведчыць пра яго глыбокія веды, гуманнасьць і патрыятызм. Гэта быў патрыятызм сапраўдны, здаровы, пазбаўлены ня толькі шавінізму ці варожасьці да іншых народаў, але наадварот – глыбока ім спачуваючы.

Распачатая Скарынай выдавецкая дзейнасьць знайшла шырокі водгалас і насьлядоўніцтва ў іншых гарадах Беларусі: Нясьвіжы, Заблудаве, Іўі, Горадні, Супрасьлі, Магілёве, Віцебску, а таксама за мяжою.

Як вядома, у 1530 годзе ў часе пажару (згарэла 3/4 Вільні) згінула ў агні друкарня Скарыны і каля гэтага часу сам ён памёр.

Што ж выдавалася ў скарынінскім і пазьнейшым часе? У апошняй чвэрці XVI-га стагодзьдзя кнігарня братоў Мамонічаў у Вільні выдала адзінаццаць акафістаў, васьмігласьнікаў, псалтыр, актоіх, служэбнік, апостал, ГРАМАТЫКУ, а таксама Статут Вялікага княства Літоўскага. Друкарні Пятра Мсьціслаўца і Брацкая таксама ў гэтым часе працавалі.

З дайшоўшых да нас дадзеных вынікае, што ў XVII-веку выйшла з друку ў Вільні звыш 50-ці кніг. Ізноў жа галоўным выдаўцом была друкарня Мамонічаў. Аднак актыўна дзейнічалі: Брацкая друкарня, а таксама іншыя манастырскія. Выдавалася ЕВАНГЕЛІЯ (1600 г., 1644 г., 1651 г.,); ЧАСАСЛОЎ (1601, 1627, 1617, 1631, 1637); ГРАМАТЫКА (1619, 1621, 1629) а таксама псалтыры, казаньні, служэбнікі, акафісты, малітоўнікі ды іншыя царкоўныя кнігі.

Паводле захаваных да нашага часу звестак, у XVIII веку ў Вільні было надрукавана звыш 25 кніг. Акрамя Евангеліі, Часаслова, псалтыроў, трэбнікаў, варта адзначыць выпуск буквара ў 1652 і 1698 гадах.

У 1697 годзе быў выданы закон пра забарону беларускай мовы ва ўсіх дзяржаўных установах: "***Пісаж повінен по польску пісаць.***"

І ўсё ж такі беларускі народ і мова выжылі.

Сёньня, пасьля гістарычнай перамогі народнага руху над чужацкаю дыктатурай, так на Беларусі, як на Віленшчыне паволі, але няўхільна адраджаецца свабода для друку ўсіх нацыяў. Парукаю гэтага будуць выбраныя народамі дэмакратычныя ўлады.

Тутэйшы.

Са скарбніцы беларускага музэю ў Вільні

У мінулым месяцы ў вёсцы Сорак Татар пад Вільняю была адкрыта адбудаваная мячэць, якою будуць карыстацца цяпер мясцовыя татары, якія жывуць у гэтай мясцовасьці многія стагодзьдзі. Гэты знамянальны факт нагадаў нам, што яшчэ ў 1915 годзе віленскі археоляг Іван Луцкевіч здабыў у гэтай вёсцы для свайго музэю старажытную рукапісную кніжку, бадай ці не з XVI стагодзьдзя. Гэта была сьвятая мусульманская кніга Аль Кітаб, напісаная арабскімі літарамі. Да 1945 г. яна захоўвалася ў фондах Віленскага Беларускага музэю, цяпер жа яна знаходзіцца ў Цэнтральнай бібліятэцы Акадэміі Навук Літвы пад фондавым нумарам Ф-21-814.

Яшчэ за жыцьця археоляга Луцкевіча была зроблена спроба расшыфраваць тэкст гэтай кнігі пры дапамозе спэцыялістаў па арабскаму пісьму і аказалася, што яна напісана на беларускай мове, пры гэтым у ёй лепш адлюстравалася беларускае вымаўленьне, чымся ў кнігах пісаных царкоўна-славянскай кірыліцай. Вось кароткі фрагмэнт тэксту таго Аль Кітабу, апублікаваны яшчэ ў 1920 годзе: "Цёмна было, очы сьветласьці не відзелі. Куры не пелі, сабакі не брэхалі. Дождж ішоў, цёмна было, вецер веяў. Разумеў, што судны дзень настаў." Як бачым, мова гэта мала адрозьнівацца ад тэй мовы, на якой і сёньня гавораць старэйшыя сяляне з-пад Вільні, што называюць сябе "тутэйшымі", а мову сваю "простай". Значыць па-беларуску на Віленшчыне гаварылі і паўтысячы гадоў таму назад і даўней.

Татарскія Аль Кітабы па-беларуску гэта своеасаблівы фэномен, які ўзьнік дзякуючы татарам, што на пераломе XIV і XV стагодзьдзяў пасяліліся на тэрыторыі Літвы і Беларусі, а іх нашчадкі жывуць тут да сёньняшняга дня. Лічаць, што татары апынуліся ў Вялікім княстве Літоўскім як ваеннапалонныя ў барацьбе з татара-мангольскім нашэсьцем, частка ж іх пасялілася на нашых землях як добраахвотныя перасяленцы, у бальшыні запрошаныя для службы вялікім князем Вітаўтам. Гэтыя татары, жывучы сярод мясцовага насельніцтва, паступова страцілі сваю родную мову, але моцна трымаліся сваёй ісламскай веры. У выніку яны пачалі ня толькі ў паўсядзённым ужытку карыстацца найбольш распаўсюджанай тут беларускай мовай, а сталі і маліцца на гэтай мове. Для гэтай мэты татарскія рэлігійныя тэксты перакладаліся на беларускую, а пазьней і на польскую мову, ды захаваліся ў выглядзе рукапісных кніг, пісаных арабскімі літарамі. Кнігі гэтыя называліся Аль Кітабамі, у іх зьмяшчаліся тлумачэньні карану, апісаньні мусульманскіх абрадаў, рытуалы, легенды, нават узоры ўсходняй сьвецкай пісьменнасьці.

Да вайны дасьледваньнем гэтых рукапісаў займаўся віленскі філёляг Янка Станкевіч. Пасьля вайны гэтай праблемай зацікавіўся Антон Антановіч, які абараніў кандыдацкую дысэртацыю па тэме старабеларускай мовы ў судовых дакумэнтах Вялікага княства Літоўскага, грунтоўна заняўся Аль Кітабамі. Да таго часу іх было знойдзена нямала. Праца гэта стала тэмай яго доктарскай дысэртацыі. Прафэсар Антановіч вывучаў усе ведамыя рукапісы і займаўся далейшымі пошукамі. Неабходна было самому добра вывучыць арабскі альфабэт. Трэба было вычытаць усе гэтыя тэксты, апісаць адметнасьць іх графіка-артаграфічнай сыстэмы ў перадачы асаблівасьцяў беларускай мовы. За 7 гадоў была выканана вялізарная праца, было апісана 24 рукапісы. У 1968 годзе Антановіч стаў доктарам філялёгіі. Для спэцыялістаў яго дысэртацыя стала вялікай падзеяй.

Такім чынам адзін з найбольш каштоўных экспанатаў Віленскага Беларускага Музэю даў моцны штуршок дасьледчай працы ў галіне беларускай філялёгіі.

Іван Міхальчук.

Б е з ы с х о д н а с ь ц ь

Фартуна пэўна мне ні свеціць
І нават ні глядзіцца шанс,
Як далей жыць, што будзе квеціць,
А мо не жыць прыходзіць час?
Бо цэлы век свой працаваўшы
Застацца роўна ні пры чым,
З той пэнсіённай суммай, драўшы
Як быццам болькі ды зусім
Ні на жыццёвую патрэбу,
А так, ды выйсьці пагуляць,
І невядома нават небу
Як раздзяліць каб мець і ўзяць.
Як здзек сучаснасць успрымаю
І бачу той штодзённасці аскал,
Што да жабрацкага вядзе ён раю
Маё жыццё як на аввал.
Няма ні радасці ні смеху,
А выхад? толькі вось адзін —
Як дурню слёзна на пацеху
Прасіць па міласці алтын.

Вера Хамянюк

ПАЗНАЙМА СВОЙ ГОРАД

"... А там — па-над мурамі даўнымі,
Дзе места ўсенькае відно,
Руіна думамі дзяржаўнымі
Гадае там: чые яно?..."

Гэта радкі з верша Уладзіміра Жылкі "Вільня", напісанага ў Празе ў 1925 годзе.

Вільня! Горад старажытны з цікавай і нязвыклай гісторыяй, непадобны да іншых, горад своеасаблівага лёсу... Горад на скрыжаваньні шляхоў, гістарычных падзеяў і лёсу многіх народаў...

Як многа зьменаў прайшло ў ім на працягу жыцьця толькі аднаго пакаленьня, а сколькі ж іх адбылося, калі зазірнуць да самых вытокаў, да самага пачатку?

Хіба гэта і ёсьць адна з прычынаў той непаўторнай індывідуальнасьці, той асаблівай прывабнасьці Вільні.

Прыведзеныя тут радкі верша Уладзіміра Жылкі пра места віленскае зусім заканамерна стаўляюць пытаньне: "чые яно?". Ён душою адчувае яго сваім родным: "о, места роднае, каханае" – знаходзім у далейшых радкох таго ж верша, але ведаючы рэаліі яго гісторыі і тагачаснае становішча, пытаньне пакідае адкрытым.

Паэт ня можа не адчуваць Вільню сваёй роднай, калі ж яна з тых часоў, як становіцца сталіцай Вялікага княства Літоўскага пачынае набываць на ўзроўні таго часу ярка выражаную беларускую традыцыю. Хіба сёньня ўжо нікога ня трэба пераконваць у тым, што тэрмін "Літва" таго часу ці "Вялікае княства Літоўскае" меў характар чыста палітычны і ні ў якой меры не акрэсьліваў этнічнага складу насельніцтва дзяржавы.

Міналі вякі, зьмяняліся гістарычныя эпохі, а беларуская традыцыя Вільні і яе навакольля мянялася ў залежнасьці ад абставінаў, ды ўсё ж ператрывала да нашых дзён. Наша мова гучала тут некалі ў палацах князёў і магнатаў ды сярод гараджанаў, гучала тут у навакольных вёсках, дзе замацавалася больш трывала. Яшчэ хіба ў дваццатых гадах Міхась Машара, якога паэтыцкі шлях распачаўся на віленскім бруку, свае адносіны да Вільні выказаў у гэтакім вершы:

Мы не прыйшлі сюды з-за мора,
Твой воўк жалезны з нашых пушчаў
Прыйшоў прарочыць гэтым горам,
Што ты тут вырасьцеш магучай.
Цябе карміла наша поле
І будавалі мазалі,
Усе нашы радасьці і болі
Калісь супольнымі былі...

У гэтай, мо крыху наіўна выказанай думцы ёсьць настрой, ёсьць адчуваньне, якое нечым блізкае ўсім віленчукам-беларусам... Любоў да Вільні тых, каго ўжо сёньня няма сярод нас, яна ўсё яшчэ існуе, бо адлюстравалася ў іх творчасьці, перад усім у іх паэтычнай спадчыне... Для старэйшага пакаленьня беларускай інтэлігенцыі гэта дарагі сэрцу ўспамін сваёй маладосьці, сваёй колішняй грамадзкай актыўнасьці, свайго асабістага адчуваньня беларускай душы Вільні, за якую вялося змаганьне... Але такіх людзей штораз менш; яны адыходзяць, а з імі адыходзіць той асаблівы сэнтымэнт да гэтага цудоўнага гораду і забываюцца вельмі істотныя гістарычныя дэталі. Дык хіба ж варта сягоньня замацаваць тое, што яшчэ зьберaглося ў іх памяці; зьберагчы тое, што так імкліва мяняецца і адыходзіць у нябыт.

Урэшце для маладой беларускай творчай інтэлігенцыі Вільня гэта пошукі вытокаў сваёй радзімы, гэта пошукі адказаў на складаныя пытаньні сучаснасьці, часта гэта зьдзіўленьне перад пафасам нацыянальна-вызваленчай барацьбы, якой завяршэньня няма яшчэ і сягоньня, урэшце гэта крыніца патрыятычнага натхненьня.

У аснаўным з думкаю пра іх, пра гэтае маладое пакаленьне і вядуцца вандроўкі па тых кутках Вільні, якія былі сьведкамі падзеяў, што хвалююць нас і сёньня, пра якія нельга забывацца.

Дык мо варта нагадаць яшчэ першыя радкі таго верша Уладзіміра Жылкі пра Вільню, з якога быў узяты пачатак нашай сёньняшняй гаворкі:

Калі сябры нам гудзяць згрубаю
І ворагі прарочаць скон,
Тады к Табе, о Вільня любая,
Прыводзяць згадкі у палон...

Дзядзька Лявон

Весткі з Беларусі

✉✉✉

У Менску падпісана важкае міждзяржаўнае пагадненьне, у адпаведнасьці з якім атрымаўшыя статус перасяленцаў сем'і із трох рэспублік СНД змогуць спакойна выбіраць месца будучай прапіскі ў межах Беларусі, Расеі і Украіны. Усе грамадзянскія грашовыя кампенсацыі за пераезд ім гарантаваны на дзяржаўным узроўні.

✉✉✉

На 13 сэсыі ВС Беларусі разглядаюцца пытаньні праекта Канстытуцыі РБ і шляхі выхаду рэспублікі із крызісу. Бальшыня канструктыўных прапаноў па выхаду із крызісу, а таксама прынцыповых артыкулаў Канстытуцыі не прымаюцца дэпутатамі наменклатурнай бальшыні. У гэтых умовах дэпутаты апазыцыі Народнага фронту і другія дэмакратычныя дэпутаты лічаць далейшую працу ВС бесперспектыўнай, не патрэбнай для беларускай дзяржавы. У будучыні яны будуць удзельнічаць толькі ў тых паседжаньнях 13 сесыі, дзе будуць разглядацца эканамічные і палітычныё пытаньні, маючые ўплыў на лёс Беларусі і кранаючыя зьмены інстытутаў улады дзяржавы.

✉✉✉

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расейскай Федэрацыі разам з пасольствамі і прадстаўнікамі Азербайджана, Арменіі, Грузіі, Казахстана, Кыргызстана, Малдовы, Узбекістана і Украіны, акрэдытаваныя ў РФ, зьвярнуліся з нотай у Расійскае МЗС у сувязі з распараджэньнем мэра Масквы адносна "*увядзеньня асобага парадку знаходжаньня*" у горадзе. У дакумэнце зьвяртаецца асобая ўвага на тое, што гэтае распараджэньне ставіць усіх, без выключэньня грамадзян СНД, прыяжджаючых у Маскву, у "*паніжаючае становішча*".

✉✉✉

Па заяве старшыні СМ В.Кебіча дасягнута дамоўленасьць, што да 01.01.1994 Беларусь і Расея заявяць аб уваходжаньні ў адзіную грашовую сыстэму. З 15 сьнежня Расея знімае ўсе бар'еры на мяжы з Беларусьсю. Пры гэтым яна настойвае, каб Беларусь узмацніла кантроль на межах з Літвой і Польшчай.

✉✉✉

Удзельнікі Кансультатыўнай нарады патрыятычна-дэмакратычных сіл Беларусі выступілі з заявай да дэпутатаў ВС, у якой прапануюць абмеркаваць на сэсыі распаўсюджанае нядаўна пісьмо старшыні КДБ Шыркоўскага і міністра МУС Ягорава па пытаньнях дзяржаўнай пабудовы РБ. Стварыць дэпутацкую камісыю па расьследаваньню дзейнасьці дзяржсэкратарыяту па барацьбе са злачыннасьцю і нацыянальнай бяспекі, разглядзець пытаньні аб мэтазгоднасьці захаваньня яго ў структурах СМ.

✉✉✉

Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь прыняў пастанову аб павышэнні з 1 снежня зарплат педагагічным супрацоўнікам, прафесарска-выкладчыцкаму складу, а таксама асобным катэгорыям супрацоўнікаў аховы здароўя, сацыяльнага забяспячэння, навукі, фізкультуры і спорту, культуры і мастацтва.

Акрамя таго, прадугледжаны кампенсацыйныя выплаты студэнтам вышэйшых навучальных установ, навучэнцам сярэдніх спецыяльных установ і прафесійна-тэхнічных вучылішчаў.

ВЫДАВЕЦ: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства — Хведар НЮНЬКА

Свае допісы, пажаданні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільнюс, вул. Селю 21 кв 2.

Па ўсіх пытаннях званеце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 7

Галоўны прадмет — любоў да Бацькаўшчыны

На маю думку, сёньняшняя беларуская школа мусіць будавацца на цьвёрдым, надзейным грунце. Гэты грунт — шматгадовая традыцыя беларускага школьніцтва ў Віленскім краі. Мне асабіста пашанцавала пазнаёміцца са многімі вучнямі былой віленскай Беларускай Гімназіі, выслухаць іхныя ўспаміны. Прызнаюся, слухаў іх з асалодаю. Як жывыя паўставалі перада мной постаці выкладчыкаў — славутых беларускіх літаратараў, навукоўцаў, грамадзкіх дзеячоў. Нібы ў машыне часу пераляцеў я праз дзесяцігодзьдзі й апынаўся ў гаманлівай, вясёлай кампаніі гімназістаў, разам зь імі праходзіў навуку — навуку Беларушчыны.

Сёньняшнія вучні беларускай школы пра Беларусь ведаюць яшчэ зусім нямнога. Іхны досьвед гэта часьцей за ўсё ўражаньні ад паездак на вёску да бабулі. На занятках у нашай школе яны, безумоўна, навучацца многаму, але й гэтага мала. Я лічу, кожны вучань сёньняшняй школы, кожны выкладчык мусяць сустрэцца з нашымі ветэранамі, навучыцца іх галоўнаму прадмету — любові да Бацькаўшчыны.

Мы стварылі ў нашай школе краязнаўчы гурток, каб глыбей вывучаць гісторыю і культуру Віленшчыны. І, вядома, найперш распачынаем досьледы традыцыі беларускага школьніцтва. Мы б хацелі сустрэцца з колішнімі вучнямі пачатковых школ, гімназістамі, студэнтамі, выкладчыкамі ці іхнымі сябрамі, сваякамі. Мы б хацелі запісаць успаміны ад гэтых людзей, а потым падрыхтаваць зборнік мэмуараў. Добра было б сабраць старыя дакумэнты, фатаздымкі, кнігі, рэчы і стварыць пры школе невялікі музэй. Мы таксама плянуем урачыста адзначыць 75-ці годдзе Віленскай Беларускай Гімназіі — хацелі б запрасіць на сьвята ўсіх ветэранаў.

І таму сёньня, праз нашую газэту, мы запрашаем усіх, хто можа нам дапамагчы — адгукніцеся. Званіце па тэлефоне 35-58-01 (гэта катэдра беларусістыкі ВПУ) ці пішыце на адрас: 2001, Вільня, Жыгіманту, 15-5.

Вітушка Сяргей,
выкладчык гісторыі
і краязнаўства.

Наша хроніка

• 8-га сьнежня ў Базыльянскіх мурох, у памешканьні, дзе да вайны знаходзіўся з 1929 году Саюз польскіх літаратараў і была абсталяваная ўмоўна гэтак званая «Цэля Конрада», як называлі месца зьняволеньня Адама Міцкевіча, адбыўся вечар прысьвечаны творчасьці польскага паэта-рамантыка Цыпрыяна Норвіда, а дакладней перакладам яго паэзіі на беларускую мову. Па сутнасьці гэта была прэзэнтацыя новай кніжкі, выдадзенай сёлета ў Менску у выдавецтве «Мастацкая літаратура», якая зьмяшчае звыш 80-ці твораў Норвіда ў перакладзе на беларускую мову цяпер ужо віленскага паэта Алега Мінкіна. Выбраныя творы з гэтага зборніка чытала сем выканаўцаў па-польску і па-беларуску спасярод беларускай і польскай тутэйшай інтэлегенцыі. У прамежках гучала фартэпіанная музыка Шапэна. Трэба прызнаць, што вечар прайшоў на высокім артыстычным узроўні. Прысутнічала звыш паўсотні прадстаўнікоў беларускага і польскага тутэйшага грамадзтва, госьці з Варшавы, супрацоўнікі дыпляматычных місіяў з Літвы і Беларусі. У вечары ўдзельчаў і аўтар перакладаў, які акрамя вершаў Норвіда прачытаў яшчэ некалькі сваіх арыгінальных вершаў. Ведамая фальклярыстка з Віленскага Унівэрсытэту Марыя Купавес адсьпявала колькі беларускіх і польскіх песень. Такія культурныя імпрэзы, бадай, найлепшы спосаб стварыць спагадлівыя і дабрасуседзкія adносіны між рознымі народамі Віленшчыны, якая здаўна славілася талерантнасьцю.

• 9-га сьнежня ў Дэпартамэньце па справах нацыянальнасьцяў Літвы (вул. Раўгіклос, 25) адбылася сустрэча прадстаўнікоў нацыянальнальных суполак з дэпутатамі Літоўскага Сойму на чале з лідэрам апазыцыі В.Ландсбэргам. Праводзіў сход старшыня Рады Дэпартамэнту Я.Яцоўскі. У выступленьнях запрошаных, у тым ліку і ад беларусаў, шчыра выказвалася заклапочанасьць сваім становішчам, апавядалася пра свае балячкі, якіх нямала і аб якіх часта гаворыцца на нашай старонцы «Беларус Віленшчыны».

• Часам можна пачуць погляд, што беларускія суполкі ў Літве праяўляюць малую актыўнасьць, рэдка ладзяць імпрэзы, а таму ня здолелі стварыць вакол сябе шырэйшага асяродзьдзя. Ёсьць і аб'ектыўныя прычыны гэтай адноснай пасыўнасьці, бо адсутнічаюць варункі ажыцьцяўленьня сваёй дзейнасьці. Свайго ўласнага кута на сёньняшні дзень ня мае, бадай, ніводнае беларускае згуртаваньне.

• Як мы ўжо паведамлялі, спроба стварэньня ў Вільні беларускай школы сустрэлася з падобнай бядою. Ва ўсёй Вільні не знайшлося будынку для яе разьмяшчэньня. Таму давялося задаволіцца паралельнымі беларускімі клясамі пры аднэй з расейскіх сярэдніх школаў, а малодшыя клясы раскіданы ў розных месцах і ня маюць агульнага кіраўніцтва. І ўсё ж, дзякуючы самаахвярнасьці настаўнікаў заняткі ў гэтых клясах адбываюцца, хаця і ня ў лепшых варунках.

• Рада Таварыства Беларускай Культуры ў Літве робіць усе намаганьні, каб захаваць прыдзеленыя яму раней дамкі Друйскіх айцоў Мар'янаў на вул. Жыгіманту 12. Адказаць сёньня на пытаньне, ці можна спадзявацца станоўчага выніку, пакуль цяжка. Маральныя аспэкты гэтай справы бляknуць у судакрананьні з жорсткай рэчаіснасьцю камэрцыйных рэаліяў. Праблемы культуры адштурхоўваюцца цяпер на другі плян, а тым больш культуры нацыянальных меншасьцяў. Трэба прызнаць, што дыпляматычнае прадстаўніцтва Рэспублікі Беларусь у Літве імкнецца ўсімі сіламі дапамагчы тутэйшай дыяспары.

• Менавіта з гэтай крыніцы стала вядома, што яшчэ ў сьнежні ў Вільню накіруюцца з Менску прадстаўнікі камісіі па вырашэньні лёсу беларускага музэю. Канцэпцыя музэю, запрапанаваная Таварыствам Беларускай Культуры ў Літве, у прынцыпе супадае са становішчам і падыходам беларускага боку камісіі. Галоўнае, каб хутчэй распачала сваю працу рабочая група камісіі.

• Нельга сказаць, што грамадзкае жыцьцё беларусаў Віленшчыны цалкам прыпынілася. Днямі пабачыў сьвет новы, сямнаццаты нумар газэты «Наша Ніва». Газэта трывала захоўвае свой самабытны жанр, на яго 16-ці старонках заўсёды шмат перакладаў, ёсьць многа абстрактных разважаньняў, імкненьне паказаць свой вышэйшы за сярэдні інтэлектуальны ўзровень. У некаторых артыкулах гэта адчуваецца вельмі выразна, мо таму яны й успрымаюцца неадназначна. Пераклады на добрым прафэсійным узроўні. Вартая ўвагі старонка, прысьвечаная Вацлаву Ластоўскаму, таксама зьвесткі пра радавод Адама Міцкевіча.

Аглядальнік

Весткі з Беларусі

* * *

«Народная газета» апублікавала сумесную заяву ўдзельнікаў сустрэчы прадстаўнікоў грамадзка-культурных польскіх і беларускіх таварыстваў аб пашырэньні і паглыбленьні беларуска-польскіх сувязей ва ўсіх галінах жыцьця. Яны зьвярнуліся да ўрадаў Беларусі і Польшчы з заклікам: наладзіць трансляцыю польскага тэлебачаньня на Беларусь і беларускага на Польшчу, наладзіць продаж польскай прэсы ў Беларусі і беларускай у Польшчы, адчыніць інфармацыйна-культурныя цэнтры ў Варшаве і Менску.

* * *

Паводле газэты «Рэспубліка», кіраўнік прэсслужбы адміністрацыі ЗША паведаміў, што прэзыдэнт Б.Клінтан наведае Менск 15 студзеня па запрашэньню старшыні ВС С.Шушкевіча. Загадзя абмеркаваны круг пытаньняў, якія будуць абмяркоўвацца на сустрэчы беларускага кіраўніка з прэзыдэнтам ЗША. Гэта, у прыватнасьці, пашырэньне дапамогі Беларусі ў рамках закона Нанна-Лугара, а таксама ў стварэньні спэцыяльнага фонду падтрымкі прадпрымальніцтва ў РБ. Пытаньні ўдасканаленьня дамоўна-прававой базы ў адносінах паміж двумя дзяржавамі. Адпаведным міністэрствам і ўстановам ужо дадзена даручэньне падрыхтаваць для магчымага падпісаньня шэрэг дакументаў.

* * *

Як паведамляе газета «Знамя юности» старшыні рэспубліканскіх прафсаюзаў прамысловых галінаў прынялі рашэньне правесьці 12 студзеня 1994 г. агульнанацыянальную стачку. Форма стачкі пакуль не акрэсьлена, аднак акрамя сацыяльна-эканамічных пытаньняў ёсьць патрабаваньне датэрміновых выбараў у ВС. 6 студзеня лідэры прафсаюзаў плянуюць сустрэчу з В.Кебічам і паведаміць яму аб сваім канчатковым рашэньні.

* * *

Новы памежны пераход «Пешчатка-Полаўцы» пачаў дзейнічаць у Камянецкім раёне. Па дамоўленасьці паміж урадамі Беларусі і Польшчы ён будзе дзейнічаць праз усю пару, што дазволіць разгрузіць пераход «Варшаўскі мост». Цераз новы пераход будуць праяжджаць аўтамабілі з грамадзянамі, адбываючымі па службовых справах, а таксама аўтобусы з дзяцьмі.

* * *

Нацыянальны банк РБ выпусьціў у абарачэньне разліковы білет вартасьці 1000 рублёў, роўны 10000 руб. у рублёвым эквіваленце. На правай бачыне — від будынку Прэзыд'юма Акадэміі навук РБ, на зваротняй — герб РБ «Пагоня». У структуру разліковага білета ўведзены элементы аховы ад падробку.

* * *

З 1.1.1994 г. будуць дзейнічаць новые правілы гандлю. Згодна з імі ўсе асобы якія займаюцца дэталічным гандлям на рынку, альбо гандлёва-прамысловай дзейнасьцю, павінны мець ліцэнзіі. Забараняецца гандаль віна-гарэлачнымі і тытунёвымі вырабамі, кандытарскімі вырабамі і другімі бакалейнымі таварамі. Забараняецца гандаль нафтаю, вуглём, газам, каштоўнымі мэталямі і зброяй.

* * *

Па дадзеным службы «Грамадзкае меркаваньне», што праводзілася 5-6 сьнежня сацыялягічнае апытаньне 720 рэспандэнтаў із 30 населяных пунктаў усіх вобласьцей рэспублікі, за правядзеньне датэрміновых выбараў ВС РБ выказалася 61% апытаных, супроць 20,2%. 18,8% апытаных не мелі сваёй пазыцыі.

Наша школа

У гэтым годзе адкрылася першая ў Літве Беларуская школа. Яна разьмешчана ў Вільні пакуль што ў памяшканьні сямнаццатай сярэдняй школы. У школе вучыцца 120 вучняў. Але не ўсе вучні беларусы. Ёсьць і палякаў, і рускіх. Класы маленькія: ад пяці да пятнаццаці вучняў. Настаўнікі займаюцца амаль індывідуальна. У школе выкладаецца шмат розных моваў. Той, хто сконча гэтую школу, будзе ведаць беларускую, літоўскую, ангельскую, лацінскую. Пасьля заняткаў ёсьць шмат розных факультатываў. І кожны вучань можа выбраць на свой густ. Але школа яшчэ не мае свайго памяшканьня. дзеці вучацца ў архіве, медпункце, дзе вельмі холадна і мала месца. Але вучні і настаўнікі настроены аптымістычна і спадзяюцца, што ў наступным годзе ў іх будзе сваё памяшканьне.

Цыунэль Наталля
8 клас

ПАЗНАЙМА СВОЙ ГОРАД

Калі пачынаць гаворку пра архітэктуру Вільні ў яе гістарычным разьвіцьці, дык бадай мэтазгодна ўспомніць агульнавядомую ісьціну, якая наогул адносіцца да бальшыні гарадоў, што стылявыя адметнасьці архітэктуры выяўляюцца найбольш яскрава ў будоўлях культавага прызначэньня.

Тут гістарычны лёс Вільні таксама паўплываў на некаторыя непаўторныя асаблівасьці яе архітэктуры. Нажаль многае з гэтых асаблівасьцяў нельга прасачыць сёньня па захаваўшыхся помніках... Гэтыя помнікі, асабліва найдаўнейшыя, або былі зьнішчаны ў войнах і пажарах, або перабудоўваліся з улікам узьнікненьня новых архітэктурных стыляў, часам мянялі сваё прызначэньне, пераходзячы ў служэньне другой канфэсіі, ці па якіх іншых прычынах.

Вільня XIV стагодзьдзя гэта цікавы фэномэн адначасовага суіснаваньня трох веравызнаньняў: паганскага і хрысьціянскага — у тым ліку каталіцкага і праваслаўнага абраду. Такое сужыцьцё сьведчыць аб дастаткова высокай ступені талерантнасьці ў тагачасным Вялікім княстве Літоўскім. Вядома, нельга гаварыць пра поўную бесканфліктнасьць. Канфлікты на рэлігійным груньце зрэдку здараліся і нават захаваліся ў гістарычнай памяці Вільні, але гэта былі хутчэй выняткі з агульнага правіла.

Як вядома, афіцыйнае хрышчэньне Літвы (ВКЛ), сталіцай якое тады была Вільня, адбылося ў 1387 годзе за панаваньня караля Ягайлы, заснаваньне ж Вільні і перанос сюды сталіцы адносяць да 1323 году, калі валадаром Літвы быў князь Гедымін. Што ж было ў Вільні ў гэтым прамежку часу?

У аснаўным народ і князі былі яшчэ паганскай веры. Аднак яны дапускалі дзейнасьць місіянераў, якія прапаведвалі хрысьціянства. Такім чынам яшчэ ў першай палове XIV стагодзьдзя ў Вільні дзейнічалі прапаведнікі каталіцкага ордэну францішканаў. Іх намаганьнямі і быў збудаваны першы каталіцкі касьцёл і кляштар яшчэ да хрышчэньня Літвы. Гэта быў касьцёл сьв. Мікалая, але тады гэта была яшчэ невялікая драўляная будоўля, на месцы якой толькі ў пачатку XV стагодзьдзя быў збудаваны касьцёл у гатыцкім стылі, які захаваўся да сёньняшняга дня. Варта нагадаць, што ў міжваенным часе менавіта ў гэтым касьцёле вяліся багаслужбы на літоўскай і беларускай мовах.

Вядомы гісторык XIX стагодзьдзя Адам Кіркор у сваім даведніку аб Вільні згадвае пра існаваньне яшчэ тады паганскіх сьвятыняў, у тым ліку бога Пяруна — Пяркунаса — там, дзе цяпер Катэдральны сабор, багіні Мілды на Антокалі, дзе цяпер касьцёл Пятра і Паўла, бога Рагуціса, дзе цяпер Пятніцкая царква. Вядома, іх было значна больш.

Менавіта Пятніцкая царква лічыцца найстарэйшай у Вільні праваслаўнай царквой. Яе збудавала ў першай палове XIV стагодзьдзя першая жонка князя Альгерда Марыя Яраслаўна Віцебская. Прыблізна таксама да паловы XIV стагодзьдзя адносяцца і наступныя праваслаўныя цэрквы, як Прачысьценская над рэчкай Вялейкай, якая ўжо ў пачатку XV стагодзьдзя была перабудаваная на мітрапалітальны сабор у сувязі са стварэньнем пры княжаньні Вітаўта самастойнай праваслаўнай мітраполіі ў Вялікім княстве Літоўскім. Гэтая царква, як і наступныя: сьв. Мікалая і Сьвятой Тройцы з манастыром былі закладзены другой жонкай князя Альгерда Юліянай Цьвярской. Як бачым пэрыяд панаваньня князя Альгерда вельмі паспрыяў будаўніцтву ў Вільні праваслаўных храмаў.

Вяртаючыся да Пятніцкай царквы цікава адзначыць, што ў гэтай невялічкай, але найстарэйшай віленскай царкве ў міжваенным часе вяліся багаслужбы па-беларуску для вернікаў беларусаў.

Дзядзька Лявон.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:
— кожную суботу ў 15.55 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 341.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49.

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 8

ДА ЧЫТАЧОЎ

Беларусы, якія спрадвеку знаходзяцца на ўзьмежку між культурнымі ўплывамі Захаду і Усходу, належаць да розных канфэсіяў. Таму яны сьвяткуюць усе хрысьціянскія сьвяты па-рознаму: адны па новаму стылю, другія па старому.

Сёньня многія з нашых суродзічаў будуць сядаць за сьвяточны стол — традыцыйную куцьцю, а заўтра адзначаць Сьвята Калядаў, радасны напамін пра Хрыстова Нараджэньне.

Усіх Вас, дарагія сябры, сардэчна віншуем са Сьвятам, жадаем моцнага здароўя, бадзёрасьці, радаснага сьвяточнага застольля.

Рэдакцыйная Рада.

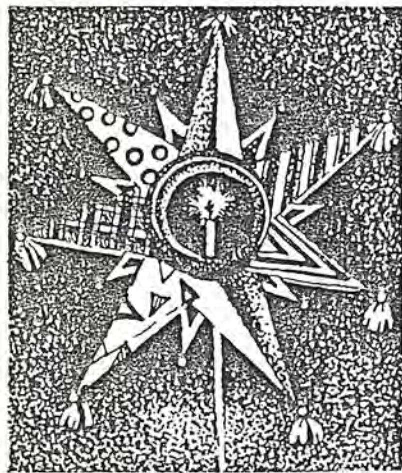

У сувязі з падыходзячымі святамі Пасольства Рэспублікі Беларусь жадае ўсяго найлепшага чытачам газеты.

Пасля навагодняга свята Пасольства будзе рада вітаць наведвальнікаў у будынку па вул. П.Кліма (раён вуліцы Чурлёнё і гасцініцы Драўгісце).

Весткі з Беларусі

• Як паведамляе «Народная газета» дэфіцыт дзяржаўнага бюджэту на 1993 год складзе ў Беларусі 550 млрд. рублёў. Чарнобыльскія выдаткі ў гэтым годзе склалі 367,5 млрд. руб. На датацыі сельскай гаспадарцы выдадзена звыш 200 млрд. руб., на ўтрыманьне арміі і праваахоўных органоў пайшло 200 млрд. руб. 120 млрд. руб. — на кампэнсацыю выдаткаў па клірынгавым аперацыям.

• Міжнародная канфэрэнцыя «Новыя дылемы бяспекі: праблемы і перспектывы» закончылася ў Менску. У ёй удзельнічылі Беларусь, Англія, ЗША, Украіна, Францыя, а таксама прадстаўнікі кіраўнікоў НАТО і СНД. Абмяркоўваліся шматлікія важкія пытаньні эўрапейскай і міжнароднай бяспекі.

• Адбылася прэсканферэнцыя кіраўніцтва камітэта па зьнешнеэканамічным сувязям і мытнага камітэта. За 9 месяцаў, як адзначалася на ёй, экспарт склаў 539,7 млн. даляраў, імпарт — 549,4 млн. дал. Сярод замежных партнёраў лідзіруе Нямеччына, Польшча, Аўстрыя.

• З пачаткам абвяшчэньня незалежнасьці Беларусі выдадзена больш за 20 марак тыражамі ад 1 да 5 млн. экземпляраў. У бліжэйшы час будзе надрукавана яшчэ каля 10 — у тым ліку з партрэтамі Сымона Буднага, Рагнеды, Рагвалода, Язэпа Драздовіча, з адлюстраваньнем Кармеліцкага касьцёла і герба Менска, беларускай алімпійскай сымболікі. Усе маркі друкаваліся да гэтага часу ў Маскве. Цяпер разглядаецца магчымасьць выпуску іх на Менскай картаграфічнай фабрыцы.

• Адзін з мацнейшых гіравікоў рэспублікі, пераможца і прызёр многіх буйных спаборніцтваў В.Хараненка. Нядаўна беларускі асілак устанавіў у Маскве арыгінальнае сусьветнае дасягненьне: за адну мінуту ён 45 разоў падняў, не апускаючы на зямлю, 150 кілаграмовую штангу, што склала ў суме 6750 кілаграмаў. Гэты рэкорд будзе занесяны ў айчынную кнігу «Дзіва» і, магчыма, у кнігу Гінеса.

• У гонар славутага земляка Міхала Агінскага адбыўся ў Смаргоні міжнародны дзіцячы фестываль, у якім удзельнічалі акрамя Беларусі, таксама госьці з Літвы, Польшчы, Францыі і Італіі. Лаўрэатамі сталі піяністка Дзінара Мазітава з Ліды, менскі скрыпач Арцём Шышкоў і віяланчэлістка Эмануэла Панятоўская з Варшавы.

Да нас, у рэдакцыю «Беларуса Віленшчыны», прыйшоў ліст ад чытача, поўны болю і абурэньня. Мы пісалі аб тым, што гарадзкая рада пазбаўляе беларусаў праў на карыстаньне дамкамі па вул. Жыгімонта 12, з тым, каб перадаць зямлю іншаземцу. Вядома і нас гэта ўразіла. Гэтыя дамкі яшчэ да вайны былі беларускім асяродкам. М.Паўлоўскі называе вінаватых: «безсумленныя людзі, здольныя абнадзеіць сумленных». Крыўда непрадбачана прычыненая ўсім беларусам Літвы, успрымаецца ім, як асабістая зьнявага. І яго пачуцьці зразумелыя кожнаму з нас. Таму што нам, беларусам, якія спрадвеку жывуць на гэтай зямлі, адмаўляюць у праве на свабоднае разьвіцьцё. Пазбаўляючы нас культурнага цэнтра, нам нібы кажуць: «Хто вы такія, беларусы?». А праўда, хто мы такія?

М.Паўлоўскі ведае. Ён ня можа згадзіцца з такой непавагай да беларусаў. І пад уражаньнем гэтага здарэньня напісаны верш «Усьмяхнісь». Зразумела, што ўсьмешка яго скрозь сьлёзы. Але няхай верш дадасьць нам веры і сілы. Веры, што ёсьць яшчэ людзі, якія зразумеюць і падтрымаюць нас.

Усьмяхнісь...

Усьмяхнісь, не глядзя, што ў шэрай імглі
Згасьлі летняга сонца прамені,
І на крылах, у вырай, ўнясьлі жураўлі —
Нязбылыя для нас, лятуценьні.

Занямела прырода, нішто не пяе,
Неба сінь скрылі цёмныя хмары,
Толькі каўкі й вароны, канцэрты свае
Ладзяць гучна на блеклым папары.

Увокал жудасна так і пацех больш няма,
Нават у добра дагледжанай хаце,
І насустрач настырна ўжо крочыць зіма,
Няма сіл, каб яе затрымаці.

Але міма ўсяго, час так хутка бяжыць
І не час нам хірэць, прычытаці,
Толькі зь верай у душы, зможам усё пераждыць,
І падмурак надзей, збудаваці.

Дык на вуснах з усьмешкай такой, як калісь,
Не зважая на час непагоды —
Да жыцьцёвых няўзгод, ва-ўвесь рот усьмяхнісь
І будзь стойкім, вясёлым заўсёды.

Мікола Паўлоўскі.

«Літва! Радзімы край, Ты як здароўе...»

(Да 195-х угодкаў нараджэньня Адама Міцкевіча)

Адам Міцкевіч — клясык польскай літаратуры, паэт-рамантык, сын зямлі беларускай, які Літву называў сваёй Радзімай. Радзіўся на зямлі навагрудзкай, сярод беларускіх вёсак, у шляхоцкім двары, дзе як і паўсюль сярод шляхты Беларусі і Літвы панавала ў той час польская мова, польская культура, польскія патрыятычныя традыцыі. І адначасова любіў гэты родны край свой і яго народ, які ня быў польскім... Як гэта на першы погляд выглядае складаным, хаця гэта рэаліі нашай гісторыі.

Калі кінуць позірк на жыцьцяпіс Адама Міцкевіча, дык пераканаемся і аб цесных яго сувязях з нашым горадам, зь Вільняю. Нарадзіўся ён на хутары Завосьсе ў Наваргадчыне 24 сьнежня 1798 году, скончыў сярэднюю школу ў Навагрудку, затым унівэрсытэт у Вільні, пазьней настаўнічаў у Коўне. Быў адным з арганізатараў тайных таварыстваў патрыятычнай моладзі — філяматаў і філярэтаў, за што прасьледаваўся царскімі ўладамі, сядзеў у вастрозе ў Вільні ў Базыльянскіх мурох. Пазьней была ссылка ў Расею, у Пецярбурзе пазнаёміўся з Пушкіным, з дэкабрыстамі. З 1829 году і ажно да самай сьмерці жыў на эміграцыі, найбольш у Парыжы.

Ведамы беларускі дасьледчык літаратуры мінулага стагодзьдзя прафэсар Адам Мальдзіс пісаў: «У атмасфэры тайных віленскіх згуртаваньняў нарадзіліся першыя творы польскага рамантызму. Характэрна, што ў польскай літаратуры новы мастацкі напрамак узьнік на тэрыторыі этнічна іншароднай — на беларускіх, літоўскіх і ўкраінскіх землях, якія ў былой Рэчы Паспалітай лічыліся глухой культурнай правінцыяй.

Лепшыя здабыткі польскага рамантызму зьвязаны з імёнамі філяматаў Адама Міцкевіча, Аляксандра Ходзькі, Яна Чачота, Тамаша Зана, з імем Юльюша Славацкага, чыё юнацтва таксама прайшло ў Вільні. Усе яны ў большай або меншай ступені ведалі жыцьцё і побыт мясцовага насельніцтва, яго мову і фальклёр. Рамантычнае захапленьне народам абумовіла іх зварот да вуснай народнай творчасьці, пераважна беларускай і літоўскай. Разам з балядамі Міцкевіча, Зана і Чачота, разам з другой часткай міцкевічаўскай паэмы «Дзяды» ў польскую літаратуру прыходзіў новы герой — селянін. І селянінам гэтым быў не паляк, а «літвін». (У той час літвінамі называлі ўсіх жыхароў былога Вялікага княства Літоўскага). Найбольш творчы характар мела выкарыстаньне беларускага фальклёру ў паэзіі Міцкевіча».

Дык ня дзіва, што Адам Міцкевіч добра ведаў беларускую мову і выказваўся пра яе вельмі станоўча. Вось яго погляд: «На беларускай мове, якую называюць русінскай або літоўска-русінскай гаворыць каля дзесяці мільёнаў чалавек, гэта самая багатая і самая чыстая гаворка, якая ўзьнікла даўно і цудоўна распрацавана. У пэрыяд незалежнасьці Літвы вялікія князі карысталіся ёю для сваёй дыпляматычнай перапіскі (...) З усіх славянскіх народаў русіны, гэта значыць, сяляне Пінскай, часткова Менскай і Горадзенскай губэрняў, захавалі найбольшую колькасьць агульнаславянскіх рысаў. У іх казках і песьнях ёсьць усё. Пісьмовых помнікаў у іх мала, толькі Статут Літоўскі напісаны іх мовай, самай гарманічнай і з ўсіх славянскіх моваў найменш зьмененай.» (Поўны збор твораў, т. 16, 1955 г.)

На чыжыне Адам Міцкевіч напісаў паэму «Пан Тадэвуш», у якой хораша апісаў свае родныя мясьціны. Пачатак яе прапануем у перакладзе Язэпа Семяжона:

«Літва! Бацькоўскі край,
ты як здароўе тое:
Ня цэнім, маючы,
а страцім залатое —
Шкада, як і красы твае,
мой родны краю.
Тугою па табе тут
вобраз твой ствараю.

О ты, заступніца
Прачыстая над намі,
Чый цудатворны лік
у Чанстахове ў храме,
І ў Вострай Браме сьвеціцца
пры набажэнстве,
І у Навагрудку замковым!
Як мне ў маленстве
Жыцьцё вярнула Ты, зьявіўшы
цуд нябесны
(Сынок на сьвет зірнуў,
і маці стогн балесны
Спыніла, модлы ўзносячы
праз сьлёзы Богу,
А ён, як і тады,
к сьвятынь тваіх парогу
Гатоў ісьці, каб дзякаваць
за ўратаваньне),
— Так і цяпер вярні Ты нас
усіх з выгнаньня!»

Лявон Луцкевіч

ПАЗНАЙМА СВОЙ ГОРАД

Каб грунтоўна пазнаць свой горад недастаткова ведаць яго ў сёньняшнім выглядзе, трэба зазірнуць у яго мінуўшчыну. Горад як і чалавек: мае сваё дзяцінства, сваё юнацтва, сталыя гады. Вільня гэта ўжо сталы горад, у яго багатае мінулае, але адначасова ён і малады, бо маладыя ўсе ягоныя ўскраіны. І ўсё ж, каб пазнаць біяграфію гораду, трэба засяродзіць увагу на цэнтральнай частцы, якая гэтак і завецца — стары горад.

Каб пазнаёміцца са старажытнымі помнікамі віленскай архітэктуры, свае вандроўкі трэба праводзіць пешшу, бо тыя помнікі ў аснаўным сканцантраваны ў старым горадзе, які займае адносна невялікую прастору. Але і гэтага будзе недастаткова, каб патрапіць у тую глыбіню вякоў, калі толькі ўзьнікаў наш горад. Тут патрэбна вандроўка ня толькі ў прасторы, але і ў часе.

Літоўскі мастак Владас Дрэма шмат гадоў дасьледваў неіснуючыя ўжо сёньня архітэктурныя помнікі Вільні, у 1991 годзе выдаў вельмі зьмястоўную і багата ілюстраваную кнігу пад назваю «Згінуўшая Вільня» (Дінгес Вільнюс). У гэтай кнізе ён піша: «Праваслаўныя цэрквы пачалі будаваць недзе ў сярэдзіне XIV ст., імі апекаваліся і падтрымлівалі абедзьве праваслаўныя жонкі князя Альгерда. Цэрквы будаваліся невялікія, драўляныя, але толькі у гэтак званым беларускім квартале — «цівітас рутэніка», гэта значыць на ўсход ад Замкавай вуліцы да Вялейкі іх было каля двух дзесяткаў».

Сёньня гэтая кніга найбагацейшая крыніца зьвестак пра найстарэйшую і найменш захаваўшуюся Вільню, і зьвесткі гэтыя вымоўна сьведчаць пра прысутнасьць нашых прашчураў тутака яшчэ ў пару заснаваньня гоараду.

Владас Дрэма аснаўную частку свайго жыцьця пражыў у Вільні. Супрацоўнічаў і працаваў з беларусамі, падчас другой сусьветнай вайны працаваў у Віленскім Беларускім Музэі. Летась па рашэньню сэната Віленскай Мастацкай Акадэміі яму прысвоена званьне ганаровага доктара Мастацкай Акадэміі. У яго вялікія заслугі ня толькі для літоўскай, але і для беларускай культуры. Вось ён і дапамагае ўсім тым, хто хоча павандраваць па неіснуючай ужо Вільні.

Вільня XIV стагодзьдзя была яшчэ ў аснаўным драўляная, культавыя будоўлі таксама пераважна будаваліся драўлянымі, дык многае, што мы бачым сёньня пасьля шматлікіх перабудоваў, не адносіцца ўжо цалкам да старажытнасьці. Гэта ў першую чаргу можна аднесьці да праваслаўных цэркваў. У часы панаваньня Расейскай Імпэрыі амаль усе старыя цэрквы былі грунтоўна перабудаваныя, а новыя будаваліся ў маскоўскім стылі. Не пашанцавала праваслаўным цэрквам, якія пачалі будавацца вельмі рана — яшчэ ў палове XIV стагодзьдзя. Бальшыня іх у выніку пажараў і разбурэньня наогул перастала існаваць; ад іншых, што існуюць і сёньня засталіся толькі месцы пабудовы ды іхнія назвы. Нават узьведзеныя на тых месцах муры, шмат разоў перабудоўваліся і таму ня могуць быць узорамі старажытнага віленскага дойлідзтва.

У значна меншай меры гэта адносіцца да каталіцкіх касьцёлаў, ды і тут на працягу ўсёй гісторыі гораду праводзіліся перабудовы і пераробкі. Усё ж трываласьць гэтых будоўляў была забясьпечана тым, што яны ўжо былі мураваныя.

Пасьля хрышчэньня тае гістарычнае Літвы ў каталіцкі абрад у Вільні разгарнулася інтэнсыўнае будаўніцтва каталіцкіх касьцёлаў. Гэта адносіцца ў аснаўным да XV—XVIII стагодзьдзяў. Гэтыя будоўлі ўжо ўсе мураваныя, яны і акрэсьлілі галоўныя стылявыя напрамкі віленскага дойлідзтва.

Дзядзька Лявон.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожную суботу ў 15.55 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 341.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 9

Ад рэдакцыі

Шчыра віншуем вас, дарагія нашы чытачы, з Новым Годам! Напярэдадні надыходзячага 1994 году прымеце нашы сяброўскія пажаданьні моцнага здароўя, многа шчасьця і радасьці ў жыцьці, посьпехаў у працы і ўсіх Вашых справах! Няхай Новы Год будзе лепшы за мінулы, хай паўсюль запануе згода і мір, няхай ён паспрыяе зьдзейсьненьню ўсіх Вашых імкненьняў, надзеяў і жаданьняў!

Рэдакцыйная Рада хоча бачыць сярод Вас сваіх сяброў і дабразычліўцаў ды будзе намагацца рыхтаваць гэтую старонку з улікам Вашых пажаданьняў і крытычных заўвагаў. Мы разумеем, што сярод беларусаў Віленшчыны і ўсёй Літвы ёсьць людзі розных узростаў, з рознымі поглядамі і зацікаўленьнямі, — мабыць і на нашую старонку існуюць розныя погляды, а таму заклікаем да шчырага і канструктыўнага дыялёгу.

Хацелася б, каб нашы суайчыньнікі знайшлі ў гэтым лістку тое, што іх хвалюе і цікавіць, каб атрымалі адказы на пытаньні, якія ўзьнікнуць пры знаёмстве з нашымі публікацыямі. «Беларус Віленшчыны» гэта орган Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое ставіць сваёй мэтай задавальненьне культурных запатрабаваньняў беларусаў, што жывуць у межах гэтай дзяржавы, разьвіцьцё іх нацыянальнай самасьвядомасьці і захаваньне роднай мовы.

Усіх жадаючых заклікаем да цеснага супрацоўніцтва з Таварыствам. Папаўняйце яго рады! Адначасова выказваем тут падзяку ўсім тым, хто ўжо адгукнуўся на зьяўленьне нашае старонкі сваім допісам ці прынамсі тэлефонным званком. Спадзяемся, што наша сьціплая старонка, якая працягне сваё існаваньне і ў Новым Годзе, здабудзе больш посьпех дзякуючы актыўнасьці яе чытачоў.

Рэдакцыйная Рада.

Вацлаў Іваноўскі

(Да да 50-годзьдзя яго сьмерці))

Сёлета ў сьнежні мінула 50 гадоў ад трагічнай гібелі прафэсара Вацлава Іваноўскага, аднаго з пачынальнікаў нашага адраджэньня. Адбылося гэта ў выніку тэрарыстычнага акту падчас другой сусьветнай вайны.

Сям'я Іваноўскіх з Лідчыны гэта тыповыя прадстаўнікі беларуска-літоўскага памежжа, дзе сярод карэнных жыхароў гэтага краю перакрыжоўваліся нацыянальныя традыцыі розных народаў. У сям'і Леанарда і Ядвігі Іваноўскіх было пяцёра дзяцей. Тры старэйшыя сыны Юры, Вацлаў і Тадэуш абралі розныя кірункі свайго нацыянальнага самавызначэньня, калі ва ўмовах царскай Расеі ліцьвіны, беларусы і палякі знаходзіліся ў становішчы прыгнечаных нацыянальных меншасьцяў.

Вацлаў Іваноўскі абраў шлях у беларускі вызваленчы рух яшчэ на самым пачатку нашага стагодзьдзя. Але пры гэтым цікава адзначыць той факт, што старэйшы за Вацлава брат Юры быў шырака вядомы ў польскім асяродзьдзі, змагаючыся ў радох польскай сацыялістычнай партыі, а малодшы за Вацлава брат Тадас Іванаўскас стаў выдатным літоўскім вучоным і ўсе свае сілы і талент дасьледчыка ў галіне прыродазнаўства аддаў служэньню адроджанай Літве. Ужо адно тое, што ён стварыў першы ў Літве заалягічны музэй, які сёньня носіць яго імя, сьведчыць пра прызнаньне яго вялікіх заслугаў.

Сёньня ў нас будзе гаворка пра постаць Вацлава Іваноўскага. Нарадзіўся ён 25-га траўня 1880 году ў маёнтку Лябёдка на Лідчыне, а згінуў у сьнежні 1943 году ў Менску. Яго заслугі для беларускага адраджэнскага руху бясспрэчна вельмі значныя. Яшчэ будучы студэнтам Пецярбурскага тэхналягічнага інстытуту, ён апынуўся ў беларускім асяродзьдзі і стаў адным з заснавальнікаў першай беларускай падпольнай палітычнай партыі, якая называлася сьпярша Беларускай рэвалюцыйнай, а пасьля Беларускай сацыялістычнай Грамадой.

У 1903 годзьдзе Вацлаў задумаў выдаць падпольную беларускую газэту «Свабода». Друкавалася яна ў Лябёдцы, дапамагаў брат Тадас, ня быў у баку ад гэтай справы і Юры. Калі апошняга арыштавалі ў Варшаве, дык пры вобыску ў яго знайшлі адзін асобнік «Свабоды». Нажаль увесь наклад у выніку склаўшыхся абставінаў так і не дайшоў да чытача. У Пецярбурзе Вацлаў быў адным з найбольш актыўных удзельнікаў выдавецкай суполкі «Загляне сонца і ў наша ваконца». Пераехаўшы ў Вільню сьцісла супрацоўнічаў з Беларускім Выдавецкім Таварыствам.

Падчас першай сусьветнай вайны, асабліва пасьля перавароту ў Расеі, Іваноўскі актыўна ўключыўся ў грамадзка-палітычную дзейнасьць, быў прыхільнікам незалежнай Беларускай Народнай Рэспублікі. Аднак калі намаганьні стварыць сваю незалежную дзяржаву ня зьдзейсьніліся, цалкам адыйшоў ад палітыкі, асеў у Варшаве і працаваў у галіне сваёй асноўнай спэцыяльнасьці, якой была хімія. Ён узначаліў катэдру арганічнай хіміі Варшаўскай Палітэхнікі, зрабіўся шырака вядомым спэцыялістам у галіне тэхналёгіі харчовых прадуктаў. Гэтую працу спыніла другая сусьветная вайна, калі Вацлаў Іваноўскі перад наступам немцаў пакінуў Варшаву і пераехаў у Вільню.

У экстрэмальных варунках другой сусьветнай вайны і акупацыйнага рэжыму Іваноўскі вярнуўся да грамадзкай дзейнасьці. Сьпярша працаваў старшынёю Беларускага Нацыянальнага Камітэту ў Вільні, а затым згадзіўся заняць пасаду бурмістра горада Менску. Менск вельмі пацярпеў падчас праходжаньня фронту, горад быў моцна зьнішчаны і насельніцтва знаходзілася ў дужа цяжкім становішчы. Карыстаючыся даверам акупацыйных уладаў ён шмат чым дапамагаў жыхарам сталіцы, але адначасова прымаў удзел у падпольным антыфашыстоўскім руху.

У канцы 1943 году Іваноўскі стаў немцам недаспадобы і яго вырашылі зьнішчыць, але пад выглядам тэрарыстычнага акту, да якога яны, маўляў ня мелі ніякага дачыненьня.

Гэта было зроблена з мэтаю, каб не выклікаць незадавальненьня насельніцтва, якое яго вельмі паважала, да таго ж ён карыстаўся вялікай пашанай у навуковых колах усяе Эўропы. Забойства было прыпісана бальшавіцкаму падпольлю, якое ахвотна ўзяло на сябе гэтую адказнасьць, выхваляючыся зьнішчэньнем аднаго калябаранта.

Усе гэтыя падзеі раскрываюцца ў кніжцы Юры Туронка на падставе дакумэнтальных архіўных матэрыялаў. Гэтая кніжка «Вацлаў Іваноўскі і адраджэньне Беларусі» выдадзена ў Варшаве па-польску у 1992 годзе і яна раскрывае яшчэ адну белую пляму нашай гісторыі.

Лявон Луцкевіч

Наша хроніка

Мінулі Каляды, неўзабаве і Новы Год. У такі час узьнікае жаданьне азірнуцца на пройдзены шлях за ўвесь мінулы год, узважыць пралікі, страты і дасягненьні. Тутака, вядома, маецца на ўвазе грамадзкае жыцьцё беларусаў Віленшчыны.

Як у жыцьці паасобнага чалавека, так і ў жыцьці грамадзтва сьветлыя радасныя часіны перамяжоўваюцца з сумнымі мамэнтамі, з настроямі горкага разачараваньня, незадаволенасьці. Чаго было больш у існаваньні беларускага грамадзтва Літвы — аднназначна адказаць цяжкавата.

Беларускае асяродзьдзе ў Літве, якое на працягу доўгіх пасьляваенных дзесяцігодзьдзяў ня мела ніякіх арганізацыйных формаў, цяпер іх пакрысе набывае, імкнецца неяк згуртавацца. Гэты працэс праходзіць марудна і пакутліва. Але ўжо тое, што гэтае асяродзьдзе заўважана на Беларусі — факт вельмі знамянальны, гэтаму ёсьць наступныя сьведчаньні:

Якраз год таму назад — 19-20-га сьнежня ў Менску адбыўся Зьезд беларусаў блізкага замежжа. 29-30-га траўня быў III-ці зьезд Беларускага Народнага Фронту «Адраджэньне». Урэшце ў ліпені найбольш яскравы акцэнт сувязяў Беларусі з замежжам — гэта Першы Зьезд беларусаў сьвету — усё гэта таксама ў сталіцы Беларусі. Усе гэтыя вельмі прадстаўнічыя форумы ладзіліся з удзелам дэлегацыяў беларусаў Літвы, якія ня толькі прысутнічалі, але і актыўна ўдзельнічалі ў гэтых імпрэзах.

Каб падвесьці вынікі завяршаючагася году міжволі згадваюцца словы старшыні Таварыства Беларускай Культуры ў Літве спадара Нюнькі, сказаныя год таму назад на Зьезьдзе беларусаў блізкага замежжа: — цытую — «Лічым маральным абавязкам Літвы рэальна дапамагчы беларусам адрадзіць тое, што страчана на працягу апошніх 50-ці гадоў. Трэба неадкладна адкрыць прадстаўніцтва Рэспублікі Беларусь у Літве, якое магло б вырашаць пытаньні і абараняць інтарэсы беларусаў на дзяржаўным узроўні. Не пакідайце без увагі сваіх братоў, якія супраць волі апынуліся за мяжой, якой у гісторыі ніколі не было». — канец цытаты. Што ж з гэтага спраўдзілася?

Перш за ўсё сапраўды адкрылася прадстаўніцтва Рэспублікі Беларусь у Літве. Трэба прызнаць, што пасольства не цураецца кантактаў з тутэйшым грамадзтвам, дапамагае па-меры сваіх магчымасьцяў. Праўда, асноўная праца пасольства — гэта турбота пра тых расейскамоўных прышэльцаў з былога Савецкага Саюзу, якія трапілі сюды ў пошуках сыцейшага жыцьця і адчулі сябе няўтульна ў незалежнай Літве ды шукаць, дзе бы лепш уладкавацца ня ведаючы ні беларускай ні літоўскай мовы.

Ці незалежная Літва рэальна дапамагае беларусам адрадзіць тое, што страчана тут на працягу апошніх 50 гадоў? — пакуль што станоўча адказаць цяжка, пераважаюць даўнейшыя стэрэатыпы. А сучасная Беларусь не перастае лічыць іх пасынкамі, як пры сучаснай уладзе і сваіх уласных нацыянальна сьвядомых грамадзян.

А цяпер зірнем на разачараваньні. У справе адраджэньня ў Вільні беларускага музэю, якая вырашаецца на міждзяржаўным узроўню, на працягу ўсяго году рэальных зрухаў не адбылося. Прычыны: адмоўнае становішча літоўскага боку, абыякавасьць беларускага боку і толькі шчырая зацікаўленасьць мясцовых беларусаў, з якімі сур'ёзна ніхто ня лічыцца. — Стварэньне адной сярэдняй беларускай школы ў Вільні закончылася полумерай — паралельнымі беларускімі клясамі пры расейскай школе. Гэта разачараваньне, бо такое становішча зьяўляецца антырэклямай аднаўленьня беларускага школьніцтва, а канкрэтных пэрспэктываў на наступны год яшчэ няма. — Заплянаваная Таварыствам Беларускай Культуры ўстаноўка ў Вільні чатырох мэмарыяльных табліц дзеячам беларускай культуры не рэалізавана дзякуючы безадказнасьці іх выканаўцы. Застаецца надзея на будучы год.

Не вырашана пытаньне памешканьня для беларускага культурнага цэнтру. Беларускія суполкі ў Літве ўсё яшчэ бяздомныя.

А што ж рэальна адбылося? — 14-га студзеня ўстаноўчы сход Таварыства Беларускай Школы, якое дасюль не зарэгістравана і канкрэтнай дзейнасьці не праяўляе.

31-га студзеня — справаздаўча-выбарчы сход Таварыства Беларускай Культуры. Арганізацыя ў асноўным ажыцьцяўляе сувязі з прадстаўнікамі ўладаў па культурна-асьветных пытаньнях. Выдае адзін раз у тыдзень сваю інфармацыйную старонку. Завяршае рамонт невялічкай залі ў доме па Жыгіманту 12, які быў раней прызначаны, але лёс яго яшчэ ня высьветлены. Тады спадзяецца шырэй разгарнуць сваю дзейнасьць.

20-га лютага — справаздаўча-выбарчы сход клюбу аматараў беларускай народнай творчасьці «Сябрына». Пры клюбе ёсьць хор.

Адбыліся наступныя імпрэзы: 24-26 лютага гастролі тэатра аднаго актора «Зьніч» з Менску. Тры спэктаклі Галіны Дзягілевай. 25-га сакавіка — сьвяткаваньне 75-годзьдзя Беларускай Народнай Рэспублікі, а 27-га сакавіка адкрыцьцё помніка братам Луцкевічам на могілках Росы. 20-га красавіка «Сябрына» наладзіла Вялікодную вечарыну для дзяцей. 24-га чэрвеня ў Вільні выступіў фальклёрны ансамбль «Дзяньніца» з Магілёўшчыны. 1-га верасьня было ўрачыстае адкрыцьцё беларускіх клясаў з удзелам высокага начальства. 22-га кастрычніка вечарына, прысьвечаная 100-годзьдзю Паўліны Мядзёлкі са спэктаклем п'есы «Паўлінка» Янкі Купалы ў выкананьні тэатру «Дыяген» з Пінску. 18-га лістапада — навуковая канфэрэнцыя Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў да 110-ай гадавіны Вацлава Ластоўскага. Яшчэ ў лістападзе адна папулярная лекцыя мастацтвазнаўца Харэўскага аб беларускім жывапісу. Ці гэта шмат? — Бадай малавата.

Але ж віленчукі жывуць надзеямі і ня трацяць аптымізму ў чаканьні Новага Году!

Аглядальнік

З новым годам

З лесу ёлачка прыйшла
І чароўнай казкай стала,
Запах смол з марозу прынясла
Толькі снегу з ветрам не забрала.
І стаіць прыгожая такая
Быццам не зрубілі карашок.
Да сябе у госьці запрашае,
Аганькамі сьвеціцца вяршок.
Дзед Мароз тут раптам апынуўся,
На вяселле ёлачкі зайшоў.
Бег за ею з лесу — азірнуўся,
З Новым годам ён сустрэўся зноў.
Той таксама крочыў на вяселле
Разам са Снягурачкай-красой.
У зямной карэнь — апасля пахмелля
З сонейкам, паветрам і вадой.

В.Хамянюк.

Адказваем нашым чытачам

Некаторыя чытачы нашай старонкі зьвятраюцца з крытычнымі заўвагамі адносна прынятай у нашым выданьні граматыкі, а больш дакладна, правапісу беларускай мовы. Таму лічым патрэбным нагадаць, што яшчэ ў першым нумары «Беларуса Віленшчыны» ў артыкуле прысьвечаным юбілею граматыкі Браніслава Тарашкевіча рэдакцыя абвесьціла аб сваім намеры карыстацца якраз яе правіламі. Аўтарам спамянутага артыкула зроблена кароткае, але, на наш пагляд, цалкам дастатковае, абгрунтаваньне прынятага намі рашэньня. Нажаль, у сувязі з некаторымі цяжкасьцямі арганізацыйнага характэру ў некалькіх першых нумарох выданьня нам ня ўдалося ўхіліцца ад супярэчнасьцяў у правапісе, за што мы шчыра перапрашаем нашых чытачоў.

Аднachасова яшчэ раз пацьвярджаем свой намер і далей карыстацца тарашкевіцай прынамсі да часу, калі ў незалежнай Рэспубліцы Беларусь будуць прынятыя новыя нарматывы беларускай граматыкі і правапісу.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожную суботу ў 15.55 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 341.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 10

Са Сьвятам!...

Сёньня ўсе хрысьціне, якія прытрымліваюцца старога стылю, або, кажучы інакш, юльянскага календара, адзначаюць адно з самых сьветлых і радасных сьвятаў — Каляды. Карэньні яго глыбока, пранікаюць у мінулыя стагодзьдзі, яшчэ ў дахрысьціянскі пэрыяд гісторыі. З часам хрысьціянская царква зьвязала Каляды з памяцьцю аб нараджэньні Ісуса Хрыста.

У таталітарнай атэістычнай дзяржаве, якой быў Савецкі Саюз, усё, што хаця бы пасрэдна было зьвязана з рэлігіяй, забаранялася і бязжаласна зьнішчалася. Не абмінула свайго цяжкога лёсу і традыцыя Каляд. Але нягледзячы на шматгадовы зьдзек выстаяла і захавалася ў нашым народзе. А сёньня ідзе працэс яе адраджэньня.

Калядныя абрады і звычаі шматлікія і разнастайныя. Яны працягваліся на пэрыяд амаль двух тыдняў, пачынаючы ад дня Нараджэньня Хрыста да Вадохрышча. Важнейшыя з іх Куцьця, ёлка і калядаваньне.

Куцьця гэта ўрачыстая сямейная вячэра напярэдадні першага дня Каляд. Характэрная асаблівасьць яе ў тым, што на вячэру рыхтуецца вялікая колькасьць стравaў, абавязкова посных. У памяць таго, што згодна з Евангельлем Ісус Хрыстос нарадзіўся ў ясьлях, на стол пад абрус кладуць сена. Галоўнай стравай лічыцца ячневая каша, каторая і завецца ўласна куцьцёй. Другія папулярныя стравы для гэтай вячэры гэта аўсяны ці журавінавы кісель, салодкае макавае малако з пячэньнем-сьліжыкамі, бульбяная каша (камы) з грыбной падліўкай, посны боршч з грыбнымі «вушкамі» і шмат іншых. Ля сьвяточнага стала прынята было заўсёды пакідаць вольнае месца для выпадковага госьця — вандроўніка.

У вечар і ноч на Куцьцю адбывалася таксама варажба. Маладыя дзяўчаты варажылі на суджанага, хлопцы — на нявест, а гаспадары зацікаўлены былі даведацца, якое чакае ўсіх надвор'е і ці вялікі прадбачыцца зьвязаны з ім ураджай.

Другі пасьля Куцьці, важнейшы ў наш час, атрыбут Каляд — прыбраная цацкамі, сьвечкамі ці электрычнымі гірляндамі ёлка, увайшла ў калядную традыцыю ня так даўно, бо аж у пачатку XIX стагодзьдзя.

Надта прыгожым і радасным быў калісь звычай калядаваньня, каторы, нажаль, сёньня ў заняпадзе. Маладыя хлопцы і дзяўчаты, гэтак званыя калядоўшчыкі, вандравалі з песьнямі па вёсцы, віншавалі гаспадароў і іх сем'і, за што атрымлівалі пачастунак. Звычайна калядоўшчыкі хадзілі са зьвяздой у руках, у памяць той зоркі, каторая прывяла трох валхвоў у Віфлеем, месца нараджэньня Хрыста. Часта яны надзявалі маскі, напрыклад казы ці мядзьведзя, і перапраналіся ў шкуры гэтых жывёлаў.

Духоўны сэнс Калядных Сьвятаў накіраваны на тое, каб людзі забыліся пра ўзаемныя сваркі спрэчкі і крыўды, каб запанавала паміж імі згода, лад і гармонія. Пастараймася-ж сёньня і мы ў гэтыя калядныя дні стаць больш прыхільнымі, добрымі, праўдзівымі і сумленнымі ў адносінах да другіх, а калі і яны адкажуць нам тым самым, усім нам стане лягчэй і весялей на душы.

Віншуем Вас са Сьвятам, дарагія чытачы, і жадаем здароў'я, радаснага настрою і шчасьця.

Рэдакцыйная рада.

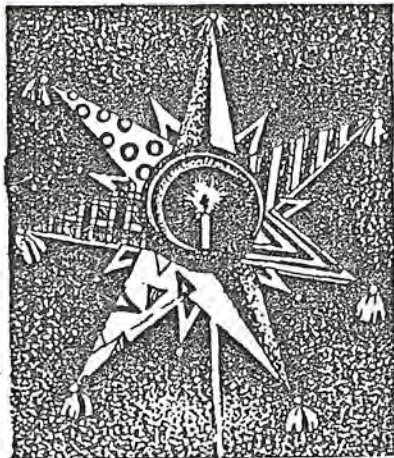

Андрэйкі-Міколкі

(Успамін з мінулага)

З даўных часоў у беларусаў існаваў звычай шанаваць памяць папулярных у народзе сьвятых Андрэя Першазванага і Міколы-Цудатворца. Згодна з традыцыяй дні іх памяці 13 і 19 сьнежня адзначаліся ў народзе асаблівымі абрадамі. На Андрэя вясковая моладзь зьбіралася, каб наладзіць супольную варажбу. Мікола-ж лічыўся апякуном земляробства, а таксама ўсіх абяздоленых. Яго постаць ўвайшла з часам у калядную традыцыю ў асобе Дзеда Мароза.

Народныя традыцыі не забываліся і беларускай моладзьдзю ў міжваеннай Вільні. А было яе тут у той час дастаткова: вучні, студэнты, сэмінарысты.

У Віленскай беларускай гімназіі звычайна на Міколу ладзіліся дзіцячыя ёлкі, бо на Каляды ня было як іх рабіць. У сувязі з школьнымі канікуламі амаль усе вучні гімназіі разьяжджаліся па ўсіх кутках Заходняй Беларусі, адкуль паходзіла бальшыня з іх і дзе стала жылі іх бацькі. У студэнтаў, каторыя з той самай прычыны таксама адсутнічалі ў Вільні ўвесь калядны пэрыяд, у гэтыя дні адбываліся звычайна традыцыйныя вечарыны, каторыя і называліся Андрэйкамі-Міколкамі.

На адной з такіх вечарын, якую ў 1938 годзе ладзіў для сваіх сяброў Беларускі студэнцкі саюз, давялося пабыць і мне, у той час яшчэ не студэнту, а толькі ліцэісту. Уражаньне, якое я вынес з яе, засталося ў маёй памяці на ўсё жыцьцё.

Вечарына адбывалася на Антокалі ў майстэрні выдатнага беларускага мастака Пятра Сяргіевіча. Майстэрня была ня надта прасторная, але даволі ўтульная. Яна займала мансарду невялікага драўлянага дамка, які, нажаль, не захаваўся да нашых часоў. Гасьцінны гаспадар паразсоўваў па кутах свае малюнкі і эскізы, каб зрабіць больш месца для гасьцей, якіх сабралося шэсьцьдзесят, а мо і болей. Усе сядзелі ля хораша прыбраных сталоў. Застольле было ня надта багатае з увагі на час посту. Пілі выключна гарбату. Алькаголю і курыва не было нават у паміне.

Мастацкая праграма вечарыны ўзьнікала спантанна. Удзельнікі пялі беларускія песьні, наперамен вясёлыя і сумныя, паважныя і жартоўныя, куплеты і прыпеўкі. Сьпеў пераплятаўся дэклямацыяй вершаў, жартамі, вострымі рэплікамі. Сам гаспадар, звычайна вельмі паважны і сьціплы, выступаў з арыгінальнымі нумарамі жартоўнай пантамімы, у гледачоў каторых ад сьмеху балелі жываты. Для скокаў ня было месца. Ды ніхто з удзельнікаў не пазволіў бы сабе скакаць у час посту.

Дзяўчаты згодна з народнай традыцыяй ладзілі варажбу: лілі ў ваду разтопленыя воск, або палілі на талерачцы зкомканую ў далонях паперу, а пасьля па абрысу кавалачкаў воску ці попелу ад паперы мяркавалі пра свой лёс. І рабілася ўсё гэта весела, з гумарам. Вечарына працягвалася да паўночы. А я слухаў, глядзеў і ўбіраў у сябе ўсё як заваражаны.

Такія імпрэзы беларускія студэнты ладзілі ў міжваенныя часы што год. Ня блага было бы і сёньнешнім нашым студэнтам адрадзіць гэту цікавую традыцыю.

К.Л.

НАШ КАЛЯНДАР

Дзеячы беларускай культуры, што нарадзіліся ў студзені і якіх жыцьцёвы шлях зьвязаны з Вільняю.

1-га Яўхім Карскі (1861-1931) — філёляг, этнограф, фальклярыст; родам з Горадзеншчыны, нейкі час жыў у Вільні; пачынальнік беларускага мовазнаўства і літаратуразнаўства, аўтар шматлікіх навуковых працаў.

2-га Канстанцыя Буйла (1893-1986) — паэтка, пэдагог; нарадзілася ў Вільні, супрацоўнічала ў газэце «Наша Ніва», першы зборнік твораў надрукаваны ў Вільні; аўтар шырака вядомай песьні «Люблю наш край».

4-га Ядвігін Ш. — Антон Лявіцкі (1869-1922) — пісьменьнік; жыў у Вільні, працаваў у рэдакцыі газэты «Наша Ніва», першы зборнік яго твораў надрукаваны ў Вільні; пахаваны ў Вільні на могілках Росы.

5-га Адам Станкевіч (1891-1949) — каталіцкі сьвятар, родам з Ашмяншчыны; рэлігійны, палітычны і культурна-асьветны дзеяч, лідэр беларускай хрысьціянскай дэмакратыі, выдавец, публіцыст, адзін з дырэктараў Віленскай Беларускай Гімназіі; ахвяра бальшавіцкага тэрору.

20-га Браніслаў Тарашкевіч (1895-1938) — філёляг, грамадзка-палітычны дзеяч; родам з-пад Вільні, вучыўся і працаваў у Вільні; стваральнік беларускай граматыкі, лідэр сялянска-работніцкай Грамады, адзін з дырэктараў Віленскай Беларускай Гімназіі; расстраляны бальшавікамі.

20-га Рыгор Шырма (1892-1978) — харавы дырыжор, фальклярыст, музычны і грамадзкі дзеяч; родам з Пружаншчыны; жыў і працаваў у Вільні, дзе стварыў беларускі народны хор, сябра БНТ і ТБШ, выдавец і публіцыст, быў рэгентам царкоўнага хору Прачысьценскага сабору ў Вільні, пазьней старшыня Саюзу кампазытараў Беларусі.

29-га Уладзімір Самойла (1878-1940) — публіцыст, культурна-грамадзкі дзеяч; родам з-пад Менску, жыў у Вільні з 1919 г., супрацоўнічаў у беларускім пэрыядычным друку, ахвяра бальшавіцкага тэрору.

30-га Антон Луцкевіч (1884-1941) — літаратурны крытык, публіцыст; нарадзіўся ў Шаўлях, адзін са стваральнікаў Бел. сацыялістычнай Грамады і газэты «Наша Ніва», старшыня Ураду і міністар замежных справаў БНР; выкладчык Віл. Бел. Гімназіі, старшыня Бел. Навуковага Т-ва; ахвяра бальшавіцкага тэрору.

Апрацаваў Іван Міхальчук

НАША ХРОНІКА

27-га сьнежня ў Вільні ў залі Дэпартамэнту нацыянальнасьцяў — вул. Раўгіклос 25 — адбылася беларуская калядная вечарына. Сабралася каля паўсотні прадстаўнікоў тутэйшага грамадзтва, многія прыйшлі з дзеткамі, нават зусім маленькімі. Праграму вечара запоўнілі госьці з Горадні. Гэта быў невялічкі фальклёрны ансамбль «Дударыкі» палацу дзіцячай і юнацкай творчасьці пад кіраўніцтвам Яўгена Петрашэвіча. Яго склад: два хлопчыкі і дзяўчынка, сам кіраўнік і яго сястра. У праграме песьні, скокі, ігра на народных інструмэнтах, у асноўным з каляднай тэматыкай. Дзед Мароз і Сьнягурка былі мясцовыя. Прысутных павітаў паверaны Рэспублікі Беларусь спадар Шчасны. На вечарыне дзейнічаў буфэт. Гульні і скокі адбываліся пад акардэон.

29-га сьнежня Вільню наведаў прадстаўнік Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» спадар Лецка і скульптар з Менску спадар Міронччык. Яны прывезьлі тры мэмарыяльныя таблiцы дзеячоў беларускае культуры, якія будуць устаноўлены ў Вільні на дамох, дзе яны жылі. Сярод іх Рыгор Шырма, Браніслаў Тарашкевіч і Янка Купала. Гэта вынік ініцыятывы Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, фінансавай дапамогі Згуртаваньня «Бацькаўшчына» і творчай працы скульптара Міронччыка. Яшчэ адна памятная дошка, прысьвечаная Кастусю Каліноўскаму будзе прывезена пазьней. Устаноўку табліц бяруць на сябе гарадзкія ўлады, а час іх адкрыцьця будзе вырашаны Радай Таварыства Беларускай Культуры. Такім чынам надзея віленчукоў на ўшанаваньне памяці заслужаных землякоў пачынае спраўджацца.

Калі ўстаноўка мэмарыяльных табліц ад надзеяў пачынаеператварацца ў рэальнае зьдзяйсьненьне, дык праблема аднаўленьня ў Вільні беларускага музэю пакуль што з месца не скранулася. Насьцярожвае ня толькі абыякавасьць, але і недастатковая кампэтэнтнасьць беларускага боку камісіі, асабліва яе старшыні.

Віленчукі, якія ўваходзяць у склад камісіі, адназначна выказаліся за аднаўленьне музэю з захаваньнем яго першапачатковай назвы і перадалі ў Менск свой праект канцэпцыі. У ім сказана, — цытую: «Адраджэньне музэю імя Івана Луцкевіча ў Вільні ажыцьцяўляецца на аснове тых экспанатаў, якія ўваходзілі ў яго фонды перад яго ліквідацыяй». Тымчасам старшыня камісіі сп. Гілеп на старонках газэты «Культура», што было пазьней перадрукавана амэрыканскім «Беларускім дайджэстам» выказаў процілеглы погляд: — цытую — «Музэй сапраўды трэба ствараць, а не аднаўляць. Таму, што гэта быў невялічкі музэйчык, які мясціўся ў двух-трох пакойчыках, і, канешне, гэта быў збор экспанатаў, а не экспазыцыя».

Гэта сьведчыць пра няведаньне прадмета. Музэй складаўся з шасьці экспазыцыйных пакояў, двух пакояў з бібліятэкай, аднаго вялікага пакою, дзе быў архіў і аднaчасова рабочы кабінэт. Вядома, памешканьне для той колькасьці экспанатаў было недастатковым, але меней навіта каштоўнасьцю музэю была яго экспазыцыя, якая сьведчыла пра разнастайнасьць і багацьце беларускай культуры. Пра музэй маецца шмат публікацыяў ды жывуць яшчэ тыя людзі, якія добра ведаюць, якім быў той зьліквідаваны музэй.

ШКАЛЯРСКІЯ НАВІНЫ

Вучні і выкладчыкі Віленскай беларускай школы весела адзначылі сьвята Новага Году. Сьвяткаваньні праходзілі асобна для малодшых і для старэйшых класаў. Паміж іншым былі пад час сьвяткаваньняў і традыцыйныя калядныя забавы з маскамі «казы» і «мядзьведзя», адбыўся паказ батлейкі, лялечнага тэатра. Ад фірмы «Гуда» кожны клас атрымаў смачны торт, а супрацоўнікі пасольства Беларусі падаравалі дзецям цікавыя кніжкі на роднай мове.

Цяпер у школе вакацыі. Група вучняў і выкладчыкаў выправіліся на экскурсію ў Менск.

Чаму мы сьвяткуем двойчы?

(з гісторыі калянадара)

Адарваны апошні лісток каляндара на 1993 год. А ці хоць у некага з віленчукоў зьявіўся новы беларускі каляндар? Бадай што не, а гэта крыўдна. На пэрыядычнасьці і ўліку часу збудавана ўсё нашае жыцьцё і без каляндара абыйсьціся нельга. Дык што ж такое каляндар?

Сама назва каляндар узята з лацінскае мовы. Календамі называлі месяцы, а словам календарыюм называлі разьліковую кніжку, паводле якой у Старажытным Рыме даўжнік плаціў працэнты ў першы дзень кожнага месяца. У шырэйшым значэньні каляндаром называецца сыстэма зьлічэньня прамежкаў часу, якая выкарыстоўвае пэрыядычныя зьявы прыроды: кручэньне зямлі вакол сонца і вакол уласнае восі, рух месяца вакол зямлі. Гэтыя тры зьявы прывялі ў розных народаў да стварэньня трох тыпаў каляндара: месячнага, месячна-сонечнага і сонечнага.

Месячныя каляндары стасаваліся ў народаў краін Азіі і Афрыкі. У Вавілоне, Кітаі і Грэцыі карысталіся некалі месячна-сонечнымі каляндарамі і ўрэшце сонечны каляндар замацаваўся ў старажытным Эгіпце яшчэ ў IV веку да нашай эры. З некаторымі мадыфікацыямі мы і сёньня ўжываем сонечны каляндар, які ўсё ж не цалкам дасканалы і патрабуе пэрыядычнай карэкціроўкі часу.

Вось менавіта неабходнасьць гэтай карэкціроўкі і прывяла да ўзьнікненьня старога і новага стылю, а таму многія сьвяты і Новы год адзначаецца па старому стылю з амаль двухтыднёвым спазьненьнем. Сучасны каляндар быў уведзены ў Старажытным Рыме за часоў імпэратара Юлія Цэзара і таму ён называецца Юліянскім. У ім было ўлічана, што год мае 365 і адну чвэрць сутак, што прывяло далей да ўвядзеньня высакосных гадоў з адным лішнім днём кожны чацьверты год. Але ж і гэта аказалася недастаткова дакладным, бо праз кожныя 128 гадоў набягала розьніца на адны суткі.

У XVI ст. пры Папе Рымскім Рыгоры XIII-ым была зроблена папраўка і гэты каляндар сталі называць Грыгарыянскім, або каляндаром новага стылю. На сёньняшні дзень розьніца склалася ў 13 дзён. Праваслаўная царква захавала Юліянскі каляндар ці стары стыль, — адсюль і розьніца ў датах адзначэньня сьвятаў. Каталіцкая царква і пратэстанцкія канфэсіі паўсюль ужываюць Грэгарыянскі каляндар або новы стыль.

Дык 14-га студзеня будзе нагода адзначыць яшчэ раз надыход Новага Году, а ўвечары перад гэтым днём зладзіць Шчодрую Куцьцю. Аматары сьвяткаваць, а хто ж ня любіць сьвяточных урачыстасьцяў, будуць мець яшчэ адну нагоду сесьці за сьвяточны стол.

Беларускія каляндары-кніжкі пачалі друкавацца ў Вільні з 1910 году пры рэдакцыі газэты «Наша Ніва», а адрыўныя каляндары з 1926 году па ініцыятыве пасьменьніцы Зоські Верас і кнігара Станіслава Станкевіча. У іх заўсёды для беларусаў даваўся адлік часу па старому і новаму стылю.

Лявон Луцкевіч

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожную суботу ў 15.55 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.

— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».

— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 341.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 11

Таварыства Беларускай Культуры ў Літве паведамляе, што 20-га студзеня г.г. адбудзецца ўрачыстае адкрыцьцё мэмарыяльнай таблікцы ў гонар беларускага музычнага і культурна-грамадзкага дзеяча Рыгора Шырмы.

Урачыстасьць пачнецца у 14-00 гадзін каля дому на вуліцы Майроніса 13 (насупраць Прачысьценскага сабору). Акадэмія, прысьвечаная памяці Рыгора Шырмы адбудзецца ў залі Саюза Кампазытараў Літвы — вул. Міцкевіча 29. Пачатак у 15-30 гадз.

Некалькі слоў аб гісторыі санаторыя «Беларусь» у Друскеніках

Яшчэ ў 1939 годзе быў створаны дом адпачынку для супрацоўнікаў Акадэміі Навук БССР у Друскеніках. Горад у гэтым часе ўваходзіў у склад Беларускай ССР, адміністрацыйна належыў да раёну Парэчча Горадзенскай вобласьці. Пасьля перадачы восеньню 1940 году гораду Літоўскай ССР дом адпачынку літоўскаму боку не перадаваўся і дзейнічаў да пачатку вайны як беларуская ўстанова.

Пасьля заканчэньня другой сусьветнай вайны са згоды ўрада Літоўская ССР спэцыяльнай пастановай Савета Міністраў БССР у чэрвені 1946 году на базе дома адпачынку быў створаны санаторый «Беларусь». З 1949 году пры санаторыі працуе дзіцячае аддзяленьне, якое перарасло ў санаторый.

Спачатку санаторый мясьціўся ў 14-ці будынках рознай велічыні каркасна-засыпнога тыпу, ацяпленьня ў іх не было. Паступова на іх месцы за сродкі СМ БССР, Міністэрства аховы здароўя і Міністэрства адукацыі былі пабудаваны сучасныя будынкі. Будаваліся таксама дамы і асобныя кватэры для супрацоўнікаў санаторыя. Укладаліся сродкі і ў інфрасруктуру гораду. Усе будаўнічыя работы вялі гарадзенскія будаўнікі, з Горадні прывозіліся і будаўнічыя матэрыялы.

Лячыліся ў санаторыі дзеці з Беларусі, некаторы час — начальнікі розных беларускіх установаў. Санаторый заўсёды меў статус беларускай рэспубліканскай установы, носіць такую назву і цяпер. Лечацца ў ім дзеці і дарослыя, у аснаўным пацярпеўшыя ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС.

Знаходзіцца санаторый на паўночнай ускраіне гораду і займае толькі 5 гэктараў зямлі. У цяперашні час ён, бадай, адзіны санаторый ў горадзе, які працуе стабільна і дае працу каля 400 чалавекам. Працуюць людзі розных нацыянальнасьцяў, трэцюю частку іх складаюць літоўцы.

Пры санаторыі ў Друскеніках дзейнічае гуртох Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Спадзяёмся, што лёс санаторыя будзе вырашаны справядліва ўрадамі дзьвух незалежных краін — Літоўскай Рэспублікі і Рэспублікі Беларусь.

Іван Ломаць,
лекар санаторыя.

РЫГОР ШЫРМА

Сярод віленчукоў, якія грунтоўна ўпісаліся ў тутэйшае асяродзьдзе і пакінулі па сабе добрую памяць, ёсьць і такія, каму давялося пакінуць Вільню дзеля аб'ектыўных прычынаў. Сёньня ў нас будзе гутарка пра аднаго з такіх віленчукоў, удзячная памяць аб якім трывала захавалася ў нашым горадзе. Гэта Рыгор Шырма, выдатны фальклярыст, музыкавед і харавы дырыжор, які пазьней стаў шырака вядомы ня толькі ў Вільні, але ва ўсёй Беларусі і паза яе межамі.

Дык ня дзіва, што Таварыства Беларускай Культуры ў Літве яшчэ пазалетась, напярэданьні 100-гадовага юбілею Шырмы, выступіла з ініцыятывай устанавіць мэмарыяльную таблiцу на доме, дзе маэстра жыў больш дзесяці гадоў. Ініцыятыву падтрымаў Саюз кампазытараў Літвы і гарадзкія ўлады Вільні. Узялося дапамагчы Згуртаваньне беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» і ёсьць рэальная надзея, што неўзабаве гэта ўдасца ажыцьцявіць.

Рыгор Шырма нарадзіўся 20-га студзеня 1892 году. Родам ён з вёскі Шакуны на Пружаншчыне, але яго станаўленьне як беларускага культурна-грамадзкага дзеяча адбылося менавіта ў Вільні. Здольны вясковы хлапчук з маленства меў вялікую схільнасьць да музыкі, да сьпеву. Атрымаўшы сярэднюю адукацыю выбраў спэцыяльнасьць пэдагога. Скончыў двухгадовыя пэдагагічныя курсы пры Сьвянцянскім гарадзкім вучылішчы, затым Сядлецкі настаўніцкі інстытут. Вайна закінула яго на чужыну, але толькі як скончылася ваенная завіруха і зьявілася магчымасьць, вярнуўся ў сваю родную Пружаншчыну. Працаваў настаўнікам, але ня спыняў заняткаў у галіне сваёй улюбёнай музыкі, зьбіраў народныя песьні, арганізаваў самадзейныя калектывы. Многія сабраныя ім матэрыялы былі пазьней апрацаваны знанымі кампазытарамі і ўзбагацілі скарбніцу беларускай прафэсійнай музыкі.

Калі ў Шырмы навязалася больш цесная сувязь з дзеячамі нацыянальна-вызваленчага руху, ён у 1926 годзе пераехаў у Вільню. Яму было прызначана сьціплае памешканьне над самай брамай у Базыльянскіх мурох, дзе перад тым жыў пісьменьнік Максім Гарэцкі. Базыліянскія муры былі ж тады цэнтрам беларускай культуры ў Вільні. Шырма пачаў працаваць у Віленскай Беларускай Гімназіі, якая мясьцілася ў тым самым панадворку, стаў выхавацелем у інтэрнаце гімназіі, выкладаў сьпеў, арганізаваў вучнёўскі хор.

Неўзабаве Шырме запрапанавалі пасаду рэгента хору ў Прачысьценскім саборы, які зрабіўся адным з лепшых царкоўных хораў гораду. Там ён меў сталы заробак ды атрымаў магчымасьць перабрацца ў царкоўны дом насупраць сабора, дзе і мае быць устаноўлена памятная дошка.

Па ініцыятыве Рыгора Шырмы ў Вільні ўзьнік Беларускі Народны хор, высокапрафэсыйны вакальны калектыў, вакол якога канцэнтравалася беларускае музычнае жыцьцё. У хоры сьпявалі студэнты гімназісты, таксама і пеўчыя царкоўнага хору. Шырма супрацоўнічаў з кампазытарам Канстанцінам Галкоўскім, опэрным сьпеваком Міхасём Забэйдай-Суміцкім, які часта наведваў Вільню. Адначасна ён актыўна ўдзельнічаў у культурна-грамадзкім жыцьці, уваходзіў у склад Беларускага Навуковага Таварыства, дзейнічаў у Таварыстве Беларускай Школы, пісаў артыкулы для часопісаў, займаўся выдавецкай дзейнасьцю. Два зборнікі народных песень у апрацоўцы для чатырохгалоснага хору ён выдаў у Вільні яшчэ ў міжваенным часе. Рэдагаваў таксама часопіс Таварыства Беларускай Школы «Беларускі Летапіс».

У 1939 годзе Шырма пакінуў Вільню. Пераехаў у Беласток, які ўваходзіў тады ў склад Савецкай Беларусі, дзе стварыў народны ансамбль песьні і танца. Калі ў 1941 годзе пачалася вайна, ансамбль быў на гастролях і таму ня трапіў пад акупацыю. Ды ўсё ж Шырма не пазьбегнуў канфліктных сытуацый з органамі дзяржаўнай бясьпекі бальшавіцкага рэжыму. Яго таксама арыштоўвалі, мусіў і ён пакутваць за свае патрыятычныя памкненьні. Але пасьля сьціслай праверкі яму пашчасьціла выйсьці на волю. Зрэшты і за польскай акупацыі яму давялося паспрабаваць вастрогу.

Дзякуючы свайму вялікаму таленту, напорыстасьці і няўтомнай працы Шырма дасягнуў прызнаньня, стаў народным артыстам рэспублікі і саюзу, шмат гадоў узначальваў Саюз кампазытараў Беларусі. У рэпэртуары акадэмічнай харавой капэлы, якой кіраваў Шырма, былі ня толькі беларускія песьні, але і творы сусьветнай харавой клясыкі. Пасьля сьмерці Шырмы дзяржаўнай харавой капэле было нададзена яго імя.

Са сваёй капэлай Шырма неаднойчы наведваў Вільню. У 1983 годзе была выдадзена пра яго кніжка ўспамінаў пад назваю «Песьня на ўсё жыцьцё», а ў 1990 годзе багата ілюстраваны нарыс пра яго ў выдавецтве «Беларусь». Тут знаходзяцца ўспаміны яго сяброў з Вільні, вядомых кампазытараў і музыказнаўцаў з розных краінаў, у тым ліку з Літвы. Віленчукі Рыгора Шырму не забываюць.

Пазнайма свой горад

Першы мураваны касьцёл, збудаваны яшчэ да хрышчэньня Літвы ў XIV стагодзьдзі, гэта вялікі францішканскі касьцёл на Троцкай вуліцы. Як і ўсе найдаўнейшыя касьцёлы Вільні, ён быў збудаваны ў стылі готыкі. Частыя перабудовы так яго зьмянілі, што аб гатыцкім стылі сьведчаць толькі агульныя прапорцыі і вастралукі партал са ступеньчата складзенай цэглы.

Шырака разгарнулася будова каталіцкіх касьцёлаў пасьля хрышчэньня Вялікага княства Літоўскага каралём Уладыславам Ягайлам у 1387 годзе. Адна з першых будоўляў таго часу быў катэдральны сабор, збудаваны на абшары Ніжняга Замку, сёньня ўжо няіснуючага. Гэта ля падножжа Замкавай Гары, на якой і цяпер узвышаецца вежа Верхняга замку, — яе відно здалёк. Але ад таго сабору амаль нічога не засталося, сучасная катэдра збудавана на пераломе XVIII і XIX стагодзьдзяў у нэаклясычным стылі.

Калі гаварыць пра стылявыя адметнасьці віленскіх касьцёлаў, дык ад XIV да XVI стагодзьдзяў усе яны, як правіла будаваліся ў стылі готыкі, але ня ўсе яны захавалі свой першапачатковы выгляд.

Але ёсьць куточак Вільні, дзе гатыцкія касьцёлы захаваліся ў чыстым выглядзе. У гэтым цудоўным куточку, які ня можа абмінуць ніводзін турыст, амаль побач стаяць два касьцёлы: сьв. Ганны і Бэрнардынскі. Касьцёл бэрнардынаў вялікі, масыўны, абарончага тыпу. Будова яго пачалася ў першай палове XVI стагодзьдзя. Ён захаваў свой першапачатковы сярэднявечны выгляд, характэрны для касьцёлаў-крэпасьцяў, якіх нямала можна знайсьці на прасторах Беларусі. Яшчэ і цяпер з паўночнага боку налева ад фасада відаць рад байніцаў. Абарончую ролю ігралі і вежачкі з абодвух бакоў фасада. Характар крэпасьці асабліва выразна відаць з усходняга боку, дзе захаваліся пяцігранныя апсіды і масыўныя кантрафорсы. У інтэр'еры асабліва ўражваюць позьнегатыцкія скляпеньні з вельмі разнароднымі структурамі; кожнае скляпеньне — новы ўзор.

Існуе погляд, што найпрыгажэйшым архітэктурным помнікам Вільні і адным з прыгажэйшых ва ўсёй Эўропе, зьяўляецца касьцёл сьвятой Ганны. Бадай ніводзін экскурсавод, які паказвае Вільню, не абміне распавесьці такі факт: калі Напалеон быў у Вільні, у захапленьні сказаў: «Калі б я мог паставіць гэты касьцёл на далоні, я перанёс бы. яго ў Парыж!»

Цяперашні яго выгляд адносіцца да другой паловы XVI стагодзьдзя. Ёсьць меркаваньне, што фундатарам яго быў апошні з Ягайлавічаў Жыгімонт Аўгуст, які хацеў тут зрабіць сямейную грабніцу. Гэтым можна вытлумачыць невялікія памеры касьцёлу, які хутчэй нагадвае капліцу.

Бакавыя сьцены тыповыя для готыкі: паміж кантрафорсамі вялікія вастралукія вокны. Характэрная высокая страха, узьлятаючыя ўгару вежачкі з дробным арнамэнтам. Фасад касьцёла вельмі аздобны, наўпрост фантастычны. Кампазыцыйным лейтматывам фасада зьяўляецца рэльефная дуга. Віртуозны характар фасада бачна ў тым, як майстра валодаў матэрыялам, ужываючы фасонную цэглу. Кажуць, што на фасадзе можна налічыць ажно 33 фасоны цэглы.

Ня толькі Напалеон захапляўся хараством касьцёла. Наш паэт Максім Багдановіч, калі ўпершыню наведаў Вільню, напісаў шэраг вершаў пра прыгаства нашага гораду, у тым ліку не абмінуў і касьцёл сьвятой Ганны. Вось яго радкі:

Каб залячыць у сэрцы раны,
Забыць пра цяжкі долі глум,
Прыйдзеце да касьцёла Ганны.
Там зьнікнуць сьцені цяжкіх дум.

Як лёгка да гары, як красна
Узносіць вежы ён свае!
Іх зарыс стройны ў небе ясна
Ізломам дзіўным устае.

А вастрыя іх так высока,
Так тонка ў вышу неба тнуць;
Што міг — і ўжо здаецца воку,
Яны ў паветры палятуць.

Як быццам з грубаю зямлёю
Расстаўся стройны, лёгкі гмах
І вось, чаруючы красою,
Ступае на блакітны шлях.

Глядзіш, і ціхнуць сэрца раны,
І забываеш долі глум.
Прыйдзеце да касьцёла Ганны,
Там зьнікне горыч цяжкіх дум.

А яшчэ пра касьцёл сьвятой Ганны склаў песьню наш вядомы бард Сяржук Сокалаў-Воюш над назваю «Чароўная Ганна»...

Дзядзька Лявон

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму зьмешчаных у ёй публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 12

Са школьнага жыцьця

17 студзеня адбыўся сход настаўнікаў Віленскай беларускай школы. Паміж рознымі рабочымі пытаньнямі былі абмеркаваныя й такія, што зацікавяць і шырэйшае кола чытачоў.

Як ведама, гарадзкія ўлады абяцаюць да новага навучальнага году перадаць беларускай школе ўласны будынак. Тады паўстане патрэба ў сваёй адміністрацыі і дадатковых выкладчыках. І хаця сёньня немагчыма яшчэ абвесьціць афіцыйны конкурс на гэтыя пасады, на сходзе было вырашана распачаць пошукі кандыдатаў сярод віленскіх настаўнікаў.

Была абмеркавана таксама й падрыхтоўка да 75-гадовага юбілею славутай Віленскай беларускай гімназіі. Створаны арганізацыйны камітэт па сьвяткаваньню юбілея. У яго ўвайшлі шэсьць чалавек — настаўнікаў школы. Мяркуецца, што да гэтага камітэту далучацца прадстаўнікі іншых віленскіх беларускіх арганізацый.

В.С.

Змагар за роднае слова ў сьвятынях

У нашай першай студзеньскай старонцы (№10) быў мо і няпоўны пералік імёнаў дзеячоў культуры, якія нарадзіліся ў гэтым месяцы. Згадана было імя айца Адама Станкевіча. Адзін з чытачоў, які сьціпла не назваў сябе, прасіў распавесьці больш падрабязна пра гэтага чалавека.

Адным з найвыдатнейшых і найбольш актыўных беларускіх культурна-асьветных дзеячоў з асяродзьдзя каталіцкага духавенства зьяўляецца ксёндз Адам Станкевіч. Сёлета мінае 45 гадоў ад заўчаснай сьмерці гэтага барацьбіта за беларускую справу. А былі гэта пераважна тыя гады, калі зьнішчалася ў нашым народзе памяць пра яго лепшых сыноў. Але ж цяпер часы гэтыя адыходзяць і ўжо да 100-гадовага юбілею А.Станкевіча ў беларускім друку зьявіліся публікацыі, якія для многіх адкрылі бесьветлы вобраз гэтага чалавека.

Спаміж беларусаў-віленчукоў ёсьць яшчэ жывыя сьведкі, сярод якіх, бадай, ня знойдзецца ніводнага, які б ня ўспомніў яго добрым словам. Таму ён заканамерна ўпісваецца ў галерэю партрэтаў слаўных віленчукоў... Сьпярша кароценькая біяграфічная даведка аб ім, бо дасюль такая не зьявілася ні ў адным біяграфічным ці энцыкляпэдычным даведніку. Спадзяемся, што гэта справа бліжэйшай будучыні.

Адам Станкевіч нарадзіўся 5-га студзеня 1892 году ў вёсцы Арляняты былога Ашмянскага павету Віленскай губэрні. Вучыўся ў Ашмянскай рэальнай школе, пазьней у Віленскай духоўнай сэмінарыі. У 1913 годзе закончыў духоўную акадэмію ў Пецярбурзе і вярнуўся ў Вільню. Ён аўтар шматлікіх публіцыстычных і гістарычных працаў па беларусазнаўству. Змагаўся за адраджэньне беларускай мовы ў каталіцкіх сьвятынях на Беларусі. Заўсёды сам вёў багаслужбы на беларускай мове. Выкладаў Закон божы ў Віленскай Беларускай Гімназіі, нейкі час быў яе дырэктарам, калі Вільня была перададзена Літве. Асноўное месца ягонае дзейнасьці — Вільня. Па яго ініцыятыве на працягу дзесяцігодзьдзяў у Вільні выходзілі беларускія газэты з рэлігійным ухілам. У працэсе вынішчэньня беларускай інтэлігенцыі Вільні ён стаў чарговай ахвярай ГУЛАГ-у, трапіў у Сібір і загінуў у Іркуцкай вобласьці.

Людзі, якія добра ведалі айца Адама, з вялікай цеплынёю згадваюць яго ў сваіх успамінах... «Ксёндз Адам Станкевіч вельмі шмат дабра зрабіў для беларусаў і Беларусі» — пісаў Янка Багдановіч у сваёй кніжцы «На жыцьцёвым шляху» — Менск, 1992 г. «У Вільні ён арганізаваў прытулак для дзяцей-сірот, апекаваўся гэтым прытулкам, далей зьяўляўся выкладчыкам і дырэктарам якісь час Віленскай Беларускай гімназіі, рэдактарам часопіса «Хрысьціянская Думка». У хасьцёлах Яна, Баніфратраў, Мікалая, Міхала адпраўляў набажэнствы для беларусаў-каталікоў. Ён заснавальнік друкарні імя Францішка Скарыны ў Вільні, апрача друкарні таксама і беларускай кнігарні «Пагоня». Адным словам, шмат прыклаў рук да беларускай справы. У 1949 г. памёр у далёкай Сібіры. Вечная яму памяць!» Толькі дзякуючы віленскаму прытулку Я.Багдановіч здолеў скончыць беларускую гімназію і выйсьці ў людзі, а такіх як ён было вельмі многа.

Другі знаёмы айца Адама, выпускнік Навагрудзкай Беларускай гімназіі Аляксей Анішчык, піша: «Сярод знаных прадстаўнікоў адраджэнскага руху асабліва моцнае і глыбокае ўражаньне зрабіў на мяне ксёндз Адам Станкевіч. Вызначаўся глыбокім розумам, нявычэрпнай энэргіяй, абаяльнасьцю і дабрынёй. Калі да гэтага дадаць шчырую спагадлівасьць да людзей, нязгасную любоў да роднага краю і нязломнаю волю — то можна хоць прыблізна ўявіць сабе яго выняткoвую натуру і постаць». Гэта з публікацыі ў тыднёвіку ЛІМ у 1991 годзе.

Калі б сёньня ў Вільні быў такі моцны духам беларускі сьвятар, як айцец Адам, дык можа вернікі чулі б і сваё роднае слова, зьвернутае да Бога.

Г.Б.

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

* * *

Важнай падзеяй на Беларусі быў візыт 15 студзеня Амерыканскага прэзыдэнта Б.Клінтана, што расцэніваецца як павага да той палітыкі, якую праводзіць Беларусь, і ў першую чаргу добраахвотная адмова ад ядзернай зброі. Адбылася сустрэча з кіраўнікамі ВС і ўрада. У часе наведваньня Курапатаў Б.Клінтана суправаджаў лідар БНФ З.Пазьняк. Падпісан шэраг пагадненьняў. Амерыканскі бок выдзяляе дадаткова 25 млн. дал. на дэмантаж ядзерных ракет і праблем экалёгіі. На 10 млн. дал. ахвяравана медыцынскіх лекаў і абсталяваньня. У хуткім часе будзе накіравана на Беларусь група амерыканскіх экспертаў для дапамогі ў перадоленьні эканамічнага крызісу.

* * *

На адбыўшайся сустрэчы кіраўнікоў дзяржаў краін СНД у Ашгабадзе Беларусь не згадзілася падтрымаць фонд дапамогі Таджыкістану, спасылаючыся на тое, што не аказывалася фінанасавая дапамога з боку дзяржаў Садружнасьці пры ліквідацыі наступстваў Чарнобыльскай аварыі. Беларусь таксама не падпісала дакумэнт аб механізме дзейнічаньня калектыўнай бясьпекі краін СНД. Як ведама Беларусь ставіць агаворкі не выкарыстаньня ўзброенных сілаў Беларусі на тэрыторыі другіх краін СНД, а таксама і краін СНД на тэрыторыі Беларусі.

* * *

У новым годзе ўрад рэспублікі плянуе вырашыць пытаньне дэфіцыту дзіцячага харчаваньня. Прадугледжана на пачатку 1994 г. закупіць, на крэдыты выдзеленые ўрадам Італіі, тры камплекты тэхналягічнага абсталяваньня для вырабу дзіцячага харчаваньня, на агульную суму 44 млн. дал. ЗША.

* * *

На базе аэрапарта Менск-2 пачаў дзейнічаць пункт уезда вайсковых інспэкцыйных груп ЗША, якія прыбываюць дзеля кантролю былых баз ракет сярэдняй і меншай дальнасьці. Да адкрыцьця ўласнага беларускага пункта ўезда інспекцыі ЗША прыбывалі ў Беларусь цераз Маскву. Гэта стала несумешчальным у сувязі з суверынітэтам Беларусі, таму, што амерыканскіх вайскоўцаў суправаджалі расейскія афіцэры, а беларусам прыходзілася яшчэ аплачываць пералёты такіх «двайных груп». Цяпер усе расходы, па дамоўленасьці з амерыканцамі, па знаходжаньню і забеспячэньню працы экспертаў будуць плаціць Беларусі валютай ЗША.

* * *

ВС Беларусі выразіў адмоўнае стаўленьне ў сувязі з пастановаю ВС Украіны аб аднаўленьні працы 1, 2 і 3 блёкаў Чарнобыльскай АЭС. Гэта перакрэсьлівае прынятае ў 1991 г. рашэньне аб прыпыненьні яе эксплуатацыі ў 1994 г. ВС Беларусі заклікае знайсьці іншае рашэньне па Чарнобыльскай АЭС, якая стала сымболем сусьветнай экалягічнай катастрофы.

* * *

З 1 студзеня ў Беларусі ў 3 разы вырас кошт электроэнэргіі і газа, у 1,5-2 разы падаражэлі малочныя прадукты і дзіцячае харчаваньне.

* * *

Як заявіў на прэсканферэнцыі С.Шушкевіч на перамовах з прэзыдэнтам Б.Ельцынам дасягнута дамоўленасьць аб новым беларуска-расейскім дагаворы. У ім будзе выяўлена імкненьне Расеі і Беларусі будаваць дэмакратычныя дзяржавы з сацыяльна накіраванай рынкавай эканомікай. Адносна аб'еднаньня грашовых сыстэмаў 2 краін, то прэзыдэнт Расеі запэўніў, што да лютага месяца калі закончаць узгадненьне эксперты, прыедзе ў Менск В.Чарнамырдзін для падпісаньня дакументаў. Прынцыповую нязгоду з курсам на аб'еднаньне грашовых сыстэмаў выказаў БНФ. Такую ж пазыцыю занялі Беларуская СД «Грамада», АДПБ і Сялянская партыя.

Нам пішуць — адказваем

Сп. Валянціне Струлёвай, Вільня. Цешымся, што чытаеце нашу старонку. Нажаль ТБК гэта грамадзкая суполка, у якой усе ўдзельнічаюць без якой колечы аплаты за сваю працу. Старонка «Беларус Віленшчыны» таксама выходзіць пакуль што толькі дзякуючы энтузіязму яе супрацоўнікаў. Тым не менш заклікаем Вас уступіць у рады Таварыства, якое займаецца культурна-асьветнымі праблемамі беларусаў у Літве. Можа сярод сяброў Таварыства знойдзецца нехта, хто дапаможа Вам уладкавацца на працу ці дасьць добрую параду...

Сп. Яніне Брадэль, Вільня. Дзякуем за пажаданьні посьпехаў у нашай ініцыятыве. Цалкам згаджаемся, што адным з важных фактараў яднаньня зьяўляецца песьня, асабліва родная. Таму мы і паведамляем на нашай старонцы пра існаваньне ў Вільні беларускага хору пад кіраўніцтвам Юрыя Зімніцкага, які ахвотна прыме вас у свой калектыў (гл. Інфармацыю).

Выстава беларускай кнігі

У пятніцу 21 студзеня а 14.00 у кнігарні «Спаўда» (пр. Лайсвес, 58) адбудзецца ўрачыстае адкрыцьцё выставы беларускай кнігі. Запрашаем наведаць.

Аб'ява

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літве пераехала ў будынак па вул. П.Кліма 8 (раён вул. Чурлёнё)

Праезд ад вакзала: тралейбусамі №15, 16 да прыпынку Каўно, далей тралейбусамі №4, 6, 11 да прыпынку Канарскага

Праезд ад аэрапорту: аўтобусам №2 да прыпынку Чурлёнё

Праезд з цэнтру горада: тралейбусамі №4, 6, 11, аўтобусам № 22 да прыпынку Канарскага

Прыём грамадзян вядзецца штодзённа акрамя суботы, нядзелі і свят. Па пытаннях грамадзянства і іншых пытаньнях: 10.00 — 13.00 Па пытаннях атрымання віз (для грамадзян краін, з якімі існуе візавы рэжым): 15.00 — 16.00

Тэлефоны: (0122) 65 08 71, (0122) 65 22 32 факс

Паштовы адрас: Baltarusijos Respublikos Ambasada, P.Klimo 8, Vilnius 2009, Lietuvos Respublika

Пазнайма свой горад

Сядзіба першадрукара Скарыны

Сэнтымэнт да Вільні, які ўзьнікае ў наведвальнікаў гэтага нязвычайна цікавага ў гістарычным аспэкце гораду, зьява зразумелая. Асабліва ў тых, каму неабыякавая гісторыя нашай Радзімы, хто імкнецца ўсьвядоміць сябе ў гэтай гісторыі.

На фасадзе дому, што на рагу вуліцы Дзіджоі (Вялікай) і Сціклю (Шкляроў), злева ад брамы ўстаноўлена мэмарыяльная табліца на літоўскай і беларускай мовах у гонар беларускага першадрукара Францішка Скарыны. На ёй паведамляецца, што з 1522 да 1525 году ў горадзе Вільні беларускі асьветнік Францішак Скарына выдаваў першыя друкаваныя кнігі ў Літве.

Калі зазірнуць у браму, дык убачым у панадворку адрэстаўраваны старасьвецкі дамок, збудаваны недзе ў XV-ым, найпазьней у самым пачатку XVI стагодзьдзя. У яго архітэктуры яўна захаваны стыль готыкі. Мяркуюць, належыў ён да бурмістра Вільні Якуба Бабіча.

Як падаецца ў біяграфіі Скарыны, пакінуўшы ў 1520 годзе Прагу, ён пераехаў у Вільню і абсталяваў друкарню ў доме Якуба Бабіча. Дом у панадворку і лічыцца месцам, куды перавёз Скарына сваю друкарню з Прагі. Менавіта тут і была надрукавана «Малая падарожная кніжыца» у 1522 годзе і «Апостал» у 1525-ым. Цяпер дом гэты займае аб'яднаньне фатографаў, тут часта адбываюцца іхнія выставы.

Калі павярнуць на вуліцу Сьціклю, ды зайсьці ў панадворак дому, які значыцца пад №4, дык пабачым тую самую адрэстаўраваную камянічку, але ўжо з другога боку. У цэнтры гэтага невялічкага, вельмі ўтульнага панадворачка, пастаўлена скульптура літоўскага скульптара Вітаса Круцініса з афіцыйнай назвай «Летапісец», але агульна прынята лічыць, што фігура гэтая сымбалізуе постаць першадрукара.

Скарына прыехаў у Вільню ўжо з салiднай падрыхтоўкай і не з пустымі рукамі. За ім былі гады друкарскай і выдавецкай працы ў Празе, дзе ён выдаў сваю слынную Біблію, перакладзеную на старабеларускую літаратурную мову.

Літоўскі гісторык Лявас Владзіміравас піша пра гэта так: «Рука ў выдавецкай справе была ўжо "набіта", неабходнае абсталяваньне гатова і асвоена, а перанясеньне друкарні з Чэхіі бліжэй да чытача — у Вільню — суліла новыя магчымасьці». Фармаваньне беларускай літаратурнай мовы ў Вялікім княстве Літоўскім гісторык тлумачыць такім чынам: «Гэтая мова ў XVI-XVII ст. ужо гэтак адрозьнівалася ад мовы Маскоўшчыны, што яе пачалі лічыць літоўскай мовай. Вядома, яна ня мела нічога супольнага з сапраўднай літоўскай мовай. Гэта была беларуская мова кніг літоўскага друку». Гэткай і была мова скарынаўскіх кніг, мова, дамінуючая ў ВКЛ.

Пра Францішка Скарыну і значэньне яго выдавецкай дзейнасьці для Вільні і ўсяго краю дужа хараша напісаў літоўскі паэт і драматург Юсьцінас Марцінкявічус у сваім «Дзёньніку бяз датаў»:

«Шчасьлівы горад, які сёньня можа ганарыцца, што больш як чатыры з паловай вякі назад прыняў доктара сямі вызваленых навук Францішка Скарыну з ягонымі шрыфтамі і нескладанымі друкарскімі станкамі, з яго высокароднымі гуманістычнымі асьветніцкімі мэтамі і плянамі. Шчасьлівы горад, які пад сваімі дахамі выдаў першую ў Вялікім княстве Літоўскім друкаваную кнігу. І ніхто так прыгожа не аддзячыўся Вільні, як сам Францішак Скарына, напісаўшы ў сваіх выданьнях, што "гэтыя кнігі адціснуты ў слаўным і вялікім месьце віленскім".

Недзе тут стаяў дом бурмістра Якуба Бабіча, дзе заснаваў сваю друкарню Скарына. Тут у цемры ночы сьвяцілася вакно, за якім пры дымнай сьвечцы раскладае свае манускрыпты першы віленскі чарадзей, — ён ужо бачыў свае будучыя кнігі, калі думаў пра шрыфты, віньеткі, застаўкі... Сьвятло, нябачнае дагэтуль сьвятло кнігі, лілося ад гэтага дому, ад гэтага чалавека... Няхай акружае яго і ягоны подзьвіг сьвятло нашай памяці, нашай пашаны". Нам трэба добра ведаць тое месца, дзе нарадзілася ў нашым краі першая беларуская друкаваная кніга.

Дзядзька Лявон

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:
— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўкі беларускага хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.00 у Палацы культуры на Туравай гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму зьмешчаных у ёй публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 13

Успамін вучаніцы

У першай студзеньскай старонцы мы падалі каляндар памятных датаў, зьвязаных з імёнамі дзеячоў беларускай культуры, якія працавалі на віленскім грунце. Сярод іх згадвалася імя Антона Луцкевіча — вядомага літаратурнага крытыка, які карыстаўся псэўдонімам Антон Навіна. Праз два дні — 30-га студзеня — споўніцца 110 гадоў ад яго нараджэньня, а яшчэ праз два дні — юбілей 75-годзьдзя адкрыцьця Віленскай Беларускай Гімназіі. Сягоньня публікуем успамін аднэй з яго вучаніц, якая вучылася у 20-х гадах.

Прайшло поў стагоддзя з тае пары, як мае школьныя гады адыйшлі ў мінулае. Час зацёр у памяці твары, імёны, падзеі. Калі вяртаюся думкамі да дзён майго юнацтва і стараюся адтварыць у свядомасці школьныя часы, пераконваюся, што некаторых вучыцялёў зусім не памятаю; іншыя, хаця і засталіся ў памяці, цяпер не магу сабе дакладна ўявіць, які наказ далі яны мне на мой жыццёвы шлях.

Толькі постаць Антона Луцкевіча вырысоўваецца перад вачыма так выразна, як быццам ён зусім нядаўна чытаў нам свае лекцыі.

У чым жа прычына, што якраз гэты вучыцель пакінуў такі глыбокі след у памяці, што яго не можа сцерці бязлітасны час?

Прабую тлумачыць гэта яго педагагічным талентам, які магчыма быў выдатны. Але ж былі і іншыя педагогі, добрыя выкладчыкі, а вось іх вобразы ў маёй памяці зрабіліся невыразнымі, расплыліся.

Сілай яго інтэлекту? Гэта быў чалавек бясспрэчна моцны духам, які не мог не рабіць уражання на тых, каго зводзіў з ім жыццёвы шлях.

Але была яшчэ прычына, чаму гэты нявысокага ўросту з ціхім голасам, вельмі ветлівы чалавек зачароўваў увагу юнакоў і дзяўчат на сваіх лекцыях. Прычынай гэтай была сіла яго пачуцця, якое перадавалася вучням разам з ведай.

Як жа шчыра любіў ён свой прадмет — беларускую літаратуру і тую глебу з якое яна вырасла. З якім пачуццём чытаў нам адрыўкі з «Сымона Музыкі», якія не ўвайшлі ў друк.

Аднойчы на лекцыі ўзнікла дыскусія, — чым яна была выклікана цяпер не магу прыпомніць. У часе дыскусіі нехта з вучняў выказаў жаль, што на беларускім грунце не ўсё робіцца так, як было б трэба. Антон Луцкевіч сказаў: «Калі зблізжаецца вясна, яе заўсёды папераджае прадвесне, а з прадвеснем заўсёды неразрыўна звязана балота. Вось і ў нас цяпер прадвесне».

Памыліўся тады наш вучыцель адносна пары году. Але ён сказаў гэта з такім шчырым пераконаннем, з такой непахіснай верай, што мы таксама паверылі ў хуткую вясну.

І яшчэ аднаму вучыў нас наш вучыцель — «людзьмі звацца». Не толькі ў тым значэнні, якое меў на ўвазе паэт, але вучыў шанаваць чалавечую годнасць у самых сабе і ў іншых. Не змяняць сваіх поглядаў залежна ад варункаў, як хамелеон змяняе колер скуры. Не жыць так, як жыве маленькая звярынка — хамячок, усё жыццё занятая тым, што зносіць запасы ў сваю норку.

Нялёгка склаўся жыццёвы шлях тых з нас, хто пайшоў следам яго навукі, як нялёгкі быў шлях яго самога. Але сяння, калі азіраюся на мінулае жыццё, з задаваленнем магу сказаць: мы не жылі так, як той хамячок і не гандлявалі сваімі перакананнямі. Ён навучыў нас людзьмі звацца. За гэта шчырае яму дзякуй.

Цяпер разгарэлася палеміка навокал пытання: кім жа быў А.Луцкевіч? Як прадставіць яго для гісторыі? Некаторыя прадстаўляюць яго як палітыка. Палітыкам ён якраз не быў і не мог быць па свайму бескампрамісоваму характару, па сваёй ідэйнасці і даверлівасці. Такія людзі палітыкі рабіць не могуць. Іншыя бачаць у ім марксіста. А ў сапраўднасці Антон Луцкевіч быў шчырым беларусам. А шчыры беларус не можа быць нікім іншым, як толькі шчырым беларусам.

Кім жа яшчэ мог быць чалавек, у якога было столькі пачуцця да ўсяго, што звязана з беларушчынай, які так выхоўваў моладзь.

Ён быў адным з тых першых, якія вучылі народ шанаваць сваю мову, традыцыі сваіх продкаў, шанаваць самога сябе, якія марылі аб тым, каб народ падняўся і пачуў у сабе сілу, як той купалаўскі Лявон.

У гэтым заслуга Антона Луцкевіча і з гэтым ён войдзе ў нашую гісторыю.

Зоя Каўшанка

Наша хроніка

8-га студзеня адбылася калядная вечарына, зладжаная беларускім клюбам «Сябрына» ў гасьцёўні «Дома настаўніка», што на Віленскай вуліцы. Упершыню ажно ад студзеня мінулага году выступіў хор Юрыя Зімніцкага з даволі багатай праграмай беларускіх песень. Выступалі таксама школьнікі, чыталі вершыкі, пялі песенькі. Такія сустрэчы вельмі патрэбныя для яднаньня тутэйшай беларускай дыяспары, галоўнае, каб яны адбываліся як мага часьцей.

9-га студзеня адбылося першае сёлета паседжаньне Рады Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Абмяркоўвалася пытаньне аднаўленьня статуту, бо суполка гэтая была зарэгістраваная яшчэ ва ўмовах Савецкай Літвы. Гутарка ішла і пра плянаваньне на бліжэйшы час імпрэзаў ды пра пытаньні, зьвязаныя з актывізацыяй дзейнасьці Таварыства.

Гісторыя беларускага друку ў Вільні мае настолькі глыбокія карані, што горад наш можна сьмела назваць калыскаю беларускага друку. Але нават калі не закранаць вельмі далёкую даўніну, а толькі пачатак нашага стагодзьдзя, дык пераканаемся, што беларускі пэрыядычны друк пачаўся менавіта адсюль, а ў міжваенным часе тутака выдавалася мноства беларускіх газэт і часопісаў.

Пасьля дзесяцігодзьдзяў маўчаньня ў Вільні ізноў ажывае легендарная «Наша Ніва». У мінулым тыдні пабачыў сьвет новы 18-ты нумар аднoўленай мадэрнізаванай «Нашай Нівы». Выдаўцы назвалі яго калядным і надрукавалі цалкам лацінкаю, відаць у якасьці экспэрыменту. Ізноў шмат перакладаў — гэта аснаўны яе матэрыял. Публікацыяў на мясцовыя тэмы ў ім бадай што і няма.

17-га студзеня прадстаўнікоў беларускага грамадзтва Літвы прыняў старшыня камісіі Літоўскага Сойму па культуры і адукацыі, прафэсар Гензяліс. На сустрэчы разглядаліся надзённыя патрэбы беларусаў у Літве. Удзельнічала загадчыца па справах асьветы і навукі спадарыня Грыгінене і дарадчык прэзыдэнта спадар Мотузас. Аснаўным пытаньнем была рэарганізацыя беларускіх паралельных клясаў у самастойную сярэднюю школу, забясьпечаньне яе асобным будынкам, а таксама адраджэньне беларускага музэю ў Вільні, вырашэньне праблемы памешканьня для беларускага культурнага цэнтру. Беларусы не трацяць надзеі на станоўчую рэакцыю дзяржаўных структураў.

Цэнтральнай падзеяй апошніх дзён у Вільні было адкрыцьцё мэмарыяльнай табліцы ў гонар Рыгора Шырмы — выдатнага беларускага фальклярыста, харавога дырыжора, музыкаведа і грамадзка-культурнага дзеяча. Адбылося гэта 20-га студзеня ў 14-00 гадзін і прымеркавана было менавіта да дня нараджэньня Шырмы. Каля дому, на якім загадзя была ўстаноўлена памятная дошка з барэльефам маэстра ды надпісамі на літоўскай і беларускай мовах, сабралася багата людзей. Выступалі прадстаўнікі беларускага грамадзтва, літоўскія музычныя дзеячы, а таксама афіцыяльныя асобы, прадстаўнікі гарадзкіх уладаў, а з беларускіх гасьцей народны артыст прафэсар Віктар Роўда, кіраўнік хору Белдзяржтэлерадыё ды старшыня Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» Ганна Сурмач. Аўтарам табліцы зьяўляецца скульптар Алесь Мірончык з Менску, які асабіста прысутнічаў на ўрачыстасьці. Выступіў таксама сьвятар Еўфрасіньеўскай царквы айцец Уладзімер, які асьвяціў таблiцу. Працяг ушанаваньня памяці Рыгора Шырмы адбыўся ў залі Саюза кампазытараў Літвы. Праграму ўрачыстай акадэміі запоўнілі паведамленьні пра жыцьцёвы і творчы шлях, успаміны сучасьнікаў, усіх тых, каму пашчасьціла сустракацца з гэтым выдатным артыстам і абаяльным чалавекам у жыцьці і ў творчай працы. Гучалі запісы песень у выкананьні акадэмічнай харавой капэлы, створанай Шырмай. У абодвух імпрэзах актыўна ўдзельнічаў паверана ў справах Рэспублікі Беларусь ў Літве спадар Шчасны.

21-га студзеня адбылася яшчэ адна цікавая падзея ў культурным жыцьці беларусаў Вільні. Гэта адкрыцьцё выставы беларускай дзіцячай кнігі ў Доме Літоўскага Друку, што на праспэкце Свабоды. Ініцыятарам гэтай імпрэзы зьяўляецца літоўскі дзіцячы пісьменьнік, рэдактар дзіцячага часопісу «Жвайгждуце» — «Зорачка» спадар Лаўцюс. Нядаўна ён правёў выставу літоўскай дзіцячай кнігі ў Менску, а цяпер аналягічнае мерапрыемства праводзіцца ў Вільні — старшыня згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» спадарыня Ганна Сурмач, гэнэральны дырэктар дзяржДэпартамэнту па нацыянальных пытаньнях Літвы спадарыня Галіна Кабецкайце, дырэктар аб'яднаньня «Літоўскі Друк» і іншыя. Удзельнічалі дзеці з беларускіх клясаў Вільні, студэнты беларускага аддзяленьня Пэдагагічнага унівэрсытэту, прадстаўнікі тутэйшага беларускага грамадзтва. Былі арганізаваны падарункі для дзяцей і пачастунак. Усіх прысутных сваімі песьнямі пацешыў Лявон Мурашка.

Аглядальнік.

Весткі з Беларусі

Сродкі масавай інфармацыі Беларусі шырока паведамляюць аб выніках візыту прэзыдэнта ЗША Б.Клінтана. У ходзе перамоў былі абмеркаваны пытаньні далейшага ўмацаваньня двухбаковых адносін. Прэзыдэнт ЗША вельмі станоўча ацаніў зьнешнепалітычны курс Беларусі па ажыцяўленьню ядзернага разбраеньня, і запэўніў беларускі бок у далейшай падтрымцы Злучанымі Штатамі гэтых намаганьняў. Б.Клінтан паведаміў, што ўсяго ў рамках закона Нана-Лугара ЗША выдзяляюць беларускім праектам 100 млн. дал. для дэмантажу ядзернай зброі.

Дасягнута дамоўленасьць аб стварэньні ў Менску Амерыканскага бізнэс-цэнтру, які будзе садзейнічаць амерыканскім кампаніям у вывучэньні беларускага рынка, а таксама акажа ўсялякую дапамогу беларускім фірмам. У часе візіту Прэзыдэнт Б.Клінтан ахвяраваў для Беларусі мэдычнага абсталяваньня на суму 10 млн. дал. Гэтага абсталяваньня хопіць для шпіталя на 1500 ложкаў. Прэзыдэнт ЗША абяцаў тэхнічную дапамогу ў правядзеньні дэмакратычных выбараў у 1994 г. як толькі ВС аб'явіць дату выбараў.

* * *

На 13 сесіі ВС бальшынёй галасоў дэпутатамі быў ратыфіцыраваны статут Садружнасьці Незалежных Дзяржаваў. Супраць ратыфікацыі выступілі дэпутаты апазыцыі. Такім чынам, Беларусь стала шостай дзяржавай СНД, якая ратыфіцыравала яго статут.

* * *

Адстаўка Я.Гайдара ў Расейскім урадзе, што зьвязана з яго пазыцыяй супраць аб'яднаньня грашовых сыстэмаў Расеі і Беларусі, першы намесьнік СМ РБ М.Мясьнікoвіч заявіў, што пaступак Гайдара гэта пазыцыя не ўрада Расеі, а толькі аднаго яе члена, хаця і вельмі ўплывовага. М.Мясьнікoвіч адхіліў сьцьверджаньне, што аб'яднаньне грашовых сыстэмаў выгадна толькі Беларусі, якая ўсе свае недахопы хоча схаваць у вялікай расейскай эканоміцы. Гэта, заявіў ён, адносіных роўных партнёраў пры роўнай карысьці.

* * *

Шырокі розгалас у палітычным жыцьці рэспублікі набыў арышт праваахоўнымі органамі ў Менску нелегальна пражываючых тут дзеячоў камуністычнай партыі Літвы М.Буракявічуса і І.Ермалавічуса. Рэспубліканскія газеты апублікавалі каментары МУС Беларусі, дзе сказана: «Адпаведна з дамовай паміж РБ і Літоўскай Рэспублікай, падпісанага ў кастрычніку 1992 г. і ратыфікаваным ВС РБ у лютым 1993 г. беларускім бокам было выказана садзейнічаньне групе праваахоўных органаў Літоўскай Рэспублікі, узначалiвыемым намесьнікам генеральнага пракурора, пры затрыманьні ў Менску 15 студзеня М.Буракявічуса і І.Ярмалавічуса. Дзейнасьць праваахоўных органаў Беларусі адпавядае вышэйназванай дамове і міжнародным прававым нормам.

Сумная навіна

— памяці Генадзя Каханоўскага.

На другі дзень пасьля сумнай падзеі ў Вільню дайшла тая вестка, якая ўжо зьявілася ў тыднёвіку «Культура»: 15-га студзеня гэтага году на 58-м годзе жыцьця памёр Генадзь Каханоўскі — доктар гістарычных навук, загадчык аддзела Нацыянальнага навукова-асьветніцкага цэнтра імя Францішка Скарыны, старшыня Беларускага краязнаўчага таварыства, сябра Беларускай сацыял-дэмакратычнай Грамады. Пакінуў нас адзін з лепшых сыноў беларускага народу, адданейшы Адраджэнец, нястомны працаўнік на ніве айчыннай гісторыі і культуры, чалавек шляхетнай душы, крыштальнага сумленьня, шчыры сябра", — паведаміў яго калега Міхась Чарняўскі.

Нястомны дасьледчык гісторыі і дапытлівы шукальнік-краязнавец Генадзь Каханоўскі часта наведваў Вільню, вёў пошукі ў тутэйшых архівах і бібліятэках, імкнуўся прысутнічаць на цікавейшых віленскіх імпрэзах, нярэдка бываў у лясной хатцы легендарнай Зоські Верас. Часта прыяжджаў не адзін, прывозіў цэлыя экскурсіі беларускіх настаўнікаў і моладзі, каб даць ім магчымасьць пазнаёміцца з гістарычнымі помнікамі Вільні. Гэта быў адзін з тых нямногіх, хто шукаў гістарычнай праўды, не паддаваўся ідэалагізаваным стэрэатыпам.

Нарадзіўся Каханоўскі 8 студзеня 1936 г. у вёсцы Дамашы на Маладзечаншчыне. Скончыў Маскоўскі пэдагагічны інстытут. Быў дырэктарам абласнога краязаўчага музэю ў Маладэчне, пазьней навуковым супрацоўнікам Інстытуту мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклёру Акадэміі Навук Беларусі. Аўтар шматлікіх прац па археалёгіі, гісторыі, цікавых літаратурна-краязнаўчых нарысаў пра Янку Купалу, Максіма Багдановіча. Мо ня ўсе ведаюць, што менавіта Генадзь Каханоўскі быццам нанова адкрыў хутар Ракуцёўшчыну, дзе ў 1911 г. жыў Максім Багдановіч і цяпер там штогод адбываюцца літаратурныя сьвяты і абсталёўваецца філіял музэя Максіма Багдановіча. Калі сёньня робяцца гэтыя дужа патрэбныя справы, дык часам забываюць, што іх пачынальнікам быў Генадзь Каханоўскі. Беларуская навука панесла цяжкую страту, а віленчукі-беларусы страцілі свайго добрага сябра.

Лявон Луцкевіч

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.

— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».

— сьпеўка хору «Сябрыны» адбудзецца 29 студзеня ў 16.00 у залі Дому нацыянальных суполак, вул. Раўгіклос 25 (І паверх)

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму зьмешчаных у ёй публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 14

Надзея на вяртаньне

Госьці з Беларусі, якія наведваюць Вільню, ніколі не абмінаюць гэтак званых Базыльянскіх муроў, якія ў міжваенным часе былі тут беларускім культурным цэнтрам. У сёньняшніх варунках беларусы Літвы імкнуцца адрадзіць у Вільні беларускую гімназію і беларускі музэй, вакол якіх больш чвэрці веку канцэнтравалася беларускае культурнае жыцьцё. Абедзьве гэтыя ўстановы разьмяшчаліся ў будынку на б. Вастрабрамскай вул. 9 — цяпер вул. Аўшрос Варту 7а — у былым манастыры сьв. Тройцы, пазьней кляштары Базыльянаў.

Нагадаем, што гэты будынак быў прызначаны для беларускіх культурна-асьветных мэтаў яшчэ ў 1918-1919 гг. Літоўскай Тарыбай. Гісторыя гэтага помніка віленскай архітэктуры даволі складаная і бярэ свой пачатак з XIV стагодзьдзя.

У палове XIV стагодзьдзя на гэтым месцы былі збудаваныя драўляная праваслаўная царква і манастыр сьв. Тройцы па ініцыятыве другой жонкі князя Альгерда, князёўны Юліяны Цьвярской.

1514 г. коштам гэтмана Вялікага княства Літоўскага князя Канстанціна Астрожскага, у гонар перамогі над маскоўскім войскам пад Воршаю, царква і манастыр сьв. Тройцы, якія былі ва ўладаньні самастойнай мэтраполіі праваслаўнай царквы Вялікага княства Літоўскага, былі перабудаваны на мураваныя.

У 1608 г. па загаду караля Рэчы Паспалітай Жыгімонта III-га Вазы ўвесь комплекс быў перададзены уніятам, якіх канфэсія ўзьнікла ў 1596 годзе на падставе Берасьцейскай царкоўнай уніі. У той час уніятам была перададзена значная частка праваслаўных храмаў Вільні.

У 1839 годзе, ва ўмовах акупацыі Вільні Расейскай імпэрыяй, уніяцкая царква на яе тэрыторыі была скасавана, а царква і частка манастыра былі перададзены ва ўладаньне Рускай Праваслаўнай царквы. У першай палове XIX стагодзьдзя будынак кляштару часткова выкарыстоўваўся царскай уладай як вастрог.

Вернікі гэтай парафіі, у аснаўным беларусы, былі змушаны вярнуцца назад у праваслаўе, а ў другой палове XIX стагодзьдзя ў гэтым будынку была заснавана праваслаўная духоўная сэмінарыя, якая існавала да верасьня 1939 г.

У XX стагодзьдзі будынак былога кляштару выкарыстоўваўся для культурна-асьветных мэтаў. Акрамя духоўнай сэмінарыі, тут была нейкі час расейская прыватная гімназія. У канцы 1918 г. тут быў заснаваны беларускі прытулак для дзяцей-сірот, а крыху пазьней Віленская Беларуская Гімназія (1919-1937), Беларускі музэй (1921-1943), Беларускае Навуковае Таварыства (1921-1939), Беларуская драматычная майстроўня (1921-1925), нейкі час на працягу свайго існаваньня (1921-1937) — Таварыства Беларускай Школы.

Пасьля пераносу беларускай гімназіі ў другі будынак тут быў Дзяржаўны пэдагагічны ліцэй (1937-1939). Пасьля другой сусьветнай вайны тут быў заснаваны Віленскі пэдагагічны інстытут (1945-1960), затым Віленскі інжынэрна-будаўнічы інстытут, пасьля філіял Каўнаскага палітэхнічнага інстытуту, рэарганізаванага ў Тэхналягічны унівэрсытэт.

Сёньня ўзьнікла пэрспэктыва, што гэтыя навучальныя ўстановы пакінуць Базыльянскія муры.

Ці спраўдзіцца Боская і людзкая справядлівасьць у адносінах да беларусаў Літвы, якія спрадвеку выкарыстоўвалі гэтыя будынкі для сваіх рэлігійных і культурна-асьветных мэтаў?

Беларусы ня трацяць надзеі на справядлівае вырашэньне гэтага пытаньня і на размяшчэньне ў Базыльянскіх мурох бяздомнай сёньня беларускай сярэдняй школы, ды вяртаньне яе ў сваю колішнюю сядзібу.

Г.Б.

Віленская Беларуская Гімназія

Да 75-ых угодкаў яе заснаваньня

Пачатак першай сусьветнай вайны, калі царскую акупацыю зьмяніла нямецкая, якая была больш абыякавая, але затое і больш лібэральная да культурных запатрабаваньняў нацыянальных меншасьцяў, у Вільні зьявілася магчымасьць адчыніць у 1915 г. першыя беларускія пачатковыя школы і настаўніцкія курсы. Урэшце ў канцы 1918 г. сярод беларускага грамадзтва ўзьнікла канкрэтная думка стварыць тут поўную беларускую сярэднюю школу. Гэта была лягічная выснова з дасягнутых ужо вынікаў асьветніцкай працы.

Аснаўным ініцыятарам стварэньня ў Вільні беларускай гімназіі быў адзін з сяброў Таварыства помачы пацярпеўшым ад вайны віленскі археоляг Іван Луцкевіч, поплеч з якім актыўна дзейнічала ініцыятыўная група ў складзе кс. Адама Станкевіча, Леанілы Чарняўскай, Алёны Сакаловай, Юліі Мэнке, Міколы Кахановіча, які затым стаў першым дырэктарам гімназіі.

Першы год працы гімназіі быў найбольш складны. Бракавала школьнага інвэнтара, беларускіх падручнікаў, ня было яшчэ школьнай бібліятэкі і амаль ніякіх школьных дапаможнікаў. Вучняў было звыш 340 чалавек. Пэдагагічны калектыў складаўся з 18 настаўнікаў.

Па загаду міністра асьветы Літоўскай Тарыбы Мікаласа Біржышкі гімназіі быў прызначаны будынак б. Базыльянскага кляштару на вул. Вастрабрамскай 9 (цяпер Аўшрос Варту 7а) і заняткі пачаліся 1-га лютага 1919 году. Вялікай дапамогай гімназіі было амаль адначасовае стварэньне ў тым самым будынку Беларускага прытулку для дзяцей-сірот. Ініцыятарам яго быў кс. Адам Станкевіч. Прытулак ня толькі даваў ім магчымасьць існаваньня, але і ствараў пэрспэктыву здабыцьця асьветы ў роднай мове. Першы год працавалі ўсе клясы, апрача 8-ай, і яшчэ дзьве прыгатаваўчыя, дзе ў аснаўным вучыліся прытулковыя дзеці. Наогул гімназія была 8-клясавая зьмешанага тыпу (для дзяўчат і хлапцоў) з выкладаньнем на беларускай мове.

Сьпярша гімназія не была дзяржаўнай установай. Яе канцэсіянэрамі былі розныя грамадзкія арганізацыі: спачатку гэта была Школьная Рада ў Вільні, пазьней Таварыства Беларускай Школы, а з 1928 г. — Бацькоўскі Камітэт гімназіі. Гімназія імкнулася набыць ярка выражаны нацыянальны характар, што ня было лёгка ва ўмовах чужой улады. Матэрыяльны стан гімназіі заўсёды быў дужа цяжкі. Было ж гэта ў часы польскага акупацыйнага рыжыму.

Усё ж у гімназіі былі свае самадзейныя гурткі, у тым ліку: літаратурны, драматычны, музычны, мастацкі і па вывучэньню мовы эспэранто. З 1926 г. заснаваўся вучнёўскі духавы аркестр, у якім налічвалася больш за 20 інструмэнтаў. Стварыўся і школьны хор, якім кіраваў будучы народны артыст Рыгор Шырма. Гімназія мела ўжо сваю бібліятэку і вучнёўскі каапэратыў. Нейкі час вучні нават выдавалі свой друкаваны часопіс, які называўся «Вучнёўскі звон».

Новым этапам для гімназіі стаў 1932/33 навучальны год, калі яна стала дзяржаўнай. З аднаго боку гэта забясьпечвала гімназіі больш трывалую матэрыяльную базу, бо яна атрымала ўсе правы дзяржаўнай гімназіі і поўнае дзяржаўнае забясьпечаньне. Але гэта мела і свае адмоўныя бакі, бо гімназія страціла значную ступень сваёй самастойнасьці. У той час была праведзена агульная рэформа сярэдняга школьніцтва, што адмоўна адбілася на становішчы беларускай гімназіі ў Вільні. Згодна з рэформай, васьміклясавыя гімназіі былі ператвораны ў чатырохклясавыя новага тыпу шляхам ліквідацыі двух першых і двух апошніх клясаў. Дзьве апошнія клясы ператвараліся ў агульнаасьветныя і спэцыялізаваныя ліцэі. Беларусам жа ўлады не дазволілі адкрыць свой ліцэй.

У сувязі з нестабільнасьцю варункаў, у якіх існавала гімназія, ў ёй часта мянялася кіраўніцтва. Пасьля першага дырэктара Міколы Кахановіча на гэтае становішча быў прызначаны Бранiслаў Тарашкевіч; пасьля яго чаргова былі дырэктарамі Антон Нэканда-Трэпка, Радаслаў Астроўскі, Сяргей Паўловіч, Аляксандр Міхалевіч, Мікола Анцукевіч, Васіль Кавалевіч, кс. Адам Станкевіч, урэшце апошнім дырэктарам быў Францішак Грышкевіч. Сярод выкладчыкаў беларускай літаратуры былі чаргова пісьменьнік Максім Гарэцкі, крытык Антон Луцкевіч, пазьней паэт Хведар Ільяшэвіч. З настаўнікаў гімназіі, якія працавалі даўжэйшы час, варта згадаць такіх як Язэп Шнаркевіч, Натальля Банцлебэн, Сымон Кароль, мастак Язэп Драздовіч, Уладзіслаў Глухоўскі, Барыс Кіта, Пётра Шчасны ды шмат другіх; найдаўжэй за ўсіх, бо на працягу усяго існаваньня гімназіі, настаўніцай беларускай мовы была Алёна Сакалова-Лекант.

Беларуская гімназія ў Вільні на працягу чвэрці веку ўзгадоўвала кадры нацыянальна сьвядомай беларускай інтэлігенцыі і ўнесла свой важкі ўклад у нацыянальна-вызваленчы рух ня толькі Віленшчыны але і ўсёй Заходняй Беларусі.

Г.Б.

Весткі з Беларусі

• На сэсіі ВС Беларусі было праведзена галасаваньне аб адкліканьні з пасады старшыні ВС С.Шушкевіча. Па выніках тайнага галасаваньня, бальшынёй галасоў 209 супроць 36 дэпутаты пракамуністычнай арыентацыі выказаліся супроць С.Шушкевіча. Новым сьпікерам Беларускага парлямэнту выбраны старшыня камісіі ВС па нацыянальнай бясьпецы 57 гадовы генэрал-лейтэнант Мячыслаў Грыб.

• У Міністэрстве замежных спраў Беларусі адбылася сустрэча міністра П.Краўчанкі з старшынёй вышэйшага ваеннага органу НАТО — Ваеннага камітэту — фэльдмаршалам Р.Вінсэнтам. Як заявіў Р.Вінсэнт, мэтай яго прыезду ў рэспубліку зьяўляецца намер «бліжэй пазнаць і пазьней рэалізаваць патрэбнасьці Беларусі для ўзаемадзейнасьці ў рамках праграмы Савету Паўночнаатлянтычнага супрацоўніцтва». Р.Вінсэнт сказаў, што праграма «Партнёрства дзеля міру» дае права любой эўрапейскай дзяржаве ўдзельнічаць у ёй у залежнасьці ад жаданьня і магчымасьцяў да супрацоўніцтва. Кранаючы пытаньне аб магчымым удзеле Беларусі ў праграме «Партнёрства дзеля міру», П.Краўчанка заявіў, што гэтае пытаньне будзе абмяркоўвацца на Радзе бясьпекі краіны, якая і прыме канчатковае рашэньне.

• Па зьвестках дыпляматычных колаў, прэзыдэнт Літвы А.Бразаўскас мае намер у бліжэйшым часе наведаць сталіцу Беларусі Менск.

• На сэсіі ВС Беларусі пры абмеркаваньні законаў «Аб грамадзкіх арганізацыях» і «Аб альтэрнатыўнай службе» у зале не было кворуму. Адсутнасьць звыш 100 дэпутатаў была прычынай вострай крытыкі з боку прысутных. Дэпутат В.Станкевіч з гэтай нагоды заявіў: «Вярхоўны Савет выпрацаваў свой патэнцыял і знаходзіцца на нулі. Трэба праводзіць датэрміновыя выбары».

• Па зьвестках Белінфарму, прыезд расейскага прем'ера В.Чарнамырдзіна ў Менск для падпісаньня дакумэнтаў аб абьеднаньні фінансавых сыстэмаў Расеі і Беларусі чакаецца ў першай палове лютага. У Менску знаходзіцца група экспэртаў, якая разам з беларускім бокам займаецца канчатковай «даводкай» праектаў дакумэнтаў.

• Адбыўся чародны 5 зьезд фэрмэраў РБ. На сёньняшні дзень, як адзначалася на зьезьдзе, у рэспубліцы налічваецца каля 2650 фэрмэрскіх гаспадарак з агульнай плошчай 54 тыс. га зямлі. Зьезд прыняў рэзалюцыю, якая акрэсьлівае шляхі далейшага разьвіцьця новай формы гаспадараньня на зямлі. Сваім друкаваным органам фэрмэры зацьвердзілі штотыднёвік «Новая зямля».

Аб'ява

Згодна з інфармацыяй, атрыманай ад Пасольства Рэспублікі Беларусь, па стану на люты 1994 г. для грамадзян Літоўскай Рэспублікі, якія едуць у Беларусь альбо праз Беларусь, візы Рэспублікі Беларусь не патрэбныя.

У выпадку ўвядзеньня візаў наша старонка дасьць дэталёвую інфармацыю аб парадку іх атрыманьня.

Тэлефон пасольства:
65-08-71,
факс: 65-22-32.

Наш каляндар

Падзеі, якія адбыліся ў лютым, а таксама дні нараджэньня дзеячоў беларускай культуры ў гэтым месяцы

1-га — 75 гадоў таму назад пачаліся заняткі ў ***Віленскай Беларускай Гімназіі*** (1919 г.).

1-га Янка Шутовіч (1904-1974); грамадзкі дзеяч і журналіст; родам з в. Шутавічы Смаргонскага павету; скончыў Віленскую Беларускую Гімназію і Віленскі Унівэрсытэт; быў апошнім дырэктарам Віленскага Беларускага Музэю імя І.Луцкевіча; 10 гадоў адпакутваў у савецкіх канцлягерах.

2-га Кастусь Каліноўскі (1838-1864); адзін з кіраўнікоў паўстаньня супраць маскоўскай няволі 1863 г.; родам з в. Мастаўляны Горадзенскага павету; узначаліў паўстаньне на тэрыторыі Літвы і Беларусі; выдаваў падпольную беларускую газэту «Мужыцкая Праўда»; згінуў на шыбеніцы ў Вільні.

4-га — установчы сход ***Таварыства Беларускай Культуры*** ў Літве (1989 г.); сёлета яно адзначае 5-ую гадавіну свайго існаваньня; яго мэта спрыяць культуры і нацыянальнаму самаўсьведамленьню нашых суродзічаў, якія жывуць на тэрыторыі Літвы.

18-га Максім Гарэцкі (1893-1939); пісьменьнік, літаратуразнавец, пэдагог; родам з в. Малая Багацькаўка на Мсьціслаўшчыне; жыў і працаваў на Віленшчыне, супрацоўнічаў з газэтай «Наша Ніва», у Вільні стварыў першую «Гісторыю беларускай літаратуры»: выкладчык Віленскай Беларускай Гімназіі; ахвяра таталітарнага рэжыму, згінуў на выгнаньні.

19-га Казімер Сваяк (1890-1926); паэт і каталіцкі сьвятар; родам з в. Барані на Астравеччыне; скончыў Віленскую духоўную сэмінарыю; ствараў беларускія школы, вёў багаслужбы на беларускай мове; памёр у Вільні, пахаваны на могілках Росы.

20-га Павал Каруза (1906-1988); кампазытар, музыкавед, фальклярыст; родам з Глыбоччыны; скончыў Віленскую кансэрваторыю, быў пасламу польскім сойме ад беларускага насельніцтва; больш дваццаці гадоў пакутаваў у савецкай няволі, куды трапіў шляхам правакацыі; апошнія 20 гадоў жыў у Вільні, пахаваны на могілках на Ліпаўцы.

Падрыхтаваў Іван Міхальчук

Прыведзены пералік, мабыць, не абыймае ўсе вартыя ўвагі даты; ад шаноўных чытачоў рэдакцыя спадзяецца яго папаўненьня.

А. Адамовіч.

У вельмі складаны і трывожны для Беларусі час адыйшоў адзін з тых, каго без перабольшаньня можна назваць сумленьнем свайго народу. На 67-ым годзе жыцьця спынілася сэрца пісьменьніка, вучонага і палітыка АЛЕСЯ АДАМОВІЧА, якое цалкам было адданае служэньню сваёй Бацькаўшчыне і яе народу. Ён ні на хвіліну не спыняў сваёй высакароднай дзейнасьці, асабліва сёньня, калі чорныя хмары засьцілаюць небасхіл нашай Радзімы. Сіла духа гэтага чалавека была мацнейшая, чымся фізічныя магчымасьці сэрца, якое не стрывала такой напружанасьці. Беларусы Літвы ў смутку нізка схіляюць галаву перад мужнасьцю гэтага палымянага патрыёта і падзяляюць сум усіх сваіх сумленных суайчыньнікаў.

ІНФАРМАЦЫЯ

У эфіры па-беларуску:
— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— сьпеўка хору «Сябрыны» адбудзецца 29 студзеня ў 16.00 у зале Дому нацыянальных суполак, вул. Раўгіклос 25 (I паверх)

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму зьмешчаных у ёй публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 15

Запрашае «Сябрына»

«Запусты» альбо «масьленіца», як апошняе перад уступленьнем у вялікі пост сьвята, з традыцыйнымі блінамі, хлебным квасам і півам, вясёлымі песьнямі ды гульнямі, здаўна было ўласьцівае беларусам, асабліва на вёсцы, дзе яно зьвязвалася з абуджэньнем ад доўгага сну сілаў прыроды, відамі на будучы ўраджай і дастаткам у доме.

І хоць ня ўсім з нас сеяць ды касіць, клюб аматараў беларускай народнай творчасьці «Сябрына» вырашыў зьвярнуцца да гэтага старога й добрага звычаю і запрашае Вас сёньня — 11 лютага 1944 году — да сьвяточнага стала, які будзе накрыты а 18.00 гадзіне ў Доме нацыянальных згуртаваньняў па вуліцы Раўгіклос, 25.

Уваход платны. Кошт уваходнага квітка 3 літы. Акрамя таго, пажадана мець з сабою пачуцьцё гумару і добры настрой.

Даведкі па тэлефонах 26-03-17, 77-68-46.

Чакаем вас!

Рада клюбу

НАША ХРОНІКА

Сёньня беларусаў Віленшчыны найбольш хвалююць праблемы аднаўленьня беларускай сярэдняй школы і беларускага музэю ў Вільні. Пра глыбокія тутака традыцыі беларускага школьніцтва нагадвае нам юбілей Віленскай Беларускай Гімназіі. Сёлета 1-га лютага споўнілася 75 гадоў ад яе заснаваньня, менавіта ў гэты дзень пачаліся ў ёй заняткі. Нажаль былых вучняў, выпускнікоў і настаўнікаў гэтай легендарнай навучальнай установы засталося ўжо мала. Тым ня менш для іх гэта вялікае сьвята, зрэшты і для ўсіх тых, каго рупіць адукацыя на роднай мове. Многія з тых вэтэранаў раскіданы цяпер па ўсім сьвеце і вось беларусы Віленшчыны шлюць ім шчырае віншаваньне з гэтым юбілеем, жадаюць здароўя, бадзёрасьці, захаваньня ў душы тых ідэалаў, якія прывівала ім родная гімназія. Вызначаны ёю шлях, хаця марудна і пакутліва, дачакаецца свайго зьдзяйсьненя калі ня сёньня, дык у будучых пакаленьнях.

І хаця дзень юбілею ўжо мінуў і мо ня быў належным чынам адзначаны, але Вільня рыхтуецца ўшанаваць яго крыху пазьней, у больш зручны час. Сёньня ўжо на гэтую тэму праводзіліся перамовы і нарады ды вырашана было сьвяткаваньне 75-ых угодкаў Віленскай Беларускай Гімназіі перанесьці на цяплейшы час, а менавіта ў дні з 20-га да 22-га траўня. Думаецца, што да гэтага часу ўдзельнікі сьвяткаваньня, якія жывуць на Беларусі або ў бліжэйшым ці далейшым замежжы, здолеюць падрыхтавацца да прыезду на гэты час у Вільню.

Мо сёньня рана яшчэ казаць пра нейкую канкрэтную праграму імпрэзы, але яна будзе ў бліжэйшым часе выпрацавана і даведзена да ведама ўсіх зацікаўленых праз сродкі масавай інфармацыі.

Не забываючы ўшанаваць мінулае, віленчукі не спыняюць захадаў аб сучаснасьці. Вядуцца пошукі прымальнага варыянту здабыцьця асобнага будынку для рэарганізацыі беларускіх паралельных клясаў пры расейскай школе ў самастойную ўстанову.

Зразумела, што позірк беларусаў ужо даўно скіраваны ў бок Базыльянскіх муроў. Справа ў тым, што па сутнасьці на працягу ўсяго XX стагодзьдзя гэты комплекс выкарыстоўваўся для культурна-асьветных мэтаў пры самых розных рэжымах. У выніку тут і сфармаваўся па працягу першай паловы стагодзьдзя беларускі культурны цэнтр. Зрэшты і спрадвеку гэтыя будынкі выкарыстоўваліся для рэлігійных і культурных патрэбаў беларускага насельніцтва Вільні.

Да сёньняшняга часу тут разьмяшчаліся літоўскія навучальныя ўстановы, якія ў бліжэйшым часе зьменяць месца свайго знаходжаньня. Гэта і выклікала надзею на вяртаньне сюды беларускай сярэдняй школы і музэю.

Як мы ўжо паведамлялі, на гэтую тэму вяліся перамовы з камісіяй Літоўскага Сойму па культуры і адукацыі. Рада Таварыства Беларускай Культуры ў Літве паведаміла, што, на яе погляд, рэакцыя Камісіі Літоўскага Сойму была пазытыўная. Сёньня, калі знойдзена месца для разьмяшчэньня існуючых тут навучальных установаў, што стаяла на перашкодзе вяртаньню сюды беларускай школы і музэю, Таварыства атрымала новую інфармацыю, паводле якой можа быць аканчальна страчана надзея на рэалізацыю гэтага варыянту. Існуе ўжо загад Літоўскага ўраду аб перадачы ўсяго комплексу Віленскай каталіцкай архібіскупіі, быццам у якасьці вяртаньня ёй нерухомай маёмасьці, мінаючы патрэбы беларускага грамадзтва.

«Нас насьцярожвае фармулёўка — паведамляе Рада — «вяртаньне маёмасьці», паколькі гэты аб'ект да каталіцкага духавенства ніколі не належыў».

Такое рашэньне Літоўскага Ўраду можа выклікаць па меншай меры зьдзіўленьне.

Аглядальнік

Весткі з Беларусі

* * *

2 лютага Старшыня ВС Беларусі М.Грыб выдаў даручэньне выконваючаму абавязкі старшыні КДБ Беларусі Г.Лавіцкаму разабрацца з рашэньнем рэспубліканскага страйкавага камітэту, у якім, на яго думку, мае месца заклік да гвалтоўнага зьвяржэньня ўлады. Аб сваім рашэньні М.Грыб паведаміў парлямэнту. Як ведама, 2 лютага страйкавы камітэт прыняў рашэньне пачаць 15 лютага безтэрміновы палітычны страйк, галоўным патрабаваньнем якога зьяўляецца адстаўка ўраду, стварэньне ўраду народнага даверу і датэрміновыя выбары Вярхоўнага Савету.

Згодна з заявай кіраўніка страйкавага руху, дэпутата ВС С.Антончыка, страйк можа пачацца і раней, калі ўлады паспрабуюць выкарыстаць рэпрэсыўныя сродкі спраць удзельнікаў страйку.

* * *

На сёньня ў Беларусі існуе 630 грамадзкіх рухаў і 15 партый. Паводле дадзеных Міністэрства юстыцыі Беларусі ў мінулым годзе афіцыйны статус атрымалі 5 новых палітычных і 159 грамадзкіх аб'еднаньняў. На чарзе чакаюць вырашэньня дакумэнты яшчэ 3 партый.

* * *

Паводле дадзеных міністэрства фінансаў, зьнешні доўг Беларусі складае 524,7 млн. дал. Урад уклаўся ў ліміт, вызначаны Вярхоўным Саветам. На сёлета ліміт складае 1,3 млрд. дал., а ўлічваючы абавязацельствы перад другімі дзяржавамі былога Саюзу, то складзе цэлых 2 млрд. дал.

* * *

Згодна інфармацыі, атрыманай з пасольства РБ у Вашынгтоне, афіцыйны прадстаўнік Дзярждэпартамэнту ЗША М.Макары правёў брыфінг. Ад імя ЗША была выказана заклапочанасьць у сувязі з адстаўкай старшыні ВС С.Шушкевіча. Разам з тым М.Макары адзначыў важную заяву міністра П.Краўчанкі аб нязьменнай і пасьлядоўнай лініі на правядзеньне зьнешняй палітыкі і перш за ўсё ў галіне раззбраеньня.

* * *

Міністр замежных спраў Беларусі П.Краўчанка прыняў дэлегацыю Беларускага грамадзка-культурнага таварыства ў Польшчы на чале з яго старшынёй Я.Сычэўскім. У часе цёплай сяброўскай гутаркі госьці расказалі аб жыцьці беларусаў Польшчы, дзейнасьці грамадзтва, накіраванай на прапаганду беларусай культуры і традыцыяў. Міністр запэўніў, што РБ зацікаўлена ва ўмацаваньні сувязей з беларусамі, якія жывуць ў Польшчы.

* * *

17-20 лютага ў Менску адбудзецца навукова-практычная канфэрэнцыя «Галоўныя пытаньні сацыяльнай палітыкі і гаспадараньня ў Беларусі і суседніх краінах». У ёй прымуць удзел вучоныя і прадстаўнікі розных партыяў і рухаў Беларусі, краін СНД, Усходняй Эўропы, Аўстрыі, Германіі, Фінляндыі, Швэцыі.

* * *

У Менску знаходзілася група экспэртаў Міжнароднага Валютнага Фонду. Місія МВФ падтрымлівае імкненьне Беларусі да больш цесных эканамічных сувязей з Расеяй. Аднак была выказана думка МВФ, у якой указана на магчымыя адмоўныя наступствы пры аб'еднаньні грашовых сыстэмаў дзьвюх краін, калі Расеі ня ўдасца стабілізаваць сваю эканоміку.

* * *

У Менску вяліся перамовы з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Ісламскай Рэспублікі Іран Б.Мозахеры. У часе сустрэчы сп. Мозахеры пацьвердзіў магчымасьць Ірана аказаць дапамогу з нафтапрадуктамі. У сваю чаргу, іранскі бок зацікаўлены ў куплі беларускіх аўтамашын, трактароў і прадукцыі цяжкага машынабудаваньня. Разглядаецца пытаньне аб арэндзе беларускіх самалётаў з экіпажамі.

* * *

Беларусь першая з рэспублік былога Саюзу ўключана ў Карпатыўную праграму па міжнароднай дыпляматыі, штаб-кватэра якой знаходзіцца ў Вашынгтоне. Згодна з праграмай, на стажыроўку ў ЗША будуць запрашацца супрацоўнікі дзяржаўных структураў рэспублікі.

Дадатак да «Нашага календара»

4 лютага дзень народзін Тадэвуша Касьцюшкі, нацыянальнага героя многіх народаў — беларускага, польскага, літоўскага, амэрыканскага. У 1794 годзе Т.Касьцюшка ўзначаліў вызвольнае паўстаньне супроць захопу Рэчы Паспалітай. А перад гэтым, будучы ў зміграцыі, Т.Касьцюшка вызначыўся ў вайне за незалежнасьць ЗША.

Дарэчы, у Беларусі створаны Нацыянальны арганізацыйны камітэт па сьвяткаваньню 200 гадавіны вызвольнага паўстаньня 1794 году. Камітэт прапануе цэлы шэраг цікавых мерапрыемстваў: пабудову помнікаў Т.Касьцюшку і ягоным паплечнікам, аднаўленьне сядзібы ў мястэчку Косаў (Берасьцейская вобл., Рэстубліка Беларусь), дзе нарадзіўся Т.Касьцюшка і многае іншае. Для жадаючых узяць удзел у сьвяткаваньнях падаем тэлефон аргаізацыйнага камітэту ў Менску 32-54-46.

Янка Шутовіч

Да юбілею 90-годзьдзя

Сёньня, калі сярод беларускага грамадзтва ўзьніклі настойлівыя намаганьні адрадзіць у Вільні беларускі музэй, які на працягу дзесяцігодзьдзяў пасьпяхова служыў абуджэньню самасьвядомасьці жыхароў Віленшчыны і зьберажэньня здабыткаў беларускай культуры, міжволі згадваецца постаць апошняга дырэктара гэтага музэю Янкі Шутовіча. Ён усімі сіламі змагаўся за захаваньне гэтых каштоўнасьцяў у самых няспрыяльных умовах ваеннага часу і не спыняў сваіх намаганьняў аж да хвіліны, калі яго самога сталінскія апрычнікі не загналі ў засьценкі ГУЛАГ-у, а музэй зьліквідавалі злачынным актам, пазбаўляючы беларусаў Літвы правоў чалавека і грамадзяніна. Як бачым, лёс Янкі Шутовіча, як і бальшыні прадстаўнікоў беларускай інтэлігенцыі, быў пакутлівым і няпростым.

Нарадзіўся ён 1-га лютага 1904 году ў вёсцы Шутавічы на Смаргоншчыне былой Віленскай губэрні. Скончыў Віленскую Беларускую Гімназію, затым юрыдычны факультэт Віленскага унівэрсытэту. У міжваенным часе быў актыўным у беларускім культурна-грамадзкім руху. Жыў у Вільні, займаўся дасьледчыцкай і публіцыстычнай дзейнасьцю. Публікаваўся ў часопісах «Шлях моладзі», «Калосьсе». Пісаў артыкулы з галіны гісторыі, літаратуразнаўства, вартым увагі было яго дасьледваньне пра паэта XIX ст. Адама Гурыновіча. З 1933 да 1939 г. быў рэдактарам-выдаўцом часопісу «Калосьсе», на старонках якога друкавалася бальшыня заходне-беларускіх паэтаў і пісьменьнікаў.

З 1941 г. Шутовіч быў прызначаны дырэктарам Віленскага Беларускага музэю. У той час музэй знаходзіўся ў сыстэме Літоўскай Акадэміі Навук, пасьля (як пісаў Янка Шутовіч) быў выдзелены ў асобную самастойную адзінку, падпарадкаваную непасрэдна Дэпартамэнту навукі і мастацтва. Штатных супрацоўнікаў было тады чатыры і яшчэ колькі асоб працавала ў якасьці няштатных. У той час вялася некаторая работа па стварэньню новых інвэнтарных кніг, парадкаваньню экспанатаў, хаця час тады быў ня дужа спрыяльным, улічваючы ваенныя цяжкасьці.

У пачатку 1944 г. музэй быў выселены з свайго памешканьня ў Базыльянскіх мурах нямецкімі акупацыйнымі ўладамі дзеля стваарэньня тут ваеннага шпіталю і перавезены ў Мастацкі Інстытут побач з касьцёлам сьв. Ганны, дзе затым і быў канчаткова зьліквідаваны. Дзейнасьць музэю таго часу, яго гісторыя і часткова працэс ліквідацыі апісаны ў зьмястоўнай манаграфіі Янкі Шутовіча, напісанай да 50-годзьдзя музэю ў 1971 г. Нажаль у той час ніхто не адважыўся яе апублікаваць і яна дасюль чакае свайго выдаўца. Тымчасам у ёй ёсьць цікавыя і маладомыя эпізоды. Напрыканцы вайны над музэем навісла пагроза вывазу яго акупантамі ў Нямеччыну. Узьнікла думка найбольш каштоўныя экспанаты захаваць у падзямельлях касьцёла сьв. Міхала, дзе гаспадарыў кс. Адам Станкевіч. Гэта і было выканана калектывам музэю, хаця гэта была зьвязана з вялікімі цяжкасьцямі.

Мінуў фронт, экспанаты музэю і ў інстытуце і ў касьцёле на шчасьце засталіся някранутымі. Пагроза музэю прыйшла зусім з другога боку — з боку ліквідатараў беларускай культуры Савецкай Беларусі і Савецкай Літвы.

Янка Шутовіч адпакутаваў наканаваныя яму лёсам гады ліхалецьця і ў 1956 годзе вярнуўся ў Вільню. Уладкаваўся начным вартаўніком у Дзяржаўнай карціннай галерэі, што была ў Катэдральным саборы. Яго жонкай была літоўская паэтка Она Міцоце, якая дзесяць гадоў чакала мужа з вастрогу, хаця ёй прапаноўвалі адмовіцца ад яго. Яна выдала некалькі зборнічкаў вершаў, зборнік прозы, некалькі кніжак для дзяцей і перакладаў з іншых моваў, у тым ліку і з беларускай. Спрабавала пісаць і па-беларуску, стварыла п'еску «Чароўная скрыначка» для беларускага школьнага тэатру. Янка перажыў жонку на адзін год.

Памёр Янка Шутовіч у 1974 годзе, пахаваны на могілках у Павільнісе. Такім чынам сёлета споўнілася 90 гадоў ад яго нараджэньня і спаўняецца 20 гадоў ад яго сьмерці.

Лявон Луцкевіч

Нам пішуць — адказваем

У рэдакцыю «Беларуса Віленшчыны» прыйшоў ліст. Ліст незвычайны таму, што піша яго чалавек, які знаходзіцца ў калёніі. Мы былі прыемна зьдзіўленыя зьместам ліста. Спадар М.С.Пашэль зьвяртаецца да нас з просьбай аб дапамозе ў вывучэньні роднай мовы, роднай культуры. Зразумела, мы ня можам адмовіць і дасылаем яму падручнікі, мастацкую літаратуру, часопісы. У наш час кожны чалавек рней ці пазьней прыходзіць да таго, што ён ня проста савецкі і пачынае пытацца, чаму ён ня ведае сваёй мовы, гісторыі. І гэта добра, таму што сьведчыць аб тым, што людзі перастаюць быць натоўпам. Кожны разумее, што ён асоба, вучыцца адказваць за сябе, за тое, што ёсьць і за тое, што будзе. Ад гэтага зьяўляецца ўпэўненасьць у будучыні.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 16

НАША ХРОНІКА

У 26-ым томе Літоўскай энцыклапэдыі, выдадзенай у Злучаных Штатах Амэрыкі на 47-ай старонцы ёсьць зацемка пра існаваньне ў Літве з 1925 году Літоўска-беларускага Таварыства, у склад якога ўвайшлі прадстаўнікі літоўскай інтэлігенцыі, у тым ліку ад беларусаў Вацлаў Ластоўскі. Яно спыніла сваю дзейнасьць у 1929 годзе і затым аднавілася ў 1933 годзе па ініцыятыве літоўска-беларускага цэнтру. Старшынёю тады быў абраны інжынер Клаўдзій Дуж-Душэўскі, а сябрамі былі прафэсар Аўгустайціс, інжынер Аўкштоліс, Мікалас Біржышка, а таксама Тадас Іванаўскас з жонкай Ганаратай. Нагадаем, што прафэсар Тадас Іванаўскас гэта брат вядомага беларускага дзеяча Вацлава Іваноўскага.

Сёлета 8-га лютага адбыўся арганізацыйны сход дзеля адраджэньня колішняга літоўска- беларускага таварыства. У ім удзельнічала каля 40 чалавек. Абраная на сходзе Рада пад старшынствам Сьцяпана Дуж-Душэўскага, сына колішняга старшыні, у бліжэйшым часе падрыхтуе статут аднаўленага таварыства, зарэгіструе ў Міністэрстве юстыцыі і скліча канфэрэнцыю, на якой адбудуцца выбары кіруючых органаў. Сярод ініцыятараў быў спадар Кряпшыс і спадарыня Саўдаргене. Асноўнай мэтай даваеннага таварыства было збліжэньне літоўскага і беларускага народаў ды падтрыманьне барацьбы за незалежнасьць Беларусі. Цяпер мэтай застаецца зьбліжэньне двух народаў, якія ў прынцыпе дасягнулі свайго незалежнага існаваньня. У склад Таварыства змогуць увайсьці ўсе грамадзяне Літвы, якія падзялюць мэты Таварыства.

* * *

Клюб аматараў беларускай народнай творчасьці «Сябрына» паставіў перад сабой мэту адрадзіць народныя сьвяты. 11 лютага ў зале Дому нацыянальных згуртаваньняў (па вул. Раўгіклас 25) сабралася каля 50 асобаў, каб адсьвяткаваць «Запусты». Жанчыны накрылі сьвяточны стол паводле старога звычаю з традыцыйнай ежай, такой як: бліны, аладкі, дранікі, піражкі, хлебны квас, і інш. За найсмачнейшыя стравы гаспадыні атрымалі ўзнагароды (спонсар — «Гуда»). На сьвяце гучалі беларускія песьні, грала музыка, «цыганка» з гумарам прадказвала будучыню, танцавалі... Пакідалі сьвяточную вечарыну ў добрым настроі, удзячныя арганізатарам.

Аглядальнік.

Навіна!

Распачынаецца падпіска на штотыднёвую газэту «Пагоня». Газэта «Пагоня» — рэгіянальны заходнебеларускі агляд, асьвятляе падзеі на Гарадзеншчыне, Беласточчыне, Віленшчыне. Пачынаючы з сакавіка месяца вы зможаце атрымліваць цікавую інфармацыю, а таксама праграму беларускага тэлебачаньня.

Кошт падпіскі на месяц — 1.60 літа на чатыры месяцы — 6.40 літа, да канца года — 16 літаў. Падпіску можна аформіць у Таварыстве Беларускай Культуры, вул. Жыгіманту 12-3, альбо паштовым пераводам на адрас: прадпрыемства «Вея», Г.Валюкавічусу, вул. Гінею 4, Вільня 2001. На блянку паштовага перавода пазначце, на які тэрмін вы выпісваеце газэту «Пагоня» і не забудзьце чытэльна напісаць свой хатні адрас.

Выпісвайце і чытайце беларускую газэту «Пагоня»!

Весткі з Беларусі

* * *

У цэнтры ўвагі сродкаў масавай іфармацыі знаходіцца пытаньне ўваходжаньня Беларусі ў рублёвую зону і аб'яднаньня грашовых сыстэмаў абедзьвюх краінаў. У стварэньні адзінай рублёвай зоны зацікаўленыя кіруючыя ўлады Беларусі, якія спадзяюца такім чынам паправіць цяжкое эканамічнае становішча ў рэспубліцы. Апазыцыйныя дэмакратычныя сілы Беларусі, а таксама відныя вучоныя Расеі выступаюць супраць аб'яднаньня, якое, на іх думку, мае аднабаковыя палітычныя мэты, вядзе да дэстабілізацыі эканомікі Расеі і страты сувэрэнітэту Беларусі.

* * *

17-20 лютага г.г. беларускі фонд імя братоў Луцкевічаў плянуе правесьці ў Менску міжнародную навукова-практычную канфэрэнцыю «Галоўныя пытаньні сацыяльнай палітыкі і гаспадараньня ў Беларусі і ў суседніх краінах».

* * *

Урадам рэспублікі прынята пастанова аб мадэрнізацыі аўтамабільнай дарогі Брэст — Менск — граніца Расейскай Фэдэрацыі ў адпаведнасьці з эўрапейскімі патрабаваньнямі і аб увядзеньні платы за праезд па ёй. Мадэрнізацыя будзе праведзена за кошт замежных інвэстыцый і ўласных фондаў Беларусі.

* * *

У Славакіі, у горадзе Осрблі стартаваў чэмпіянат сьвету па біятлону сярод юніёраў. У камандный гонцы на 10 км зборная РБ заваявала залатыя медалі.

* * *

У адной з воінскіх часьцей Брэсцкага гарнізону з бронетранспарцёра выкрадзены буйнакалібэрны кулямёт. Спэцыялісты ацэньваюць яго кошт у 200 тыс. даляраў. Ваенная пракуратура вядзе расьследаваньне.

* * *

Звычайная настаўніца Ніна Снытко стала гераіняй дакумэнтальнай кнігі «Настаўніца Ніна і дзеці», якая выйшла ў Токіо. Яе аўтар — японскі прафэсар Руіці Хіракава двойчы пабываў на абпаленай радыяцыяй зямлі Беларусі. У сваім дакумэнтальным нарысе ён захапляецца мужнасьцю людзей, што жывуць тут. Выдаўцом кнігі, якая выйшла на японскай, ангельскай і расейскай мовах выступіў няўрадавы Чарнобыльскі дзіцячы фонд у Японіі.

* * *

105 гадоў споўнілася Вользе Шапялевіч, жыхарцы вёскі Бужа Пухавіцкага раёну. Калектывізацыя, рэпрэсіі савецкага рэжыму, вайна — усё гэта перажыла Вольга Шапялевіч. Нядаўна яе рэабілітавалі.

* * *

У рэйтынгу дзелавой рэпутацыі краін сьвету, згодна часопісу «Еўрамані» Беларусь знаходзіцца на 139 пазыцыі. Рэспубліка аказалася паміж Югаславіяй і Угандай. Із складу былога СССР наперадзе аказаліся толькі Эстонія (122-е месца), Літва (130), Латвія (132) і Расея (137). Экспэрты ўлічвалі і эканамічныя паказчыкі краін, і палітычную рызыку ў дзелавой сфэры.

* * *

Намесьнік міністра замежных спраў Беларусі А.Сычоў на прэсканфэрэнцыі заявіў, што ў сувязі з скарачэньнем звычайных узбраеньняў склалася складаная сытуацыя. У рамках пагадненьняў Беларусь абавязана зьнішчыць танкаў у 10 разоў больш чым Англія, у 50 разоў больш чым Францыя і ў 1,7 разоў больш чым ЗША. І калі на першым этапе скарачэньня Беларусь выканала свае абавязацельствы, затраціўшы на гэта 2,5 млн. дал., то на правядзеньне наступнага раззбраеньня ёй спатрэбіцца яшчэ 8 млн. дал. І гэта ва ўмовах эканамічнага крызісу. Дасягнута дамоўленасьць, што ў бліжэйшым часе ў Менск прыбудуць экспэрты Англіі, Германіі і Францыі каб разгледзець пытаньні дапамогі Беларусі ў скарачэньні звычайных узбраеньняў.

Павал Каруза

Сярод віленчукоў, якія былі вядомыя ў нашым горадзе яшчэ ў міжваенным часе як у галіне музычнай культуры, так і сваёй грамадзкай дзейнасьцю, варты ўвагі Павал Каруза. Яшчэ ў той час гэты бясспрэчна таленавіты юнак здолеў здабыць музычную асьвету, скончыўшы віленскую музычную кансэрваторыю. Ён тады цалкам захапіўся беларускай народнай песьняй, глыбока разумеў яе вытокі і адчуваў яе хараство.

Мо гэта здасца дзіўным, але ж продкі Паўла прывандравалі некалі на Беларусь з той далёкай сонечнай і сьпеўнай краіны Італіі, праслаўленай на ўвесь сьвет сваімі песьнямі і сьпявацкімі талентамі. Паўлу Карузу было вядома, што ўжо не адно пакаленьне яго дзядоў і прадзедаў жылі на Беларусі. У тыя даўнія часы беларускія магнаты нярэдка запрашалі да сябе на службу італіянцаў, якія славіліся як выдатныя спэцыялісты ў галіне садаводзтва і гародніцтва. Ня выключана, што такім шляхам трапілі ў наш край продкі Паўла Карузы. Дзед і бацька яго ўжо аралі і засявалі свой надзел на Глыбоччыне, як карэнныя земляробы. Сам жа Павал ня толькі адчуваў сябе ўжо цалкам беларусам, але дужа рана ўключыўся ў нацыянальна-вызваленчы і культурна-грамадзкі рух Заходняй Беларусі.

Радзіўся ён 25-га лютага 1906 году, пражыў доўгае, хаця і вельмі няпростае жыцьцё ды памёр, не дажыўшы некалькі дзён да сваёй чарговай, 82-ой гадавіны. Яго жыцьцёвы шлях пачынаўся і скончыўся ў Вільні.

Пад уплывам зьбіральніка і прапагандыста беларускай песьні Антона Грыневіча Каруза пачаў запісваць песенны фальклёр. Скончыўшы кансэрваторыю, стаў кіраўніком хору Беларускага інстытуту гаспадаркі і культуры, супрацоўнічаў у пэрыядычным друку. Хутка заваяваў прызнаньне як актыўны працаўнік на беларускай культурна-грамадзкай ніве. У 1928 годзе Каруза быў абраны паслом у Сойм Польшчы ад жыхароў Сьвянцяншчыны, як прадстаўнік ад беларускага насельніцтва.

Аднак паслом быў толькі два гады, бо гэты склад сойму доўга не ўтрымаўся, у 1930 годзе быў зьменены і з таго часу беларусы ўжо ня мелі свайго прадстаўніка ў польскім парлямэнце.

У той час ужо магчымасьці культурнай і грамадзкай працы ў Вільні пад польскай акупацыяй былі дужа абмежаваныя. Маладому музыканту, асабліва беларусу, цяжка было забясьпечыць сабе існаваньне, а тым больш варункі для працы.

Мабыць таму ня было вялікай цяжкасьці пры дапамозе падману і ашуканства паспрабаваць звабіць Паўла Карузу ў Савецкі Саюз, каб там з ім расправіцца, хаця выяжджаць туды ён ня меў намеру.

Ён сілком быў перакінуты цераз граніцу і там адразу ж арыштаваны. Адбылося гэта ў 1934 годзе. Такім чынам у біяграфіі Паўла Карузы больш 20-ці год выпала на вастрогі, лягеры і ссылкі, ажно да той адлігі, якая наступіла пасьля сьмерці Сталіна. Толькі тады ён здолеў вярнуцца з выгнаньня. Дасьледчыкам давядзецца шмат папрацаваць, каб высьвятліць усю матывацыю перакідкі Карузы ў Савецкі Саюз; каб далучыць да плеяды дзеячоў беларускай культуры, якія былі загубленыя бальшавікамі ў трагічныя 30-ыя 40-ыя гады. Сярод іх былі многія выхадцы з Заходняй Беларусі, у тым ліку і Антон Грыневіч, настаўнік і паплечнік Карузы па зьбіраньню беларускага песеннага фальклёру, які загінуў у няволі.

У Вільні Павал Каруза апынуўся зноў у 1957 годзе. Працаваў як дырыжор і кампазытар у Дзяржаўным ансамблі польскай песьні і танца, бо ў Савецкай Літве беларускія мастацкія калектывы былі катэгарычна забароненыя. Пазьней працаваў настройшчыкам музычных інструмэнтаў у Мастацкай школе імя Чурлёніса. Жыў вельмі сьціпла, бо ў тыя застойныя часы магчымасьці для яго творчай працы былі цалкам абмежаваныя, да таго ж знаходзіўся пад сталым наглядам органаў дзяржаўнай бясьпекі, хаця афіцыйна і быў рэабілітаваны.

Усё ж Каруза стала кантактаваў з беларускімі фальклярыстамі ў Менску. Супрацоўнічаў з Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклёру Акадэміі навук Беларусі.

Памёр у лютым 1988 г., пахаваны на могілках, што на Ліпаўцы. Таварыства Беларускай Культуры ў Літве мяркуе ўшанаваць гэтага дзеяча беларускай культуры абсталяваньнем адпаведнага трывалага надмагільля з яго выявай і заклікае грамадзтва матэрыяльна дапамагчы ў гэтай ініцыятыве. (Разьліковы рахунак ТБК №1700653 у камэрцыйным банку Аўробанкас)

Лявон Луцкевіч

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 17

Пазнайма свой горад

Касьцёл сьв. Міхала

У прыгожым куточку старое Вільні, які стварае своеасаблівы ансабль старажытнай віленскай архітэктуры, прыблізна 400 гадоў таму назад быў закладзены касьцёл сьв. Міхала. Зусім непадалёк ад яго знаходзяцца знакамітыя касьцёлы сьв. Ганны і бэрнардынаў, найбольш характэрныя ўзоры віленскай готыкі. Зусім побач — палац канцлера і гэтмана Вялікага княства Літоўскага ды ваяводы стольнага места віленскага Льва Сапегі. За палацам узвышаецца вялікі Прачысьценскі сабор, што быў некалі галоўным храмам незалежнай праваслаўнай мэтраполіі старажытнай Літвы.

Ініцыятарам пабудовы і фундатарам касьцела сьв. Міхала і быў менавіта Леў Сапега. Ён упісаўся ў гісторыю Вялікага княства, як знакаміты і слаўны палкаводзец ды таленавіты палітычны дзеяч, стваральнік найбольш дасканалай трэцяй рэдакцыі Літоўскага Статуту, што быў надрукаваны на беларускай мове ў 1588 г. у віленскай друкарні братоў Мамонічаў.

Касьцёл і збудаваны побач зь ім кляштар быў прызначаны Сапегам для ордэна бэрнардынак, што дагэтуль мелі сваю сядзібу на Зарэччы, а ня маючы там свайго касьцёла, змушаны былі хадзіць пешшу на багаслужбы ў горад. Урачыстасьць адкрыцьця касьцёла адбылася 29 красавіка 1596 г. пры асабістым удзеле Льва Сапегі.

Падчас ваенных падзеяў 1655 г. касьцёл быў моцна зьнішчаны, але ўжо ў 1662 адрэстаўраваны, затым капітальна адноўлены ў пачатку XIX стагодзьдзя. Дасьледчыкі віленскай архітэктуры адносяць касьцёл сьв. Міхала да стылю рэнэсансу. Гэты стыль зьявіўся тады, калі тут яшчэ будаваліся гатыцкія касьцёлы. У аснаўным гэта было за панаваньня каралёў Жыгіманта Старога і Жыгіманта Аўгуста. У гэтым стылі быў пабудаваны Ніжні Замак, які стаў тады віленскай каралеўскай рэзыдэнцыяй, але да нашых часоў ён не захаваўся.

Эпоха рэнэсансу была ня дужа прадуктыўнай у будове віленсіх касьцёлаў. Бадай адзіны касьцёл, блізкі па свайму стылю да рэнэсансу, гэта і ёсьць касьцёл сьв. Міхала.

Дух рэнэсансу найбольш поўна выражаецца ў яго інтэр'еры. Касьцёл перакрыты шырокім скляпеньнем, якое апіраецца на магутныя пілястры з карынфскімі капітэлямі — гэтыя пілястры нішто іншае, як гатыцкія кантрафорсы, быццам уціснутыя ў сярэдзіну касьцёла. Скляпеньне ўпрыгожанае ўзорамі з зорак, сэрцаў і разэтак.

У вонкавай архітэктуры касьцёла сьв. Міхала готыка, можна сказаць, спалучаецца з барокам, мінаючы рэнэсанс. Гатыцкі характар будоўлі падкрэсьлівае высокая страха, кантрафорсы бакавых сьцен, а на фасадзе гатыцкімі зьяўляюцца агульныя прапорцыі, бакавыя вежачкі; вузкія пілястры, выцягнутыя формы вокнаў.

Найпрыгажэйшай аздобай інтэр'еру зьяляецца марамуровы помнік Льва Сапегі, выкананы ў стылі ракако, устаноўлены пры сьцяне справа ад галоўнага алтара. Адначасова ён зьяўляецца помнікам абедзьвюх яго жонак, тут жа былі пахаваны і яго сыны. У сярэдзіне помніка выява самога Льва Сапегі з жоўтага мармуру ў ляжачай позе, ніжэй, паабапал, табліцы, прысьвечаныя яго жонкам. Падчас ганебнай вайны 1655 г. маскоўскія захопнікі-рабаўнікі моцна зьнявечылі касьцёл і помнік Сапегі, зрабавалі каштоўнасьці, у тым ліку і труны, выкінуўшы зь іх пахаваных тут нябожчыкаў. Пазьней астанкі Льва Сапегі і яго родзічаў былі складзены ў новыя труны і яны зьмяшчаюцца пад галоўным алтаром.

Для беларусаў Віленшчыны прадстаўляе цікавасьць факт, што нейкі час у касьцёле сьв. Міхала быў пробашчам Адам Станкевіч, які праводзіў тут багаслужбы на беларускай мове. Падчас сьвятарства айца Адама (1944 г.) падзямельлі нейкі час выкарыстоўваліся, за яго згодай, для перахаваньня найбольш каштоўных экспанатаў віленскага беларускага музэю перад небясьпекаю вывазу іх акупантамі ў Нямеччыну.

Дзядзька Лявон

Княгіня Магдалена Радзівіл

Яна нарадзілася 8 ліпеня 1861 г. у Варшаве, але з часам лёс зьвязаў яе з Беларусьсю і Літвой. Звалі яе Магдалена з Завішаў. Узгадаваная ў арыстакратычнай сям'і, у модным у той час французскім духу, маючы ледзьве 20 гадоў, выйшла замуж за 49 гадовага ўдаўца Людвіка Красінскага, каторы праз 13 гадоў памёр. Застаўшыся ўдавой, заўжды рэлігійная Магдалена занялася філянтрапічнай дзейнасьцю, фінансавала пабудову касьцёла ў Варшаве і шпіталя ў Менску.

Пасьля сьмерці бацькі атрымала ў спадчыну на Беларусі ў Ігуменскім павеце (сёньня Чэрвеньскі раён) частку яго маёнткаў. У 1906 годзе выйшла замуж за значна маладзейшага за яе нашчадка вядомага ў мінулым роду арыстакратаў Вялікага княства Літоўскага Мікалая Радзівіла, капітана царскай арміі, па свайму характару авантурнага і гарачага, але настроенага вельмі дэмакратычна. Ня гледзячы на княжы тытул, Мікалай Радзівіл не цярпеў арыстакратычнага асяродзьдзя і наадварот ахвотна сябраваў з народам: гаварыў толькі па-беларуску і насіў простую сялянскую вопратку. Ён цікавіўся беларускім фальклёрам, запісваў народныя песьні і пасылаў іх у геаграфічнае таварыства ў Пецярбург. За ўсё гэта польскае арыстакратычнае грамадзтва абвесьціла яму байкот, у адказ на які княгіня Магдалена заявіла, што ня лічыць сябе полькай. У газэце «Минское русское слово» яна пісала: «Лічу сябе беларускай літоўскага паходжаньня, так, як і мой муж, полькай сябе поўнасьцю не лічу».

Пацьверджаньнем гэтага тэзісу была яе дабрачынная дзейнасьць. Жывучы ў Менску, яна фінансавала заснаваньне беларускіх школаў, сялянскіх крамаў і таварыстваў, уфундавала ўнівэрсытэцкія стыпэндыі для моладзі, падтрымлівала бібліятэку беларускага кола пры Духоўнай Акадэміі ў Пецярбурзе, а таксама першыя беларускія выдавецтвы «Загляне сонца ў наша ваконца», Беларускае Выдавецкае Таварыства ў Вільні і каталіцкі часапіс «Беларус». Дом Магдалены Радзівіл у Менску і яе палац у Кухцічах да 1918 году былі месцамі, куды часта наведваліся дзеячы беларускага адраджэньня Вацлаў Іваноўскі, Аляскандр Уласаў, браты Іван і Антон Луцкевічы і другія. Адначасова княгіня была мэцэнатам літоўскіх каталіцкіх арганізацыяў, за што ў 1922 годзе была ўзнагароджана ўрадам незалежнай Літвы Вялікім Крыжом Ордэну Гедыміна.

Муж Магдалены Мікалай загінуў у 1914 годзе на вайне. Сама княгіня была актыўнай спаборніцай ідэі вуніі беларускіх земляў з Польшчай, каторая не атрымала аднак падтрымкі грамадзтва. Польская прэса востра атакавала яе, а ўрад адказаў у дазволе на вяртаньне ў родную для княгіні Варшаву. Таму пасьля вайны яна абаснавалася сьпярша ў Літве, а далей накіравалася на захад. Жыла нейкі час у Нямеччыне, а затым у Фрыбургу (Швэйцарыя), дзе і памерла 6 студзеня 1945 году.

Постаць княгіні Магдалены супярэчная як і ўвесь яе жыцьцёвы шлях. таму ў літаратуры можна сустрэць супярэчныя ацэнкі яе дзейнасьці. Аднак ня можа быць ніякага сумліву, у тым, што больш ці менш сьвядома яна актыўна прылучалася да справы беларускага народу, дачкой якога лічыла сябе сама.

К.А.Ш.

Весткі з Беларусі

* * *

На мітынгу, які адбыўся 15 лютага на плошчы Незалежнасьці ў Менску, прадстаўнікі страйкаму незалежных прафсаюзаў і БНФ перадалі патрабаваньне старшыні Вярхоўнага Савета М.Грыбу аб тэрміновай адстаўцы ўрада Кебіча, датэрміновых выбарах ВС на шматпартыйнай аснове і выдзяленьні эфірнага часу на радыё і тэлебачаньні для рады страйкамаў. Страйкамы надалей праводзяць арганізацыйнаю працу і заклікаюць працоўныя калектывы да страйку. Аб неабходнасьці тэрміновай рэфармацыі законатворчай і выканаўчай уладаў заяўляюць і афіцыйныя прафсаюзныя арганізацыі Беларусі.

* * *

Рашэньнем Вярхоўнага суда РБ зьліквідавана «Беларускае згуртаваньне вайскоўцаў». Прычынай для гэтага сталі прэтэнзіі да тэксту статута арганізацыі, але вайскоўцы лічаць, што сапраўдная прычына — удзел вайскоўцаў у ахове рабочых у часе палітычнага страйку. Адразу пасьля суда адбылося паседжаньне БЗВ, на якім было прынята рашэньне аб стварэньні новай арганізацыі — патрыятычнага руху «Беларускае згуртаваньне вайскоўцаў», якое зьяўляецца правапераемнікам БЗВ.

* * *

Дырэктар лёнданскага інстытуту параўнальнага і міжнароднага права П.Гардэнр і віцэстаршыня камітэту па правах чалавека Б.Баўэрынг прыехалі ў Менск па даручэньні фонду «Ноў-Хаў». Мэта прыезду — падрыхтаваць даклад аб прававым забясьпечаньні ў РБ. На падставе гэтага дакладу фонд выдасьць рэкамэндацыі для правядзеньня прававой рэформы.

* * *

Заходняя мяжа Беларусі стала месцам незаконнай пераправкі групаў людзей, у большыні ўетнамскай нацыянальнасьці, на захад. Грамадзяне Ўетнаму, якія раней працавалі на Беларусі, але дамоў не паехалі, заняліся гэтым, хоць і крымінальным, але прыбытковым бізнэсам. Такіх групаў толькі на Брэсцкай памежні за 1993 год затрымана 23. Згодна меркаваньняў памежнай службы ў гэтым годзе іх будзе яшчэ больш.

* * *

Колькасьць насельніцтва Рэспублікі Беларусі на 1.1.94 складала 10372 тысяч і павялічылася на 26 тысяч чалавек. У 1993 годзе нараджальнасць склала 11,4 на 1000 чалавек супраць 12,4 у 1992 годзе, сьмяротнасьць — 12,4 супраць 11,3. Усяго на 11000 чалавек больш памёрла, чым нарадзілася. Агульная колькасьць насельніцтва павялічылася за кошт міграцыйнага прыросту.

* * *

200 мільёнаў марак зьбіраецца выдзяліць ФРГ Беларусі на кампэнсацыйныя выплаты былым вязьням фашысцкіх лягераў у гады другой сусьветнай вайны. Мяркуецца, што грошы будуць выплачаны на працягу 3 гадоў.

* * *

Як паведамляе газэта «Рэспубліка», на 10 вакантных рабочых месцаў у краіне прыходзіцца 53 беспрацоўных. За год гэта лічба вырасла амаль у 4 разы. Афіцыйны статус беспрацоўнага ў канцы 1993 г. у рэспубліцы мелі 66,2 тыс. чалавек, або 1,4% працаздольнага насельніцтва.

* * *

З 7 да 14 лютага на возеры Нарач па ініцыятыве навукова-тэхнічнага камітэту Міністэрства Абароны Рэспублікі Беларусі сумесна з Дзяржаўным камітэтам па экалёгіі праходзіў міжнародны сэмінар на тэму «Экалягічныя праблемы дэмілітарызацыі». Удзел у працы прымалі экспэрты ЗША, Расеі, Бэльгіі, Англіі і Чэхіі.

СА СТУДЭНЦКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Нядаўна студэнты трэцяга курсу беларускага аддзяленьня Віленскага Пэдагагічнага Ўнівэрсытэту адзначылі свой мэдыюм. Мэдыюм якраз супаў з заканчэньнем сэсіі, таму сьвяткаваньне працягвалася цэлы тыдзень.

Пасьля таго, як пэдынстытут ператварыўся ва ўнівэрсытэт, у студэнтаў зьявілася магчымасьць атрымаць дадатковую спэцыяльнасьць. Больш за ўсё студэнтам-беларусам падабаецца псыхалёгія. Увогуле праграма вельмі шырокая, але ў першую чаргу студэнты вывучаюць тое, што непасрэдна датычыць Беларусі: яе гісторыю і культуру.

Усё ў нас добра — і выкладчыкі, і сябры, адно дрэнна — не хапае хлопцаў. Але мы спадзяемся, што яны яшчэ прачнуцца.

Набор на беларускае аддзяленьне цяпер будзе праводзіцца што два гады. Кажуць, што няма куды падзець столькі гуманітарыяў. А мы жартуем: баяцца, мусіць, каб Літва не загаварыла па-беларуску...

Студэнтка

Клуб аматараў беларускай народнай творчасьці «Сябрына» выказвае спачуваньне сябру рады клуба Альгіце Тарасевіч з нагоды напаткаўшага яе гора — сьмерці бацькі.

Рада клуба

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 18

Цярністы шлях адраджэньня

Мінула 5 гадоў ад часу афіцыйнай рэгістрацыі Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Таварыства, згодна са статутам, ставіла сваёй мэтай азнаямленьне беларусаў з іх культурай і гісторыяй, з гістарычнымі повязямі літоўцаў і беларусаў на гэтай зямлі, аднаўленьне ці стварэньне музэяў І.Луцкевіча, Я.Коласа, П.Сергіевіча, ушанаваньне памяці дзесячоў беларускай культуры і навукі, якія тут жылі і працавалі, і занялі годнае месца ў нашай гісторыі, стварэньне беларускага культурнага цэнтру ў Вільні, спрыяньне арганізацыі навучальных установаў на беларускай мове і іншае.

Тым самым ТБК хацела закрыць яшчэ адну трагічную старонку беларускай гісторыі, калі таталітарным рэжымам у адначасьсе на Віленшчыне былі зьліквідаваныя ўсе асяродкі беларускай культуры: навучальныя ды культурныя ўстановы, музэі і друкаванае слова.

Фактычна 50 гадоў таму адбыўся генацыд беларусаў. Спробы беларускай грамадзкасьці захаваць хаця б адну беларускую школу ўладамі былі праігнараваныя, гэтым самым беларусы на дзесяцігодзьдзі страцілі ўмовы для разьвіцьця сваёй культуры і адукацыі.

Беларускія настаўнікі былі альбо рэпрэсаваныя, альбо вымушаныя шукаць працы ў расейскіх ці польскіх школах Віленшчыны. Так працягвалася да канца 80 гадоў, калі да ўлады прыйшлі дэмакратычныя сілы, а Літва дабілася сваёй незалежнасьці. Беларуская грамадзкасьць у бальшыні сваёй вітала новыя перамены і на ўсіх дэманстрацыях і мітынгах побач з літоўскімі сьцягамі луналі і бел-чырвона-белыя сьцягі.

Тут, а ня ў Менску, у 1989 годзе адбыўся І Зьезд Беларускага Народнага Фронту. Таму і Таварыства Беларускай Культуры з першых дзён свайго існаваньня рабіла намаганьні, каб адрадзіць хоць частку багатай беларускай спадчыны, што гістарычна зьвязаная з Вільняй, і што не па нашай віне была страчаная. Таварыства ад пачатку заснаваньня і да апошняга часу ня мела падтрымкі і дапамогі з боку афіцыйных колаў Беларусі. Там яшчэ працягваўся працэс русыфікацыі. Беларусь была палігонам для экспэрымэнтаў па выхаваньню новага савецкага чалавека, пазбаўленага сваёй мовы, праўдзівай гісторыі і нацыянальнай культуры. А сам Менск стаў цэнтрам так званых інтэрфронтаў.

Адносіны камуністычных уладаў Беларусі да нацыянальных адраджэнскіх рухаў як у самой Беларусі, так і па-за яе межамі было непрыхільнае. Улады не прызнавалі і не лічыліся з беларускімі супольнасьцямі. І сёньня на Беларусі ёсьць значныя і ўплывовыя сілы, якія сабатуюць нацыянальнае адраджэньне і актыўна выступаюць супраць суверэнітэту і незалежнасьці.

Так што ТБК у сваёй дзейнасьці разьлічвала толькі на свае сілы і спрыяльныя адносіны з боку ўладаў Літвы.

Сёньня, калі падвесьці нейкую рысу пад дзейнасьцю ТБК за 5 гадоў, трэба сказаць, што дасягненьні нашы сьціплыя і шмат якіх праблемаў, у тым ліку прынцыповых, вырашыць не ўдалося. Гэта ў большасьці таму, што мясцовыя ўлады на ўсіх узроўнях праяўляюць абыякавасьць і незацікаўленасьць да нашых клопатаў. Напрыклад:

1. Пытаньне музэя Я.Коласа ў Павільнісе не вырашаецца, хаця рашэньне за №415 урадам Літвы было прынята яшчэ ў 1960 годзе.

2. Не кранаецца з месца пытаньне аднаўленьня музэя І.Луцкевіча, які тут дзейнічаў на працягу 25 гадоў і быў незаконна зьліквідаваны ў 1945 годзе.

3. Не вырашаецца пытаньне перадачы дамкоў пад беларускі культурны цэнтар па вул. Жыгімонта 12. Хаця такое рашэньне было прынята Прэзыдыюмам гарадзкой Рады яшчэ ў 1990 годзе. Тая ж гарадзкая Рада у кастрычніку мінулага года перадала дамкі амэрыканскаму грамадзяніну пад пабудову камэрцыйнага цэнтра.

4. Застаецца нявырашаным пытаньне эфірнага часу беларускіх перадач па тэлебачаньні. Маем 10 хвілінаў на тыдзень. У 1990 годзе беларусы мелі 30 хвілінаў.

5. Ня вырашана пытаньне асобнага будынку пад першую беларускую школу, дзе былі б вытрыманыя санітарныя нормы і патрабаваньні.

6. Адмоўлена ў дзяржаўнай датацыі на выпуск беларускай газэты, ці хаця б беларускай старонкі ў дзяржаўнай газэце.

За апошнія 50 гадоў у Вільні ня выйшла ніводная беларуская кніга, ніводная газэта.

Мы разлічваем на канкрэтную дапамогу з боку дэмакратычных уладаў Літвы, грунтуючы нашыя адносіны на багатай супольнай гісторыі Вялікага Княства Літоўскага, улічваючы наш уклад у разьвіцьцё рэспублікі і гістарычную талерантнасьць нашых народаў.

Хведар Нюнька

Казюковыя кірмашы

(позірк у мінулае)

У даўнія часы ў Вільні, як і ў кожным другім горадзе, галоўным спосабам тавараабмену між гарадзкім і вясковым насельніцтвам былі кірмашы. Яны адбываліся сыстэматычна, прынамсі адзін раз на тыдзень, і для гэтай мэты былі адведзены пляцы, куды прыяжджалі са сваім таварам сяляне з бліжэйшых і далейшых вёсак.

Але былі і адмысловыя кірмашы, якія ладзіліся да агульна прынятых гадавых сьвятаў і вызначаліся асаблівым асартымэнтам тавараў, характэрным для данай пары году. Яны спалучаліся з ўшанаваньнем імені якога-небудзь сьвятога, адбываліся адпаведна і багаслужбы. Старэйшыя віленчукі яшчэ добра памятаюць, што ў Вільні заўсёды былі такія кірмашы на Юр'я, на Пятра і Паўла, але першымі ў гадавым крузе і найбольш характэрнымі для нашага гораду былі «казюковыя кірмашы». Гэтыя кірмашы з дужа даўняй традыцыяй ладзіліся штогод у дзень сьвятога Казіміра, што прыпадае на 4-га сакавіка.

У Вільні сьвятога Казіміра заўсёды вельмі шанавалі, яго лічылі патронам гораду, бо яго жыцьцёвы шлях быў цесна зьвязаны з нашым горадам. Тут ён пахаваны ў Віленскай архікатэдры, месцам яго пахаваньня зьяўляецца адмысловая капліца, узьведзеная поруч галоўнага алтара з правага боку. Гэта нязвычайна прыгожы архітэктурны помнік нашага гораду, дужа багата аздоблены скульптурамі і фрэскамі.

Сьвяты Казімір, сын караля Казіміра IV-га Ягайлавіча, нарадзіўся ў 1458 г., быў нейкі час каралём Вугоршчыны, затым каралеўскім намесьнікам у Вільні. Памёр малады, ва ўзросьце ўсяго 26 гадоў. За сваю пабожнасьць і праведнае жыцьцё залічаны сьвятым. Як бачым, гэта ўжо сівая даўніна, ад якой аддзяляе нас больш як пяцьсячы гадоў.

Старыя віленчукі памятаюць, што «казюковыя кірмашы» ў міжваенным часе ды і значна раней заўсёды адбываліся на Лукішскім пляцы. Зьяжджалася сюды мноства сялянскіх вазоў, дзе прадаваліся няхітрыя вырабы вясковага промыслу. Тут можна было набыць драўляныя бочкі, вядзёркі, цабэркі, карыты, плеценыя кашы рознага памеру, ганчарныя вырабы, — усё, што патрэбна ў гаспадарцы. Шмат бывала таксама вясковых тканін, паяскоў, дываноў, ільнянае палатно хатняга вырабу.

Прадавалася вялікае мноства ўсялякіх цацак, асабліва разнастайныя сьвісьцёлкі, дудачкі, жалейкі, ад якіх ажно гудзела ўсё наваколле. Асаблівасьцю «казюковых кірмашоў» былі абаранкі, якія прадаваліся вязанкамі, вельмі смачныя, а называлі іх смаргонскімі, хаця ў бальшыні пяклі іх хіба недзе значна бліжэй, хаця, мабыць, прывозілі іх і са Смаргоняў. А яшчэ адметным таварам на кірмашы былі «казюковыя сэрцы». Іх выпякалі з цеста, самых розных памераў, — ад зусім маленькіх да вялікіх, хораша ўпрыгожаных, накшталт тортаў з надпісамі жаночых імён, каб падараваць сваёй каханай. У міжваенны час «казюкі» сьвяткавалі вельмі ўрачыста. Сьвята гэтае арганізоўвалі загадзя і акрамя кірмашу на Лукішскім пляцы адбываліся яшчэ і народныя гульні, карнавальныя шэсьці праз цэнтр гораду ды шэраг іншых імпрэзаў.

Пасьля вайны звычай «казюковых кірашоў» быў амаль забыты, але ў апошніх дзесяцігодзьдзях яны зноў пачалі адраджацца, толькі месцам іх правядзеньня стаў Кальварыйскі рынак, а ў апошнія гады і ўсе вулкі старога гораду. Вядома, зьмяніўся і асартымэнт тавараў на больш сучасны. Паміж іншым, на іх сталі прадаваць традыцыйныя віленскія вербы, што здаўна былі тут атрыбутам вербнай нядзелі перад Вялікаднем. Цяпер шмат хто, купляючы на «казюка» тыя вербы, ня ведае сапраўднага іх прызначэньня. Усё ж захоўваюцца традыцыі народнага майстэрства, а маладыя мастакі прадаюць тут свае вырабы, што нараджае новыя традыцыі гэтага цудоўнага сьвята.

Дзядзька Лявон

Весткі з Беларусі

* * *

У Вярхоўным Савеце Беларусі абмяркоўваецца пытаньне пра інстытут прэзыдэнцтва. Прэзыдэнтам, на думку дэпутатаў, можа быць грамадзянін Беларусі, які мае ня менш за 35 гадоў і жыве ў рэспубліцы ня менш за 10 гадоў. Кіраўнік дзяржавы будзе выбірацца на 5 гадоў і ня больш як на 2 тэрміны. Кандыдаты на гэтую пасаду вылучаюцца ня менш чымся 70 дэпутатамі ВС або грамадзянамі рэспублікі — пры наяўнасьці ня менш за 100 тыс. подпісаў выбаршчыкаў.

* * *

Летась на Беларусь з рэспублік былога СССР вярнуліся 10442 суайчыньнікі, 2506 з Латвіі, 1607 з Расеі, 1338 з Таджыкістану, 1085 з Грузіі.

* * *

Па ініцыятыве міністэрства культуры і міжнароднай асацыяцыі беларусістаў створаны фонд «Нясьвіж». Заснавальнікамі сталі навукоўцы, грамадзкія дзеячы, мастакі і прадпрымальнікі. Акрамя беларусаў сюды ўвайшлі грамадзяне Англіі, Італіі, Польшчы і Расеі. Дзейнасьць фонду будзе скіраваная на адраджэньне і разьвіцьцё Нясьвіжа, як унікальнага цэнтра эўрапейскай культуры. Ганаровым прэзыдэнтам фонду стаў нашчадак апошняга ўладальніка Нясьвіжа Антон Радзівіл з Лёндана.

* * *

У 1993 г. да вышэйшай меры пакараньня — расстрэлу на Беларусі было прысуджана 30 чалавек, з іх памілаваны толькі 1.

75-ая гадавіна Віленскай Беларускай Гімназіі

І вабяць успаміны юнацкіх дзён

Для жыцьця чалавека — гэта «круглая дата», бо яму столькі адпушчана жыць на гэтым сьвеце, ды і то далёка ня кожнаму, а калі адкінуць дзяцінства, юнацтва, дык і таго значна менш...

У гэтым годзе мы адзначаем семідзесяціпяцігодзьдзе Віленскай Беларускай Гімназіі. Для беларускага народу, грамадзкасьці — гэта выдатная падзея.

Цяжкія былі яе роды ў цяжкую гістарычную пару, цярністы і шлях яе станаўленьня, як і літоўскіх навучальных, культурных асяродкаў, пасьля ваенных зьнішчэньняў, зрабаваньня. Развал эканомікі, уціск нацыянальных меншасьцяў, каланізацыя асаднікаў, парушэньне правоў чалавека і рафінаваная палянізацыя «Крэсаў Усходніх», упадак асьветы і культуры — вось што напаткала Віленшчыну, Навагрудчыну, Палесьсе, Беласточчыну між сусьветнымі войнамі.

Калі духоўна і матэрыяльна літвінам тады магло дапагчы Коўна, то ня мог гэтага зрабіць для заходніх беларусаў Менск, бо там у БССР НКУС чысьціў як «шпіёнаў», «імпэрыялістычных прыслужнікаў», нацдэмаў, ахайваў заходніх беларускіх грамадзкіх дзеячоў, настаўнікаў. Вось толькі адзін прыклад сплянаванага гэнацыду:

«Оперативный приказ народного комиссара внутренних дел СССР №00447 от 30 июля 1937 г. гор. Москва. Операция по репрессированию (...) В соответствии с этим приказом с 5 августа 1937 г. начать во всех республиках, краях и областях операцию по репрессированию». І адразу ідзе сьпіс усіх рэспублік з кантрольнымі лічбамі, колькі асудзіць павінны «тройки» па першай катэгорыі (расстрэл), па другой, па трэцяй. І адпаведна супраць БССР стаялі лічбы 2000, 10000, 12000. У адзін год было зьнішчана 200 пісьменьнікаў, а колькі навукоўцаў, настаўнікаў, студэнтаў і нацыянальных партыйцаў, энкавэдзістаў, каб не было сьведкаў крывавых распраў. Ішла ўможаная русыфікацыя. І ніхто ня мог заікнуцца аб генацыдзе, вялікадзяржаўным шавінізме.

Беларуская Гімназія разьмясьцілася ў славутых Базыльянскіх мурох. 25 год жывіла беларускую нацыянальную інтэлігенцыю, выхоўвала высокаадукаваных, шляхетных абітурыентаў на працягу свайго існаваньня, ня гледзячы на ўціск, групавыя арышты настаўнікаў і гімназістаў. Навуковы і пэдагагічны ўзровень высока несьлі такія волаты духа, веды, мастацтва як мовавед Браніслаў Тарашкевіч, Антон Луцкевіч, Рыгор Шырма, кампазытар Галкоўскі, мастак Сергіевіч, Мікола Анцукевіч, сьвятары Станкевіч і Гадлеўскі, а пазьней і былыя выпускнікі гімназіі Хведар Ільяшэвіч, Пётра Шчасны, Вольга Русак і інш. Ня знойдзеце цяпер такой сярэдняй навучэльні, якой свае веды, пэдагагічнае майстэрства, душу аддалі Алёна Сакалова-Лекант, матэматык, фізык, хімік, пазьней дарадчык, экспэрт і каардынатар па разьвіцьцю міжнароднай касманаўтыкі і распрацоўшчык ракетнага паліва ў сыстэмах «Аполё» і «Шатл», аўтар першага падручніка па ўсіх магчымых палівах для ракет (Raket Propellant Handbook, 1960) доктар, прафэсар Барыс Кіта. Ён, наш выкладчык і клясовы кіраўнік, асабіста ўдзяляў вельмі многа ўвагі краязнаўству, арганізацыі экскурсіяў на астранамічную абсэрваторыю, гарадзкую электрастанцыю, газавае прадпрыемства, радыёстанцыю. Бываў з намі ва ўсіх музэях Вільні, мы наведвалі выдатныя касьцёлы, цэрквы, кінэсу, сінагогу, рабілі экскурсіі на Зялёныя Вазёры, Маркуці, Валакумпі, на Нарач, па Вільлі, па Нёману. Гімназісты за курс навучаньня праходзілі драматургію, прагледзелі ўсе пастаноўкі тэатра ад антычных да сучасных аўтараў, арганізавалі літаратурныя суды, літаратурныя і драматычныя гурткі (ладзілі інсцэнізаваныя пастаноўкі «Сымон Музыка», «Новая зямля», «Раскіданае гняздо»), праходзілі факультатыўна рысаваньне і ткацтва (у гімназіі Жыгіманта Аўгуста), вывучэньне танцаў (у тэатры «Лютня» пад кіраўніцтвам балетмайстраў Цесельскіх).

(працяг у наступным нумары)

Расьціслаў Мілюк

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 19

Інтэрв'ю з загадчыкам консульскага аддзела Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы Я.А.Шастаковым

Сёння шмат гавораць аб увядзенні візавога рэжыму паміж Рэспублікай Беларусь і Літоўскай Рэспублікай. З'яўляецца шмат самых розных чутак і меркаванняў. Ці не маглі б Вы растлумачыць, што гэта на самой справе азначае?

Пастараюся. Справа ў тым, што ў сувязі з пастановай Урада Літоўскай Рэспублікі аб увядзенні візавога рэжыма ўезда-выезда для грамадзян краін СНД, меркавалася ўвядзенне візаў і для грамадзян Рэспублікі Беларусь і асоб без грамадзянства якія стала пражываюць на яе тэрыторыі.

Аднак разумеючы ўсю складанасць і адказнасць гэтага кроку, прымаючы пад увагу эканамічныя, культурныя і сваяцкія сувязі, што існуюць паміж дзвюма дзяржавамі, увядзенне візавога рэжіму, якое планавалася Літоўскай Рэспублікай з 1 лістапада 1993 года неаднаразова пераносілася на пазнейшы тэрмін.

25 лютага 1994 года паміж Урадам Рэспублікі Беларусь і Урадам Літоўскай Рэспублікі былі падпісаны два пагадненні — Часовае пагадненне аб ўзаемных паездках грамадзян і Пагадненне аб спрошчаным парадку пропуска праз дзяржаўную мяжу, прычым першае з іх ужо набыло моц. Пагадненне, у прыватнасці, прадугледжвае неабходнасць атрымання з 1 сакавіка 1994 года візаў для грамадзян Рэспублікі Беларусь і асоб без грамадзянства, якія стала пражываюць на яе тэрыторыі, для ўезду на тэрыторыю Літоўскай Рэспублікі, альбо праезду праз яе тэрыторыю транзітам. У сваю чаргу тое самае прадугледжваецца і для грамадзян Літоўскай Рэспублікі і асоб без грамадзянства, якія стала пражываюць на яе тэрыторыі. Аднак у дачыненні да грамадзян Літвы візавы парадак уезду пачне дзейнічаць толькі з 2 красавіка 1994 года.

З Вашых слоў я зразумеў, што ўжо сёння для таго, каб уехаць у Літву, жыхары Беларусі павінны атрымоўваць літоўскую візу, а ў самы бліжэйшы час гэта спатрэбіцца і для жыхароў Літвы. Ці не маглі б Вы растлумачыць, як гэта ўсё выглядае на практыцы?

Жыхары Беларусі, якія жадаюць наведаць Літву, павінны звяртацца ў консульскі аддзел Пасольства Літоўскай Рэспублікі ў Мінску, альбо атрымоўваць запрашэнне адпаведнай формы, якое выдаецца службай міграцыі Літоўскай Рэспублікі. Акрамя таго, тыя грамадзяне Беларусі, якія на сённяшні дзень працуюць альбо навучаюцца у Літве, павінны звярнуцца ў Дэпартамент міграцыі Літвы, які знаходзіцца ў Вільнюсе па вул. Салтонішку, 19.

Грамадзяне Літвы, якія жадаюць паехаць у Беларусь, павінны, пачынаючы з 21 сакавіка 1994 года, звяртацца ў консульскі аддзел Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літве па адрасу: Вільнюс, П. Клімо, 8. Візы будуць выдавацца штодзённа, у працоўныя дні, акрамя серады. Гэты дзень неабходны консульскай службе для апрацоўкі прынятых дакументаў. Тыя грамадзяне Літвы, якія працуюць, альбо навучаюцца ў Беларусі, павінны звяртацца ў службы Адзелаў віз і рэгістрацыі (ОВІР) Беларусі па месцы іх сталага жыхарства, а таксама ў Пасольства Літвы ў Беларусі.

Ці не маглі б Вы расказаць больш падрабязна аб тым, якія бываюць візы і што патрэбна для іх атрымання?

Па-першае, у адпаведнасці з падпісаным пагадненнем, атрыманне візаў не патрэбна для

* грамадзян абедзвюх дзяржаў, якія маюць дыпламатычныя пашпарты;
* членаў экіпажу паветраных судоў грамадзянскай авіяцыі, уключаных у спіс экіпажа;
* работнікаў цягніковых, рэфрыжэратарных і лакаматыўных брыгад чыгунак па імянных спісах і маршрутных лістах, зацверджаных на кожны рэйс;
* членаў экіпажаў рэйсавых пасажырскіх аўтобусаў, якія ажыццяўляюць перавозкі па маршрутах, узгодненых адпаведнымі ўстновамі абедзвюх дзяржаў;
* грамадзян абедзвюх дзяржаў, узрост якіх 65 год і больш;
* грамадзян адной дзяржавы, якія накіроўваюцца да першага студзеня 1995 года на санаторна-курортнае лячэнне на тэрыторыю другой дзяржавы пры наяўнасці пуцёвак.

Таксама візы не будуць патрабавацца

* для грамадзян Рэспублікі Беларусь і членаў іх сямей, якія маюць дакумент аб захаванні імі права на грамадзянства Літоўскай Рэспублікі, і для жыхароў Літоўскай Рэспублікі і членаў іх сямей, за якімі захоўваецца права на грамадзянства Рэспублікі Беларусь.

Наконт апошняй катэгорыі асоб магу сказаць наступнае. Цяпер распрацоўваецца і ўзгадняецца дакумент, які будзе выдавацца грамадзяням Літоўскай Рэспублікі, за якімі захоўваецца права на прынясце грамадзянства Рэспублікі Беларусь. Плануецца, што выдача гэтага дакумента пачнецца праз 3 месяцы. Якія для гэтага неабходна прадставіць дакументы і які будзе парадак выдачы гэтага дакумента, будзе дадаткова аб'яўлена ў прэсе.

Для ўсіх астатніх катэгорый асоб неабходна атрымоўваць візы.

Інструкцыяй Рэспублікі Беларусь аб выдачы візаў прадугледжаны візы трох катэгорый (дыпламатычная, службовая, звычайная), прычым маюцца наступныя віды візаў:

* уяздныя візы, сапраўдныя для аднаразовага ўезду ў Беларусь (напрыклад, для наведвання сваякоў, знаёмых, турызма і г.д.);
* транзітныя візы для перасячэння тэрыторыі Беларусі транзітам для паездкі ў іншую дзяржаву;
* шматразовыя ўяздныя візы, што выдаюцца на больш працяглы тэрмін (як правіла, да 1 года), якія згодна існуючых на сённяшні дзень правілаў, выдаюцца пасля ўзгаднення з Міністэрствам замежных спраў Рэспублікі Беларусь, пры наяўнасці падстаў для шматразовага ўезду ў Рэспубліку.

Для атрымання аднаразовай уяздной візы неабходня звярнуцца у Пасольства Рэспублікі Беларусь і прадставіць адпаведныя дакументы. У якасці падстаў для выдачы візаў будзе разглядацца адзін з наступных дакументаў:

пісьмо, факс, тэлекс запрашаючай арганізацыі, паведамленне органаў аддзелаў віз і рэгісрацыі (АВІР) Міністэрства ўнутраных спраў аб прыватным запрашэнні, візавая падтрымка з Міністэрства замежных спраў Беларусі, ваўчары рэспубліканскіх турыстычных арганізацый;

а таксама патрэбны:

дзве запоўненыя стандартныя візавыя анкеты з подпісам заявіцеля;

дзве фотакарткі 35x45 мм.

Транзітныя візы выдаюцца пры неабходнасці перасячэння транзітам тэрыторыі Беларусі з нагоды паездкі ў іншую краіну.

Для іх атрымання таксама неабходна запоўніць візавыя анкеты і прадставіць 2 фатакарткі. Візы выдаюцца Пасольствам на працягу 4-5 рабочых дзён, у экстрэных выпадках тэрмін выдачы візы можа быць зменшаны па рашэнню кіраўніка консульскай службы Пасольства.

Але могуць быць і экстрэныя выпадкі, напрыклад хвароба ці, барані божа, смерць каго-небудзь з сваякоў. Што рабіць у такім выпадку?

Жыццё ёсць жыццё. У такіх выпадках калі ёсць тэлеграма, пацверджаная урачом альбо службай міграцыі, можна атрымаць візу бясплатна, проста на мяжы.

У мяне ёсць знаёмы, у якога маці жыве ў Ашмянах. Што ён павінен рабіць?

Кожны такі канкрэтны выпадак будзе разглядацца асобна. У дадзенай сітуацыі перш за усё я б параіў узяць даведку па месцы жыхарства яго маці (у пашпартным стале, ЖЭК, ЖБК, сельсавеце) і падаць хадайніцтва у Пасольства аб атрыманні шматразовай візы. Аднак, паўтараю, рашэнне ў дадзеным выпадку прымаецца Міністэрствам замежных спраў Рэспублікі Беларусь. Пасольства пры наяўнасці дазволу, выдае візу. Але ў будучым, мне здаецца, практычна ўсе падобныя пытанні будуць вырашаны пасля таго, як пачнецца выдача дакументаў для грамадзян Літоўскай Рэспублікі, за якімі захоўваецца права на грамадзянства Рэспублікі Беларусь. Аднак, не будзем забягаць наперад. Дазволю сабе толькі яшчэ раз паўтарыць, што па кожнаму такому выпадку будзе прынята асобнае рашэнне.

Напэўна кожнага сёння таксама хвалюе пытанне аб кошце візы. Не маглі б Вы назваць канкрэтныя лічбы?

Кошт віз будзе вызначаны на падставе парытэту. Так, калі на сённяшні дзень аднаразовая ўяздная віза ў Літву для грамадзяніна Рэспублікі Беларусь каштуе 5 долл ЗША, а віза, якая выдаецца у тэрміновым парадку - 7 долл ЗША, то, відавочна, такую ж суму давядзецца плаціць і грамадзянам Літвы, якія жадаюць уехаць на тэрыторыю Беларусі. Канкрэтныя памеры консульскага збору за выдачу розных відаў віз будуць апублікаваны ў бліжэйшы час у прэсе пасля іх канчатковага ўзгаднення.

Апрача таго, адпаведныя катэгорыі асоб будуць карыстацца ільготамі, альбо наогул будуць вызваляцца ад платы за атрыманне візы. Гэта грамадзяне адной дзяржавы, якія навучаюцца на тэрыторыі другой дзяржавы ў вышэйшых і сярэдніх навучальных установах, а таксама асобы, якія займаюцца навукова-даследчай дзейнасцю у галіне адукацыі, культуры і мастацтва, якая прадугледжана двухбаковымі пагадненнямі.

Ці будуць прадугдеджаны якія-небудзь ільготы для асоб, што жывуць у прыгранічных раёнах?

Безумоўна. Падпісаным пагадненнем аб спрошчаным парадку пропуска праз дзяржаўную мяжу, якое набудзе моц ужо ў бліжэйшы час, прадугледжваецца спрошчаны парадак пропуска для асоб, якія стала жывуць у прыгранічнай зоне адной дзяржавы, у прыгранічную зону другой дзяржавы. Цяпер канчаткова ўзгадняецца пералік сельскіх і пасялковых саветаў з боку Рэспублікі Беларусь, што знаходзяцца ў прыгранічнай зоне і пералік апілінак з боку Літоўскай Рэспублікі, што пападаюць у прыгранічную зону.

Правам спрошчанага пропуска будуць карыстацца жыхары прыгранічных раёнаў, якія працуюць альбо навучаюцца ў прыгранічнай тэрыторыі другой дзяржавы (у дадзеным выпадку пераход будзе ажыццяўляцца па шматразовых пропусках, што выдаюцца органамі аховы мяжы), а таксама для вырашэння пытанняў, звязаных з маёмасцю на прыгранічный тэрыторыі сумежнай дзяржавы, а таксама ў выпадку цяжкай хваробы, з нагоды няшчасных выпадкаў альбо смерці сваякоў, неабходнасці у пільнай медыцынскай дапамозе альбо ў дапамозе ў выніку стыхійнага бедства, правядзення на прыгранічнай тэрыторыі суседняй дзяржавы сумесных масавых мерапрыемстваў, дазволеных орaганамі ўлады і ўправы, правядзене рэлігійных абрадаў, мясцовых звычаяў і традыцый, арганізацый узаемадзейнічання органаў аховы мяжы абедзвюх дзяржаў. Больш падрабязную інфармацыю мажна будзе атрымаць у кіраўнікоў мясцовых службаў аховы дзяржаўнай мяжы.

Вось, напэўна, практычна і ўся інфармацыя, якую на сённяшні дзень можа паведаміць пасольства. Мы, вядома, разумеем, што ў адной гутарцы не магчыма дастаткова поўна адказаць на ўсе пытанні, якія так хвалююць сёння людзей. Таму мы раім уважліва сачыць за інфармацыяй у прэсе і абяцаем, што ўсе змены і дапаўненні да дзейнічаючых правіл будуць неадкладна публікавацца.

Наша хроніка

На апошнім паседжаньні Рады Таварыства Беларускай Культуры ў Літве было прынята рашэньне правесьці справаздаўча-выбарчы сход Таварыства 26-га лютага.

Сход і быў скліканы ў гэты дзень на 11 гадзіну раніцы ў памяшканьні Таварыства на вуліцы Жыгіманту 12 у нова адрамантаванай залі і па сутнасьці гэты сход быў яе першым выкарыстаньнем. І хаця яна яшчэ аканчальна не абсталяваная, але мае ўжо дастаткова прыстойны выгляд і перад прыемна зьдзіўленымі вачыма сяброў Таварыства ўпершыню былі гасьцінна адчынены яе дзьверы. Цяпер узьнікаюць рэальныя магчымасьці актывізаваць дзейнасьць Таварыства, калі памяшканьне будзе даведзенае да аканчальнага парадку і будзе па-сапраўднаму рацыянальна выкарыстоўвацца. Вядома, усё гэта пры ўмове, што лёс гэтых дамкоў, прызначаных для беларускага культурнага цэнтру, будзе вырашаны станоўча.

Тут варта адзначыць, што сёлета ў лютым мінула якраз пяць гадоў ад заснаваньня ў Вільні Таварыства Беларускай Культуры. Значыць была нагода адзначыць пакуль што яшчэ паўкруглы, але ўсё ж юбілей ды прыгадаць вытокі ўзьнікненьня гэтай арганізацыі і яе заснавальнікаў. Некаторыя зь іх яшчэ і сёньня актыўна ўдзельнічаюць у працы Таварыства. Між іншым пра аднаго з ініцыятараў, які на першы погляд быццам бы стаяў у баку ад гэтай ініцыятывы быў апублікаваны артыкул Валдаса Банайціса ў №7 за 16-га лютага газэты «Атгімімас» («Адраджэньне») пад вымоўнай назваю «Ці не памянём разам?». Гутарка там пра прафэсара Чэслава Кудабу, выдатнага літоўскага вучонага, географа і няўрымсьлівага краязнаўцу. Ён памёр летась 19-га лютага, — з вялікім жалем і сумам разьвіталіся тады зь ім прадстаўнікі літоўскага і беларускага грамадзтва. І менавіта пяць гадоў таму назад, калі прафэсар Кудаба быў першым старшынёй Літоўскага фонду Культуры, пры ім і стварылася Таварыства Беларускай Культуры ў Літве.

Каб зразумець, чаму прафэсар Кудаба гэтак шчыра падтрымліваў ініцыятыву адраджэньня беларускага грамадзкага жыцьця ў Літве, трэба ведаць, што ён стаяў на памежжы культур двух народаў. Аўтар артыкулу пісаў: «Чэслаў Кудаба нарадзіўся непадалёк возера Нарач. Беларуская мова была яго роднай моваЙ — да 12 гадоў ён ня ўмеў па-літоўску. Гэты сын беларускай зямлі стаў волатам літоўскай культуры, яго жыцьцё не ўмясьцілася ў афіцыйныя рамкі. Яму, як чалавеку памежжа быў чужым гэткі штучны падзел на сваё і не сваё. І навошта такі падзел?» — канец цытаты. — Вось гэтым і тлумачыцца прыхільнасьць прафэсара Чэслава Кудабы да культурных патрэбаў беларусаў Літвы і ягоная рэальная падтрымка. І калі ў мінулым месяцы спаўнілася сумная гадавіна яго сьмерці, беларусы Літвы разам з літоўскімі сябрамі шчыра ўшанавалі яго сьветлую памяць.

Вяртаючыся да агульнага сходу Таварыства Беларускай Культуры, адзначым, што на яго парадку дня было азнаямленьне з адноўленым тэкстам яго статуту, бо тут давялося ўнесьці некаторыя карэктывы. Папярэдні статут быў зарэгістраваны пяць гадоў таму назад яшчэ ў другой дзяржаве і некаторыя яго пункты не адпавядалі вымогам дзяржаўнага заканадаўства, цяпер жа Таварыства давядзецца нанава перарэгістраваць.

Затым старшыня Рады Таварыства і рэвізыйная камісія здалі справаздачу аб дзейнасьці Таварыства за мінулы год і быў абраны новы склад кіруючых органаў Таварыства. Склад Рады Таварыства быў адноўлены. З дзевяці сяброў Рады толькі двaіх засталося з папярэдняга складу. Склад сяброў Таварыства таксама папоўніўся моладзьдзю, у аснаўным студэнты пэдагагічнага уіверсытэту, некаторыя ўвайшлі ў склад Рады. І хаця выбары занялі шмат часу і яго не хапіла на грунтоўнае абмеркаваньне пляну далейшай працы, ды ўсё ж ёсьць надзея на нейкі прагрэс. Менавіта абмеркаваньне асноўных напрамкаў дзейнасьці стаіць на парадку дня наступных сустэчаў.

Пачатак выдавецкай дзейнасьці ў выглядзе штотыднёвай старонкі «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца канкрэтным дасягненьнем ды зможа рэальна дапамагчы ў дзейнасьці Таварыства і інфармаваць пра яго імпрэзы шырэйшыя колы грамадзтва.

З 28-га лютага да 2-га сакавіка Вільню наведаў міністр інфармацыі Рэспублікі Беларусь спадар Анатоль Бутэвіч і намесьнік старшыні Саўміну па справах сацыяльна-культурнага комплексу і нацыянальнасьцяў спадарыня Натальля Голубева. У першы дзень яны мелі сустрэчу ў рэдакцыі «Нашай Нівы», азнаёміліся з горадам, а ў вечары арганізавалі сустэчу з прадстаўнікамі мясцовага беларускага грамадзтва ў памяшканьні Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літве.

Аглядальнік

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звaніце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 20

Аб'ява

Беларускія згуртаваньні ў Літве паведамляюць, што адкрыцьцё мэмарыяльнай табліцы ў гонар Кастуся Каліноўскага адбудзецца ў чацьвер 24-га сакавіка ў 16.00 гадзін на Ігнатаўскім завулку №11 каля брамы Дамініканскага кляштару, а ўрачысты вечар, прысьвечаны ўшанаваньню чарговай гадавіны незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі — у той самы дзень у 18.00 гадзін у Белай залі палаца работнікаў мастацтваў на пляцы Даўканта. На вечары будзе багатая канцэртная праграма.

НАШ КАЛЯНДАР

Пералік памятных датаў — гэта будуць падзеі ў сакавіку і дні нараджэньня дзеячоў беларускай культуры, якіх жыцьцёвы шлях цесна зьвязаны з Вільняй.

3-га 1944 г. згінуў з рук няведамага злачынца беларускі драматург, адзін з пачынальнікаў беларускага нацыянальнага прафэсійнага тэатру ***Францішак Аляхновіч.*** Менавіта сёлета сумная 50-ая гадавіна ягонае сьмерці. Адбылося гэта ў Вільні.

9-га 1883 г. дзень нараджэньня таго ж ***Францішка Аляхновіча,*** які нарадзіўся таксама ў Вільні і толькі каля тыдня не дажыў да сваёй 61-ай гадавіны.

20-га нарадзіўся беларускі грамадзка-палітычны дзеяч, публіцыст і пэдагог ***Сымон Рак-Міхайлоўскі*** (1885-1937). Быў адным з лідэраў сялянска-работніцкай Грамады, згінуў у сталінскіх засьценках. Аўтар музыкі песень «Зорка Вэнэра», «Люблю наш край» і інш.

21-га нарадзіўся ***Францішак Багушэвіч*** (1840-1890), беларускі паэт мінулага стагодзьдзя, адзін з пачынальнікаў новай беларускай літаратуры. Жыў і працаваў у Вільні. Удзельнік паўстаньня 1863 г.

22-га 1864 г. згінуў на шыбеніцы ў Вільні ***Кастусь Каліноўскі,*** герой паўстаньня супраць маскоўскага прыгнёту ў Беларусі і Літве. Сёлета 130-ая гадавіна яго трагічнай гібелі.

24-га 1794 г. пачалося паўстаньне супраць расейскай акупацыі на захопленых ёю тэрыторыях, якое ўзначаліў Тадэвуш Касьцюшка. Сёлета 200-гадовы юбілей пачатку гэтай падзеі.

25-га 1918 была абвешчана ***Беларуская Незалежная Рэспубліка.*** Дзень гэты традыцыйна адзначаецца як Дзень Назалежнасьці Беларусі. У Вільні ў міжваенным часе беларускае грамадзтва кожны год урачыста адзначала гэтае сьвята, а цяпер ужо трэці год, як тут ізноў адрадзілася гэтая традыцыя. Гэтая сьвяточная дата трывала замацоўваецца і ў Рэспубліцы Беларусь.

Апрацаваў Іван Міхальчук

Пазнайма свой горад

Па Кастусёвых мясьцінах

Вільня напярэдадні сумнага юбілею 130-ай гадавіны сьмерці беларускага нацыянальнага героя Кастуся Каліноўскага, які быў адным з правадыроў паўстаньня 1863 году супраць чужацкага панаваньня ў Беларусі і ў Літве.

Каліноўскі належыць да тых гістарычных постацяў, якія трывала ўпісаліся ў гістарычную традыцыю трох народаў, што тады супольна змагаліся пад лёзунгам «За нашу і вашу волю!», — маецца на ўвазе Беларусь, Літву і Польшчу. А паколькі згінуў ён з рук царскіх карнікаў на эшафоце менавіта ў Вільні на Лукішскім пляцы, дык для віленчукоў памяць пра яго мае асаблівае значэньне.

І хаця Кастусь Каліноўскі нарадзіўся на зямлі беларускай ў вёсцы Мастаўляны былога Горадзенскага павету, але ж нейкі час Вільня была месцам яго паўстанскай дзейнасьці. Мабыць не прыпадкова і першую па сутнасьці беларускую газэту «Мужыцкая праўда», якую ён падпольна выдаваў сумесна са сваімі паплечнікамі Урублеўскім і Ражанскім, каб заклікаць сялян скінуць царскі і панскі прыгнёт, — надпісваў псэўдонімам «Яська, гаспадар з-пад Вільні». Гераічная постаць Кастуся Каліноўскага вельма шматгранна і трывала ўпісалася ў беларускую літаратуру, асабліва ў паэтычных вобразах.

У сваіх закліках да народу, што зьмяшчаліся на старонках «Мужыцкай праўды», Каліноўскі імкнуўся, каб яго добра зразумелі, каб успрыймалі яго як свайго сябра, тлумачыў, што сялянам трэба разьлічваць перш за ўсё на свае сілы, калі хочуць нечага дамагчыся. «Мужыцкая праўда» друкавалася ў 1862 і 1863 гадах — усяго выйшла 7 нумароў.

А цяпер прапануем прайсьціся па тых мясьцінах у Вільні, якія зьвязаны з імёнем Кастуся Каліноўскага. Мабыць ня ўсе яны сёньня дастаткова дасьледваны, бо дзейнасьць паўстанцаў была сьцісла закансьпіраваная.

Ды ўсё ж нам вядома з матэрыялаў, апублікаваных у друку, сярод якіх ёсьць вельмі паважная праца гісторыка Генадзя Кісялёва, што ў кастрычніку 1863 г. Каліноўскі пад імем Ігната Вітажэнца пасяліўся ў гэтак званым гімназіяльным доме пры Замкавай вуліцы. Дом гэты непасрэдна прымыкае да касьцёла сьв. Яна, — сьцьвярджае дасьледчык. На гэтай кватэры Каліноўскі быў арыштаваны ў студзені 1864 году.

Пасьля арышту месцам яго зьняволеньня, як і многіх другіх паўстанцаў, быў кляштар дамініканаў, часткова прыстасаваны царскімі ўладамі пад вастрог. Гэты будынак знаходзіцца на Ігнатаўскім завулку пад №11. Цяпер будынак кляштару, які быў у вельмі запушчаным стане, капітальна рэстаўруецца. Менавіта там, у турэмнай камеры Кастусь напісаў свае славутыя «Лісты з-пад шыбеніцы», якія, патаемна перададзеныя з турмы, выканалі сваё заданьне. Яшчэ да рамонту каля брамы была мэмарыяльная табліца, якая цяпер будзе адноўленая. Па ініцыятыве Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, а таксама дзякуючы аўтару табліцы скульптару Алесю Міронычыку ды фінансавай дапамозе Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына», яе ўрачыстае адкрыцьцё мае адбыцца 24 сакавіка ў 16.00 гадзін. На табліцы будзе выява Каліноўскага ды надпіс на літоўскай і беларускай мовах.

22 сакавіка 1864 году праз браму дамініканскага кляштару вывелі Каліноўскага ў яго апошні шлях да Лукішскага пляцу, дзе аддаў ён катам сваё маладое жыцьцё ў змаганьні за народную волю. Тут цяпер ёсьць сьціплы мэмарыяльны знак у выглядзе гарызантальнае пліты. На ёй акрамя Каліноўскага выбіта і прозьвішча Зыгмунта Серакоўскага, яго паплечніка, які таксама згінуў на эшафоце на гэтым самым месцы, толькі значна раней, яшчэ ў 1863 годзе. Мэмарыяльны знак існаваў яшчэ да вайны, на ім быў надпіс на польскай мове. Цяпер жа гэты надпіс па-літоўску і па-расейску, што выглядае крыху парадаксальна, але ж інакш быць не магло, улічваючы спадчыну бальшавіцкага панаваньня.

Парадокс у тым, што гэтае месца аднолькава сьвятое для ліцьвіноў, для палякаў і, вядома ж, для беларусаў. Ці не было б мэтазгодным адзначыць гэтую еднасьць у барацьбе з маскоўскай няволяй, ператварыўшы гэты сьціплы мэмарыяльны знак у помнік супольнай гісторыі гэтых народаў, іх колішняга супольнага лёсу?

Кастусь Каліноўскі згінуў вельмі маладым, яму ж тады толькі споўнілася 26 гадоў. Але ён добра разумеў неабходнасьць вызваленьня ад чужацкае ўлады і цалкам аддаў сябе барацьбе, выракаючыся асабістага шчасьця.

Дзядзька Лявон

Весткі з Беларусі

* * *

Як заявіў на прэсканфэрэнцыі старшыня праўленьня Нацыянальнага банку Беларусі С.Багданкевіч, Расея адыйшла ад раней узгодненых пазыцый. Высоўваецца шэраг новых умоваў аб'еднаньня грашовых сыстэмаў дзьвюх краін, а менавіта — ліквідацыя Нацыянальнага банку Беларусі і адкрыцьцё ў Менску філіяла Цэнтральнага банку Расеі. Устанаўленьне розных цэнаў на энэрганосьбіты для расейскіх і беларускіх спажыўцоў. С.Багданкевіч назваў такія ўмовы непрымальнымі. Галоўны банкір рэспублікі выказаў заклапочанасьць ростам інфляцыі, якую выклікае напампоўваньне ў эканоміку Беларусі грашовай масы, што не забясьпечаная таварамі.

* * *

Вярхоўны Савет РБ закончыў абмеркаваньне праекту новай Канстытуцыі. Дзяржаўнай мовай Рэспублікі Беларусь зьяўляецца беларуская мова. Рэспубліка забясьпечвае права свабоднага карыстаньня расейскай мовай, як мовай міжнацыянальных зносін.

* * *

Выбары першага прэзыдэнта Рэспублікі Беларусі, якія прызначаныя на лета, абыйдуцца (паводле курсу лютага) ў 116 млрд. рублёў. Гэткая сума спатрэбіцца на правядзеньне выбарчай кампаніі кіраўніка дзяржавы.

* * *

Унікальнае выданьне перадаў беларускім вучоным надзвычайны і паўнамоцны пасол Ізраіля ў РБ. Гэта факсімільнае ўзнаўленьне пяці кніг Старога Запавету, перакладзенага ў XVI стагодзьдзі жыдоўскімі прапаведнікамі на старабеларускую мову.

ДА НАС ПІШУЦЬ

З вялікай цікавасьцю чытаем старонку «Беларус Віленшчыны» і вельмі прыемна, што на гэтай старонцы памятаюць людзей, якія пакінулі свой сьлед у жыцьці. Барыс Кіта і Пётр Шчасны ў свой час працавалі дырэктарамі і наста- ўнікамі ў Пастаўскай Настаўніцкай Сэмінарыі, вучня- мі якой мы былі. Жыцьцё ня было лёгкае, а варункі вучобы былі цяжкія і вельмі складаныя. І толькі дзякуючы вялікаму жаданьню пэда- гогаў і іх настойлівасьці, яны і такія настаўнікі, як Сяргей Мацук (цяпер жыве ў вёсцы Казьяны Браслаўскага раёну) ды Дасюкевіч, яны здолелі прывіць нам любоў да Радзімы, паказаць нам правільны шлях.

У 1947 г. з П.Шчасным і С.Мацуком нам давялося сустрэцца ў Архангельскай вобл., у г. Молатаўску, ужо ў няволі. Па 10 гадоў далі нам за С.Б.М. і ў гэтых варунках П.Шчасны і С.Мацук падтрымлівалі нас, былых вучняў, каб мы ня гледзячы на няволю заставаліся з верай, з Богам, каб мы былі сьветлымі, з чыстым сумленьнем людзьмі.

Мы ўдзячны рэдакцыі «Эхо Литвы» і супрацоўні- кам беларускай старонкі за тое, што яны даюць нам інфармацыю пра нашыя справы і праблемы на роднай мове.

Е.Навумчык, Л.Шыман, Л.Капач.

І вабяць успаміны юнацкіх дзён

(працяг з папярэдняга нумару)

У тым самым панадворку Базыльянскіх муроў поруч з гімназіяй знаходзіўся Беларускі Музэй. Мы, вучні гімназіі, былі сталымі наведвальнікамі ў дзядзькі Антона Луцкевіча, Уладзіміра Самойлы ды Марыі Мілючанкі, супрацоўнікаў музэю, былі сталымі чытачамі яго бібліятэкі. Знаёміліся з «Нашай Нівай», выданьнямі «Грамады», Таварыства Беларускай Школы, Пасольскага клюба; чыталі «Маланку», «Асву», «Снапок», «Борць», «Рунь». Памятаю, як мы цешыліся, калі ў пачатку 1938 г. з Коўна ў музэй даставілі пасылкі з літаратурай і падручнікамі ад вядомага беларускага дзеяча сп. Дуж-Душэўскага. Такі падарунак вельмі крануў нас.

Мы наладзілі і вялі дружбу з літоўскай гімназіяй, — мы іх вучылі «Лявоніху», яны нас — «Суктініс». Не прапускалі мы ні аднаго вечара паэзіі ў залі Сьнядэцкіх (унівэрсытэт) — сустрэчы з М.Танкам, М.Васільком, М.Машарай, М.Засімам, Нінай Тарас, Зоськай Верас, Жукаўскасам, Кекштасам, Міцютэ, канцэртаў Міхася Забэйды-Суміцкага, Паўла Пракапені, хора Р.Шырмы, танцавальнага ансамбля Янкі Хвораста. Працавала ў гімназіі вялікая дружына скаўтаў імя Ф.Багушэвіча, якою апекаваўся Мікола Анцукевіч, выдатны лацініст, славіст, дасьледчык «Слова аб палку Ігара».

Мы лічыліся сваімі ў друкарні на вул. Завальнай 1, знаёміліся першымі з навінкамі пэрыядычнага друку, выносілі новыя выданьні (Ф.Аляхновіча «У кіпцюрах ГПУ», М.Танка «На этапах») да канфіскацыі і забароны цэнзара, бачылі там новыя нумары «Беларускай крыніцы», «Калосься», «Шляху моладзі», «Нашай волі», «Беларускага летапісу», знаёміліся з аўтарамі, рэдактарамі, выдаўцамі, друкарамі; лічылі нас сваімі кнігоношамі ў кнігарні «Погоня». Калі мы разьяжджаліся на канікулы везьлі з сабою валізы з літаратурай (элемэнтар Паўловіча, «Першыя зярняткі», каляндары, мастацкую літаратуру, пэрыёдыку).

Мы мелі і сваю царкву — Пятніцкую. Тут мы маліліся, сьпявалі, прычашчаліся. Быў свой хор, псаломшчык, стараста. Мы яе мылі, шаравалі, убіралі кветкамі, ручнікамі. Нажаль цяпер зрабаваны з яе каштоўны іканастас, абразы, перадалі яе іншым... Гімназісты каталікі хадзілі на лекцыі і маліцца ў касьцёл сьв. Мікалая, баптысты ў сваю малельню на Папоўскай вуліцы, эвангелікі — у сваю кірху на Завальнай вуліцы.

Нагадаю: гэта былі часы фашызацыі Польшчы, калі на вуліцах Замкавай, Вялікай, Нямецкай, Троцкай, Завальнай і інш. эндэцкія малойчыкі арганізавалі жыдоўскія пагромы, білі вокны і дзьверы крамаў, гарлапанілі і грабілі жыхароў. Былі часы спланаванай і мэтанакіраванай паланізацыі, калі ўсе беларускія і літоўскія навучальныя ўстановы, бібліятэкі, чытальні, гурткі на «Крэсах Усходніх» былі разагнаны і разграблены, акрамя адзіных віленскіх беларускай і літоўскай гімназіяў. Нам гімназістам удоўблівалі, што мы праваслаўныя палякі (ужо не «тутэйшыя»), а сам ваявода Бацяньскі пачаў апрацоўваць нас. Не шкадаваў часу, «вызваліў» нас з Базыльянскіх муроў, стварыў з гімназіі філію дзяржаўнай гімназіі імя Ю.Славацкага, зьліквідаваў наш інтэрнат, стварыў для нас «бурсу зем пулноцно-всходіх» на Вялікай вуліцы каля касьцёла сьв.Казіміра, паставіў сваіх кіраўнікоў і выхавацеляў, прыставіў да нас свайго палітычнага дарадчыка Сароку, не пашкадаваў грошы і ўзяў утрыманьне бурсы за кошт ваяводзтва, пачаў задабрываць нас добрымі харчамі і арганізацыяй культпаходаў. Такім чынам гімназія і інтэрнат былі ўзятыя пад сьціслы кантроль дзяржаўных уладаў.

Так, мы былі апошнімі з магіканаў, што скончылі беларускую гімназію у 1939 годзе (ужо беларускую філію). У Базыльянскіх мурох быў створаны польскі пэдагагічны ліцэй... Ужо пахла вайной. І хто адразу не зарыентаваўся, не рашыўся эміграваць на Захад, папаў адразу ў рукі сталіністаў ці гітлераўцаў. Яны малолі, зьнішчалі залаты фонд беларускага этнасу на Віленшчыне.

Былы абітурыент Віленскай Беларускай Гімназіі Расьціслаў Мілюк

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звaніце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 21

25 сакавіка — Дзень незалежнасьці Беларусі. Віншуем са сьвятам!

СЬВЯТА НЕЗАЛЕЖНАСЬЦІ

Беларусы Вільні, Віленскага краю і ўсёй Заходняй Беларусі на працягу міжваеннага пэрыяду штогод сьвяткавалі 25-га сакавіка як Сьвята Незалежнасьці. Яно было напамінам пра аб'яўленую народам волю вярнуць сабе ўласную дзяржаву. Затое за жалезнай заслонай усходняе мяжы гэтае сьвята было пад пільнай забаронай, лічылася жахлівай крамолай. Пасьля ўзьяднаньня абедзьвюх частак падняволенай Беларусі, калі ўся тэрыторыя трапіла пад уладу тых, хто працягваў на нашай зямлі палітыку Мураўёва-вешальніка ў новым варыянце, сьвята гэтае паўсюды трапіла пад забарону.

Дзень гэты ўсё ж ясной зоркай надзеі заставаўся ў сэрцах нашых суродзічаў старэйшага пакаленьня дзе б яны не знаходзіліся, а вольна сьвяткаваўся толькі далёка за межамі радзімы. Сёньня адраджаецца народная памяць, а з ёю ўсюды і веснавое сакавіцкае сьвята. Яно ізноў трывала ўваходзіць у нашую нацыянальную традыцыю. Яно будзіць надзею на здабыцьцё сапраўднай самастойнасьці, на парозе якой ужо знаходзіцца наш народ, з цяжкасьцю скідаючы ланцугі няволі і здабываючы, як сказаў паэт, права «людзьмі звацца».

Вярнуўся ж з забыцьця наш нацыянальны бел-чырвона-белы сьцяг, вярнулася як дзяржаўны сымбаль старажытная «Пагоня» — усё ж гэта сымболіка Беларускай Народнай Рэспублікі...

Пачатак нашага стагодзьдзя, які характэрызаваўся вялікімі палітычнымі пераўтварэньнямі ў Эўропе ў выніку першай сусьветнай вайны, вярнуў многім народам у Эўропе страчанае некалі дзяржаўнае існаваньне. Барацьба беларускага народу за аднаўленьне сваёй дзяржаўнасьці, якой вытокі маюць тысячагадовую традыцыю, разгортваліся ў вельмі неспрыяльных абставінах. Мацнейшыя суседзі ніяк не хацелі прызнаць права нашага народу на самавызначэньне, права на незалежнае дзяржаўнае існаваньне.

Для тых, хто вывучаў гісторыю толькі па школьных падручніках пэрыяду сталіншчыны і гадоў застоя, магчыма мала вядома, што для беларусаў дзень 25-га сакавіка зьяўляецца такім самым нацыянальным сьвятам, як для ліцьвіноў дзень 16-га лютага. Абедзьве гэтыя даты адносяцца да 1918 году. Для нас, беларусаў Літвы, гэта ёсьць яшчэ адным напамінам аб гістарычным спарадненьні нашых абодвух народаў і падабенстве іх гістарычнага лёсу, хаця далейшыя падзеі разгорталіся па-рознаму.

Для ліцьвіноў дзень 16-га лютага, калі была абвешчана незалежнасьць Літвы, стаў нацыянальным сьвятам, якое адзначалася больш дваццаці год ва ўсёй краіне, пакуль гэтая дзяржава была незалежнай. Амаль паўстагодзьдзя і для іх гэтае сьвята было забаронена ў часы бальшавіцкага падняволеньня. А было ўзноўлена ўжо ў нашыя дні рухам за адраджэньне і цяпер, калі Прыбалтыцкія краіны вярнулі сабе незалежнасьць, стала дзяржаўным сьвятам.

Для беларусаў дзень 25-га сакавіка, калі была абвешчана незалежная Беларуская Народная Рэспубліка, якая, нажаль не магла быць рэалізавана, бо пратрывала вельмі коратка, усё ж бясспрэчна стаў пераломным мамэнтам у гісторыі Беларусі. Тады была пастаўлена канкрэтная мэта, да якой зь вялікімі цяжкасьцямі Беларусь падыходзіць толькі цяпер.

Утварэньне Беларускай Народнай Рэспублікі папярэдзіў Усебеларускі Кангрэс, які быў скліканы ў сьнежні 1917 г. У ім былі прадстаўлены ўсе сацыяльныя пласты насельніцтва Беларусі, зьезд гэты быў надзвычайна прадстаўнічы. Гэта пацьвярджаюць успаміны ўдзельнікаў кангрэсу, шматлікія публікацыі ў беларускім друку, як на радзіме, так і за мяжой. Такім чынам існуюць усе доказы, што ўтварэньне Беларускай Народнай Рэспублікі было вынікам сапраўднага выяўленьня волі беларускага народу і было найбольш легітымным дзяржаўным утварэньнем на тэрыторыі Беларусі на працягу ўсяго нашага стагодзьдзя. Асноўныя прынцыпы яе дзяржаўнага ладу былі дастаткова прагрэсыўнымі, дэмакратычнымі і ня трацяць сваёй актуальнасьці да сёньняшняга дня.

Іван Міхальчук

У нядзелю Вербніца

Праз два дні, а менавіта ў бліжэйшую нядзелю, усе хрысьціяне заходняга абраду будуць адзначаць прыгожае вясеньняе сьвята — Вербніцу. Хрысьціянская рэлігія нагадвае ім пра апісаны ў Евангельлі ўрачысты ўваход Гасподні ў Ерусалім, калі Ісус Хрыстос прыйшоў у горад для прыняцьця пакут і сьмерці на Крыжы.

На Вербіцу паўсюдна асьвячаюць у царкве галінкі вярбы, якімі прынята сьцябаць адзін аднога. Асьвячоную вярбу захоўваюць доўга ў хаце, яе кладуць на магілы блізкіх людзей. На вёсцы існаваў звычай выганяць ёй на першы выган жывёлу.

У нас на Віленшчыне сярод каталіцкага насельніцтва побач з галінкамі вярбы заўсёды асьвячалі ў касьцёлах гэтак званыя «пальмы». Іх рыхтавалі спэцыяльна для Вербнай Нядзелі, аздабляючы галіны вярбы каляровымі засушанымі кветкамі, травамі, каласкамі і мохам. Апошнім часам віленскія пальмы набылі вялікую папулярнасьць і зрабіліся адным з найбольш распаўсюджаных сувэніраў мясцовага народнага мастацтва. Іх ахвотна купляюць на казюковым кірмашы, на Вербніцу і нават улетку, калі ўсюды навокал поўна самых разнастайных жывых кветак.

К.Л.

Весткі з Беларусі

* * *

Вярхоўны Савет прыняў новую Канстытуцыю Рэспублікі Беларусь. Дзень 15 сакавіка аб'яўлены непрацоўным днём. Выбары першага прэзыдэнта РБ прызначаны на канец чэрвеня, а склад новага парлямэнту на лістапад-сьнежань г.г.

* * *

Падпісаньне дамовы аб аб'яднаньні грашовых сыстэмаў Беларусі і Расеі, якое ўжо неаднойчы адкладалася і на далей завісла ў паветры.

* * *

Апошнім часам у сродках масавай інфармацыі і Вярхоўным Савеце актывізуюцца сілы варожыя дзяржаўнай незалежнасьці і беларускай мове. Хаця закон аб мове прыняты ВС ужо больш за 3 гады таму, практычна ён не выконваецца. Прыхільнікі былой імпэрыі палохаюць народ жупелам беларускага нацыяналізму.

* * *

Пасьля падачы з лёгкай рукі дэпутата ВС ад намэнклятурнай бальшыні А.Лукашэнкі былі зьнятыя з пасадаў міністры У.Ягораў і Э.Шыдлоўскі, а таксама сьпікер С.Шушкевіч. Чарга прыйшла на галоўнага рэдактара «Народнай газэты» І.Сярэдзіча, але на гэты раз выйшла асечка і сыстэма чамусьці не спрацавала.

* * *

На Беларусі афіцыйна зарэгістравана лібэральна-дэмакратычная партыя з мэтамі і плянамі падобнымі з праграмай Жырыноўскага ў Расеі.

* * *

У 1995 г. на Беларусі будуць выраблены першыя 300 тралейбусаў. Раней тралейбусы атрымлівалі з Расеі, цяпер даводзіцца клапаціцца пра сябе самім.

* * *

З Гамбурга вярнулася група беларускіх вайсковых спэцыялістаў, якія займаюцца стварэньнем у рэспубліцы вайсковай акадэміі. У часе паездкі яны наведалі акадэмію і ўнівэрсытэт бундэсвэра, які рыхтуе спэцыялістаў для германскай арміі.

Наша хроніка

Хаця бясспрэчна Вільня і Віленскі край гэта месца найбольшай колькасьці жыхароў беларускай нацыянальнасьці, асабліва, калі гутарка ідзе пра карэннае вясковае насельніцтва, ды ўсё ж сёньня беларусы раскіданыя пакрысе па ўсёй Літве, а беларускія суполкі імкнуцца ахапіць сваім уплывам у большай ці меншай меры ўсіх сваіх суродзічаў. Тутака было б вельмі істотна, каб і па-за Віленшчынай беларусы гуртаваліся міжсобку ўсюды, дзя яны адносна кампактна жывуць, ды каб наладжвалі кантакты з больш моцнымі суполкамі ў Вільні.

Сёньня ўжо ўтварыўся дастаткова трывалы цэнтр у Салечніцкім раёне, у самым паўдзённа-усходнім куточку Літвы, на памежжы з Беларусяй. Дзякуючы ініцыятыве энтузіястаў там ужо ўзьнікла даволі моцная суполка. Яна мае сваё памешканьне і ў ім разгортваецца культурна-асьветная дзейнасьць. Сёньня мо яшчэ рана даваць справаздачу аб яе канкрэтнай дзейнасьці, але ж адкрыліся ўжо зусім рэальныя пэрспэктывы. Такім чынам мо неўзабаве будзе нагода паведаміць пра дасягненьні беларусаў з Салечнік.

У Друскеніках, курортным гарадку, ёсьць санаторый «Беларусь». Вытокі гэтай установы сягаюць яшчэ даваеннага часу. Зрэшты, гэты прыгожы гарадок з вельмі даўнімі традыцыямі як месца адпачынку, таксама знаходзіцца на памежжы. Тамака ўжо каля году дзейнічае невялічкая суполка, якая ўваходзіць у склад Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Сярод сяброў суполкі пераважаюць працаўнікі санаторыя «Беларусь».

У стадыі арганізацыі знаходзіцца беларуская суполка Троцкага ці як цяпер — Тракайскага раёну. Гэта ўжо непасрэдна адносіцца да Віленшчыны. Старажытныя Трокі з княжацкім замкам на востраве былі некалі палітычным цэнтрам Вялікага княства Літоўскага. Тутака вельмі зьмешанае па свайму нацыянальнаму складу насельніцтва.

Ёсьць там і гарадок Грыгішкі з вялікай фабрыкай паперы, менавіта ў ім у хуткім часе мае ўзьнікнуць беларуская суполка.

І хаця на сёньняшні дзень каньюнктура для адраджэньня беларускага грамадзкага жыцьця на Віленшчыне і ва ўсёй Літве мо і не зьяўляецца найбольш спрыяльнай, ды ўсё ж энтузіясты, якія гатовы бескарысна аддаць свае сілы грамадзкай працы, спакойна не сядзяць.

Вынікам гэтага і ёсьць той факт, што ўсё ж у Вільні функцыянуюць беларускія клясы ў абсягу амаль поўнай сярэдняй школы і ёсьць спадзяваньні, што ў новым навучальным годзе яны ператорацца ў самастойную школу. Працуе і беларускае аддзяленьне пэдагагічнага унівэрсытэту, хаця над ім ізноў навісла пагроза, што ўвосень новага прыёму ня будзе. Гэткае становішча займаюць тыя дзяржаўныя функцыянеры, якія ня хочуць верыць у магчымасьць адраджэньня на Віленшчыне беларускага школьніцтва, ці дакладней проста гэтага не жадаюць.

Тым ня менш вакол беларускага аддзяленьня і беларускіх клясаў ужо згуртавалася зусім акрэсьленае асяродзьдзе, якое іграе вельмі важную ролю, бо рыхтуе маладыя кадры, без якіх нельга ўявіць сабе будучыні. Апошнім часам вялася падрыхтоўчая работа да імпрэзы, якая адбылася напрыканцы сакавіка. На гэтую тэму адбыліся нарады між беларускімі згуртаваньнямі, а таксама з прадстаўнікамі беларускага пасольства ў Літве, якое ўжо традыцыйна вельмі спагадліва адносіцца да ўсіх пачынаньняў у культурным жыцьці тутэйшай беларускай дыяспары ды рэальна дапамагае.

Ня толькі Вільня, але ўся Беларусь рыхтавалася адзначыць і належна ўшанаваць дзьве даты: 22 сакавіка мінула 130 гадоў ад пакараньня сьмерцю беларускага нацыянальнага героя Кастуся Каліноўскага. Для віленчукоў гэты юбілей асабліва значны, бо ж адбылося гэта менавіта ў Вільні на Лукішскім пляцы.

Дзень 25 сакавіка, чарговая гадавіна абвяшчэньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі. Для віленчукоў і гэты дзень мае асаблівае значэньне, бо на працягу ўсяго міжваеннага пэрыяду Вільня, Віленскі край, як і ўся Заходняя Беларусь штогод урачыста адзначалі гэтае сьвята, у той час, калі за ўсходняй мяжой у Савецкім Саюзе яно было пад пільнай забаронай. Пасьля гэтак званага ўзьяднаньня сьвята было забаронена на ўсёй тэрыторыі Беларусі і адзначалася толькі на эміграцыі. Цяпер у Вільню вярнулася гэтая традыцыя і ўжо трэці год сьвяткуецца дужа ўрачыста ды знаходзіць зразуменьне ў літоўскіх уладаў і ў грамадзтве. Бадай тут варта нагадаць, што абвяшчэньне незалежнасьці ў ліцьвіноў адбылося 16-га лютага, а ў беларусаў 25 сакавіка таго ж 1918 году, што яшчэ раз падкрэсьлівае спарадненьне абодвух народаў.

Віленчукі вырашылі ў адзін дзень 24 сакавіка напярэданьні дня незалежнасьці спалучыць абедзьве памятныя даты. У гэты дзень было ўрачыстае адкрыцьцё памятнай дошкі ў гонар Кастуся Каліноўскага на Ігнатаўскім завулку каля брамы Дамініканскага кляштару. На табліцы надпісы на літоўскай і беларускай мовах і выява Каліноўскага, высячаная ў камяні. У 18.00 гадзін таго ж дня ў гэтак званай «белай залі» палаца работнікаў мастацтваў на пляцы Даўканта адбыўся ўрачысты вечар, прысьвечаны дню абвяшчэньня незалежнасьці Беларускай Народнай Рэспублікі.

Аглядальнік

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 22

ВІНШУЕМ З НАСТУПАЮЧЫМ ВЯЛІКАДНЕМ!

У нядзелю 3 красавіка ўсе хрысьціяне, якія прытрымліваюцца грыгарыянскага календара, адзначаюць найвышэйшае сьвята Хрыстова Ўваскрасеньне, або як яго прынята называць у народзе, Вялікдзень. Гэта сьвята выключна радаснае і ўрачыстае. Уваскрасеньнем з мёртвых распятага на крыжы Ісуса Хрыста закончыўся Богачалавечы подзвіг уратаваньня, узнаўленьня чалавека, зьдзейсьнілася перамога над грахом і яго вынікам — сьмерцю.

Карані велікодных абрадаў і звычаяў пранікаюць глыбока яшчэ ў дахрысьціянскія часы. Нашы продкі, старажытныя славяне радасна і ўрачыста адзначалі прыход вясны. З прыняцьцем хрысьціянства народныя абрады і звычаі, зьвязаныя з сустрэчай вясны, былі перанесены ў велікодныя традыцыі. Нягледзячы на шматгадовыя намаганьні атэістычных савецкіх уладаў, яны захаваліся ў народзе да нашых дзён, хаця ня ўсе і ня ў поўнай меры.

Найважнейшай бытавой прыкметай Вялікадня было і застаецца фарбаваньне ў розныя колеры і ўзоры гэтак званых пісанак ці маляванак. Калісь вельмі распаўсюджаныя былі гульні з гэтымі пісанкамі: біткі ці катанкі. Сёньня яны ўжо страцілі сваю папулярнасьць.

Таксама яшчэ ў першай палове дваццатага стагодзьдзя захоўваўся абрад валачобнікаў, характэрны якраз для нас, беларусаў. Згодна з гэтым абрадам вясковыя сьпевакі, часьцей за ўсё моладзь, зьбіраліся ў гурты і хадзілі на Вялікдзень з песьнямі ад двара да двара, за што атрымлівалі падарункі ад гаспадароў. Валачобныя песьні былі асаблівыя. Адныя з іх адрасаваліся гаспадару і яго сям'і, другія адлюстроўвалі ўсе этапы земляробскіх работ. Частка іх мела рэлігійны характар. А яшчэ былі і гумарыстычныя, жартоўныя песьні.

На жаль, сёньня валачобны абрад у заняпадзе. Сёньня валачобныя песьні можна пачуць часам толькі ў выкананьні фальклёрных ансамбляў. А шкада!

Як і ў кожнае сьвята, на Вялікдзень, заўсёды быў і існуе звычай віншаваць блізкіх, знаёмых, а нават і незнаёмых людзей. Згодна з ім, і мы віншуем Вас, дарагія чытачы, і жадаем здароўя, бадзёрасьці і шчасьця.

Рэдакцыйнаярада

Наша хроніка

24 сакавіка адзначылася 130-я гадавіна сьмерці знанага палітычнага дзеяча, які ўзначаліў паўстаньне 1863-64 гг. у Беларусі, Літве і Польшчы, Кастуся Каліноўскага. Гэтаму дню было прысьвечана адкрыцьцё мэмарыяльнай табліцы на Ігнатаўскім завулку, 11. Барэльеф лідэра выканаў беларускі скульптар Алесь Міронычык, а фундавала Згуртаваньне Беларусаў Сьвету «Бацькаўшчына». На цырымоніі адкрыцьця, якую арганізавала ТБК, прысутнічалі: пасол Беларусі ў Літве Яўген Вайтовіч, намесьнік мэра Вільні Відас Камайціс, старшыня ЗБС «Бацькаўшчына» Ганна Сурмач і іншыя. Кожны выказваў свае пачуцьці, і адно было агульнае — надзея, што хутка будзе магчымым увекавечаньне памяці Кастуся Каліноўскага і на Беларусі. Пробашч Дамініканскага касьцёлу асьвяціў табліцу. Сабралася шмат сяброў ТБК, «Сябрыны», чыталіся вершы, гучала «Жыве Беларусь». І слухаючы гэтыя упэўнена ганаровыя словы, верылася, што Беларусь у хуткім часе атрымае волю і ўступіць у сусьветную супольку роўнай сястрой Літве, з якой доўгі час жыла разам.

У Палацы Мастацтваў адбылося сьвяткаваньне Дня Незалежнасьці Беларусі, які адзначалі беларусы Літвы. Яно пачалося з выкананьня гімну «Мы выйдзем шчыльнымі радамі», які падхапіла ўся заля. Афіцыйную частку павіншаваньнем адкрыў старшыня Рады ТБК Хв.Нюнька. Затым выступілі: генэральны дырэктар Дэпартамэнту нацыянальнасьцяў Г.Кабецкайте, дэпутат Вярхоўнага Савету Рэспублікі Беларусь Л.Барщэўскі, намесьнік старшыні Сойма Літвы, старшыня сацыял-дэмакратычнай партыі А.Сакалас, Л.Луцкевіч і іншыя. Тут жа праходзіла выстава беларускіх мастакоў Вільні. Атмасфэра была сяброўская: спатыкаліся тыя, хто даўно ня бачыўся, быў чутны сьмех. А канчаткова узьняло настрой выступленьне фальклёрнага гурта «Харошкі» з Менску, чаму пацьверджаньнем былі апладысмэнты стоячы. Дахаты разыходзіліся ў цудоўным настроі. Хацелася, каб такія сьвяткаваньні адбываліся ня толькі ў Дзень Незалежнасьці. Яны дапамогуць аб'яднацца усім беларусам Літвы.

На жаль усе гэтыя цікавыя падзеі былі недастаткова добра асьветленыя сродкамі масавай інфармацыі Літвы. Напрыклад, дзяржаўнае тэлебачаньне, як і летась, 25 сакавіка не паказала адмысловае перадачы да Дня Незалежнасьці Беларусі.

Беларускае грамадзтва Вільні рыхтуецца сёлета па магчымасьці ўрачыста адзначыць юбілей 75-х угодкаў адкрыцьця Віленскай Беларускай Гімназіі. Адначасова гэта і 50-я ўгодкі яе ліквідацыі. Усё ж яна на працягу чвэрць веку рыхтавала кадры сьвядомай беларускай інтэлігенцыі, змагалася супраць асыміляцыі беларускага народу.

У выніку нарадаў беларускіх суполак вырашана, што найбольш зручным часам для правядзеньня сьвяткаваньня будуць дні 21-га і 22-га траўня. У падрыхтоўцы да юбілею вядуцца пошукі былых настаўнікаў і вучняў гімназіі. Рыхтуюцца запросіны, каб разаслаць па знойдзеных адрасох. Беларускія студэнты і школьнікі разглядаюць юбілей гімназіі як сваё сьвята і шчыра рыхтуюцца да яго ўшанаваньня.

Весткі з Беларусі

* * *

Уваходжаньне Беларусі ў рублёвую зону будзе каштаваць Расеі 4,5 трыльёны рублёў. Гэта выклікае акрэсьленую рэакцыю ўрадавых колаў РФ. Калі пытаньні абмену беларускіх «зайцоў» на расейскія рублі і ўзаемаразьлікаў паміж гаспадарчымі аб'ектамі рэальна вырашальныя, то пытаньні перадачы функцый Нацыянальнага банку РБ аддзелу Цэнтрабанку Расеі і зацьверджаньня бюджэту рэспублікі ў Дзяржаўнай думе Расеі непрыймальныя для Беларусі.

* * *

Буйнейшы ў Англіі Банк «Барклайз» зьбіраецца ўкласьці сродкі ў тэхнічнае пераўзбраеньне беларускай прамысловасьці. Першы інвэстыцыйны праект на 150 млн. даляраў — рэканструкцыя Мазырскага нафтаперапрацоўчага заводу.

* * *

Пачаўся поўнамаштабны вывад з тэрыторыі Беларусі ў Расею групоўкі ракетных войскаў стратэгічнага прызначэньня, разьмешчанай у Мазыры і Лідзе. Пасьля вываду ракет Беларусь стане адзінай постсавецкай дзяржавай, якая без усялякіх умоваў выканала свае абавязацельствы перад сусьветнай грамадзкасьцю і рэальна спрычынілася да дамовы аб нераспаўсюджваньні ядзернага ўзбраеньня ў якасьці бязьядзернай краіны.

* * *

У Менск прыбыла група журналістаў Нацыянальнага француcкага тэлебачаньня. Мэта іх візыту — стварыць відэафільм пра нашчадкаў французаў, якія жывуць у Менскай вобласьці. Продкі гэтых людзей пакінулі ўсходнюю Францыю ў 18—19 стст., магчыма, з-за рэлігійных матываў і займаліся на Беларусі сельскай гаспадаркай.

* * *

Як паведамляецца, апошнім часам пачасьціліся спробы заходніх краінаў вывозіць на Беларусь экалягічна шкодныя адыходы. Нядаўна былі затрыманыя 97 тон пластмасы ад прадукцыі бытавой хіміі з Нямеччыны.

* * *

ЗША выдзяліць Беларусі 30 млн. даляраў. Аб гэтым паведаміў міністр абароны сп. Пэры падчас свайго візыту ў Менск. З гэтых грошай 10 млн. пойдуць на канвэрсію, 10 — на будову жыльля для вайскоўцаў, 5 — на ліквідацыю звычайных узбраеньняў, 5 — на перападрыхтоўку беларускіх афіцэрскіх кадраў.

* * *

27 сакавіка ў Менску адбыўся навукова-практычны сэмінар «Шляхі выхаду з эканамічнага крызысу дзяржаваў Усходняй і Цэнтральнай Эўропы». З дакладамі выступілі экс-прэм'ер Польшчы Л.Бальцэровіч, вядучыя эканамісты Беларусі, дэпутаты Вярхоўнага Савету і прадстаўнікі ААН.

Навіны беларускай школы

• Напачатку сакавіка школьнікі і студэнты пэдагагічнага ўнівэрсытэту наладзілі вясёлую вечарынку-конкурс. Дзьве каманды дзяўчат — студэнтак і старэйшых школьніц, — спаборнічалі між сабою, хто акажацца лепшымі гаспадынямі і красунямі. Перамагла каманда школьніц.

• У сакавіку месяцы вучні старэйшых клясаў выпусьцілі сваю ўласную газэту «Гімназія». Тыраж газэты пакуль зусім невялікі, памылак, на жаль, вельмі шмат, адзінае, што радуе — падбор матэрыялаў. Вучні пішуць пра свае сапраўдныя клопаты — пра кепскія абеды ў сталоўцы, пра бойкі на перапынках, пра дыскатэкі і каханьне... Трэба спадзявацца, што ў наступных нумарах пачнуць пісаць і пра вучобу, і без памылак.

• У школе адбыліся адкрытыя лекцыі беларускай літаратуры, на якіх прысутнічалі выкладчыкі і студэнты катэдры беларусістыкі ВПУ. Вучні да лекцыяў старанна падрыхтаваліся і дэклямавалі верш М.Багдановіча «Пагоня!»

• У нашую школу завітаў быў цікавы госьць — спадар Вячка Целеш, беларускі мастак з Латвіі. Ён цікавіўся вопытам нашае працы і паведаміў, што налета ў Рызе таксама плянуецца адкрыцьцё беларускай гімназіі.

В.С.

Нам пішуць

Палемічная нататка — яшчэ пра Сьвята Незалежнасьці

У мінулай старонцы «Беларус Віленшчыны» (№ 21) давялося прачытаць павіншаваньне з днём Незалежнасьці 25-га сакавіка і артыкул «Сьвята Незалежнасьці». У ім характарызуецца Беларуская Народная Рэспубліка вельмі станоўча і гаворыцца, што «утварэньне Беларускай Народнай Рэспублікі было сапраўдным выяўленьнем волі беларускага народу і яна была найбольш легітымным дзяржаўным утварэньнем на тэрыторыі Беларусі на працягу ўсяго нашага стагодзьдзя». Гаворыцца і пра тое, што сьвята 25-га сакавіка было забаронена ва ўмовах таталітарнага бальшавіцкага рэжыму, а сёньня, калі народу вяртаецца гістарычная памяць, яго сьвяткуюць усюды: і ў Беларусі, і па-за яе межамі. Але ў тым самым нумары на 8-ай старонцы знайшоў другі артыкул, на расейскай мове, які мае прыгожы загаловак «Сегодня белорусский народ отмечает памятную дату своей истории» — «Важный этап возрождения белорусской государственности». Але ж у тэксьце артыкула, які быццам прыпадкова трапіў пад гэты загаловак, БНР ацэньваецца з яўна антыбеларускіх, антынезалежніцкіх пазыцыяў, быццам тэкст жыўцом сьпісаны з падручніка гісторыі часоў застою, згодна з канцэпцыямі і стэрэатыпамі нядобрай славы гісторыка Абэцэдарскага. Тыя ж абвінавачаньні ў антысавеччыне і нацыяналізме, тая ж адсутнасьць гістарычнай лёгікі. Сярэдняму чытачу, які вывучаў гісторыю толькі па савецкіх падручніках, сапраўды цяжка ў гэтым разабрацца. Дык ці БНР змагалася супраць савецкай, у той час чужой расейскай улады — бо ж тады не было б ні БССР, ні тым болей Савецкага Саюза, ці савецкая ўлада змагалася супраць права беларускага народу на самавызначэньне, супраць маладой беларускай рэспублікі?

Шаноўныя спадары гісторыкі, дапамажыце ў гэтым разабрацца маладасьведчанаму чытачу!

Арсень Клімашэўскі

Вільня

Ад рэдакцыі

Рэдакцыя згодная з аўтарам палемічнай нататкі, што ў згаданых ім артыкулах сапраўды ёсьць супярэчнасьці, і пры першай нагодзе папросіць дасьведчанага гісторыка даць ім аб'ектыўныя ацэнкі, якія з удзячнасьцю апублікуе на гэтай старонцы.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрына» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 23

Праект

Статут Таварыства Беларускай Культуры ў Літве

26-га лютага г.г. адбылася справаздачна-выбарчая канфэрэнцыя Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Быў разгледжаны праект статуту Таварыства, які быў прыняты бальшынёй галасоў і прапанаваны для рэгістрацыі ў Міністэрстве юстыцыі Літвы.

1. Агульныя ўстановы

1.1. Таварыства Беларускай Культуры ў Літве аб'ядноўвае жыхароў Літоўскай Рэспублікі, якія падтрымліваюць адраджэньне беларускай культуры, асьветы і нацыянальнай сьвядомасьці. У сваёй дзейнасьці кіруецца Канстытуцыяй і законамі Літоўскай Рэспублікі.

1.2. Таварыства зьяўляецца юрыдычнай асобай, мае сваю пячатку, фірмовы блянк і разьліковы рахунак у банку. Яно можа мець сваю сымболіку і сьцяг.

1.3. Таварыства мае выдавецкія правы.

2. Асноўныя мэты і задачы

2.1. Актывізаваць грамадзкае і культурнае жыцьцё беларусаў, якія жывуць у межах Літоўскай Рэспублікі, павышаць іх культурны ўзровень.

2.2. Зьберагаць іх культурныя традыцыі ў Літве і родную мову.

2.3. Ствараць умовы для разьвіцьця роднай мовы праз папулярызацыю дасягненьняў беларускай культуры, у першую чаргу літаратуры.

2.4. Разьвіваць патрыятычнае ўзгадаваньне праз глыбейшае пазнаньне дасягненьняў роднае культуры і культур другіх народаў, якія жывуць у Літве.

2.5. Змагацца з праявамі нацыянальнага антаганізму праз пашырэньне міжнародных культурных кантактаў з прадстаўнікамі другіх нацыянальнасьцяў і супрацоўніцтва на ніве культуры.

2.6. Дапамагаць беларусам, якія жывуць у Літве, лепей засвоіць літоўскую мову.

2.7. Разьвіваць літоўска-беларускія культурныя сувязі ў галінах гісторыі, літаратуры і мастацтва, зьвяртаючыся да глыбокіх шматвяковых традыцыяў супольнай гісторыі.

2.8. Прапагаваць і папулярызаваць у Літве культурныя дасягненьні Беларусі.

3. Парадак уступленьня ў таварыства і выхаду з яго

3.1. Сапраўдным сябрам таварыства можа быць кожны грамадзянін Літвы, які прызнае статут таварыства, дапамагае канкрэтнымі дзеяньнямі ў рэалізацыі яго задачаў і мэтаў.

3.2. Наступаючая асоба падае пісьмовую заяву, якая абмяркоўваецца на сходзе сяброў таварыства або на паседжаньні яго рады.

3.3. Сябра, які хоча выйсьці з таварыства, падае адпаведную заяву ў раду таварыства.

4. Правы і абавязкі сяброў таварыства

4.1. Сябра таварыства мае права:

— прымаць удзел ва ўсіх імпрэзах таварыства.

— з упаўнаважаньня рады прадстаўляць таварыства ў імпрэзах другіх арганізацыяў, друку і іншых сродках масавай інфармацыі.

— выбіраць і быць выбраным ва ўсе кіруючыя і кантрольныя органы.

4.2. Сябра таварыства абавязаны:

— згодна з выбраным культурным напрамкам удзельнічаць у працы таварыства.

— будучы выбраным у кіруючы ці кантрольны орган, сумленна выкоўваць свае абавязкі.

— выконваць давераныя яму радай таварыства даручэньні.

5. Структура таварыства

5.1. Таварыства складаецца з сапраўдных сяброў, сяброў-прыхільнікаў і ганаровых сябраў. Сябрам-прыхільнікам можа быць кожны, хто дапамагае таварыству грашыма ці другімі каштоўнасьцямі, парадамі і кансультацыямі. Імя ганаровага сябра таварыства можа быць нададзена за заслугі ў галіне беларускай культуры і ў разьвіцьці літоўска-беларускіх сувязяў. Ганаровае імя надаецца радай таварыства і зацьвярджаецца на агульным сходзе ці канфэрэнцыі.

5.2. Кіруючым органам таварыства зьяўляецца рада, кантрольным — рэвізыйная камісія.

6. Форма дзейнасьці таварыства

6.1. Арганізуе сустрэчы, сэмінары, творчыя вечары, канцэрты, вечарыны, экспэдыцыі, экскурсіі, сацыялягічныя апытаньні, навуковыя досьледы і другія імпрэзы.

6.2. Зьбірае гістарычныя, этнаграфічныя, краязнаўчыя дадзеныя, дасьледуе іх, публікуе рэзультаты досьледаў.

6.3. Стварае сэкцыі і камісіі згодна з рознымі напрамкамі культурнай дзейнасьці.

6.4. Высьвятляе, сыстэматызуе і забясьпечвае гістарычныя і культурныя помнікі на тэрыторыі Літвы.

6.5. Зьвяртаецца ў адпаведныя арганізацыі і ўстановы з мэтай стварэньня мэмар'яльных знакаў, табліц, комплексаў.

6.6. Апякуецца магіламі беларускіх грамадзкіх дзеячоў.

6.7. Зьбірае музэйныя, архіўныя і бібліятэчныя фонды, стварае клюбы-чытальні, даступныя шырокай грамадзкасьці.

6.8. Супрацоўнічае з аналягічнымі грамадзкамі аб'еднаньнямі.

6.9. Падтрымлівае адраджэньне і пашырэньне сыстэмы ўсіх узроўняў асьветы на роднай мове.

7. Парадак скліка624ньня агульных сходаў (канфэрэнцыяў) таварыства

7.1. Агульныя сходы сапраўдных сяброў склікаюцца згодна з пастановай рады таварыства ня менш, як раз у год.

7.2. Па пастанове рады замест агульнага сходу можа быць склікана канфэрэнцыя прадстаўнікоў.

7.3. Рашэньні агульнага сходу (канфэрэнцыі) правамоцныя, калі ў ім удзельнічае ня менш за 2/3 сапраўдных сяброў таварыства.

8. Парадак выбараў і кампэтэнцыі кіруючых органаў таварыства

8.1. Рада таварыства і рэвізыйная камісія выбіраюцца на агульным сходзе (канфэрэнцыі) сапраўдных сяброў на 2-х гадовы пэрыяд.

8.2. Рада таварыства прымае новых сяброў, забясьпечвае і адказвае за маёмасьць таварыства, складае каштарыс выкарыстаньня фінансавых сродкаў, адпаведна напрамкам дзейнасьці таварыства, стварае сэктары і камісіі для вырашэньня асаблівых пытаньняў, склікае агульны сход і дае яму справаздачу.

8.3. Рада кіруе дзейнасьцю таварыства згодна з зацьверджаным агульным сходам (канфэрэнцыяй) гадавым плянам.

8.4. Сябры рады выбіраюць з пасярод сябе старшыню, яго намесьнікаў і скарбніка.

9. Парадак кантролю кіруючых органаў таварыства

9.1. Дзейнасьць рады кантралюе рэвізыйная камісія.

9.2. Штогод рада дае справаздачу аб выкананай працы агульнаму сходу (канфэрэнцыі).

10. Крыніцы фінансавых сродкаў і парадак іх выкарыстаньня

10.1. Фінансавыя сродкі таварыства складаюцца са складак сяброў, ахвяраваньняў сяброў-спонсараў, даходаў ад культурнай і гаспадарчай дзейнасьці і ўкладаў арганізацыяў.

10.2. Выкарыстаньне сродкаў пацьвярджаецца подпісамі старшыні або яго намесьніка і скарбніка, згодна са складзеным радай таварыства каштарысам.

11. Парадак зьмяненьня і дапаўненьня статуту

11.1. Зьмяненьні і дапаўненьні статуту робяцца з пастановай агульнага сходу (канфэрэнцыі) сапраўдных сяброў таварыства.

12. Парадак спыненьня дзейнасьці таварыства

12.1. Спыненьне дзейнасьці таварыства адбываецца згодна з рашэньнем сходу (канфэрэнцыі) сапраўдных сяброў.

12.2. Маёмасьць таварыства, застаўшаяся пасьля спыненьня яго дзейнасьці, перадаецца адной з дзеючых у Літве беларускіх грамадзкіх арганізацыяў.

НАШ КАЛЯНДАР

У гэтай рубрыцы адзначаем некаторыя вартыя ўвагі даты ў месяцы красавіку. Іх атрымалася ня дужа багата, але спадзяемся, як заўсёды, на дапамогу нашых чытачоў, каб дапоўніць гэты пералік.

13 красавіка 1891 г. нарадзіўся беларускі культурна-грамадзкі дзеяч і веламы ў Літве архітэктар Клаўдзій Дуж-Душэўскі. Быў адным са змагароў за незалежнасьць Беларусі. У міжваенным часе быў лідэрам згуртаваньня беларусаў Літвы. У Савецкай Літве быў рэпрэсаваны. Памёр у Коўне ў 1959 годзе пасьля вяртаньня са зьняволеньня.

19 красавіка 1881 г. нарадзіўся беларускі гісторык і грамадзкі дзеяч Усевалад Ігнатоўскі. Родам ён з Берасьцейскага павету Гарадзенскай губэрні. Стварыў папулярны «Кароткі нарыс гісторыі Беларусі», выдадзены ўпершыню ў 1919 г., адзін з першых падручнікаў па гэтай дысцыпліне. У Савецкай Беларусі займаў адказныя становішчы, пакуль ня быў абвінавачаны ў нацыяналізме і зьнішчаны ў 1931 г.

26 красавіка 1921 г. нарадзіўся Мікола Ермаловіч, беларускі гісторык, які і цяпер жыве ў Маладэчне. Аўтар шматлікіх прац па гісторыі старажытнай Беларусі. На падставе дасьледваньняў летапісаў напісаў кніжку «Старажытная Беларусь». Яна выклікала вялікае зацікаўленьне, бо абвяргае многія стэрэатыпы ідэалягізаванай савецкай гістарыяграфіі.

26 красавіка 1986 г. здарылася аварыя на Чарнобыльскай АЭС. Трагічныя вынікі гэтай катастрофы найбольш закранулі тэрыторыю Беларусі. Аварыя прынесла невымерныя матэрыяльныя страты, людзкія ахвяры, пашырэньне радыяцыйных хваробаў. Яе наступствы адчуваюцца да сёньняшняга дня. Яны маглі б быць значна меншымі, каб не абыякавасьць тагачасных уладаў Беларусі.

Апрацаваў Іван Міхальчук

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

* * *

5 красавіка адбыўся афіцыйны візыт у Беларусь Генэральнага сакратара ААН Бутраса Галі. Адбыліся сустрэчы з кіруючымі асобамі ВС і Савета міністраў. Сп. Бутрас Галі наведаў таксама прадстаўніцтва ААН у Беларусі, клініку НДІ радыяцыйнай мэдыцыны, выступіў у Акадэміі Навук і нацыянальным прэсцэнтры.

* * *

Беларускі Народны Фронт вырашыў кандыдатам у прэзыдэнты вылучыць З.Пазьняка. Як падкрэсьліў дэпутат ВС ад апазыцыі С.Навумчык, БНФ будзе цесна супрацоўнічаць з партыяй Народнай згоды, якая ў якасьці свайго кандыдата вылучае старшыню партыі Г.Карпенку.

* * *

На сэсіі ВС РБ у заключным слове дэпутат А.Лукашэнка зьвярнуўся з прапановай аб звальненьні з займаных пасгоў шэрагу высокіх дзяржаўных службоўцаў і членаў урада, якія, згодна з матэрыяламі камісіі, замяшаныя ў карупцыі. Аднак прапанова прынятая не была, а сама камісія па барацьбе з карупцыяй спыніла сваю дзейнасьць.

* * *

Беларусь падпісала пагадненьне з Кітаем аб супрацоўніцтве ў галіне мэдыцыны. Як паведамляецца, сёньня на 4-х прадпрыемствах рэспублікі выпускаюцца мэдпрэпараты 140 назоваў, а патрабуецца ня менш за 700.

* * *

Беларусь наведала парлямэнцкая дэлегацыя Нямеччыны на чале з статсакратаром бундэстагу Б.Вільцэм. Мэтаю візыту было ўбачыць, як рэспубліка ажыцьцяўляе фінансаваную ўрадам ФРГ будову жыльля для вайскоўцаў, што вяртаюцца з заходняй групы войскаў.

* * *

Дзяржстаткамітэт РБ апублікаваў вынікі працы народнай гаспадаркі за 2 месяцы г.г. Нацыянальны даход за 2 месяцы ў параўнаньні з мінулым годам панізіўся на 33%. Аб'ём прамысловай прадукцыі склаў 63,5%. У лютым не працавала 21 прадпрыемства, шмат прастойвала часткова. Вытворчасьць тавараў народнага спажываньня склала 70,3%, пры гэтым харчовых — 69,4. У параўнаньні з сьнежнем цэны на тавары і паслугі ўзрасьлі ў 1,7 раза.

* * *

Рэспубліка Беларусь — адна з дзяржаў-заснавальніц ААН. Сёлета спаўняецца 50 гадоў Беларускай дыпляматыі. Усяго Беларусь прадстаўлена больш чым у 60 міжнародных арганізацыях, стала ўдзельніцай каля 200 шматбаковых і двухбаковых пагадненьняў і дагавораў. Рэспубліка прызнана 117 дзяржавамі. 90 з іх устанавілі зь ёй дыпляматычныя адносіны.

* * *

Партыя аматараў піва заклікала рацыянальна выдаткаваць тыя 100 мільярдаў рублёў, што выдзеленыя ўрадам на правядзеньне сьвяткаваньня 50-годзьдзя вызваленьня Беларусі ад фашысцкай акупацыі. ПАП прапануе гэтую лічбу скараціць у 10 разоў. Астатняе раздаць у выглядзе дапамогі вэтэранам вайны і інвалідам.

АБ'ЯВА

Таварыства Беларускай Культуры паведамляе, што з 18 красавіка пачне працаваць хата-чытальня пры Беларускім Культурным цэнтры на вул. Жыгімонта 12, кв.3. Тут можна будзе азнаёміцца з беларускім пэрыядычным друкам, пачытаць часопісы і кнігі.. Час працы — ад 9.30 да 13.30, акрамя выхадных. Тэлефон 616532.

Рэпліка

Чытаючы стала старонку «Беларус Віленшчыны» ад яе першага нумару, у ёй можна знайсьці некаторыя лексычныя і правапісныя адметнасьці і нават непасьлядоўнасьці, якія некаторымі ўспрымаліся як памылкі. Тут можна цалкам зразумець цяжкасьці выдаўцоў. Але ўзьнікла зьдзіўленьне, чытаючы на першай старонцы газэты «Эхо Литвы» №58 карэспандэнцыю ЭЛЬТА, па сутнасьці дабразычлівую ў адносінах да беларусаў, аб адкрыцьці памятнай дошкі Кастусю Каліноўскаму, дзе ў перакладзе на расейскую мову беларусаў называюць гудамі.

Сапраўды ў літоўскай мове назва «гудас» у адносінах да блізкіх суседзяў-беларусаў мае дужа глыбокія карані і толькі з 1940 году пры савецкай уладзе ўзьнік тэрмін «балтарусіс». Але ж гэта ў літоўскай мове! Што ж, калі быць пасьлядоўнымі, дык цяпер расейскім газэтам у Літве трэба называць палякаў «лянкамі», а немцаў «вокечамі»! На мой погляд гэта грубая некампэтэнтнасьць, звычайны «ляпсус», які, будзем спадзявацца, больш не паўторыцца.

Дабразычлівы чытач

Ад рэдакцыі

Адносна рэплікі «дабразычлівага чытача», рэдакцыя цалкам згодна, што называць на расейскай мове беларусаў гудамі абсалютна недапушчальна і гэта не павінна болей паўтарыцца. Спадзяемся, што нас зразумеюць.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звоніце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 24

Пазнайма свой горад

Мясьціны Льва Сапегі

Побач з касьцёлам сьв. Міхала і амаль насупраць касьцёлаў сьв. Ганны і бэрнардынаў на самым рагу вуліцы бачым старажытны будынак з кантрафорсамі, збудаваны мабыць яшчэ ў XV стагодзьдзі, але напэўна не пазьней пачатку XVI ст.

Гэты палац — сядзіба Льва Сапегі, прадстаўніка знатнага магнацкага роду на Беларусі, які паходзіў, як цьвердзяць дасьледчыкі, з Полацкіх баяраў, выдатнага палітычнага дзеяча тагачаснай Літвы. Ён займаў адказныя дзяржаўна-палітычныя і ваенныя пасады: быў віленскім ваяводам, канцлерам, а пазьней і гэтманам Вялікага Княства Літоўскага. Быў стваральнікам Літоўскага трыбуналу, які ўзьнік у 1581 годзе, складальнікам трэцяй рэдакцыі Статуту Вялікага Княства Літоўскага, які ў 1588 годзе яго ўласным коштам быў надрукаваны на беларускай мове ў друкарні братоў Мамонічаў у Вільні. Дарэчы, яна знаходзілася ў тым самым будынку, дзе на пачатку стагодзьдзя была друкарня Францішка Скарыны. Дасьледчыкі лічаць, што ўпарадкаваньнем пісанага права і выданьнем Статуту Сапега здабыў сабе шчырую ўдзячнасьць сучасьнікаў і пакінуў яркі сьлед у гісторыі дзяржавы. Статут быў, бадай, адзіным такім зборам законаў у Эўропе XVI ст., а дзеля гэтага разглядаецца як зьява прагрэсыўная і паводле свайго зьместу, і паводле часу ўзьнікненьня.

У сваёй палітычнай дзейнасьці Леў Сапега стаяў на прынцыпе рэлігійнай талерантнасьці, імкнуўся па магчымасьці захаваць незалежнасьць Вялікага Княства Літоўскага ад Польскай Кароны, якая ў той час у вялікай меры ўжо агранічвалася Люблінскай уніяй 1569 году. Літоўскі Статут, сэймавыя выступленьні, складзеныя ім граматы і ягоная перапіска зьяўляюцца ўзорамі старажытнай беларускай літаратурнай мовы, якая ў XVI і пачатку XVII ст.ст. дасягнула свайго найвышэйшага разьвіцьця.

Палац Сапегаў, аб якім ідзе гутарка, знаходзіцца на вул. Майроніса №9 (даўней вул. сьв. Ганны). Цяпер ён у стадыі капітальнай рэстаўрацыі і ў сёньняшняй цяжкой сытуацыі цяжка прадбачыць, калі яна будзе завершана.

У Вільні да роду Сапегаў належаў яшчэ багаты палац на Антокалі, які лічыўся летняй рэзыдэнцыяй. У той час, калі жыў Сапега, Антокаль быў прыгарадам. Яшчэ і цяпер непадалёк ад Сапегаўскай рэзыдэнцыі знаходзіцца значны незабудаваны абшар, паркавая зона гораду з лясочкамі і ўзгоркамі, які дагэтуль захаваў назву ад гэтага магнацкага роду — Сапежыны (Сапегіне). Улетку гэта месца спацыраў і адпачынку, а зімой шырака выкарыстоўваецца віленчукамі для заняткаў лыжным спортам.

Леў Сапега неаднойчы жыў у сваёй рэзыдэнцыі на Антокалі, дарэчы, там і памёр. Але пахавалі яго ў старым горадзе, у касьцёле сьв. Міхала, дзе знаходзіцца грабніца Сапегаў з прыгожым мармуровым помнікам.

Летнюю рэзыдэнцыю на Антокалі знайсьці няцяжка. Калі мінуць касьцёл Пятра і Паўла ды прайсьці крыху наперад, дык з правага боку пабачым вялікую прастору, якую займае дужа багаты палац Сапегаў з раскошным паркам. Ёсьць сьведчаньні, што яшчэ ў пачатку XVII ст. тут была вялікая драўляная сядзіба Сапегаў, дзе закончыў сваё жыцьцё слаўны прадстаўнік гэтага роду Леў Сапега. Будова ж сучаснага палацу была завершана ў самым канцы XVII ст.

Збудаваны палац у стылі позьняга барока. На тэрыторыю палацу, які знаходзіцца пасярод парку, уяжджалася праз манумэнтальныя брамы, адна з якіх выходзіла з Антокальскай вуліцы. Нажаль пазьней, за часоў царскай улады, палац быў перагвораны ў шпіталь, для гэтай мэты ён выкарыстоўваўся ў міжваенным і пасьляваенным часе, ды ад гэтага шмат страціў з кантоўнасьцяў архітэктурнага помніка.

За палацам яшчэ адзін помнік віленскай дайніны — гэта касьцёл Трынітараў. Збудаваны коштам Яна-Казіміра Сапегі на пераломе XVII і XVIII стст. таксама ў стылі позьняга барока. У свайм інтэр'еры быў багата аздоблены. У XIX ст. быў перагвораны ў царкву, затым ізноў адваўляўся, але апошнім часам для багаслужбаў не ўжываўся.

Дзядзька Лявон

Нам пішуць

Заява ад бацькоў

Мы хочам быць упэўненыя ў тым, што нашы дзеці ня будуць пераходзіць з аднаго памяшканьня ў другое. Нам патрэбна, каб хтосьці ўзяў на сябе абавязак турбавацца аб нашых дзецях. Трэба патрабаваць ва ўрада Літвы памяшканьня пад школу для дзяцей, каб дзеці мелі магчымасьць нармальна займацца спортам, мелі сапраўдную сталоўку і ня думалі, што заўтра іх зноў перасяляць у другое месца. Мы павінны быць упэўнены, што нашы дзеці выраступь здаровымі і адукаванымі людзьмі.

Бацькі: Шавырава, Бука, Шмідт ды інш.

Ад рэдакцыі:

Мы салідарныя з патрабаваньнем бацькоў беларускіх вучняў, каб нашая школа хутчэй займела ўласнае памяшканьне. Адначасова выказваем меркаваньне, што бацькі найлепш патрапяць патурбавацца пра сваіх дзяцей. Таварыству Беларускай Школы ў Літве, якое аб'ядноўвае бацькоў і настаўнікаў, варта было б больш актыўна дамагацца адкрыцьця Віленскай беларускай школы.

Весткі з Беларусі

* * *

Згодна з заявай цэнтральнай выбарчай камісіі па выбарах прэзыдэнта РБ, вызначаны 4 этапы кампаніі. Першы — утварэньне тэрытарыяльных камісій з 15 да 24 красавіка. Другі — збор подпісаў грамадзян, вылучэньне кандыдатаў у прэзыдэнты з 25 красавіка да 14 траўня. Трэці — здача і праверка падпісных лістоў да 25 траўня. Рэгістрацыя кандыдатаў з 27 траўня да 2 чэрвеня. Чацьверты — сустрэчы кандыдатаў з выбаршчыкамі з 3 да 22 чэрвеня. Кожны з кандыдатаў у прэзыдэнты артымае 20 млн. руб. на агітацыйную барацьбу, яшчэ 10 млн. будзе выдзелена для даверaных асобаў кожнага прэтэндэнта.

* * *

Праект закона аб выбарах прэзыдэнта прадугледжвае максымальна ўскладніць шлях вылучэньня кандыдатаў ад 100 тысяч выбаршчыкаў, ад якіх практычна змогуць вылучыцца кандыдаты дэмакратычнай арыентацыі. Супраць кандыдатуры на пост прэзыдэнта былога старшыні ВС С.Шушкевіча, які назваў антыдэмакратычным закон аб выбарах прэзыдэнта, рэзка выступіла ў друку акружэньне прэм'ера В.Кебіча.

* * *

Як заявіў міністр замежных спраў П.Краўчанка, Генэральны сакратар ААН сп. Бутрас Галі выказаў поўную падтрымку праекту пабудовы ў Беларусі фабрыкі чыстых прадуктаў дзіцячага харчаваньня на суму 20 млн. рублёў. Патрэбныя спонсары для фінансаваньня гэтай будоўлі.

* * *

Закончыўся візыт у Маскву ўрадавай дэлегацыі РБ на чале з віцэ-прэм'ерам М.Мясьніковічам. Па-ранейшаму няма ўзгадненьня з расейскім бокам пра аб'яднаньне грашова-фінансавых сыстэмаў. Адцягваньне правядзеньня радыкальных рэформаў прывяло эканоміку рэспублікі на край развалу.

* * *

Прэзыдыюм ВС зацьвердзіў суму на падрыхтоўку і правядзеньне выбараў прэзыдэнта Беларусі, з улікам інфляцыі, звыш 126 млрд. руб. Цэнтральная выбарчая камісія мяркуе, што кандыдатаў у прэзыдэнты будзе 15.

* * *

На пост прэзыдэнта РБ ад Беларускай сялянскай партыі вылучаны лідар партыі Я.Лугін. Ад Беларускага Народнага Фронту — лідар З.Пазьняк. У маладзёжнай праграме 9 красавіка ён распавёў аб плянах выхаду Беларусі з эканамічнага і сацыяльна-палітычнага крызысу. Гэтае выступленьне можна лічыць праграмай БНФ да прэзыдэнцкіх выбараў.

Аб'ява

Паведамляем, што пасьля рэмонту, з 18 красавіка пачне працаваць хата-чытальня пры Беларускім культурным цэнтры па вул. Жыгімонта 12/3. Тут можна азнаёміцца з пэрыядычным друкам Беларусі і Беларускага замежжа.

Час працы — ад 9.30 да 13.30 акрамя выхадных. Тэлефон 616532

* * *

27 красавіка а 18.00 у зале Таварыства Беларускай Культуры на вул. Жыгімонта 12/3 адбудзецца сустрэча з кіраўніцтвам пасольства Беларусі ў Літве.

Будуць закранутыя пытаньні забесьпячэньня культурных запатрабаваньняў беларусаў у Літве, праблемы асьветы на роднай мове і іншыя актуальныя справы.

У адным з папярэдніх нумароў мы абяцалі вярнуцца да тэмы праўдзівага асьвятленьня гісторыі Беларускай Народнай Рэспублікі. Сёньня мы прапануем фрагмэнт артыкула знанага беларускага гісторыка Анатоля Сідарэвіча з найноўшага аўтарытэтнага выданьня — Энцыкляпэдыі Гісторыі Беларусі. Спадзяёмся, гэтая публікацыя пераканаўча давядзе нашым чытачам, што БНР была праўдзівай дзяржавай, якой, на жаль, было наканавана загінуць ад збройнай агрэсіі суседніх краінаў.

Беларуская Народная Рэспубліка, БНР, беларуская дзяржава, абвешчаная ў 1918. Лёзунг БНР упершыню прагучаў у 1917, у прыватнасьці, на Ўсебеларускім зьезьдзе (кангрэсе) у Менску.

Выканаўчы Камітэт Рады Ўсебеларускага зьезду 20.2.1918 прыняў Першую Ўстаўную грамату да народаў Беларусі і стварыў першы ўрад Беларусі — Народны Сакратарыят Беларусі на чале з Я.Варонкам. Хоць Выканкам Рады Ўсебеларускага зьезда і аб'явіў сябе часоваю ўладаю на Беларусі, фармальна беларуская дзяржава абвешчана не была. У Выканкаме строга прытрымліваліся рэзалюцыі Ўсебеларускага зьезду, паводле якой Беларусь павінна была ўваходзіць у склад Расейскай дэмакратычнай рэспублікі, як аўтаномная адзінка з рэспубліканскім ладам.

Незалежніцкія тэндэнцыі ў беларускім руху ўзмацніліся пасьля падпісаньня Брэсцкага міру 1918. Бальшавікі парушылі дадзенае Троцкім у час працы Ўсебеларускага зьезду абяцаньне, што лёс Беларусі ня будзе вырашацца без удзелу яе прадстаўнікоў. 9.3.1918 Выканкам Рады Ўсебеларускага зьезду прыняў Другую Ўстаўную грамату да народаў Беларусі. Цяпер краіна фармальна абвяшчалася Беларускай Народнай Рэспублікай. Закладваўся канстытуцыйны лад БНР як дэмакратычнай дзяржавы. Уся паўната ўлады перадавалася Радзе Ўсебеларускага зьезду.

25.3.1918 была прынята Трэцяя Ўстаўная грамата (яе тэкст датаваны 24.3.1918). Ад гэтага часу Беларусь абвяшчалася незалежнай і свабоднай дзяржавай.

Незалежнасьць БНР не адпавядала інтарэсам суседніх дзяржаў. У Расеі і манархісты, і бальшавікі, і дэмакраты лічылі Беларусь неад'емнай часткай сваёй дзяржавы. Украіна і Літва мелі прэтэнзіі на беларускія тэрыторыі. Польскія палітычныя арганізацыі бачылі ў складзе будучай польскай дзяржавы ўсю Беларусь (правыя) або яе заходнюю і цэнтральную часткі (сацыялісты). Латвійскія дзеячы мелі свае інтарэсы ў Латгаліі, дзе значную частку насельніцтва складалі беларусы. Праціўнікамі беларускай дзяржаўнасьці зьяўляліся польскія і расейскія арганізацыі на Беларусі. Нямеччына разглядала Беларусь як акупаваную расейскую тэрыторыю і заклад пад кантрыбуцыю, якую ёй абавязалася выплаціць РСФСР.

Паступова нямецкія акупацыйныя ўлады мусілі мяняць свае адносіны да БНР. У кампэтэнцыю Народнага Скаратарыяту былі перададзены гандаль, прамысловасьць, сацыяльная апека, асьвета і культура.

У 1918-1920 БНР дэ-юрэ або дэ-факта прызналі Нямеччына, Латвія, Літва, Эстонія, Чэха-Славакія, Баўгарыя, Фінляндыя, Турцыя, Украіна.

У 1918 у якасьці дзяржаўных былі бела-чырвона-белы сьцяг і герб «Пагоня». У 1919 М.Касьцевіч (Макар Краўцоў) напісаў ваяцкі марш «Мы выйдзем шчыльнымі радамі...» (муз. Тэраўскага), які ў 1920 годзе стаў гімнам БНР.

Посьпехі ў дзяржаўным будаўніцтве былі абмежаваныя таму, што Нямеччына замінала разьвіцьцю беларускай дзяржаўнасьці. Яна зрабіла ўсё, каб урад БНР не стварыў беларускія ўзброеныя сілы, паліцыю. Сваёй палітыкі бэрлінскі ўрад не памяняў і пасьля таго, як Нямеччына пацярпела летам 1918 няўдачу на Заходнім фронце і вымушана была 27.8.1918 падпісаць дадатак да Берасьцейскага міру, паводле якога прадугледжвалася датэрміновая эвакуацыя нямецкіх войскаў з раёна паміж Дняпром і Бярэзінай. Нямеччына пакінула БНР безабароннаю ня толькі перад бальшавікамі ў канцы 1918, але і перад польскімі легіёнамі ў пачатку 1919.

Абвяшчэньне 1.1.1919 БССР дзеячы БНР успрынялі як перамогу іх справы, аднак лішніх надзей на гэты акт не ўскладалі. Тое, што бальшавікі стварылі БССР у тактычных мэтах, паказалі пазьнейшыя падзеі: далучэньне да РСФСР Віцебскай, Смаленскай і Магілёўскай губэрняў, арышт членаў Часовага рабоча-сялянскага савецкага ўраду Беларусі, арышт Іваноўскага і Тарашкевіча, якія засталіся ў Менску як выкладчыкі пэдагагічнага інстытуту, стварэньне Літоўска-Беларускай ССР (Літбела). Урад БНР па-ранейшаму заставаўся адзіным прадстаўніком Беларусі, які абараняў яе нацыянальныя інтарэсы на міжнароднай арэне. Яго існаваньне прымушала бальшавікоў у той ці іншай ступені лічыцца з палітычнымі і культурнымі запатрабаваньнямі беларускага народу.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.
— сьпеўкі хору «Сябрыны» кожную суботу ў 15.30 у палацы культуры на Туровай Гары, пакой 340.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 25

ВЯРБА Б'Е. НЯ Я Б'Ю...

Пасьлязаўтра, у нядзелю, хрысьціяне ўсходняга абраду, у тым ліку і вялікая частка нашых суродзічаў, будуць сьвяткаваць Вербніцу. У суботу вечарам, ці ў нядзелю ранічай шматлікія вернікі прынясуць у цэрквы галінкі вярбы з пушыстымі каткамі і будуць іх там сьвяціць.

Аб сьвяце вербніцы мы расказвалі ўжо нашым чытачам крыху раней, а менавіта, калі яго адзначалі хрысьціяне заходніх канфэсіяў. Нагадаем яшчэ раз, што яно прысьвечана памяці аб уваходзе Ісуса Хрыста ў Ерусалім для прыняцьця пакут і сьмерці на крыжы. Сярод каталікоў распаўсюджаны звычай побач з галінкамі вярбы, а нават і замест іх, сьвяціць на Вербніцу гэтак званыя пальмы. Для праваслаўных сымбалем сьвята заўсёды была выключна вярба.

З даўніх часоў у народзе на Вербніцу існавала традыцыя сьцябацца ўзаемна галінкамі вярбы. Часта ў гэты звычай у пейкай меры ўкладаўся містычны сэнс. Напрыклад, некаторыя дзяўчаты, сьцябаючы вярбой незнаёмых хлапцоў ці мужчын, пыталі, як іх імя, каб даведацца, як будуць зваць іх суджанага. У нашу эпоху, калі навокал кішма кішыць ад усялякіх парапсыхалёгаў, астралёгаў ці экстрасэнсаў, здольных на кожнае пажаданьне выдаць дакладныя «навукова абгрунтаваныя» прароцтвы, варажба з маленькай галінкай вярбы ў руцэ выглядае даволі прымітыўна. І мала якая дзяўчына захоча даверыцца ёй.

Але мы з вамі, дарагія чытачы, падтрымаем звычай нашых дзядоў і прадзедаў, і, пасьвяціўшы пушыстую галінку вярбы, пасьцябаем ёй далікатна і асьцярожна сваіх блізкіх і знаёмых, кажучы пры гэтым: «Вярба б'е. Ня я б'ю. За тыдзень — Вялікдзень». Бо і сапраўды за тыдзень нас чакае самае вялікае і радаснае сьвята — Вялікдзень.

К.Л.

Катэдра беларусістыкі Віленскага Пэдагагічнага унівэрсытэту просіць адгукнуцца настаўнікаў пачатковых клясаў і прадметнікаў, якія маглі б выкладаць па-беларуску ці па-літоўску.

Зьвяртацца на адрас:

Студэнту 39-527 тэл. 35-58-01

Весткі з Беларусі

* * *

12 красавіка ў Маскве было надпісана пагадненьне аб аб'еднаньні грашовай сыстэмы Беларусі з грашовай сыстэмай Расейскай Фэдэрацыі, аб адзіным мэханізме кіраваньня бюджэтнымі сыстэмамі, адзіным парадку рэгуляваньня зьнешнеэканамічнай дзейнасьцю, а таксама аб сумесным мытным кантролі. Згодна з гэтым пагадненьнем функцыі Нацыянальнага банку Беларусі бярэ на сябе Расейскі банк, а бюджэт рэспублікі зацьвярджацца Дзяржаўнай думай Расеі. Гэта пярэчыць ранейшай заяве старшыні ВС М.Грыба аб сувэрэнітэце Беларусі. Апазыцыя ў Вярхоўным Савеце лічыць, што гэтым пагадненьнем былі парушаны 4 артыкулы новай Канстытуцыі РБ. Дзеяньні каманды прэм'ера Кебіча апазыцыя кваліфікуе як здраду Радзіме і патрабуе адстаўкі кабінэта міністаў і ўзбуджэньня судовай справы супраць В.Кебіча.

* * *

Урад Японіі выдзяліў Міжнароднай фэдэрацыі Чырвонага Крыжа 6 млн. даляраў ЗША, 1,5 млн. з якіх пойдуць на патрэбы Беларусі.

* * *

Група студэнтаў сельскагаспадарчых вышэйшых навучальных установаў Беларусі ў хуткім часе накіруецца на практыку ў фэрмэрскія гаспадаркі Нямеччыны. Гэтая магчымасьць будзе дадзена пераможцам конкурсу, які праводзіцца ў Гарадзенскім сельскагаспадарчым інстытуце.

* * *

Вынікам развалу эканомікі Беларусі апошнім часам стаў значны рост коштаў на камунальныя, паштовыя паслугі і павелічэньне ў 3 разы кошту малочных вырабаў.

* * *

За парушэньне правілаў візавага рэжыму для іншаземных грамадзян у Рэспубліцы Беларусь затрыманы і пасьля 5-дзённага знаходжаньня ў Менскім сьледчым ізалятары высланы з краіны грамадзянін Польшчы А.Прушынскі, які сам сябе вылучыў кандыдатам у прэзыдэнты РБ. На беларуска-польскай мяжы ён быў перададзены польскім уладам.

Наша хроніка

На працягу красавіка ў жыцьці беларусаў Віленшчыны, бадай што, ніякіх больш значных падзеяў не адбылося. Час прайшоў у паўсядзённых турботах, у імкненьні замацаваць і зьберагчы тыя дасягненьні ў грамадзкім жыцьці беларусаў Літвы, якія не малым высілкам былі здабыты за апошнія гады. Нажаль, далёка ня ўсё ідзе пасьпяхова.

Ды ўсё ж сярод шматлікіх пралікаў і няўдач трэба адзначыць і станоўчыя зрухі. 4-га красавіка адбылося чарговае паседжаньне Рады Таварыства Беларускай Культуры. Была прынята пастанова з 18-га красавіка ў адрамантаваным памяшканьні на вул. Жыгіманту 12 адкрыць хату-чытальню. Пакуль што яна будзе працаваць па чатыры гадзіны ў дзень. Тут можна будзе пачытаць беларускія газэты і часопісы. Пачнецца там і камплектаваньне пакуль што хоць невялічкай бібліятэкі. А кожны, хто пажадае ўступіць у рады Таварыства, зможа там пазнаёміцца з яго дзейнасьцю і падаць заяву аб прыняцьці ў яго сябры.

Пра вынікі і посьпех гэтай ініцыятывы можна будзе меркаваць толькі праз нейкі час, калі ў гэтай бібліятэцы-чытальні сфармуецца сапраўдны культурны цэнтр, калі ён зробіцца месцам сустрэчы людзей, небыякавых да роднай культуры і роднай мовы. А гэта справа ня простая ў наш складаны час, калі людзі ўсьцяж заабсарбаваны надзённымі клопатамі свайго побыту.

Над беларускай катэдрай Віленскага Пэдагагічнага Унівэрсытэту ізноў навісла пагроза спыненьня прыёму сёлета новых студэнтаў. Гэткая сытуацыя была і летась, аднак тады яна была пераадолена. Сёлета становішча больш трывожнае.

5-га красавіка адбылася сустрэча прадстаўнікоў беларускага грамадзтва з міністрам культуры і асьветы Літоўскай Рэспублікі спадаром Трынкунасам. Вынікі перамоваў аказаліся мала пацяшаючымі. Узьнімалася і пытаньне беларускага аддзяленьня Пэдагагічнага Унівэрсытэту. Міністар растлумачыў, што пытаньне гэта не ў яго кампэтэнцыі, бо ўнівэрсытэты цяпер валодаюць такім узроўнем самастойнасьці, што міністэрству не падпарадкоўцца. Таму справу гэту змогуць вырашыць толькі найвышэйшыя дзяржаўныя органы.

Мала пацяшаючага і ў справе ператварэньня паралельных беларускіх клясаў пры расейскай школе ў самастойную навучальную ўстанову. Уладамі прапануецца перадаць для школы будынак аднаго з дзіцячых садкоў на ўскраіне гораду, які дагэтуль яшчэ ня зволнены. Зразумела, што адзіная ў Вільні беларуская сярэдняя школа павінна была б знаходзіцца па магчымасьці бліжэй да цэнтру горада, які цяпер займае ўжо дастаткова вялікі абшар.

Намаганьні аднавіць беларускую сярэднюю школу у традыцыйных для яе Базыльянскіх мурох, дзе мясьцілася раней Віленская Беларуская Гімназія, посьпеху не далі. У сёньняшняй сытуацыі надзея на разьмяшчэньне ў Базыльянскіх мурох якой колечы беларускай установы, бадай што, страчана аканчальна. Літоўскі ўрад перадаў увесь гэты комплекс — колішнюю Сьвятатраецкую царкву і манастыр — рымска-каталіцкай арцыбіскупіі, не ўлічваючы ні маральных, ні юрыдычных крытэрыяў. Уся аргумэнтацыя ў тым, што на працягу двухсот трыццаці гадоў царквою і кляштарам валодалі грэка-каталікі, ці ўніяты, якія ў Вільні, дарэчы, амаль усе былі этнічнымі беларусамі. Як паведамілі ў міністэрстве адукацыі, у Базыльянскіх мурох будзе адчынена літоўская гімназія каталіцкага клерыкальнага напрамку. Віленчукоў нічым ня зьдзівіш. Быў жа ў XIX ст. перададзены каталікі касьцёл сьв. Казіміра, збудаваны ў пачатку XVII ст. пад галоўны сабор праваслаўнай царквы ў Вільні ва ўмовах царскага самаўладзтва.

Аглядальнік

Беларусы Віленшчыны віншуюць з пяцідзесяцігодзьдзем лідара Беларускага Народнага Фронту, кандыдата ў прэзыдэнты Беларусі Зянона Пазьняка і зычаць яму перамогі.

Нам пішуць

БЕЗ ІЛЮЗІЙ

Сёньня нам ужо вядома, што надзеі на камуністычны рай былі марныя — мы пасталелі. Аднак намнога горш і цяжэй усьведаміць, што раю на зямлі ня будзе ніякага — ні камуністычнага, ні капіталістычнага. Добра жыць надзеямі і спадзяваньнямі, але не дарма існуе прыказка — «Надзея — маці дурняў». Мы ўвесь час спадзяёмся, што вось дачакаемся — незалежнасьці, дэмакратыі ці яшчэ чаго — і пацякуць малочныя рэкі. Але адзін урад зьмяняе другі, зьмяняецца форма на вайскоўцах, якія ахоўваюць нас невядома ад якога ворага — не мяняецца толькі жыцьцё. Як і сто, і тысячу гадоў таму назад, на вуліцах сядзяць жабракі, як пры князях, каралях, царах і генсеках, хто мае сілу і грошы, той і мае права — а для простага «малога чалавека» нідзе няма ні праўды, ні спагады.

Уявім сабе такую сытуацыю — у нашай кватэры жыве чалавек, якога мы кормім, поім, апранаем, сьцелем яму мякка спаць — і задача якога заключаецца ў тым, што ён перашкаджае нам пераходзіць з аднаго пакоя ў другі, выходзіць з кватэры, прыносіць дадому тое, што нам трэба і г.д. Абсурд, вядома — але ці ня таксама ў рэальнасьці мы, людзі Беларусі і Літвы, кормім, поім і апранаем цэлую армію людзей, якія ня жнуць і ня косяць, а ўся задача якіх заключаецца ў тым, каб перашкаджаць нам езьдзіць з Беларусі ў Літву ды наадварот. І яны робяць гэта старанна — мы цэлымі днямі, начамі, нават тыднямі стаім па візы ля дзвярэй консульстваў, зьбіраем бясконцыя паперы і даведкі, зносім зьдзекі і прыдзіркі мытнікаў і памежнікаў, пазяхаем у цягніках, што гадзінамі прастойваюць па кожны бок мяжы... і для чаго? Хто і калі падлічваў, які эканамічны эфэкт дало ўвядзеньне «візавага рэжыму» паміж Літвой і Беларусьсю? Але хто ж нас аб гэтым пытае — як не пытаюць пра тое, якую тэлевізію мы хочам глядзець, якія газэты бачыць у кіёсках, кнігі ў кнігарнях...

Не, ня варта мець ніякіх ілюзій — не бывае ані раю на зямлі, ані «добрых» урадаў — кожны ўрад ёсьць настолькі добры, наколькі змусіць яго быць добрым ягоны народ. Вунь у Францыі ўрад быў прыняў закон, паводле якога можна было плаціць маладому чалавеку за тую ж працу меней, чым дарosламу. І выйшла моладзь на вуліцы, і закіпела ўся краіна — і ня стала закону.

Але мы жывем не ў Францыі — мы будзем паслухмяна зьбіраць паперкі, стаяць у чэргах, кланяцца чыноўнікам, а вярнуўшыся дахаты, тупа глядзець тэлевізію на мове новага старэйшага — заакіянскага — брата.

Так нам і трэба.

Ян Трахім

Аб'ява

Як ужо паведамлялася, 27 красавіка а 18 гадзіне, у залі ТБК па вул. Жыгіманту 12-3 адбудзецца сустрэча з кіраўніцтвам пасольства Беларусі ў Літве.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька

Свае дапісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 26

Хрыстос Уваскрос!

Сёньня для ўсіх хрысьціян усходняга абраду дзень глыбокага смутку і душэўнага болю — Вялікая Пятніца. У гэты дзень царква ўспамінае асуджэньне на пакуты Ісуса Хрыста, яго расьпяцьце на крыжы і сьмерць. Але як пасьля цёмнай няпраглядвай ночы надыходзіць расьсвет, ці пасьля сьцюдзёнай зімы цёплая сонечная вясна, так на трэці дзень пасьля сьмерці на крыжы Ісус Хрыстос уваскрасае, і на зьмену смутку і болі Вялікай Пятніцы ў сэрцах мільёнаў вернікаў прабуджаецца вялікая неапісальная радасьць.

У вясьнянуюю Велікодную ноч тысячы цэркваў сьвецяцца агнямі сьвечак, ліецца радасны пераклік званоў, крыж падымаецца над мільёнамі схіленых галоў і ў паветры носіцца радасны кліч:

— Хрыстос Уваскрос!

Уваскрос Хрыстос, і крыж, раней знак пагарды і сораму, зрабіўся сьвятыняй усяго сьвету.

Вялікдзень зьяўляецца найвышэйшым, выключна радасным і ўрачыстым сьвятам у шэрагу ўсіх хрысьціянскіх сьвятаў. Подзьвіг Богачалавека, яго ахвярная сьмерць на крыжы і ўваскрасеньне даравалі ўсім нам перамогу дабра над злом, жыцьця над сьмерцю. Таму і радуецца душа хрысьціяніна ў гэта вялікае сьвята. І выпадае яно ў найпрыгажэйшую пару года — вясной, калі прабуджаецца пасьля зімы ўсё, што ёсьць жывое на зямлі.

Уваскрасеньне працягваецца і сёньня сярод нас, у нашым цяжкім і складаным жыцьці. Пакуты і беднасьць гнятуць шмат каго з нас. І часам некаторыя ўпадаюць ад іх у роспач. Але перамога Хрыстова Крыжа падае нам надзею і ўзмацняе сілы, дапамагаючы пераадолець усе цяжкасьці і нягоды.

І ў гэты радасны вялікі дзень мы разам з паэтам Сяргеем Палуянам кажам:

Дагэтуль мы плачам,
дагэтуль мы стогнем,
Адвечных ня можам
пазбыцца сьлёз.
Наперад па шчасьце!
Хай злое ўсё дрогне!
Вясна ўжо на сьвеце —
Хрыстос Уваскрос!

К.Л.

Весткі з Беларусі

* * *

27 красавіка ў Менску склікаецца нечарговая сэсія Вярхоўнага Савета РБ. На разгляд выносяцца пытаньні: аб выбраньні Канстытуцыйнага Суда Рэспублікі Беларусь; аб праекце закона аб амністыі ў сувязі з 50-годзьдзем вызваленьня Беларусі.

* * *

Як заявіў дэпутат ВС Беларусі У.Заблоцкі, пасьля падпісаньня дамовы аб аб'яднаньні грашовых сыстэмаў Расеі і Беларусі кіраўніцтва Беларускага Народнага Фронту мяркуе стварыць Фронт нацыянальнага выратаваньня. Плянуецца правесьці кансультацыі з другімі дэмакратычнымі арганізацыямі.

* * *

Беларускі гуманітарны адукацыйна-культурны цэнтр, які традыцыйна вызначае Чалавека года, назваў свайго абраньніка. Ім стаў 37-мі гадовы Мікалай Статкевіч — кіраўнік забароненага ўладамі Беларускага згуртаваньня вайскоўцаў.

* * *

Прэзыдыюм ВС Рэспублікі Беларусь прыняў рашэньне аб будове ў Менску гатэлю парлямэнту Беларусі на 200 нумароў-кватэр. У новым парлямэнце будзе 260 дэпутатаў, якія, па жаданьню, могуць працаваць на пастаяннай аснове.

* * *

Як паведамляецца ў друку, усьлед за Брэсцкай вобласьцю і на тэрыторыі Горадзеншчыны на беларуска-польскім адрэзку мяжы ўстаноўлена памежная зона. Памежным войскам перададзена паласа зямлі шырынёю 800 м. На мяжы з Літвою ўстаноўлена памежная паласа шырынёю ад 200 да 500 м. Парадак памежнага рэжыму выконваецца згодна закона РБ «Аб дзяржаўнай мяжы РБ».

* * *

«Лідары школ XXI стагодзьдзя» — пад такім назовам Фонд Сораса ў Беларусі праводзіць сэмінар для кіраўнікоў сыстэмы асьветы і дырэктараў школ Беларусі. На сэмінары з лекцыямі выступяць вядучыя замежныя спэцыялісты.

* * *

У Менск прыбыла другая група актывістаў нямецкага грамадзкага руху для аказаньня дапамогі Беларусі ў ліквідацыі наступстваў чарнобыльскай катастрофы. 27 мужчын і 4 жанчыны зусім безынтэрэсоўна прымуць удзел у пабудове цэнтру «Надзея» у Вялейцы. З сабою нямецкія актывісты прывязуць матэрыялы і мэдычнае абсталяваньне.

* * *

Свабодны прафсаюз Беларусі правёў апытаньне працаўнікоў шэрагу прадпрыемстваў рэспублікі. Яго вынікі паказалі, што прыкладна аднолькавую лічбу прыхільнікаў маюць кандыдаты ў прэзыдэнты: С.Шушкевіч, З.Пазьняк, Г.Карпенка.

* * *

Дамоўленасьць аб тым, што з 1 траўня г.г. на мяжы з Расеяй будуць зьнятыя мытныя зборы зусім не азначае поўнага закрыцьця мытняў на ўсходнім напрамку. Аб гэтым заявіў старшыня Дзяржкамітэту РБ Г.Шкурдзь.

* * *

Адбылася перадача гуманітарнага ладунку, атрыманага ад ураду Японіі для беларускай аховы здароўя. У шпіталі паступіць больш за 700 тыс. мэдычных набораў. У сваёй прамове Часовы паверані ў справах Японіі А.Татаяма падкрэсьліў, што гэта толькі пачатак трохгадовай дапамогі японскага ўраду рэспублікам былога СССР.

Пазнайма свой горад

Пэрла віленскага барока

Ідучы па вуліцы Касьцюшкі, якая цягнецца ўздоўж левага берага ракі Віліі, трапляем на Антокаль. Адсюль некалі пачынаўся прыгарад Вільні пад назваю Антокаль, цяпер жа гэта адзін з найбольш прэстыжных жыльлёвых раёнаў гораду. Ён разьмясьціўся ад узьбярэжжа ракі паабапал вуліцы, якая выводзіць нас урэшце за мяжу гораду, што адступіла цяпер далёка ад цэнтру.

Калі мы апынуліся на пачатку Антокальскай вуліцы, дык да таго перад намі адкрыўся від на касьцёл Пятра і Паўла, сапраўдны шэдэўр віленскага дойлідства. Ён збудаваны ў другой палове XVII ст. у стылі барока і ў сваім інтэр'еры вызначаецца нязвычайна багатым скульптурным дэкорам.

У XVI-XVIII вякох барок так глыбака запусьціў карані ў большыню архітэктурных помнікаў Вільні ды пакінуў мноства выдатных будоўляў, што Вільню ўжо здаўна прынята называць горадам барока. Кажучы пра характар віленскага барока, варта адзначыць, што ў яго разьвіцьці важную ролю сыгралі мясцовыя магнаты — Пацы, Сапегі, Радзівілы, якія здаўна былі мэцэнатамі віленскай архітэктуры. Сярод архітэктараў і дэкаратараў, як і ва ўсіх іншых эўрапейскіх дзяржавах, былі часткова чужаземцы, часткова і мясцовыя майстры.

Фундатарам касьцёла Пятра і Паўла быў Міхал Казімір Пац, гэтман Вялікага княства Літоўскага і віленскі ваявода. Касьцёл збудаваны на месцы, дзе калісь знаходзілася паганская сьвятыня багіні Мілды, што была адпаведнікам антычных багіняў — грэцкай Афрадыты ці рымскай Вэнэры. Пасьля прыняцьця хрысьціянства на гэтым месцы няраз будаваліся драўляныя касьцёлы, ды ад іх нічога не засталося.

Міхал Пац быў тыповым прадстаўніком свае эпохі і эпохі стылю барока. Адважны ваяка, магутны магнат, які ганарыўся тым, што паходзіць з флярэнцкай дынастыі Пацы, гуманіст, знаўца паэзіі свайго часу, багацей, які прывык жыць у раскошы і адначасова пабожны хрысьціянін, пакорны слуга касьцёла. Ён у тэстамэньце загадаў пахаваць сябе сьціпла пад парогам касьцёла і на магільнай пліце зрабіць надпіс на лаціне — «Hic jacet peccator» — «Тут спачывае грэшнік». Праўда, пазьней табліца ў гонар закладчыка касьцёла была пастаўлена на сьцяне касьцёла, справа ад уваходу. Але сапраўдным помнікам Пацу зьяўляецца сам касьцёл, дзе на фасадзе ў лацінскім надпісу «Regina pacis funda nos in pasc» — «каралева міру захавай нас у міры» — вялікімі літарамі двойчы паўтараецца імя фундатара, — сапраўдны барокавы калямбур. Праўда, мясцовы просты народ пераклаў гэта па-свойму, стварыўшы вядомую прыказку: «Варты палац Паца, а Пац — палаца».

Архітэктарам гэтага касьцёла быў запрошаны з Кракава італьянец Джавані Заор. Касьцёл быў пабудаваны, як на тыя часы вельмі хутка, усяго за восем гадоў, пачынаючы з 1668 году. Вонкавая архітэктура не прадстаўляе такой вялікай цікавасьці, затое інтэр'ер касьцёла зьяўляецца велічным і наўпрост фантастычным. Увесь дэкор складаецца з аграмаднай колькасьці скульптураў, якія паказваюць сцэны з Бібліі, жыцьця сьвятых, а таксама сьвецкія сцэны з гісторыі Вільні і побыту яе жыхароў. У распрацоўцы афармленьня касьцёла ўдзельнічаў сам Пац. Аўтарам эскізаў быў мастак Шрэйтар, а скульптарамі італьянцы Пэтра Пэрэці і Джавані Марыя Галі. Ім дапамагалі мясцовыя рамесьнікі. Толькі людзкіх фігураў налічваюць звыш дзьвюх тысяч, нямала чыста фантастычных стварэньняў — дэманаў, драконаў, грыфаў, а таксама безьліч няжывых прадметаў, свайго роду рэквізыту і дэкарацыяў: эмблемы, расьлінныя матывы, маскі і іншае. Фігуры людзей вельмі рэалістычныя, яны адлюстроўваюць эпоху, а некаторыя з іх паводле тыпаў і вопраткі зьяўляюцца партрэтамі жыхароў Вільні.

Каб грунтоўна пазнаць свой горад ніяк нельга абмінуць сваёй увагаю касьцёл Пятра і Паўла на Антокалі.

Дзядзька Лявон

Апошні дырэктар гімназіі

У юбілейны год Віленскай Беларускай Гімназіі, ад заснаваньня якое сёлета мінула тры чвэрці веку, міжволі згадваюцца імёны людзей, якія на сваіх плячох вынесьлі цяжар яе нялёгкага пакутлівага існаваньня. На працягу 25-ці гадоў гімназія змагалася за права на сваё існаваньне, за выжываньне ў дужа неспрыяльных абставінах. Шмат высілкаў патрабавалі першыя гады станаўленьня гімназіі, але ня менш складаныя варункі былі і ў апошнія гады перад яе ліквідацыяй. Толькі энтузіязм і самаахвярнасьць працаўнікоў гімназіі забясьпечылі тыя дваццаць пяць гадоў існаваньня, якія ўсё ж далі не малы плён у справе падрыхтоўкі кадраў сьвядомай беларускай інтэлігенцыі. І менавіта гвалтоўнае спыненьне гэтага працэсу сьведчыць пра ступень жорсткасьці таго акупацыйнага рэжыму, пры якім гімназія была зьліквідавана.

Сёньня згадаем пра апошняга дырэктара Віленскай Беларускай Гімназіі Франука Грышкевіча, якому сёлета споўнілася б 90 гадоў, каб яго жыцьцё не было спынена ў саракагадовым узросьце сталінскімі апрычнікамі якраз у той трагічны год закрыцьця гімназіі. Зьнішчэньне ўсіх праяваў грамадзкага жыцьця беларусаў Віленшчыны спалучалася з фізічным зьнішчэньнем або ізаляцыяй яго носьбітаў, эліты беларускай інтэлігенцыі.

Зьвесткі пра жыцьцёвы шлях Франука Грышкевіча маем вельмі мала, бо ён адносіўся да тых, хто па волі рэжыму мусіў трапіць у забыцьцё. І гэта ня гледзячы на тое, што ён ужо быў добра вядомы ў міжваенным часе, а былыя вучні памятаюць яго як свайго настаўніка. Крыху біяграфічных зьвестак пра яго знаходзім ва ўспамінах яго равесьніка і таксама былога гімназіста Мар'яна Пецюкевіча. Адсюль даведваемся, што Франук Грышкевіч паходзіў з мястэчка Сухаволі Сакольскага павету Горадзенскай губэрні — цяпер яно на Беласточчыне. Гадаваўся сіратой, ды яму пашчасьціла трапіць у Вільню. Тут ён паступіў у Віленскую Беларускую Гімназію, жыў у інтэрнаце пры гімназіі, пасьпяхова яе скончыў.

Яго калегі па гімназіі адзначалі, што ён належаў да тэй здольнай і нават таленавітай моладзі, якой нямала было ў тыя гады ў гімназіі. Імкнучыся далей паглыбіць сваю адукацыю ён нелегальна перайшоў польска-чэскую граніцу і ў Празе ў Карлавым унівэрсытэце скончыў філялягічны факультэт і здабыў ступень доктара філязофіі. Адтуль вярнуўся ў Вільню, але тут меў цяжкасьці з уладкаваньнем на працу, доўгі час быў беспрацоўным інтэлігентам. Яшчэ перад выездам у Чэхаславаччыну ідэалягічна фармаваўся пад уплывам беларускага асяродзьдзя хрысьціянскай дэмакратыі, якое мела ў Вільні даволі моцны цэнтр, займалася выдавецкай дзейнасьцю, мела сваю друкарню. Як большыня тагачаснай інтэлігенцыі спрабаваў свае сілы ў публіцыстыцы і паэзіі. Яго артыкулы і вершы сустракаюцца ў розных беларускіх газэтах і часопісах. Падчас навукі ў Пражскім унівэрсытэце дасылаў адтуль свае вершы, якія траплялі ў друк. У яго лірыцы адлюстроўвалася туга нават сярод прыгажосьці «залатой Прагі». Вось адзін з такіх вершаў, гэта былі першыя спробы выліць свае пачуцьці ў паэзіі:

Ночка калматая, страхаў усіх маці,
Як мне цябе не любіць, не кахаці...
Ты мне адзіная тут на чужыне
Згадуеш думы аб роднай Краіне,
Дорыш мне рыфму і творыш абразы...
Ночка, ах колькі з табою ўжо разы
Думай дзяліўся на соннай зямліцы,
Схованы ў хвалды твае спавядніцы...

У Вільні Франук Грышкевіч актыўна ўдзельнічаў у беларускім руху, быў блізкі да асяродзьдзя беларускіх студэнтаў, што вучыліся на Віленскім унівэрсытэце, друкаваўся ў часопісу «Студэнцкая Думка», які быў органам Беларускага Студэнцкага Саюзу.

Калі пачалася польска-нямецкая вайна і ў выніку чарговага падзелу Польшчы Вільня трапіла пад савецкую ўладу, Грышкевіч праяўляў значную актыўнасьць. У яго былі спадзяваньні, што становішча беларусаў Вільні і Віленшчыны зробіцца больш спрыяльным у адносінах разьвіцьця асьветы і культуры. Аднак гэтыя ілюзіі разьвеяліся вельмі хутка...

З 1939 да 1944 году, калі ў становішчы Вільні ўсьцяж адбываліся палітычныя зьмены, Віленская Беларуская Гімназія ўсё ж яшчэ існавала і ў апошні свой навучальны год адсьвяткавала юбілей 25-ці годзьдзя. Франук Грышкевіч, які меў грунтоўную адукацыю, выкладаў у ёй беларускую мову і літаратуру, падчас нямецкай акупацыі працаваў яе дырэктарам. Можна сабе ўявіць, наколькі складаныя і нялёгкія былі варункі працы ў гімназіі ў пэрыяд ваеннага ліхалецьця. І ўсё ж гэтыя гады яна вытрывала, у чым нямалая заслуга яе апошняга дырэктара Франука Грышкевіча. Цікава, што ён быў першым і адзіным дырэктарам гімназіі з ліку яе выпускнікоў.

Для дапаўненьня партрэту Франука Грышкевіча адзначым, што вучні высака цанілі яго глыбокія веды прадмету і ўменьне перадаць іх моладзі. Сваімі лекцыямі ён далучаў ня толькі да беларускай, але й да сусьветнай культуры. А ў жыцьці гэта быў сьціплы і абаяльны чалавек. Як дырэктар гімназіі ён пакінуў самыя лепшыя ўспаміны ў сваіх падначаленых і ў вучняў, да якіх заўсёды адносіўся з павагаю і ветлівасьцю.

АБ'ЯВЫ

8-га траўня 1994 году ў 17.00 гадзін у Чырвонай Залі Палаца працаўнікоў мастацтваў на пляцы Даўканта адбудзецца Велікодны канцэрт хору Віленскага праваслаўнага сабору сьв. Духа. Рэгент хору Лявон Мурашка. Уваход свабодны.

* * *

Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літве паведамляе: па дамоўленасьці зь літоўскім бокам 29, 30 красавіка і 1 траўня будзе дзейнічаць бязьвізавы рэжым на беларуска-літоўскай мяжы.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 27

Наша хроніка

Надыйшла вясна. Як паўсюль яе адчулі і на Віленшчыне. Прынесла цяпло і свае веснавыя клопаты. А вось менавіта яны і ня спрыяюць грамадзкай актыўнасьці ды адмоўна ўплываюць на грамадзкае жыцьцё тутэйшых беларусаў, якое мы імкнемся адлюстраваць у гэтых паведамленьнях.

15-га красавіка ў залі дому прадстаўніцтваў пры дэпартамэнце па справах нацыянальнасьцяў адбылася чарговая, другая па ліку лекцыя з галіны мастацтвазнаўства «Асаблівасьці беларускай архітэктуры» мастака Сяргея Харэўскага. І хаця ўзровень лекцыі быў як заўсёды высокі, але ці то веснавыя настроі, а бадай яшчэ больш арганізацыйныя хібы прывялі да таго, што сабралася ня больш за паўтара дзясятка слухачоў.

17-га красавіка адбылося пашыранае паседжаньне Рэдакцыйнай Рады Таварыства Беларускай Культуры, якая займаецца выдавецкай дзейнасьцю. Сёньня ўвагу беларускага грамадзтва Віленшчыны найбольш прыцягвае справа адкрыцьця адукацыі на роднай мове, а таму сярод іншых пытаньняў былі закрануты і гэтыя праблемы.

З сумам давялося сьцьвердзіць, што пагроза спыненьня сёлета прыёму новых студэнтаў на беларускае аддзяленьне Віленскага Педагагічнага Унівэрсытэту стала рэальнасьцю. Прыёму сапраўды ня будзе. Такое рашэньне прыняў сам унівэрсытэт, зрэшты са згодаю кіраўніцтва беларускай катэдры, якое не палічыла патрэбным прыслухацца да грамадзкай думкі.

Другая хвалюючая віленчукоў праблема — ператварэньне паралельных беларускіх клясаў пры расейскай школе ў самастойную навучальную ўстанову. Атрыманьне асобнага будынку быццам і вырашаецца, але ня ў лепшым варыянце. Паколькі альтэрнатывы не было, давялося пагадзіцца на будынак дзіцячага садка ў новым мікраёне Каралінкі на ўскраіне гораду. Зрэшты ўзровень школы будзе залежыць ад укамплектаваньня яе пэдагогамі і ад актыўнасьці бацькоў.

Мо ня ўсе цяпер ведаюць, што ў міжваенным часе Вільня была цэнтрам пэрыядычнага і кніжнага друку ўсяе Заходняй Беларусі, а статыстыка даводзіць, што па кольскасьці назваў і тыражу беларускай пэрыёдыка і кнігавыдавецтва Вільні займала другое месца пасьля польскага, якое падтрымлівалася дзяржаўнай уладай. Але гэта мінулае, якое з горычу ўспрыймаецца ў сучаснасьці. Тым ня менш у красавіку выйшаў трэці сёлета нумар новай «Нашай Нівы», хаця і элітарнай газэты, ды ўсё ж цікавай для акрэсьленага кола чытачоў. Таксама ад пачатку бягучага году выйшла ўжо 18 нумароў старонкі «Беларус Віленшчыны», якая рэгулярна штотыдзень друкуецца ў расейскай газэце «Эхо Литвы» і прызначана ў першую чаргу для тутэйшых беларусаў.

21-га красавіка адбылося чарговае паседжаньне асяродка Міжнароднай асацыяцыі Беларусістаў у Літве. І тут нельга было ганарыцца асаблівай актыўнасьцю сяброў асяродка, бо сабралася крыху больш за іх палову. Усё ж гэта дало магчымасьць правесьці перавыбары кіруючых ворганаў згуртаваньня і абмеркаваць галоўныя ўсхі ў далейшай дзейнасьці. Паміж іншым было вырашана ўшанаваць 70-годзьдзе пісьменьніка Васіля Быкава і запрасіць яго з гэтай нагоды на сустрэчу з віленчукамі. Калі б Васіль Быкаў сапраўды згадзіўся наведаць Вільню гэта было б вялікім гонарам і сьвятам для тутэйшых беларусаў.

Плённа працуе ў Вільні паэт Алег Мінкін. За той яшчэ адносна кароткі час яго пражываньня ў нашым горадзе выйшлі ягоныя тры кніжкі паэзіі. Пра першы зборнік перакладаў з польскай мовы паэзіі Цыпрыяна Норвіда ў мінулым годзе мы ўжо паведамлялі. Сёлета выйшлі яшчэ дзьве кніжкі, у тым ліку кніжка для дзяцей малодшага школьнага ўзросту «Месяц за месяцам» ды яшчэ адна кніжка перакладаў польскай паэзіі, гэтым разам Баляслава Лесьмяна. Вядома, кніжкі гэтыя надрукаваны ня ў Вільні, а ў Менску — у выдавецтвах «Мастацкая літаратура» і «Юнацтва».

Нажаль віленчукам, у асяроддзьдзі якіх утварылася закрытае акцыянернае таварыства «Наша Ніва», кнігавыдавецтва пакуль што яшчэ не пад сілу. Ды ўсё ж ёсьць падставы для ніякіх спадзяваньняў.

27-га красавіка ў памяшканьні Таварыства Беларускай культуры адбылася сустрэча беларускага грамадзтва з адказнымі прадстаўнікамі пасольства Рэспублікі Беларусь у Літве, у тым ліку пасламі Яўгенам Вайтовічам, дарадчыкам Уладзімірам Шчасным і сакратаром Яўгенам Шастаковам. У залі Таварыства сабралося звыш 80 чалавек, адкрыў сустрэчу старшыня Таварыства Хведар Нюнька. Агульную сытуацыю абрысаваў пасол Вайтовіч, закрануўшы пытаньні культуры, асьветы, стварэньня культурнага цэнтра ў Вільні. Беларусы Літвы, як жыхары памежжа, якія зьвязаны непарыўнымі ніцямі з Беларусьсю, вельмі балюча адчуваюць увядзеньне візавага рэжыму, які па словах спадара Вайтовіча быў створаны па ініцыятыве літоўскага боку. Каля пасольства ўзьніклі аграмадныя чэргі. Штодзень выдаецца звыш тысячы візаў, а на чарзе па запісах стаіць каля 20 тысяч ...

... праяжджаючых па транзіту праз Беларусь. Пасол абнадзеіў, што ў бліжэйшым часе становішча палепшыцца дзякуючы ўдасканаленьню працэсу выдачы візаў і некаторых ільготаў. Прыемна было, што працаўнікі пасольства гаварылі з народам ...

... ўсё ж людзі вельмі ўстрывожаны гэтымі візавымі цяжкасьцямі і абураны хамскімі паводзінамі мытнікаў на беларускім баку ды іх зьдзеклівымі адносінамі да дзяржаўнай беларускай мовы.

Агляда... ...нік

Сустрэча беларускай моладзі

Сродкі масавай інфармацыі паведамілі, што 22-24 красавіка ў Менску прайшла першая сустрэча беларускай моладзі сьвету. У прынятых дакумэнтах дэлегаты зьезду выказалі сваю глыбокую заклапочанасьць дзеяньнямі беларускага ўраду, накіраванымі на ліквідацыю беларускай дзяржаўнасьці. Гэта першая сустрэча атрымала зьняважліва малую дапамогу ад дзяржавы. Відаць чыноўнікі сярэдняга і вышэйшага ўзроўню здагадаліся, што дэлегаты ня будуць у захапленьні ад палітыкі сучасных беларускіх уладаў, таму дзяржаўныя дзеячы адкрыта выказалі нежаданьне фінансаваць гэтую акцыю. Аб гэтым яшчэ раней заявіў спікер парлямэнту Мечыслаў Грыб.

Аднак першая сустрэча беларускай моладзі сьвету адбылася і прынесла тыя заканамерныя вынікі, аб якіх вельмі празорліва здагадваліся беларускія чыноўнікі. Прадстаўнік з Масквы Алесь Бука распавёў, як пасол Беларусі ў Расеі, паплечнік Кебіча «таварыш» Даніленка сваімі дзеяньнямі толькі псуе справы беларушчыны. У амбасадзе толькі адзін супрацоўнік валодае беларускай мовай. Культурай загадвае чалавек, як ня мае нават вышэйшай адукацыі. Пасьля адстаўкі Шушкевіча маскоўскім беларусам наогул загадалі пакінуць памешканьне, якое ім было выдзелена ...

Прадстаўніца з Вільні Людвіка Вітушка паведаміла пра беларускія суполкі ў Літве і спробы адраджэньня сістэмы адукацыі на роднай мове. Яна сьцьвердзіла што аўтарытэт беларускіх арганізацыяў ... ...іны, на яе погляд, робіць усё, каб беларусаў Літвы называлі то бальшавікамі, то прамаскоўскімі агентамі. Асноўную частку дэлегацыі Літвы складалі студэнты катэдры беларускай мовы і літаратуры Віленскага Пэдагагічнага Унівэрсытэту. Студэнтка Марыя Бутурленэ выступіла з паведамленьнем на пленарным паседжаньні. На сустрэчы працавалі тры сэкцыі: культура і адукацыя, турызм і краязнаўства ды маладзёжнае прадпрыймальніцтва. Адбылася таксама артыстычная імпрэза з удзелам фальклёрных гуртоў.

У суботу сэкцыі працягвалі сваю работу. Адбыўся круглы стол удзельнікаў сустрэчы з прадстаўнікамі дзяржаўных установаў Беларусі і грамадзкіх арганізацыяў. У той жа дзень адбылося заключнае пленарнае паседжаньне, на якім удзельнікі прынялі выніковыя дакумэнты. Аднагалосна была прынятая рэзалюцыя зьвярнуцца да міністэрства юстыцыі Рэспублікі з патрабаваньнем рэабілітацыі Саюзу Беларускай моладзі, які існаваў у саракавых гадох. Удзельнікі сустрэчы павіншавалі Зянона Пазьняка з нагоды яго 50-ці годзьдзя, пажадалі посьпехаў у прэзыдэнцкіх выбарах.

Даволі гарачыя спрэчкі ўзьніклі перад прыняцьцем выніковай заявы. Галоўным пунктам сутыкненьня было пытаньне, ці маюць права прадстаўнікі розных краін рэзка ацэньваць дзейнасьць кіраўнікоў іншай дзяржавы. Хаця стаўленьне ўсіх удзельнікаў сустрэчы да цяперашніх уладаў Беларусі было ... ...няць прынцыповую, але даволі спакойную заяву аб палітычным становішчы. Вось яе тэкст.

«Беларуская моладзь, што сабралася на першую сустрэчу беларускай моладзі сьвету выказвае ...ды сучаснай палітычнай сытуацыі ў Рэспубліцы Беларусь. Нас вельмі непакояць апошнія крокі ўрада, якія накіраваны на ліквідацыю беларускай дзяржаўнасьці праз уваходжаньне ў рублёвую зону і ... магчымасьць супрацоўніцтва з цяперашнім кіраўніцтвам Беларусі толькі пры ўмове правядзеньня ім пасьлядоўнага курсу на ўмацаваньне беларускай дзяржаўнасьці. Мы ... ...намічны крызыс толькі праз згуртаваньне ўсіх здаровых сіл у імкненьні да пабудовы моцнай незалежнай эўрапейскай дзяржавы».

Г.Б.

Весткі з Беларусі

* * *

Паводле справаздачы старшыні Кантрольнай палаты Рэспублікі Беларусь В.Саковіча, у 1993 годзе эканоміцы рэспублікі нанесены ўрон на 22 мільярды рублёў і 47 млн. даляраў. Супрацоўнікамі кантрольнага органу праведзена больш за 2 тысячы праверак. Іх вынікам было вяртаньне ў бюджэт незаконна расходаваных дзяржаўных сродкаў на агульную суму 10 мільярдаў рублёў і амаль 18 млн. даляраў.

* * *

Як заявіў намесьнік старшыні камісіі ВС Беларусі В.Алампіеў у сувязі з падпісаньнем пагадненьня аб аб'яднаньні грашовых сыстэмаў Расеі і Беларусі: «У свой час спадар Кебіч сказаў, што аб'яднаньне грашовых сыстэм — мэта ягонага жыцьця. Безумоўна, кожны чалавек мае права імкнуцца да сваёй мэты. Але адна справа, калі ён ахвяруе пры гэтым нечым асабістым, і зусім іншае, калі ў ахвяру прыносяцца інтарэсы цэлага народу, беларускай дзяржаўнасьці, калі адбываецца здача Беларусі...»

* * *

Аднаўляецца праваслаўная царква ў Сапоцкіне на Гарадзеншчыне. Некалі гэта быў цудоўны храм. У канцы 20-х гадоў царква была зачынена польскімі ўладамі. Пры бальшавіках яна ўшчэнт была разбурана. У аднаўленьні царквы чынны ўдзел прымаюць праваслаўная абшчына, калгас «Беларусь» Сапоцкінскага раёну, лясьніцтва ды іншыя мясцовыя арганізацыі.

* * *

У Менску адбыўся 2-гі міжнародны Кангрэс «Сьвет пасьля Чарнобыля». У рабоце Кангрэсу прынялі ўдзел прадстаўнікі больш за 20 краін. На паседжаньнях разглядаліся экалягічныя, мэдычныя і сацыяльныя аспэкты чарнобыльскай катастрофы, пытаньні міжнароднай салідарнасьці ў ліквідацыі ядзернай пагрозы чалавецтву.

АБ'ЯВЫ

Паведамляем, што пры цэнтры ТБК па вул. Жыгімонта 12-3 пачала сваю дзейнасьць хата-чытальня, у якой можна азнаёміцца з пэрыядычным друкам Беларусі і беларускага замежжа. Часы працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 кожны дзень акрамя суботы і нядзелі. Тэлефон 616532.

8-га траўня ў 17.00 у Чырвонай Залі Палаца працаўнікоў мастацтваў на пляцы Даўканта адбудзецца велікодны канцэрт хору праваслаўнага сабору сьв.Духу. Рэгент Лявон ...

11-траўня у залі Таварыства Беларускай Культуры, па вул. Жыгіманту 12-3 у 18.00 адбудзецца вечар ушанаваньня памяці дзеячоў беларускай культуры, народжаных у траўні месяцы.

НАШ КАЛЯНДАР

У гэтай рубрыцы, як заўсёды, адзначаем вартыя ўвагі даты наступнага месяца. У пераліку ў аснаўным дні нараджэньня дзеячоў беларускай культуры, якія нарадзіліся ў траўні ды ў сваёй дзейнасьці ў нейкай ступені зьвязаны з Вільняю і Віленскім краем.

1 траўня 1895 г. нарадзіўся беларускі пісьменьнік, мастак, грамадзкі дзеяч **Уладзіслаў Паўлюкоўскі**. Родам з засьценка Ініца Стаўбцоўскага павету. Пасьля першай сусьветнай вайны жыў стала ў Вільні, супрацоўнічаў у беларускім друку. Аўтар дзьвюх кніжак паэзіі і апавяданьняў. Працаваў у Віленскім беларускім музэі, пасьля яго ліквідацыі — у музэі Пушкіна. Быў рэпрэсаваны савецкімі ўладамі. Вярнуўся са зьняволеньня незадоўга перад сьмерцю ў 1955 годзе. Пахаваны ў Вільні на могілках Росы.

10 траўня 1883 г. нарадзіўся беларускі пісьменьнік **Янка Маўр** (сапраўднае прозьвішча Фёдараў). Радзіўся ў Лібаве (Ліепая) у Латвіі. Дзяцінства правёў у Літве на Ковеншчыне, навуку здабыў у Коўне і Панявежы. Працаваў настаўнікам. З 1906 г. жыў на Беларусі. Разам з Якубам Коласам удзельнічаў у падпольным руху настаўнікаў. Пазьней, да сьмерці ў 1971 г. жыў у Менску, яго імем названа адна з вуліц сталіцы. Аўтар шматлікіх кніжак, пераважна для моладзі.

15 траўня 1882 г. нарадзіўся беларускі тэатральны дзеяч **Уладзіслаў Галубок**. Родам з-пад Баранавіч. Вучыўся ў Менску, затым працаваў там на чыгунцы — грузчыкам, сьлесарам у дэпо. Літаратурную дзейнасьць пачаў у віленскай газэце «Наша Ніва», пісаў вершы, апавяданьні, драматычныя творы. Аўтар каля 40 драм і камэдый. Вядомы як таленавіты актор і рэжысёр. Ён адзін з пачынальнікаў беларускага прафэсыйнага тэатру. Быў таксама здольным мастаком. Памёр у 1942 г.

27 траўня 1895 г. нарадзіўся ў вёсцы Погіры Слонімскага павету беларускі культурна-грамадзкі дзеяч **Ігнат Дварчанін**. Свой працоўны шлях пачаў як настаўнік, удзельнічаў у першай сусьветнай вайне, затым напярэдадні абвяшчэньня незалежнасьці БНР у Беларускай Вайсковай Радзе. З 1920 г. у Вільні. Уні... Вільню, выкладаў у Віленскай Беларускай Гімназіі. Быў актыўным сябрам сялянска-работніцкай Грамады, з 1928 г. — пасол ад беларусаў у польскім Сойме. Быў арыштаваны польскімі ўладамі, шляхам абмены палітвязьнямі трапіў у Савецкі Саюз, ... 1937 г. Аўтар «Хрэстаматыі новай беларускай літаратуры», выдадзенай у Вільні ў 1927 г.

27 траўня 1900 г. нарадзіўся выдатны беларускі паэт **Уладзімер Жылка**. Родам з вёскі Макашы пад Нясьвіжам. Скончыў беларускую гімназію ў Дзьвінску, вышэйшую адукацыю здабыў у Чэхаславаччыне ў Празе. Друкавацца пачаў у Вільні, дзе выйшлі яго першыя два зборнікі вершаў. У 1926 г. паехаў на навуковую канфэрэнцыю у Менск, дзе застаўся. Неўзабаве быў рэпрэсаваны ды памёр на выгнаньні ў 1932 г. Пакінуў тэстамэнт, у ... быць пахаваным у Вільні на могілках Росы.

28 траўня 1881 г. у г. Шаўлі на Літве нарадзіўся беларускі археоляг і культурна-грамадзкі дзеяч **Іван Луцкевіч**. Сярэднюю асьвету атрымаў у Лібаве і ў Менску, вышэйшую — у Пецярбурзе на юрыдычным факультэце і ў археалягічным інстытуце. Быў адным са стваральнікаў першай беларускай палітычнай партыі — Грамады ды закладчыкаў першых беларускіх газэт «Наша Доля» і «Наша Ніва». Быў ініцыятарам адкрыцьця на Віленшчыне ... беларускіх школ і Віленскай Беларускай Гімназіі. Усё жыцьцё зьбіраў экспанаты для беларускага музэю ў Вільні, якія перадаў створанаму ім жа Беларускаму навуковаму Таварыству. Музэй быў адкрыты праз два гады пасьля яго сьмерці, якая наступіла ў 1919 г. ...

Апрацаваў Іван Міхальчук

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.

— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».

— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

На ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 28

РАДАЎНІЦА

Радаўніца, або як яшчэ называюць яе ў народзе, Радуніцкія Дзяды, веснавое сьвята праваслаўных хрысьціян, прысьвечанае памінаньню спачылых. Яно адзначаецца ў першы аўторак пасьля Сьветлага Велікоднага тыдня, які заканчваецца Праводнай Нядзеляй. Адпаведнага праваслаўнай Радаўніцы веснавога сьвята ў памяць памерлых у хрысьціян заходніх канфэсіяў няма.

Карані Радуніцкіх Дзядоў пранікаюць глыбока яшчэ ў дахрысьціянскі пэрыяд нашай гісторыі. Усходнія славяне, да якіх адносімся і мы, беларусы, яшчэ будучы паганцамі з вялікай пашанай адносіліся да сваіх продкаў і на працягу стагодзьдзяў беражліва захоўвалі абрады, зьвязаныя з іх культам. З прыняцьцем хрысьціянства духоўны зьмест гэтых абрадаў паступова зьмяняўся, але традыцыйныя іх формы захоўваліся і пратрывалі ў народзе да нашых часоў.

Вечарам напярэдадні Радаўніцы і раніцай у дзень самога сьвята ў праваслаўных цэрквах адпраўляюцца багаслужэньні, прысьвечаныя памінаньню памерлых. Аднак сьвята на гэтым не заканчваецца. Вернікі пасьля гэтых багаслужэньняў цэлымі сем'ямі ідуць на могілкі, дзе пахаваныя іх сваякі і блізкія. Там сьпярша прыводзяць у парадак магілы супакойнікаў, аздабляюць іх кветкамі, запальваюць сьвечкі, а пасьля спажываюць супольна прынесеную з сабой страву, у тым ліку крупяную куцьцю, маляваныя велікодныя яйкі. Памерлых памінаюць і чаркай гарэлкі або іншага больш ці менш моцнага напітку. Крыху ежы і напітку пакідаюць на магіле «для супакойнікаў». Рэшту памінальных страў звычайна раздаюць бедным, якіх у гэты дзень зьбіраецца на могілках дастаткова, каб атрымаць міласьціну. Няцяжка ўразумець, што абрад спажываньня стравы на могілках і асабліва традыцыя пакідаць яе частку нябожчыкам, сьведчыць аб яго дахрысьціянскім паходжаньні.

У Вільні найбольш урачыста Радаўніцу адзначаюць на Еўфрасіньеўскіх могілках (на Ліпоўцы), дзе пахавана большыя праваслаўных супакойнікаў. Згодна з традыцыяй, напярэдадні сьвята, у панядзелак вечарам, у царкве імя сьвятой Еўфрасіньні Полацкай адпраўляецца вячэрня. А ў аўторак раньніцай служыцца ўрачыстая абедня і пасьля яе паніхіда з крыжовым ходам. Затым сьвятары з усіх праваслаўных прыходаў гораду адпраўляюць памінальныя ліцці непасрэдна на магілах нябожчыкаў, пасьля чаго сваякі і блізкія супакойнікаў спажываюць прынесеную з сабой страву з чаркай мацнейшага напітку ці без яе.

Сёлета Радаўніца выпала ў прыгожы час вясны, калі ўсё зазелянела, зацьвілі сады, тюльпаны і нарцызы. Таму з нагоды сьвята народ валіў чарадой ня толькі на Ліпоўку, але і на іншыя, навейшыя могілкі, дзе разам пахаваныя нябожчыкі самых розных канфэсіяў.

Сярод спачывальнікаў, якія ляжаць на Еўфрасіньеўскіх могілках, нямала і нашых суродзічаў. Тут пахаваны настаўнікі Віленскай Беларускай Гімназіі і іншых беларускіх школаў, дзеячы нашай культуры і барацьбіты за нацыянальнае адраджэньне нашага народу. Нажаль сёньня ня ўсе іх магілы дагледжаныя, бо шмат у каго з іх сярод жывых не засталося нікога блізкага. Някепска было б, каб наша грамадзкасьць узяла такія магілы пад сваю апеку. Думаю, што ініцыятыву ў гэтай справе павінна праявіць наша моладзь, і ў першую чаргу вучні адраджаючайся сёньня ў нашым горадзе беларускай сярэдняй школы, а таксама студэнты — беларусісты Віленскага Пэдагагічнага Унівэрсытэту.

Мне здаецца, што гэтай справай трэба было б заняцца менавіта цяпер, пакуль мы, прадстаўнікі старога пакаленьня яшчэ жывыя і здольныя дапамагчы маладзейшым выявіць, дзе пахаваны ўсе тыя, чыймі магіламі неабходна заняцца.

Л.Кароль,
абсальвэнт Віленскай
Беларускай Гімназіі

Помнік кс. Адаму Станкевічу

Аб кс. Адаму Станкевічу ўжо пісалася на старонках «Беларуса Віленшчыны». Я толькі прыпомню яшчэ раз, што гэта быў правадыр беларусаў у Заходняй Беларусі, каля якога гуртаваліся групы як левага, так і правага кірунку. Абраны 5 лістапада 1922 году ў польскі Сойм, быў паслом незалежніцкага кірунку разьвіцьця Беларусі. Лідэр Беларускай Хрысьціянскай Дэмакратыі, адзін з заснавальнікаў друкарні імя Францішка Скарыны, рэдактар «Хрысьціянскай думкі», дырэктар Беларускай гімназіі.

Кс. Адам Станкевіч — аўтар многіх кніг, выдадзеных у Вільні, між іншых «Доктар Францішак Скарына», «Вітаўт Вялікі і беларусы» і шмат іншых. Беларусы Вільні старэйшага пакаленьня помняць набажэнствы, якія адпраўляў ксёндз Адам Станкевіч для беларусаў-каталікоў у касьцёле сьв. Міхала.

Арыштаваны ў 1948 годзе, быў высланы ў лягер Тайшэт. Аб нечалавечых умовах лягера і аб сьмерці ксяндза Адама Станкевіча расказаў Марыі Шутовіч ксёндз Генрыкас Прыалгаўскас. Ксёндз Генрыкас Прыалгаўскас вярнуўся з лягера ў 1958 годзе і працаваў у парафіі Велікяй, каля Панявежыса. Ён быў разам да апошніх хвілінаў жыцьця ксяндза Адама Станкевіча, спавядаў перад сьмерцю. Ксёндз Адам Санкевіч папрасіў расказаць, калі пашчасьлівіцца выжыць і вярнуцца, Марыі Шутовіч — гаспадыні кватэры пры вуліцы Полацкай, 9. Тут ксёндз Адам Станкевіч жыў ад 1935 году.

Стараньнем Марыі Шутовіч на скромныя грамадзкія складкі ў 1962 годзе быў пастаўлены помнік на магільніку каля Крэва на магіле маці ксяндза Адама Станкевіча, Антаніны Станкевіч. Надпіс на помніку можна прачытаць на здымку.

Ю.Юшкоўскі

НАВІНЫ
бібліятэкі ТБК

Першы нумар «Беларускага гістарычнага часопіса» за гэты год можна назваць «віленскім» — у ім зьмешчана некалькі цікавых артыкулаў пра розныя гістарычныя эпохі, але тэматычна зьвязаныя зь Вільняй. Зьяўленьне такога часопіса цешыць — беларуская гістарычная навука паціху пазбаўляецца тае заганнае практыкі, калі гісторыю Беларусі імкнуцца ўпіхнуць у межы БССР. Гісторыя беларускага народу стваралася на куды большай тэрыторыі і матэрыялы часопіса пераканаўча сьведчаць пра гэта. Сярод шэрагу публікацый асабліва хочацца адзначыць артыкулы Эдвара Зайкоўскага «Крывіцкая Вільня» і Міколы Іванова «Праблема прыналежнасьці Вільні і беларускае нацыянальнае пытаньне ў 1939 годзе».

Чытач

Весткі з Беларусі

* * *

У Менску прайшоў XI зьезд пісьменьнікаў Беларусі. На зьездзе прыняты зварот да беларускага народу, у якім вельмі адмоўна ацэньваецца палітыка сучаснага ўраду на Беларусі. У прыватнасьці сказана: «Гэтак званая рублёвая зона нічога ня дасьць нашаму народу. Яна зьяўляецца нічым іншым, як палітычным манэўрам у выбарчай прэзыдэнцкай кампаніі. Падобныя ўчынкі ўладных структур прыніжаюць годнасьць нашай краіны і яе народу, вядуць да здрады ідэям нацыянальнага адраджэньня, адбіраюць будучыню ў нашых дзяцей... Народ і гісторыя не даруюць здрады... Ня можа быць прэзыдэнтам Рэспублікі Беларусь і той, хто ня ведае нават мовы свайго народу!».

* * *

Былы Старшыня ВС РБ С.Шушкевіч прызначаны дырэктарам цэнтру палітычных і эканамічных дасьледаваньняў Эўрапейскага гуманітарнага ўнівэрсытэту. Цяпер сумеснымі намаганьнямі гэтага цэнтру распрацоўваецца комплексная праграма па рэфармаваньню эканомікі Беларусі, да якой прыцягнутыя лепшыя вучоныя.

* * *

Саюз палякаў Беларусі аб'явіў конкурс на лепшы праект помніка Адаму Міцкевічу. Помнік будзе ўстаноўлены ў Горадні. Пераможцу конкурса чакае прэмія — $500.

* * *

У Бярозаўцы, каля Ліды прарвала дамбу ачышчальных збудаваньняў. 40 тысяч кубамэтраў забруджаных сьцёкаў памкнула на горад. Затопленыя 174 прыватныя дамы, падворкі, студні. Людзкіх ахвяраў няма. Пра аварыйны стан дамбы ведалі даўно.

* * *

Сусьветная канфэдэрацыя працы (штаб у Брусэлі) даслала на імя М.Грыба, В.Кебіча, В.Шаладонава пратэст з прычыны рэпрэсій супраць актывістаў Свабоднага прафсаюзу Беларусі.

Беларускія арганізацыі Літвы ветліва запрашаюць на ўрачыстае сьвяткаваньне 75-годзьдзя Віленскай Беларускай Гімназіі, якое адбудзецца ў Вільні 21-22 траўня 1994 году.

ПРАГРАМА СЬВЯТА

21 траўня

12.00 Урачысты сход і канцэрт.
Аўшрос варту (Вострабрамская), 7-а.

16.00 Беларускія мясьціны Вільні (экскурсія).
Аўшрос варту (Вострабрамская), 7-а.

22 траўня

10.00 Ускладаньне кветак на магілы вучняў і выкладчыкаў Беларускай гімназіі.

12.00 Канцэрт фальклёрнага мастацкага калектыву «Бліскавіца» (Менск)
СШ № 13.

16.00 Сустрэча былых вучняў і выкладчыкаў гімназіі.
Жыгімонта — 12-3.

17.00 Канцэрт рок-гурта «Палац» (Менск).

Нам пішуць

Да апошняга часу мы зусім мала ведалі, ды, бадай, і цяпер ня шмат ведаем пра нашых суродзічаў за мяжой. У беларускім друку зьяўляюцца раз-пораз невялікія артыкулы аб жыцьці і дзейнасьці замежных беларусаў. Мне хацелася б, каб нашы чытачы даведаліся аб слаўным суродзічы, якога лёс закінуў у далёкую Аўстралію. Гэты чалавек, сапраўдны, сьвядомы беларус Алесь Алехнік.

Алесь Алехнік зьяўляецца генэральным сакратаром Асацыяцыі беларусаў Аўстраліі і сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, усё сваё жыцьцё ў далёкай Аўстраліі ён прысьвяціў адраджэньню сьвядомасьці сярод беларусаў, якіх там аказалася дзясяткі тысяч. У пачатку 50-тых гадоў ім былі арганізаваныя згуртаваньні беларусаў Аўстраліі. Ён здабываў для Беларусі маральную і дыпляматычную дапамогу ад іншых народаў сьвету на розных канфэрэнцыях.

Менавіта ён і яго сябры з згуртаваньняў першымі ў замежжы адгукнуліся на вынікі Чарнобыльскага выбуху. Яны пачалі аказваць дапамогу ахвярам Чарнобыля, першымі арганізавалі лячэньне і адпачынак дзетак з атручанай зоны.

У гэтым годзе Алесь Алехнік і сакратар згуртаваньня Лідзія Хіцяк прыслалі пачак рэчаў для старых і дзетак з незабясьпечаных сем'яў.

У адным са сваіх лістоў ён кажа, што калі не дапаможа беларус беларусу ў такі цяжкі час, у які мы зараз жывем, то ніякай дапамогі ад іншых нам чакаць ня варта.

Хочацца жадаць яму і яго сябрам добрага здароў'я, плёну ў працы і руплівасьці на адраджэньне Бацькаўшчыны.

Саўчанка Паўла, настаўнік
беларускай школы ў Вільні

Падзяка

Таварыства Беларускай Культуры ў Літве шчыра дзякуе сп. Крывапусту Аляксандру за ахвяраваныя на грамадзкую дзейнасьць таварыства $50.

Рада ТБК

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — на першай праграме Літоўскага радыё.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 29

Віленская Беларуская Гімназія і яе лёс

Віленская Беларуская Гімназія ствралася на пераломе 1918—1919 гг. Гэта была заканамерная зьява ў агульным рэчышчы беларускага нацыянальна-вызваленчага руху пачатку XX стагодзьдзя. У гісторыі беларускага адраджэньня пад той час Вільня мела ўжо значныя дасягненьні. Беларускае грамадзка-палітычнае жыцьцё выявілася тут у стварэньні асяродка падпольнай Беларускай Сацыялістычнай Грамады, узьнікненьні легальнага пэрыядычнага друку ў выглядзе газэт — сьпярша «Наша Доля», пазьней «Наша Ніва», якія існавалі ад канца 1906 да сярэдзіны 1915 г., у стварэньні беларускіх кнігавыдавецкіх таварыстваў, музычна-драматычнага гуртка. Іншыя пошукі формаў асьветніцкай дзейнасьці сярод беларускага насельніцтва Віленшчыны.

Ды толькі пачатак першай сусьветнай вайны, калі царскую акупацыю зьмяніла нямецкая акупацыя, якая была больш абыякавай, але затое і больш лібэральнай у вырашэньні культурных запатрабаваньняў нацыянальных меншасьцяў, у Вільні зьявілася магчымасьць адкрыць у 1915 г. першыя пяць беларускіх пачатковых школаў і настаўніцкія курсы. Урэшце ў канцы 1918 г. сярод беларускага грамадзтва Вільні ўзьнікла канкрэтная думка стварыць тут поўную беларускую сярэднюю школу — беларускую гімназію.

Арганізацыйныя намаганьні і само адкрыцьцё гімназіі адбываліся ў дужа нестабільнай і складанай палітычнай сытуацыі. У гэтым часе ўлады ў Вільні мяняліся некалькі разоў. Калі ўлада была ў руках Літоўскай Тарыбы, для адкрыцьця было прыдзелена памешканьне ў г.зв. Базыльянскіх мурох, дзе яна існавала амаль на працягу ўсяго міжваеннага часу. Рэгулярныя заняткі пачаліся 1-га лютага 1919 г. Гімназія была 8-мі клясавая зьмешанага тыпу (для дзяўчат і хлапцоў) з выкладаньнем на беларускай мове.

Асноўным ініцыятарам стварэньня гімназіі быў віленскі археоляг Іван Луцкевіч, поплеч з якім актыўна дзейнічала ініцыятыўная група ў складзе кс. Адама Станкевіча, Леанілы Чарняўскай, Алёны Сакаловай, Юліі Мэнке, Міколы Кахановіча, які стаў першым дырэктарам.

На пачатку гімназія не была дзяржаўнай установай. Яе канцэсіянерамі былі розныя грамадзкія арганізацыі: спачатку гэта была Школьная Рада ў Вільні, пазьней Таварыства Беларускай Школы, а з 1928 году — Бацькоўскі Камітэт Гімназіі. Гімназія мела тады яшчэ абмежаваныя правы, бо скончыўшы восем клясаў нельга было пры гімназіі здаць экзамены на атэстат сталасьці, а значыць трапіць у вышэйшую навучальную ўстанову. Такога права гімназія дамаглася толькі ў 1928 г.

Гімназія імкнулася набыць ярка выражаны нацыянальны характар, што не было лёгка ва ўмовах чужой улады. Існаваньне беларускай гімназіі ў Вільні, тагачасным палітычным і культурным цэнтры Заходняй Беларусі, было праяўленьнем апазыцыі да асыміляцыйнай палітыкі польскага ўраду.

Матэрыяльны стан гімназіі заўсёды быў незадавальняючы. Усё ж у гімназіі былі свае самадзейныя гурткі, у тым ліку: літаратурны, драматычны, музычны, мастацкі і нават па вывучэньні мовы эспэранто. З 1926 г. заснаваўся вучнёўскі духавы аркестр, у якім налічвалася больш за 20 інструмэнтаў. Стварыўся і школьны хор, якім кіраваў будучы народны артыст Рыгор Шырма. Гімназія мела сваю бібліятэку, вучнёўскі каапэратыў. Нейкі час вучні нават выдавалі свой друкаваны часопіс, які называўся «Вучнёўскі Звон».

Новым этапам для гімназіі стаў 1932/1933 навучальны год, калі яна стала дзяржаўнай. З аднаго боку гэта дало гімназіі больш трывалую матэрыяльную базу, бо яна атрымала ўсе правы дзяржаўнай гімназіі і поўнае дзяржаўнае ўтрыманьне. Але гэта мела й свае адмоўныя бакі, бо гімназія страціла значную ступень сваёй самастойнасьці. У той час у Польшчы была праведзена агульная рэформа сярэдняга школьніцтва, што адмоўна паўплывала на становішча беларускай гімназіі ў Вільні. Згодна з рэформай васьміклясавыя гімназіі былі ператвораны ў чатырохклясавыя новага тыпу, шляхам ліквідацыі дзьвюх першых і дзьвюх апошніх клясаў. Дзьве апошнія клясы ператвараліся ў агульнаасьветныя і спэцыялізаваныя ліцэі. Беларусам жа ўлады свой ліцэй адкрыць не дазволілі.

У нязвычайна цяжкіх варунках гімназія здолела праіснаваць на працягу амаль усяго пэрыяду ваеннага ліхалецьця. У красавіку 1944 г. гімназія адзначыла 25-годзьдзе свайго існаваньня і, закончыўшы апошні навучальны год, была гвалтоўна зьліквідаваная бязьлітасным таталітарным рэжымам.

У сувязі з нестабільнасьцю варункаў часта мянялася кіраўніцтва гімназіі. Пасьля першага дырэктара гімназіі Міколы Кахановіча быў назначаны Браніслаў Тарашкевіч; пасьля яго чаргова былі дырэктарамі Антон Нэканда-Трэпка, Радаслаў Астроўскі, Сяргей Паўловіч, Аляксандар Міхалевіч, Мікола Анцукевіч, Васіль Кавалевіч, ксёндз Адам Станкевіч і апошнім дырэктарам быў Франук Грышкевіч. Беларускую літаратуру выкладалі чаргова: Максім Гарэцкі, Антон Луцкевіч, Ігнат Дварчанін, паэт Хведар Ільяшэвіч. З настаўнікаў гімназіі, якія працавалі даўжэйшы час, варта згадаць такіх, як Язэп Шнаркевіч, Натальля Банцлебэн, Сымон Кароль, мастак Язэп Драздовіч, Уладзіслаў Глухоўскі, Барыс Кіта, Вінцук Грышкевіч, Пётра Шчасны; найдаўжэй за ўсіх, бо на працягу ўсяго існаваньня гімназіі, працавала настаўніца беларускай мовы Алёна Сакалова-Лекант.

Беларуская гімназія ў Вільні на працягу чвэрці веку ўзгадоўвала кадры нацыянальна сьвядомай беларускай інтэлігенцыі — у гэтым яе бясспрэчная і вялізная заслуга.

Лявон Луцкевіч
абсальвэнт Віленскай Беларускай Гімназіі

На фатаграфіі: уваход у гімназію. *Фота Л.Луцкевіча.*

Праграма сьвяткаваньня 75-годзьдзя Віленскай Беларускай Гімназіі 21-22 траўня 1994 году

21 траўня

12.00 — урачысты сход і канцэрт: Aušros Vartų g. 7 «A».

16.00 — экскурсія: Беларускія мясьціны Вільні: Aušros Vartų g. 7 «A».

19.00 — дыскатэка для школьнікаў: Raugiklos g. 25.

22 траўня

10.00 — ускладаньне кветак на магілы былых вучняў і выкладчыкаў Гімназіі: Aušros Vartų g. 7 «A».

12.00 — канцэрт мастацкага калектыву «Бліскавіца» (г. Менск): СШ №13 (Konarskio g. 34).

16.00 — сустрэча былых вучняў і выкладчыкаў Гімназіі: Žygimantų g. 12/3.

17.00 — канцэрт рок-гурта «Палац» (г. Менск): Палац культуры сувязістаў Švento Jono g. 3

Наша хроніка

2 траўня па ініцыятыве Таварыства Беларускай Культуры ў Літве адбылася сустрэча прадстаўнікоў грамадзтва са сьпікерам літоўскага парлямэнту спадаром Чэславам Юршэнасам. Асноўнай тэмай перамоваў была справа беларускай сярэдняй школы ў Вільні — гэта значыць, ператварэньне беларускіх паралельных клясаў пры расейскай школе ў самастойную навучальную ўстанову. Асноўнае нявырашанае пытаньне — гэта прызначэньне для школы адпаведнага будынку.

На паседжаньні настаўнікаў беларускіх клясаў разглядалася кандыдатура на пасаду дырэктара будучай беларускай школы і ўкамплектаваньне яе адпаведнымі настаўніцкімі кадрамі. І хаця гэта быццам справа беларусаў, але зацьвярджаць іх будзе літоўскае начальства. Бальшыня выказалася вылучыць на дырэктара настаўніцу Галіну Сівалаву, шчырую патрыётку, вопытнага пэдагога, энтузіястку адраджэньня беларускага школьніцтва. Грамадзкія згуртаваньні таксама вырашылі падтрымаць яе кандыдатуру.

4 траўня адбылося штомесячнае паседжаньне Рады Таварыства Беларускай Культуры. На парадку дня разглядаліся справы хаты-чытальні, пошукі і прызначэньне для супрацоўнікаў, якія будуць згодны працаваць на грамадзкіх пачатках, а гэта ў сёньняшніх варунках ня дужа проста. Узьнімалася пытаньне пра наладжваньне імпрэзаў у залі Таварыства, закрануты былі і праблемы школьніцтва. Першы літаратурны вечар вырашана было правесьці 11-га траўня.

Аддзел культуры гарадзкой самаўправы Вільні запрапанаваў перадаць Таварыству пляц са старым драўляным будынкам ў прыгарадзе Павільніс для стварэньня там мэмарыяльнага дома-музэя Якуба Коласа. Гэта мае быць кампэнсацыя за зьнішчаную колішнюю сядзібу жонкі паэта, падзеленую на дзялкі і прададзеную пад забудовы новым домаўладальнікам. Пастанова аб стварэньні дома-музэю была прынята ўрадам Літвы 30 гадоў таму назад, але ня зьдзейсьнена. Вырашана было прапанову прыняць, хаця будынак да ўжытку не надаецца, але ж іншай альтэрнатывы не было.

6 траўня ў залі грамадзіх суполак дэпартамэнту нацыянальнасьцяў па ініцыятыве клюбу «Сябрына» была зладжана Велікодная вечарына. Гасьцей сабралася шмат, заля была паўнюткая. Многія прыйшлі з дзецьмі, пераважна з вучнямі беларускіх пачатковых клясаў. Праграму запоўнілі выступленьнямі дзетак і студэнтаў — яе вёў Сяржук Вітушка, адзін з беларускіх настаўнікаў. Прысутнічалі супрацоўнікі Беларускага пасольства ў Літве, а адзін зь іх, спадар Уладзімір Шчасны частаваў дзетак цукеркамі за іх вершыкі, сьпевы і танцы. Сьпяваў таксама пад гітару Уладзімір Палупанаў, бард з Менску, які цяпер часова прыкамандзіраваны да працы ў пасольстве. У буфэце можна было перакусіць і перакуліць чарку, гэта ўжо вядома, каб дагадзіць дарослым.

8 траўня адбыўся сьвяточны Велікодны канцэрт праваслаўнай рэлігійнай музыкі ў выкананьні царкоўнага хору храма сьв. Духа ў Вільні. Імпрэза гэтая мела чыста расейскі характар, што падкрэсьліў ва ўступным слове сьвятар храма Сьв. Духа. Аднак цікава адзначыць, што рэгент хору, заслужаны артыст і дзеяч мастацтваў Літвы, саліст опэрнага тэатру — наш суродзіч, беларус Лявон Мурашка. Ён актыўна ўдзельнічае і ў беларускім грамадзкім жыцьці, узначальвае музычную сэкцыю Таварыства Беларускай Культуры. Канцэрт адбыўся ў Чырвонай залі палаца працаўнікоў мастацтваў, як заўжды на высокім прафэсыйным узроўні. Такія канцэрты зрабіліся ўжо традыцыяй і яны ўзбагачаюць музычнае жыцьцё нашага гораду.

11 траўня адбыўся літаратурны вечар у залі Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, што на вуліцы Жыгіманту 12. Пасьля рамонту залі і яе частковага абсталяваньня ў ёй можа зьбірацца прыкладна 50-60 асобаў. Дасюль яна ўжо двойчы выкарыстоўвалася для арганізацыйных мэтаў, гэтым разам тут была сустрэча чыста культурна-асьветніцкага напрамку. Цяпер мяркуецца стала праводзіць тутака імпрэзы. Гэта першая імпрэза была прысьвечана ўшанаваньню памяці дзеячоў культуры, якія нарадзіліся ў траўні месяцы і ў большай ці меншай меры зьвязаны з Вільняй. У пераліку іх імёнаў былі: Уладыслаў Паўлюкоўскі, Янка Маўр, Уладыслаў Галубок, Ігнат Дварчанін, Уладзімір Жылка, Іван Луцкевіч. Дадактова было згадана яшчэ імя кампазытара Станіслава Манюшкі, ад нараджэньня якога 5-га траўня споўнілася 175 гадоў. Але найбольш падрабязна быў асьветлены жыцьцёвы і творчы шлях Паўлюкоўскага, Галубка — пра яго, як тэатральнага дзеяча апавядала актрыса Любоў Цімохіна, у канцы прысутныя праслухалі з магнітафоннага запісу «Тэстамэнт» Уладзіміра Жылкі. Хоць заля і не была поўная, але ж праслухалі ўвесь багаты матэрыял з вялікаю ўвагаю і засталіся задаволеныя гэтай першай спробай літаратурных вечароў.

Віленчукі рыхтуюцца да сьвяткаваньня 75-годзьдзя Віленскай Беларускай Гімназіі. Цяпер ужо аканчальна вядома, што ўрачыстасьці будуць працягвацца два дні, 21 і 22 траўня. У праграме шэраг цікавых імпрэзаў — першая зь іх адбудзецца ў суботу 21 траўня ў 12.00 гадзін у Бызыльянскіх мурох.

Аглядальнік

ДОБРАЯ НАВІНА СА СЬВЯНЦЯНАЎ

У Сьвянцянах да грамадзкага жыцьця абудзіліся й беларусы — на пачатку траўня ўтварыліся ажно дзьве суполкі — раённая філія Таварыства Беларускай Культуры і беларускае таварыства «Крыніца». Сьвянцянскі раён непасрэдна мяжуе зь Беларусяй, у раёне пражывае некалькі тысяч нашых землякоў і вось нарэшце дайшло да стварэньня сваіх суполак. Абедзьве яны вызначылі характар сваёй дзейнасьці як культурніцкі, але калі шчыра, то падштурхнула тамтэйшых беларусаў да аб'яднаньня іншая бяда. Вось як сказаў пра гэта Леанід Лебедзеў: «Мая маці з Віцебшчыны, у вайну была ў партызанах. Тады была такая гісторыя, што партызаны трымалі "суражскія вароты" — немцы не маглі закрыць мяжу. А цяпер хацеў паехаць на магілку да маці — закрылі мяжу». Так, мяжа і візы прынесьлі нямала праблемаў жыхарам Літвы й Беларусі. Але добра, што хоць цяпер многія зразумелі, што трэба аб'ядноўвацца, каб бараніць свае правы. І хай сабе дзейнасьць новых беларускіх суполак пачнецца з дапамогі ў афармленьні візаў (пра гэта ўжо дамоўлена з беларускай амбасадай у Вільні). Сьледам будуць, я спадзяюся, беларускія школы, бібліятэкі, мастацкія калектывы й гэтак далей. Старшыні віленскіх суполак — спадар Хв.Нюнька і В.Стэх, якіх сьвянцянцы запрасілі да сябе ў госьці, дакляравалі дапамогу ва ўсіх справах. І нашым сябрам у Сьвянцянах застаецца пажадаць адно посьпехаў. Напрыканцы хацелася б толькі выказаць адну перасьцярогу. Крыўдна будзе, калі чалавек, атрымаўшы візу, адразу забудзецца на справы культурныя ды грамадзкія. Крыўдна будзе, калі грамадзкія суполкі пераўтварацца ў шырму для тых, хто хацеў бы зарабіць капейчыну на візах. Таму і кіраўніцтву, і ўсім сябрам новых беларускіх суполак у Сьвянцянах дый, напэўна, у іншых местах Літвы, пажадаем быць узаемна патрабавальнымі і шчырымі.

Вітушка Сяргей

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 тэлебачаньне Літвы перадае беларускую праграму.

— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».

— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — 10 хвілін — па першай праграме Літоўскага радыё.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 30

50 гадоў назад...

Групавая фатаграфія

Сьвяткаваньне 75-ых угодкаў Віленскай Беларускай Гімназіі — гэта сапраўдная падзея для беларусаў Віленшчыны. У мінулай старонцы «Беларуса Віленшчыны» можна было назнаёміцца з няпростым лёсам гэтай унікальнай навучальнай установы. Трагедыя лёсу гімназіі ў тым, што яна, праіснаваўшы 25 гадоў, зьнікла на паўстагодзьдзя і захавалася толькі ў памяці яе былых вучняў і настаўнікаў, якіх сёньня засталося ўжо вельмі мала. Тое, што адбылося 50 гадоў таму назад — гэта была ня толькі трагедыя гімназіі, але і ўсёй беларускай супольнасьці Вільні і Віленскага краю.

З ушанаваньнем гімназіі атрымліваецца гэтак, як з ушанаваньнем заслужаных людзей, якіх юбілеі адзначаюцца ў круглыя даты на многа гадоў пасьля іх сьмерці, адзначаюцца і круглыя гадавіны сьмерці. Таму юбілей гэты крыху ахутаны і сумам ад тае перадчаснай «сьмерці» гімназіі ў 1944 годзе. Але ж менавіта ў тым годзе яшчэ «жывая» гімназія адзначыла свае 25-ыя ўгодкі. Тады ў Вільню прыехала шмат выпускнікоў гімназіі папярэдніх гадоў, удзельнічалі колішнія настаўнікі і тыя, што працавалі ў гэтым яе апошнім навучальным годзе. Гэта быў нестабільны жахлівы ваенны час, людзі жылі надзеяй на хуткую разьвязку, на даўгачаканы мір... Але ж нікому тады і ў галаву не прыходзіла, што гэтая сустрэча была і разьвітаньнем з гімназіяй назаўжды. Было шмат радасьці ад сустрэчаў тых, каго некалі аб'яднала гімназія.

На здымку — сьвяткаваньне 25-ых угодкаў Віленскай Беларускай Гімназіі, якое адбылося ў красавіку 1944 г. Сёлета ізноў юбілей: 75 гадоў ад заснаваньня і 50 гадоў ад яе гвалтоўнай ліквідацыі. Няхай жа радасным акцэнтам цяперашняй сустрэчы будзе спадзяваньне, што 1994 г. будзе годам пачатку яе аднаўленьня. Адкрыцьцё летась паралельных беларускіх клясаў пры расейскай сярэдняй школе ў Вільні — гэта яшчэ

першыя кволыя парасткі аднаўленьня традыцыяў Віленскай Беларускай Гімназіі.

Намаганьні ў гэтым напрамку вельмі нялёгкія, а рэаліі сучаснага становішча, бадай, яшчэ больш складаныя, чымся 75 гадоў таму назад. Дык ад душы хочацца пажадаць тым, хто прысьвяціў сябе гэтай няпростай справе, — посьпехаў, плёну і зьдзяйсьненьня надзеяў!

Абсальвэнты гімназіі

НА ЗДЫМКАХ: Удзельнікі сьвяткаваньня 25 угодкаў гімназіі — красавік 1944 г.; сустрэча — 50 гадоў назад...

Сьвята юбілею Гімназіі

21-22 траўня ў будынку былой Віленскай Беларускай Гімназіі адбылося сьвяткаваньне, прысьвечанае яе 75-годзьдзю. Галоўная мэта, якую ставілі перад сабой арганізатары сьвята, — сабраць гімназістаў таго часу, нягледзячы на тое, што лёс раскідаў іх па розных канцах сьвету — у Амэрыку, Канаду, Польшчу, Нямеччыну. Многія з прычыны свайго веку не змаглі прысутнічаць, але даслалі свае віншаваньні. Сярод іх было віншаваньне былой гімназісткі Натальлі Арсеньневай, колішняга выкладчыка, а цяпер спэцыяліста па астранаўтыцы Барыса Кіта і інш.

Афіцыйную частку сьвята адкрыла сваім выступленьнем былая гімназістка Зоя Каўшанка, далей пра гісторыю Віленскай Беларускай Гімназіі распавёў сп. Л.Луцкевіч. З віншаваньнямі і падарункамі прыехалі госьці зь Менску: міністр замежных спраў П.Краўчанка, часовы паверагы ў справах Літвы на Беларусі сп. Аўгуліс. Таксама зьехалася шмат моладзі, якая віншавала былых гімназістаў кветкамі і вершамі. У цікавай канцэртнай прраграме ўдзельнічалі опэрны сьпявак Л.Мурашка, маладая сьпявачка Н.Нарэйка, выступалі музычныя калектывы сярэдніх школ з Ашмянаў і мястэчка Міхалішкі. Урачысты сход скончыўся выступленьнем цяперашніх гімназістаў. Пасьля сходу адбылася экскурсія па Вільні.

Другі дзень сьвята пачаўся з ускладаньня кветак на магілы былых вучняў і настаўнікаў. У доме Таварыства Беларускай Культуры, што па вуліцы Жыгімонта 12/3, прайшла сустрэча выпускнікоў былой гімназіі. А ўвечары выступаў рок-гурт з Менску «Палац».

Мабыць не ўсё атрымалася так, як хацелася, але гэтае сьвяткаваньне — ужо добры знак таго, што гісторыя беларускага школьніцтва ў Вільні не забытая, і яна мае добры шанец атрымаць свой працяг.

Іна Бэйнар

НАМ ПІШУЦЬ

Я настаўніца-пэнсіянэрка, жыву цяпер у Літве (Вісагінас). Вельмі цікаўлюся жыцьцём беларусаў у Літве. Слухаю перадачы па радыё, гляджу па тэлебачаньню «10 хвілінаў па-беларуску». Якія ж яны кароткія! Так хацелася б пачуць навіны, паслухаць літаратурныя перадачы і пачуць родныя песьні, якія ня раз выклікаюць сьлязу. З вялікай радасьцю чытаю старонку «Беларус Віленшчыны». Так і чакаю пятніцу, каб прачытаць роднае слова. Чытаюць яе многія. Шчырае Вам дзякуй за тое.

Ёсьць у Літве маляўнічы куточак у Ігналінскім раёне, дзе разьмясьціўся малады горад энэргетыкаў — шматнацыянальны Вісагінас, у якім жыве 3,5 тысячы беларусаў. Вось і падумалі, як нам згуртавацца. Думку падалі Алег Давыдзюк і Марчук Віктар — удзельнікі зьезду беларусаў сьвету ў Менску ў 1993 г. Склікалі агульны сход беларусаў, на якім выбралі Раду з 10 чалавек. Старшынёй стаў В.Марчук. 25 лютага афіцыйна было зарэгістравана Таварыства Беларусаў Вісагінаса (ТБВ). Мэта — згуртаваньне, культура, звычаі і дапамога суайчыньнікам ва ўсім.

І вось такі момант наступіў у сувязі з увядзеньнем візавога рэжыму ў Беларусь. Вырашылі запрасіць у Вісагінас беларускага. 8 красавіка ў клюбе «Банга» адбылася цёплая сустрэча з паслом РБ сп. Я.Вайтовічам і дарадчыкам У.Шчасным. Заля была перапоўненая. Гучала беларуская музыка і пад бурныя апладысмэнты сустрэлі пасла хлебам-сольлю. Са словамі прывітаньня выступіла Хлус Т. — настаўніца этнаграфічнай беларускай школкі (якая працуе ўжо 4 гады). З канцэртам выступілі выхаванцы той жа школкі і цымбалістка Каладынская С. Доўга гаварыў сп. Вайтовіч, а на пытаньні, якіх было вельмі шмат, адказваў дарадчык сп. Шчасны.

9 красавіка вёў прыём консул Я.Шастакоў дапазна, ні на хвіліну не адыходзячы ад стала. 185 жыхароў Вісагінаса атрымалі ў той дзень візы. Вялікую дапамогу ў афармленьні дакумэнтаў аказала Рада Таварыства. Дазвольце праз газэту шчыра падзякаваць сп. Вайтовічу, сп. Шчаснаму і сп. Шастакову за іх прыезд і дапамогу ў афармленьні візаў.

Дамовіліся яшчэ аб тым, што ў Вісагінасе, сябры Рады Таварыства будуць прымаць дакумэнты і раз на тыдзень арганізавана адвозіць іх у пасольства для афармленьня візаў, каб дапамагчы нашым суайчыньнікам.

Ёсьць у нас яшчэ шмат плянаў, але аб гэтым потым.

Па даручэньні Рады Т.Б.В.
Ніна Дварэцкая

Весткі з Беларусі

* * *

На прэс-канфэрэнцыі Беларускага Народнага Фронту распаўсюджана заява, у якой Сакратарыят управы БНФ заклікаў дэмакратычна арыентаваных прэтэндэнтаў на пасаду прэзыдэнта зьняць свае кандыдатуры на карысьць найбольш рэальнага прэтэндэнта. «Такі крок, — гаворыцца ў заяве, — садзейнічаў бы перамозе дэмакратычных сіл Беларусі». Згодна дадзеных ініцыятыўнай групы З.Пазьняка, у падтрымку Г.Карпенкі выказалася крыху больш за 100 тысяч, за С.Шушкевіча — 122 тысячы, тымчасам за З.Пазьняка — больш 230 тысяч.

* * *

Прэс-сакратар ініцыятыўнай групы С.Шушкевіча заявіў, што прапагандысцкая ўрадавая машына запушчана на поўную магутнасьць задоўга да прэзыдэнцкіх выбараў. В.Кебіч і ягоная каманда ў самых розных формах атрымліваюць эфірны час у неабмежаванай колькасьці. Для астатніх прэтэндэнтаў створаны штучныя цяжкасьці, а журналістам, якія маюць сьмеласьць выказваць думку, адрозную ад думкі ўрада, пагражае звальненьне з працы.

* * *

Сьпікер парлямэнту М.Грыб лічыць, што далучыўшыся да сыстэмы «коллективной безопасности», урад і Вярхоўны Савет Беларусі ня здрадзілі прынцыпам нейтралітэту. Бо ніякага нэйтралітэту няма і да 2000 году наўрад ці будзе: «Які гэта нэйтралітэт, калі на тэрыторыі Беларусі знаходзяцца 30 тысяч расейскага войска з ядзернай зброяй».

* * *

Падпісана пагадненьне аб супрацоўніцтве паміж Міністэрствам асьветы РБ і Міністэрствам нацыянальнай асьветы Рэспублікі Польшча на 1994—1995 гады. Плянуецца абмен студэнтамі-асьпірантамі, навуковымі супрацоўнікамі на безвалютнай аснове.

* * *

Аб'еднаньне беларускіх студэнтаў правяло пікет Кітайскага пасольства ў Менску з патрабаваньнем вызваліць кітайскіх студэнтаў, арыштаваных на плошчы Цяньаньмынь у 1989 годзе.

* * *

Згуртаваньне беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» прыняло рашэньне аб аднаўленьні нацыянальнай сьвятыні Беларусі — крыжа Эўфрасіні Полацкай, які бясследна прапаў у часе другой сусьветнай вайны. Мастак-ювэлір Н.Кузьміч

Дыягностыка беднасьці

Ты даўно ўжо ня ходзіш у тэатр, у опэру, нават у кіно; але вось цябе раптам успамінаюць ды запрашаюць на нейкую ўрачыстую імпрэзу; ты пачынаеш зьбірацца і раптам высьвятляецца, што нават тая вопратка, якую ты лічыў найлепшай, ужо выглядае далёка не ўрачыста. Урэшце ты апранаеш тое, што ёсьць і ідзеш па вуліцы: людзі, якія абганяюць цябе на шыкоўных аўтамабілях, здаюцца табе амаль што іншапляпэцянамі — бо ты ня можаш сабе ўявіць, як гэта чалавек можа мець столькі грошай. Бо ты даўно ўжо прывык, што набываеш усё толькі найтаньнейшае, і што ўсё роўна зноў і зноў давядзецца пазычаць у кагось. Бо тое, што ты ўмееш рабіць, цяпер нікому не патрэбна, а патрэбна якраз тое, чаго ты рабіць ня ўмееш. Ты даўно ўжо не выпісваеш і не купляеш ніякіх газэт і часопісаў, але часам у тваю паштовую скрыню кідаюць бясплатныя рэклямныя лісткі, дзе табе прапануюць зусім нядорага адпачыць на Канарскіх астравах, а калі хочаш застацца ў сваім горадзе, то можаш набыць сяміпакаёвую кватэру ўнікальнай пляніроўкі; а калі і гэтага ня хочаш, то можаш выклікаць па тэлефоне «вясёлую Эмануэль». Але вясёлай Эмануэлі няма чаго рабіць у тваім жытле, бо ў ім даўно ўжо пара мяняць брудныя і абшарпаныя шпалеры, і цесна, і не павярнуцца ад таго, што ўсё застаўлена старой, нязграбнай і паламанай мэбляй; і ў тваім жытле ўсё прасякнута агідным пахам беднасьці — ад пылу, ад гатаваньня прымітыўнай стравы, ад бруднага паветра, што прасочваецца з вуліцы, бо блізка праходзіць аўтамагістраль. І ты ўжо не памятаеш, ці заўсёды жыў так, і ня можаш сабе ўявіць, што калісь будзеш жыць інакш. Ты носіш сваю беднасьць з сабою, як агідны кокан. Ты бачыш на вуліцы жабракоў і раптоўна цябе праціне думка, што паміж імі і табой становіцца ўсё менш і менш розьніцы. Прынамсі да іх ты ўжо бліжэй чым да таго грамадзтва, якое будзе на той урачыстай імпрэзе, куды ты шыбуеш, адчуваючы, як паступова прамакае адна нага ў найбольш стаптаным чаравіку. І раптам ты прымаеш рашэньне — ты аддаеш апошнія цэнты жабраку, а сам паварочваесься і вяртаесься назад, у сваю абрыдлую нару — да свайго апошняга сябра — тэлевізара. А з экрана тэлевізара Вясёлая Эмануэль запросіць цябе на Канарскія астравы, дзе вы будзеце з ёю зьбіраць какосавыя арэхі, жэрці «Баунці» і «Сьнікерсы» і запіваць «Хершам». І ты будзеш у поўным парадку.

Ян Трахім

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звaніце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 31

Вучні Віленскай Беларускай Гімназіі ў дзень сьвяткаваньня яе 75-ых угодкаў.

Наша хроніка

17-га траўня адбылася сустрэча з віцэмэрам горада ў справе будынку для адзінае пакуль што на ўсю Літву беларускай сярэдняй школы ў Вільні. Акрамя прапанаванага яшчэ летась будынку дзіцячага садка на ўскраіне горада, на нічога лепшага спадзявацца нельга. Альтэрнатывы няма. Адказ адназначны: ня возьмеце яго — нічога не атрымаеце.

Тымчасам на працягу апошніх тыдняў вялася падрыхтоўка да сьвяткаваньня юбілею 75-ых угодкаў Віленскай Беларускай Гімназіі, якое адбылося на працягу двух дзён.

21 траўня ў 12 гадзін пачалася ўрачыстая акадэмія, прысьвечаная юбілею, у актавай залі колішняга базыльянскага кляштара, дзе гімназія размяшчалася ў міжваенным часе. Праграма складалася з першай афіцыйнай часткі і сьвяточнага канцэрту. Сустрэчу адкрыла загадчыца беларускага аддзяленьня Віленскага Пэдагагічнага Унівэрсытэту спадарыня Плыгаўка. Затым у сваіх выступленьнях старэйшыя выпускнікі гімназіі выказвалі словы глыбокай удзячнасьці сваім колішнім настаўнікам і выхаванцам за атрыманыя там веды і за тое ўзгадаваньне, якое на ўсё жыцьцё зрабіла з іх сумленных людзей і шчырых патрыётаў. Зачытана было прывітаньне з і ад аднэй з першых выпускніц гімназіі вядомай паэткі Натальлі Арсеньневай.

Са зьмястоўнай прамовай выступіў міністар замежных справаў Рэспублікі Беларусь спадар Краўчанка, які адзначыў заслугі заснавальнікаў гімназіі, выказаў спадзяваньні на яе аднаўленьне, абяцаў рэальную дапамогу ад ураду, перадаў каштоўныя падарункі.

Другая, канцэртная частка праграмы была вельмі багатай і разнастайнай. У сваім беларускім рэпэртуары выступалі салісты Віленскага опэрнага тэатру Яўген Васілеўскі і Лявон Мурашка, дыплямантка Літоўскай музычнай акадэміі Натальля Нарэйка, хор «Сябрыны» і дзіцячыя калектывы з Вільні, Ашмяны ды Астраўца.

Вечарам адбылася сяброўская вячэра ў рэстаране «Кемяліс» непадалёк Лукіскага пляцу для гасьцей і выпускнікоў гімназіі, а для моладзі ў той самы час была наладжана дыскатэка ў залі нацыянальных згуртаваньняў.

22 траўня адбылося арганізаванае наведваньне могілак на Ліпоўцы і Росах з ускладаньнем кветак на магілы настаўнікаў і вучняў Віленскай Беларускай Гімназіі.

Пасьля адбыўся канцэрт мастацкага калектыву «Бліскавіца» з Менску у памяшканьні школы №13, дзе ёсьць беларускія клясы. У другой палове дня канцэрт рокгурта «Палац», таксама з Менску.

Апошнім акордам сьвята была сустрэча былых гімназістаў у памяшканьні Таварыства Беларускай Культуры па вуліцы Жыгіманту 12. Адбыліся нязмушаныя гутаркі між колішнімі сябрамі, ліліся песьні, якія сьпявалі ў гады сваёй маладосьці. Мо якраз на гэтай сустрэчы вэтэраны адчулі, што юбілей гімназіі гэта перадусім іхняе сьвята.

Асаблівасьці сьвяткаваньня гэтага юбілею ў тым, што адначасова з ушанаваньнем памяці заснавальнікаў гімназіі, якія стварылі яе 75 гадоў таму назад, давялося згадаць і трагедыю яе ліквідацыі, сумную гадавіну 50-годзьдзя яе закрыцьця. Адсюль мабыць і ўзьнікла нейкае размежаваньне між пакаленьнем тых, што вучыліся ў гімназіі, і пакаленьнем тых, якія пасьля паўстагодзьдзя яе нябыцьця імкнуцца яе адрадзіць у зусім новых варунках. Для адных гэта было вяртаньне ў маладосьць, для другіх гэта думкі пра будучыню. Мо гэта і было прычынай таго, што ў сьвяткаваньні прынялі ўдзел толькі 20 былых вучняў і настаўнікаў гімназіі, як мясцовых, так і з-за мяжы.

26 траўня ў Літоўскім асяродку Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў адбылася сустрэча з паэтам і перакладчыкам Алегам Мінкіным, які, жывучы ў Вільні, выдаў ужо прынамсі тры кніжкі. Зьместам сустрэчы была прэзэнтацыя яго дзьвюх апошніх, выйшаўшых сёлета, кніжак — зборніка арыгінальных вершаў і казак для дзяцей «За месяцам месяц» і кнігі перакладаў з польскае мовы паэзіі Баляслава Лесьмяна.

27 траўня па ініцыятыве беларускай грамадзкасьці г. Коўна адбылася сустрэча з паслом Беларусі ў Літве сп. Я.Вайтовічам і прадстаўніком ТБК Х.Нюнькам. Коўна, як ведама, на пачатку 20-ых гадоў, пасьля акупацыі Вільні, была асяродкам беларускага адраджэньня. Тут выдаваўся беларускі друк, пражывалі відныя грамадзкія і палітычныя дзеячы. Сустрэчу арганізаваў і праводзіў Васіль Казлоўскі. Х.Нюнька распавёў аб мэтах і дзейнасьці ТБК у Літве. На шматлікія запыты адказваў сп. Я.Вайтовіч. Выступаючыя адзначалі, што адкрыцьцё беларускага пасольства будзе спрыяць вырашэньню праблем, якіх дабавілася пасьля ўвядзеньня візавага рэжыму. Удзельнікі сходу дамовіліся ў бліжэйшым часе склікаць устаноўчы сход беларускай суполкі, скласьці плян працы і выбраць раду. Падтрымліваць шчыльныя сувязі з ТБК. На сустрэчы з кіраўніцтвам горада праф. В.Грынісам і мэрам сп. А.Рачкаўскасам было ўзьнята пытаньне дапамогі ў пошуках і перадачы ТБК матэрыялаў аб беларускай грамадзка-палітычнай дзейнасьці ў Коўне ў 20-ых гадах.

Весткі з Беларусі

* * *

«Мёртванароджаным» назваў галоўны банкір рэспублікі С.Багданкевіч падпісанае ў Маскве пагадненьне аб аб'яднаньні грашовых сыстэмаў Расеі і Беларусі. С.Багданкевіч падкрэсьліў, што замест эканамічных спрэчак накошт неакрэсьленых часовых выгадаў ад аб'яднаньня трэба перайсьці да рэалізацыі праграмы рэканструкцыі эканомікі Беларусі, разьлічанай у значнай ступені на самазабесьпячэньне, с захаваньнем экспартнага патэнцыялу.

* * *

Нацыянальны банк РБ пастанавіў да аб'яднаньня грашовых сыстэмаў адзіным платным сродкам прызнаць беларускі рубель. Для расейскага рубля будзе ўстанаўляцца афіцыйны абменны курс.

* * *

Дзяржкамстат апублікаваў некаторыя вынікі працы народнай гаспадаркі рэспублікі за 4 месяцы гэтага году. Нацыянальны прыбытак склаў толькі 66% ад леташняга. Расьце запазычанасьць прадпрыемстваў за прадукцыю і паслугі другім дзяржавам — больш за ўсё Расеі.

* * *

На паседжаньні Прэзыдыюма ВС РБ прынята пастанова «Аб захадах па забесьпячэньні своечасовага выкананьня Закона РБ «Аб мовах у РБ». Даручана сыстэматычна разглядаць на Прэзыдыюме Савета Міністраў пытаньне выкананьня дзяржаўнымі органамі закона аб мовах.

* * *

Згодна дадзеных выбарчай камісіі, пасьля разгляду бюлетэняў у падтрымку кандыдатаў у прэзыдэнты выбарчымі камісіямі высьветлілася, што Кебіча вылучыла каля 364 тыс. жыхароў рэспублікі. На другім месцы — лідар БНФ З.Пазьняк — 215 тыс. подпісаў. Трэцяе месца займае камуніст В.Новікаў — 180 тыс. подпісаў. Далей — А.Лукашэнка — 152 тыс. подпісаў, С.Шушкевіч — 122 тыс. подпісаў. У каманды Г.Карпенкі пасьля адсеву несапраўдных бюлетэняў засталося толькі 86 тыс. галасоў, што юрыдычна не дазваляе прадоўжыць барацьбу за прэзыдэнцкае крэсла.

* * *

26-27 траўня ў Парыжы адбылася Канфэрэнцыя, прысьвечаная ўмацаваньню стабільнасьці ў Эўропе. У яе працы ўдзельнічалі прадстаўнікі 50 краін. Канфэрэнцыя была склікана Эўрапейскім саюзам на ўзроўні міністраў замежных спраў. На канфэрэнцыі выступіў галава дэлегацыі РБ П.Краўчанка. Ён выказаў падтрымку пакту стабільнасьці ў Эўропе і намер спрыяць яго ажыцьцяўленьню.

АБ'ЯВА

Консульскі аддзел Пасольства Рэспублікі Беларусь у Літоўскай Рэспубліцы пераехаў на адрас: Муйцінес, 41 (побач з кветкавым рынкам).

Прыём наведнікаў па візавых пытаньнях — у гэтым будынку штодзённа, за выключэньнем серады, суботы і нядзелі ў 10.00 — 13.00 і з 14.00 — 18.00.

Намаганьнямі Пасольства створана магчымасьць атрымаць уязныя і транзітныя візы Рэспублікі Беларусь на працягу аднаго дня, кошт аднаразовай візы 5 USD (альбо 12 літаў) плюс фактычныя выдаткі (2 USD альбо 8. літаў), кошт транзітнай візы 3 USD (альбо 12 літаў) плюс фактычныя выдаткі (1 USD альбо 4 літы).

Прыём наведнікаў па пытаньнях грамадзянства і іншых пытаньнях штодзённа ў будынку Пасольства па адрасе: П.Кліма, 8 (паміж вул. Чурлёнё і Канарскё), акрамя суботы і нядзелі ў 15.00 — 17.30, па серадах у 10.00 — 13.00, 15.00 — 17.30.

Адначасова паведамляем новы нумар тэлефона для даведак Пасольства Беларусі — 26-38-28.

НАМ ПІШУЦЬ

Адыйшло сьвяткаваньне 75-ых угодкаў ад дня заснаваньня Віленскай Беларускай Гімназіі. Сьвята, якое шмат хто чакаў, хто з хваляваньнем, хто з цікаўнасьцю... Зьехаліся, сустрэліся выпускнікі, некаторыя ня бачыліся паўстагодзьдзя.

Якое яно было гэтае сьвята? Хачу выказаць свае асабістыя думкі, разважаньні, пачуцьці.

Некаторых з гімназістаў ведаю даволі даўно. Чула колькі разоў іх успаміны, слухаю іх і гатовая няраз пераслухаць нават чутае. Бо гэтыя ўспаміны для мяне асабіста як нейкія цудадзейныя лекі. Слухаючы, перажываю кожны абразок колішняга жыцьця, здаецца, гэта я бягу разам з тымі гімназістамі ў гімназію, займаюся зь імі ў гуртках, іду ў Трокі пешшу на экскурсію...

Таму я бачыла гэтае сьвята інакш. Найперш само сьвяткаваньне варта было б правесьці ў той дзень, калі гімназія была адкрыта, а менавіта 1 лютага 1919 г. Гэтым была б па-сапраўднаму ўшанавана памяць тых людзей, якія адрадзілі беларускае школьніцтва на Віленшчыне. Алаізы Пашкевічанкі, Івана Луцкевіча і іншых.

Па-другое, зусім інакш павінен быў працаваць аргкамітэт. Людзі, якія былі асноўнымі арганізатарамі, хай мне выбачаць, былі далёкія ад гімназіі, ад гімназістаў. І я ня ўпэўнена, што тыя імпрэзы, што адбыліся, наблізілі іх да спасьцігненьня духу той гімназіі.

Каб шаноўны чытач зразумеў падставу маіх крытычных слоў, прывяду некалькі фактаў.

Запрашэньні на сьвяткаваньне своечасова не былі падрыхтаваны і выпускнікі-віленчукі атрымалі іх за дзень да сьвята. Тым самым былі, напэўна, людзі, якія ўвогуле іх не атрымалі.

Урачыстая акадэмія ператварылася ў іспыт на трываласьць. Ну як інакш можна назваць вельмі вялікую канцэртную праграму, у якой не было ані гарманічнасьці, ані высокай клясы (за выключэньнем выступу опэрных сьпевакоў), ані проста парадку. Без належнай пашаны паставіліся да прамоўцаў, бо іх не было відаць гледачам, а відаць быў толькі шаноўны прэзыдыюм. Ці рацыянальна было траціць грошы на банкет, на якім прысутнічалі толькі адзінкі вэтэранаў. Фактычна гэтым банкетам арганізатары павіншавалі самыя сябе. А належных падарункаў гімназістам-юбілярам так і не знайшлося.

Зрэшты ня ўсё было так і кепска. Было ўскладаньне кветак на магілках колішнім вучням і настаўнікам, была працяглая сустрэча выпускнікоў у салі ТБК. Я памятаю слёзы на вачох і шчырыя словы гімназістаў пасьля гэтай сустрэчы: «Нам было тут вельмі добра.» Яны зрабілі сабе сьвята самыя, і дай Бог здароўя нашым юбілярам — захавальнікам беларускай вучнёўскай традыцыі.

Л.Вітушкава

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 32

ЗАПРАШАЕМ НА СЬВЯТА

У беларусаў Салечнік (Шальчынінкай) 18 чэрвеня абдудзецца вялікая падзея — адчыняе дзьверы Беларускі Культурны Цэнтар. Упершыню за апошнія 50 гадоў беларуская мова афіцыйна гучыць у Паўднёва-Ўсходняй Літве. Гэта зда- бытак ня толькі саміх беларусаў, але ўсіх тых, хто здабываў волю Літве на пачатку 90-х гадоў, хто ў складанай барацьбе адстойваў правы народаў. Адкрыцьцё Культурнага Цэнтру плянуецца як вялікае беларускае сьвята, і мы шчыра запрашаем усіх жадаючых суродзічаў і суайчыньнікаў прыехаць у гэты дзень а 15 гадзіне да нас у госьці.

Загадчык БКЦ П.Малафей

Весткі з Беларусі

* * *

У Менску, каля Траецкага прадмесьця, у гістарычным цэнтры беларускай сталіцы, пачалося будаўніцтва помніка палеглым беларускім воінам — ахвярам злачыннай савецкай палітыкі ў Афганістане.

* * *

Сілы, варожыя нацыянальнаму адраджэньню і ідэі незалежнасьці Беларусі — Славянскі сабор, Белая Русь, Саюз афіцэраў і іншыя пракамуністычныя групоўкі ў так званым «Народным руху Беларусі» ізноў уздымаюць пытаньне аб замене дзеючай сымболікі і ўвядзеньні дзвюхмоўя на Беларусі.

* * *

З выступленьня міністра замежных спраў П.Краўчанкі на канфэрэнцыі Эўрапейскага саюзу па ўмацаваньню стабільнасьці ў Эўропе ў Парыжы 26-27 траўня. «На сваім горкім досьведзе мы ведаем, чым могуць абярнуцца сусьветныя катаклізмы для невялікіх міралюбівых дзяржаў. Беларусь залішне часта аказвалася разьменнаю манетаю ў руках палітыкаў, пасьля крывавых войнаў і канфліктаў. Апынуўшыся на скрыжаваньні ваенных шляхоў больш сільных суседніх дзяржаў, тэрыторыя Беларусі неаднойчы падзялялася паміж імі. Пасьля першай і другой сусьветных войнаў, у міжваенны пэрыяд шматлікія спрадвечныя беларускія тэрыторыі былі адарваныя на карысьць суседніх краін. У шэрагу выпадкаў ва ўгоду палітычнай кан'юнктуры некаторыя дзяржавы атрымалі межы, шта не супадалі з арэалам распаўсюджаньня свайго этнасу. Ні адна з 15 рэспублік былога СССР не падлягала такому беспрэцэдэнтнаму для XX ст. падзелу тэрыторыі, як Беларусь. Межы Беларусі вызначаліся валюнтарысцкімі рашэньнямі дыктатараў паводле чыста палітычных матываў, без уліку сапраўднага волевыяўленьня беларускага народу. Больш таго, Беларусь нават не зьяўлялася ўдзельнікам тых міжнародных перамоваў, якія перакраівалі яе тэрыторыю. Разам з тым мы выразна ўсьведамляем небясьпеку пераносу падзей мінулых гадоў на палітычныя і тэрытарыяльныя прэтэнзіі да тых ці іншых дзяржаў... Падпісаўшы 26 лютага 1992 г. у Хельсінкі Заключны акт, Рэспубліка Беларусь у якасьці суверэннай дзяржавы актыўна далучылася да стваральнай працы Нарады па бяспецы і супрацоўніцтву ў Эўропе, адным з галоўных прынцыпаў якога, як ведама, зьяўляецца прынцып непарушнасьці межаў. Сёньня гэты прынцып замацаваны ў новай Канстытуцыі РБ...»

Тлумачэньні адносна прыёму ў вышэйшыя навучальныя ўстановы Рэспублікі Беларусь прадстаўнікоў беларускай дыяспары

Згодна з Тыпавымі правіламі прыёму ў ВНУ Рэспублікі Беларусь на 1994 год «асобы, якія пастаянна пражываюць у Рэспубліцы Беларусь, а таксама грамадзяне Беларусі і беларусы, якія пражываюць за яе межамі, маюць права на конкурснай аснове атрымаць бясплатную вышэйшую адукацыю ў дзяржаўных вышэйшых навучальных установах рэспублікі, калі яна атрымліваецца ўпершыню».

Паступаючыя павінны падаць ці даслаць дакумэнты ў адпаведную ВНУ (заяву на імя рэктара, дакумэнт аб сярэдняй адукацыі ў арыгінале, 6 фотакартак памерам 3х4, мэдычную даведку па форме 086у, а таксама дакумэнты, якія пацьвярджаюць прыналежнасьць да беларускай нацыянальнасьці або грамадзянства Беларусі). Кожная ВНУ распрацоўвае свае ўласныя правілы прыёму, якімі прадугледжваецца парадак, тэрміны правядзеньня ўступных экзамэнаў і іншыя пытаньні адносна паступленьня ў ВНУ. Гэтыя правілы не пярэчаць Тыпавым правілам.

Экзамен па беларускай мове і літаратуры зьяўляецца абавязковым для асоб, якія маюць адзнакі ў дакумэнце аб сярэдняй адукацыі па гэтых прадметах, г.зн., што абітурыенты, якія не вывучалі беларускую мову і літаратуру, будуць здаваць уступны экзамэн па расейскай мове і літаратуры.

Разам з тым варта адзначыць, што ва ўсіх ВНУ рэспублікі абавязковай дысцыплінай зьяўляецца беларуская-.мова, а таксама тое, што ў новым навучальным годзе ўсе пэдагагічныя ВНУ ў абавязковым парадку пераходзяць да навучаньня на беларускай мове.

Прадстаўнікі беларускай дыяспары, якія пасьпяхова здалі ўступныя экзамэны па конкурсе, будуць залічаныя на вучобу на агульных з жыхарамі Беларусі падставах: атрымліваць дзяржаўную стыпэндыю, месца ў інтэрнаце, бясплатна карыстацца вучэбна-матэрыльнай базай ВНУ. Асобы, якія станоўча здалі ўступныя экзамэны, але не прайшлі па конкурсе, могуць быць залічаныя звыш кантрольных лічбаў прыёму пры ўмове аплаты за навучаньне, прычым гэтае пытаньне ў кожным канкрэтным выпадку разглядае прыёмная камісія ВНУ, памер аплаты за навучаньне вызначае кожная ВНУ самастойна.

Такім чынам, беларусам замежжа даецца магчымасьць і льгота свабоднага паступленьня ў любую ВНУ рэспублікі і вучобы за дзяржаўны кошт.

Па ўсіх пытаньнях паступленьня ў ВНУ рэспублікі, праблемах, што ўзьнікаюць пры гэтым, прадстаўнікі беларускіх суполак могуць зьвяртацца ў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь (220010, Менск, вул. Савецкая, 9) ці непасрэдна да супрацоўнікаў міністэрства Парфянцовай Ларысы Аляксееўны (тэл. 20-62-72) і Пяцігора Генадзія Міхайлавіча (тэл. 20-30-66).

Наш каляндар

4 чэрвеня 1910 г. нарадзіўся беларускі вучоны, доктар габілітаваны філялягічных навук, прафэсар Віленскага Ўнівэрсытэту ***Антон Антановіч.*** Родам ён з вёскі Казлы колішняга Нясьвіскага павету Менскай губэрні. У Вільні скончыў унівэрсытэт. Дасьледваў судовыя кнігі Ковенскага земскага суда з XVI ст., пісаныя на старабеларускай мове. Доктарскую дысэртацыю абараніў па выніках вывучэньня сьвятых кніг татараў, якія ў Вялікім княстве Літоўскім пісалі іх арабскімі літарамі на беларускай мове. Адначасова займаўся выкладчыцкай працай ва ўнівэрсытэце. Адгарнуў новую старонку ў вывучэньні жывой беларускай мовы сярэднявечча. Памёр у 1980 г., пахаваны ў Вільні на Ліпаўцы.

5 чэрвеня — дзень ***Еўфрасіньні Ігуменьні Полацкай***, беларускай асьветніцы, апякункі мастацтваў. Яна з роду слаўнага Полацкага князя Ўсяслава Чарадзея, даводзіцца яму ўнучкай. Жыла з 1110 да 1173 г. За сваё пабожнае жыцьцё, аддадзенае служэньню хрысьціянскай веры, прызнаная першай беларускай сьвятой. Заснавала ў Полацку два манастыры, перапісвала сьвятыя кнігі, рупілася аб асьвеце, адкрывала школы. Культ сьвятой Еўфрасіньні Полацкай штораз больш пашыраецца сярод беларусаў як на радзіме, так і за мяжой. Будуюцца цэрквы, якія ўшаноўваюць яе імя. У Вільні, у колішнім прыгарадзе Ліпаўка, ёсьць праваслаўныя могілкі, там жа і царква, названыя яе іменем.

14 чэрвеня 1900 г. нарадзіўся адзін з найбольш слаўных беларускіх вакалістаў, таленавіты опэрны сьпявак ***Міхась Забэйда-Сумніцкі.*** Родам з вёскі Несьцяровічы каля Ружан на Берасьцейшчыне. Рыхтаваўся стаць настаўнікам, але лёс паканаваў яму вялікія дасягненьні ў галіне музыкі. З хваляй уцекачоў трапіў у Расею, затым у далёкі Харбін, дзе здабыў грунтоўную музычную адукацыю, стаў салістам опэры. У 1932 г. пераехаў у Італію, дзе дасканаліў свой сьпявацкі талент, выступаў у славутай опэры Ла Скала ў Мілане. Затым вяртаньне на радзіму, праца ў Пазнаньскай опэры і Варшаўскай фільгармоніі. З канцэртамі наведваў Вільню. З пачаткам другой сусьветнай вайны пераехаў у Чэхаславаччыну, жыў у Празе. Заўсёды ў сваім рэпэртуары меў беларускія песьні. Памёр у Празе ў 1982 г., дзе і пахаваны. На яго надмагільлі надпіс на беларускай мове.

16 чэрвеня 1875 г. нарадзіўся ў Вільні выдатны беларускі кампазытар ***Канстанцін Галкоўскі.*** Заслужыў глыбокую пашану ў музычным. асяродзьдзі і Літвы і Беларусі. Атрымаў дужа добрую музычную адукацыю ў Пецярбурскай кансэрваторыі, быў вучнем такіх клясыкаў расейскай музыкі як Рымскі-Корсакаў, Глазуноў, Лядаў. У 1908 г. напісаў сваю першую опэру. У Вільні стварыў сымфанічны аркестр, музычную школу. У міжваенным часе шмат працаваў над апрацоўкай беларускіх песень, ствараў песьні на словы беларускіх паэтаў. Цесна супрацоўнічаў з фальклярыстам Рыгорам Шырмам і сьпеваком Забэйдай-Сумніцкім. Пакінуў багатую спадчыну і ў галіне інструмэнтальнай музыкі. Пасьля другой сусьветнай вайны выкладаў у Віленскай кансэрваторыі, стаў народным артыстам Літвы. Памёр у 1963 г., пахаваны ў Вільні на Антокальскіх могілках.

19 чэрвеня 1924 г. нарадзіўся ў вёсцы Бычкі Ушацкага раёну на Віцебшчыне пісьменьнік ***Васіль Быкаў***, якому сёлета спаўняецца 70 гадоў. Вучыўся на скульптурным аддзяленьні Віцебскай мастацкай вучэльні. Удзельнічаў у другой сусьветнай вайне, добра пазнаў франтавое жыцьцё на ўласным вопыце, што пазьней яскрава адбілася ў яго літаратурнай творчасьці, у жанры ваеннай прозы. Друкавацца пачаў з 1949 г., супрацоўнічаў у пэрыядычным друку ў Горадні, з 1978 г. жыве ў Менску. Кнігі Быкава поўныя высокага грамадзянскага пафасу, веры ў вялікія духоўныя магчымасьці чалавека, нянавісьці да подласьці, хлусьні і здрадніцтва. Адсюль яго вострa крытычныя адносіны да сучаснага кіраўніцтва Рэспублікі Беларусь. Сёньня творчасьць Васіля Быкава — гэта клясыка пасьляваеннай беларускай літаратуры. Быкаў ніколі ня быў прыстасаванцам, а яго грамадзянская пазыцыя ясна вызначалася на баку сілаў прагрэсу, дэмакратыі і змаганьня за волю і незалежнасьць Беларусі.

Апрацаваў Іван Міхальчук

Мае ўражаньні з нагоды 75-ых угодкаў гімназіі

21-22 траўня ў Вільні адзначалася слаўная дата жыцьця суполкі беларусаў — 75 год беларускай гімназіі. Мне пашэнціла быць на гэтым цудоўным сьвяце — сьвяце духоўнасьці, сьвяце думкі, сьвяце беларускасьці. Прыехала шмат былых гімназістаў, якіх лёс раскідаў на розных краінах і якія ўпершыню сустрэліся пасьля 50-ці гадоў перапынку, бо толькі цяпер зноў пачала пакрысе адраджацца беларуская гімназія. І сустрэча сучасных вучняў беларускай школы з былымі гімназістамі была ня толькі прыемнай, але і карыснай. Мы ўсе ўбачылі, які вялікі ўплыў зрабілі веды, атрыманыя ў гімназіі, на лёс гэтых людзей, на іх жыцьцё, на іх духоўны сьвет.

Ізноў перак знаемся ў тым, якое вялікае значэньне маюць у жыцьці кожнага чалавека навука, адукацыя, значэньне якіх у апошні час прыніжалася, бо сярод большасьці школьнікаў зараз зьвілася думка аб нікчэмнасьці ведаў, пануе філязофія гарунайскага торжышча. А тут, на сустрэчах, мы ўбачылі культ ведаў, якія робяць чалавека ўзьнёслым, прыгожым душой, бескарысным і неабыякавым да другога чалавека.

А мне асабліва прыемнай гэта сустрэча была тым, што ўся яна была прасякнута беларускасьцю, узьнёсласьцю, хваляваньнем і гонарам за свае карані, слаўную гісторыю бацькаўшчыны, за сваю мінуўшчыну і болем за будучыню Радзімы, яе нашчадкаў.

У наш час, калі чалавек змагаецца за сваё існаваньне, галоўнае — не згубіць стрыжань, якім зьяўляецца будучае нашай бацькаўшчыны, духоўнае адраджэньне моладзі.

Нам прыемна, з якім натхненьнем і заклапочанасьцю ставяцца да адраджэньня нашай гімназіі былыя гімназісты. Тут, на Віленшчыне, цягам вякоў побач з іншымі народамі жывуць беларусы, але балюча назіраць, што многія ўжо не ўсьведамляюць сябе беларусамі, цураюцца сваёй нацыі, губляючы сьведамасьць, культуру продкаў, рамёствы і каб нам канчаткова не размыцца, не згубіць сябе як этнас, мы павінны зрабіць вялікія намаганьні над сабой, перадаваць веды і традыцыі сваім дзеткам у сям'і і ў школе. Вось гэтым у першую чаргу і займаецца наша беларуская школа.

Мы пакуль што ня маем свайго будынка, пакуль што база не зусім багатая, пакуль што ня можа даць нам належнай увагі наша бацькаўшчына, але агульнымі намаганьнямі гэтыя перашкоды можна перамагчы. І галоўнае тут — усьвядоміць сябе беларусам, асобай гэтай вялікай сям'і, якая дала шмат цудоўных імёнаў ня толькі бацькаўшчыне, але і іншым краінам (Скарына, Гусоўскі, Лабачэўскі, Глінка, Дастаеўскі, Кіт і інш.) і гэтае ўсьведамленьне сябе, сваёй прыналежнасьці да сінявокай і пакутлівай зямлі ёсьць ужо адраджэньне нас і нашай Радзімы.

Вось такія ўражаньні я атрымаў ад гэтых двух дзён сьвята.

Зараз нам усім патрэбна яшчэ раз перажыць у думках убачанае і пачутае, асэнсаваць усё і спытаць сябе — ці ўсё мы зрабілі (я маю на ўвазе настаўнікаў), каб перадаць эстафету старэйшых пакаленьняў сёньняшнім вучням і каб на будучых юбілеях з такім захапленьнем гаварылі пра сёньняшніх навучэнцаў гімназіі Вільні, як гаворыць пра Кіта, Смоліча, Арсеньнева і іншых сьціплых, шчырых, працавітых, добразычлівых беларусах, а падставы для гэтага ёсьць, бо беларускі народ багаты талентамі і яны ўжо праглядаюць сярод нашых навучэнцаў. Не праглядзець бы за нашай будзённасьцю іх.

Саўчанка Паўла
настаўнік беларускай школы

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 33

СЁМУХА

У бліжэйшую нядзелю хрысьціяне ўсходняга абраду будуць сьвяткаваць Сёмуху ці, як яна называецца па-царкоўнаму, Пяцідзесятніцу. У гэта сьвята ўспамінаецца і ўслаўляецца сашэсьце на Хрыстовых апосталаў Сьвятога Духа ў выглядзе вогненных языкоў. Гэта здарылася на пяцідзесяты дзень пасьля Хрыстова Ўваскрасеньня ў адной з сьвятліц Ерусаліма, дзе сабраліся апосталы разам з Божай Маці і другімі веруючымі. Дзякуючы сашэсьцю Сьвятога Духа апосталы пачалі славіць Бога на розных мовах, якіх раней ня ведалі. Затым яны разыйшліся па розных краінах і пашыралі там хрысьціянскае вучэньне.

Назва Сёмуха пайшла ад слова сёмы, бо сьвята выпадае на сёмую нядзелю пасьля Вялікадня. Сёмуху называюць яшчэ часам зялёнымі сьвяткамі дзеля таго, што, як у царкоўным рытуале, так і ў бытавых абрадах абавязковым атрыбутам яе зьяўляецца расьлінная зелень, каторай у час, калі адзначаецца сьвята, бывае навокал дастаткова.

З даўніх часоў існаваў звычай на Тройцу прыбіраць і ўпрыгожваць хаты і двары зялёнымі дрэўцамі ці галінкамі, часьцей за ўсё бярозы, або клёну, або рабіны ці дубу. Падыходы да будынкаў пасыпалі аерам. І ў нашы дні інтэр'еры цэркваў прыбіраюць сьвежымі бярозавымі дрэўцамі. Субота напярэданьні Сёмухі завецца Траецкай бацькаўскай суботай, а па народнаму Траецкімі дзядамі. У гэты дзень ходзяць на могілкі і моляцца за іх душы ў цэрквах.

На першы дзень сьвята асьвячаюць лугавыя і палявыя зёлкі. Другі дзень, гэта значыць панядзелак, лічыцца ў царкве днём Сьвятога Духа. Калісьці шмат дзе ў час сьвята праводзілі кірмашы ці фэсты, на якія зьяжджалася вялікая колькасьць удзельнікаў з усёй акругі. Таксама прынята было на Сёмуху спраўляць шмат вясельляў.

У народзе Сёмусе прысьвечана шмат песьняў, у якіх асноўнае месца займаюць матывы каханьня і шлюбу. У некаторых раёнах Беларусі, у прыватнасьці на Піншчыне, захаваўся абрад гэтак званага куста. Згодна з ім, на другі дзень Сёмухі дзяўчаты зьбіраюцца ў гурт і самую прыгожую прыбіраюць кустом. Робяць гэта, зьвязваючы галінкі клёну, ліпы ці бярозы і накідваючы іх на дзяўчыну. На галаву надзяваюць вянок. «Дзявочае войска» на чале з кустом, абходзіць двары і сьпявае песьні, за што атрымлівае падарункі. Заканчваецца абрад застольлем і танцамі.

У Вільні найбольш урачыста Тройцу сьвяткуюць у Сьвята-Духавым манастыры, бо для гэтага храму яна зьяўляецца прастольным сьвятам.

Рэдакцыйная Рада жадае ўсім чытачам прасвесьці Сёмуху ў моцным здароўі і добрым настроі пры цёплым сонечным надвор'і.

Наша хроніка

Другая палова траўня вызначылася ў Вільні знамянальнай падзеяй — сьвяткаваньнем юбілею 75-ых угодкаў заснаваньня Віленскай Беларускай Гімназіі. Ацэнка гэтай імпрэзы неадназначная. У пэрыядычным друку, у прыватнасьці ў «Беларусе Віленшчыны» былі адзначаны і арганізацыйныя недахопы і, бадай слушныя, крытычныя заўвагі адносна самых падыходаў да сьвяткаваньня. Гэта не было сьвята былых гімназістаў-юбіляраў, а тых, хто імкнецца скарыстаць аўтарытэт гімназіі ў намаганьнях яе аднаўленьня. І хаця сёньня яна яшчэ не існуе, але з Беларусі былі ўжо атрыманы каштоўныя падарункі ў якасьці авансу. Сапраўдным жа юбілярам былі ўручаны на памятку кветачкі, якія зьвялі хіба ўжо на трэці дзень. У сродках масавай інфармацыі Беларусі гэтая падзея водгуку не знайшла. Ды і ня дзіва — час там вельмі трывожны і ў цэнтры ўвагі зусім іншыя праблемы...

З 20 траўня да 20 чэрвеня ў Вільні ў памяшканьні кавярні «Опэра» адкрыта выстава працаў беларускага мастака Алега Аблажэя, ужо даволі знанага ў тутэйшым асяродзьдзі. Ён скончыў Віцебскую мастацкую вучэльню і Віленскі Мастацкі Інстытут. Працуе ў галіне жывапісу, а найбольш — кніжнай графікі. Тэма гэтай выставы — «Жаночая містэрыя». На запросінах дужа дасьціпна пазначана: «Не спадабаецца мастацтва — спадабаецца кава».

Згодна абяцаньням гарадзкіх уладаў, ёсьць надзея, што да канца чэрвеня будзе зволынены будынак дзіцячага садка ў мікрараёне Каралінкі, прызначаны пад беларускую сярэднюю школу. Тады пачнецца рамонт памешканьняў і абсталяваньне школы — на гэта застанецца толькі два месяцы, што выклікае абгрунтаваную трывогу.

31 траўня ў памешканьні беларускага прадстаўніцтва пры дэпартамэнце нацыянальнасьцяў адбылася сустрэча прадстаўнікоў грамадзтва, настаўнікаў беларускіх клясаў і іх бацькоўскага камітэту з адміністрацыяй будучай беларускай школы, пакуль што ў адной асобе. На сутнасьці нарады не было, толькі было давседзена да ведама прысутных, што адпаведнымі ўладамі дырэктарам беларускай школы прызначана загадчыца беларускай катэдры Віленскага Пэдагагічнага ўнівэрсытэту сп. Плыгаўка, якая адначасова захоўвае і папярэднюю пасаду. Да таго ж яна зьяўляецца і старшынёй Таварыства Беларускай Школы, якога дзейнасьць пакуль што ня дужа адчуваецца. У некаторых такая сытуацыя выклікае заклапочанасьць і нязгоду.

Яўную незадаволенасьць беларускага грамадзтва выклікаў факт аканчальнай адмовы ў прыняцьці сёлета новых студэнтаў на беларускую катэдру Пэдагагічнага Ўнівэрсытэту. Наступ на катэдру быў зроблены ўжо летась, але тады катэдру выратавала беларускае грамадзтва замежжа сваёй фінансавай дапамогай. Сёлета ж спыненьне прыёму на беларускае аддзяленьне адбылося ціха і без пярэчаньня з боку яго кіраўніцтва. Пры такім становішчы катэдра знаходзіцца пад сур'ёзнай пагрозай яе зьнікненьня.

6 чэрвеня адбылося паседжаньне Рады Таварыства Беларускай Культуры ў Літве. Абмяркоўваліся перадусім арганізацыйныя пытаньні, пэрспэктывы выдавецкай дзейнасьці, плянаваньне імпрэзаў на бліжэйшыя летнія месяцы, удзел Таварыства ў імпрэзах, якія маюць адбыцца ў Літве і ў Беларусі. Да іх адносяцца наступныя:

12-13 чэрвеня — навуковая канфэрэнцыя на тэму «Культура беларускага замежжа», якую ладзіць Згуртаваньне беларусаў сьвету «Бацькаўшчына». Да ўдзелу запрошана і дэлегацыя ад ТБК з Літвы.

18 чэрвеня — урачыстае адкрыцьцё Беларускага культурнага цэнтру ў мястэчку Салечнікі, што на паўдзённы ўсход ад Вільні непадалёк ад літоўска-беларускай мяжы. Там ужо існуе суполка нашых суайчыньнікаў.

Мабыць варта адзначыць як станоўчую зьяву ў грамадзкім жыцьці беларусаў Літвы ўзьнікненьне пэрыфэрыйных культурных згуртаваньняў. Акрамя Салечнік ёсьць суполкі ў Друскеніках, Вісагінасе, у стадыі арганізацыі ў Сьвянцянах і Грыгішках. Праўда, трэба прызнаць, што ў нейкай ступені стымулам да такой актывізацыі стала сумная падзея ўвядзеньня візавага рэжыму на мяжы з Беларусьсю. Часам суполкі ўзьнікаюць не дзеля забясьпечаньня культурных запатрабаваньняў, а з мэтаю аблегчыць працэдуру атрыманьня візаў у Рэспубліку Беларусь.

Па ініцыятыве Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» мяркуецца правесьці зьезд беларусаў краін Балтыі ў Вільні. Яго час яшчэ дакладна ня вызначаны і плянуецца ў другой палове ліпеня або ў пачатку жніўня. Была прапанова далучыць да гэтай імпрэзы адкрыцьцё ў Вільні на Віленскай вуліцы мэмарыяльнай таблiцы ў гонар Янкі Купалы, якая ўжо гатовая. Але гэта ўсё наперадзе.

Аглядальнік

Весткі з Беларусі

* * *

Згодна з досьледам арганізацыі «Салдацкія маці Расеі», Расейскае войска штогод у выніку так званых нэгатыўных адносін і ў збройных канфліктах за межамі Расеі губляе 40 тыс. чалавек. Больш, чым Савецкая армія за ўвесь час Афганскай вайны. Антынезалежніцкія сілы («Славянскі сабор», «Белая Русь», камуністы і жырыноўцы, «Саюз афіцэраў») распачалі прапаганду за аб'яднаньне ўзброеных сіл Беларусі й Расеі.

* * *

У сьнежні 1992 г. на зьездзе беларусаў бліжняга замежжа прынята пастанова аб аднаўленьні крыжа Еўфрасіньні Полацкай, які згінуў у часе другой сусьветнай вайны. Крыж уяўляе сабою вялікую нацыянальную каштоўнасьць. Праца па аднаўленьню даручана мастаку М.Кузьмічу.

* * *

Пры цэнтральнай выбарчай камісіі створана наглядальная рада, якая будзе сачыць за асьвятленьнем выбарчай кампаніі ў сродках масавай інфармацыі і пры неабходнасьці прадстаўляць свае высновы для прыняцьця адпаведных рашэньняў. Рэкамэндацыі камісіі зьяўляюцца абавязковымі для тэрміновага разгляду кіраўнікамі сродкаў масавай інфармацыі.

* * *

У Менску адбыўся 2-гі зьезд Свабоднага прафсаюза Беларусі. Большасьць дэлегатаў прыняла заяву, у якой выказана рашэньне падтрымаць на выбарах кандыдатуру З.Пазьняка.

* * *

Кантрактаў на суму каля 10 млн. даляраў заключана на міжнародным кірмашы «Консумэкспо-94» у Менску. Бальшыня кантрактаў падпісана прыватнымі фірмамі. Яны таксама ў асноўным жадалі б стаць партнёрамі замежных фірм па стварэньню сумеснай вытворчасьці.

* * *

Ні адзін з кандыдатаў у прэзыдэнты не атрымае падтрымкі Беларускай экалягічнай партыі. Такое рашэньне прынята радай БЭП з-за адсутнасьці ў праграмах усіх пасьці прэтэндэнтаў нават слова «экалёгія».

* * *

Сьпікер беларускага парляманту М.Грыб заявіў адносна «рублёвай зоны», што апошні варыянт дамовы супярэчыць Канстытуцыі. Ён ня ўступіць у сілу, пакуль ня будзе ўнесена папраўка ў Асноўны Закон. І ня ведама яшчэ, ці стане ВС перагледаць Канстытуцыю.

* * *

У Менску адбылося адкрыцьцё Цэнтра нацыянальных культур Беларусі. Дзякуючы дапамозе ўрада цэнтр атрымаў прапіску ў Доме вэтэранаў.

* * *

У нацыянальным прэс-цэнтры адбылося паседжаньне Наглядальнай Рады з удзелам старшыні Цэнтральнай выбарчай камісіі РБ А.Абрамовіча. Разглядаліся: інцыдэнт, зьвязаны з адлучэньнем у часе выступленьня С.Шушкевіча на радыё рэспубліканскай трансляцыі ў некаторых раёнах, камэнтары дыктараў тэлебачаньня пасьля афіцыйных выступаў кандыдатаў на пост прэзыдэнта, а таксама выпадкі выкарыстаньня службовага становішча некаторымі кандыдатамі. Рада прыняла зварот да старшыні А.Абрамовіча ў сувязі з парушэньнямі Белдзяржтэлерадыё пастановы СМ і Цэнтральнай выбарчай камісіі: «Аб парадку выкарыстаньня кандыдатамі ў прэзыдэнты РБ сродкаў масавай інфармацыі».

АБ'ЯВА

30 чэрвеня
а 18 гадзіне
ў залі ТБК па вул.
Жыгіманту 12-3
адбудзецца вечар,
прысьвечаны памяці
дзеячоў беларускай
культуры: сьпевака
Міхася Забэйды-
Суміцкага і кампазытара
Канстанціна
Галкоўскага. Уваход
свабодны. Усіх сардэчна
запрашаем.

Рада ТБК

Нам пішуць

Прачытаўшы рубрыку «Наш каляндар» у мінулым нумары Вашай старонкі, дзе згадваецца імя прафэсара Канстанціна Галкоўскага, мне хочацца з жалем адзначыць, што ніхто пра яго ня ўспомніў падчас сьвяткаваньня юбілею Віленскай Беларускай Гімназіі. А ён жа часта бываў у гімназіі, чытаў нам лекцыі па музыцы, далучаў моладзь да сусьветнай музычнай культуры, быў шчырым патрыётам нашай Радзімы. Калі 50 гадоў таму назад сьвяткаваўся юбілей 25-годзьдзя гімназіі, ён напісаў з гэтай нагоды верш, які назваў «Гімн да Веды». Прашу яго надрукаваць, каб ушанаваць сьветлы вобраз нашага суродзіча-віленчука.

Абсальвэнтка гімназіі

Веда — сьветач, Веда — праўда,
Правадыр дабра ў жыцьці.
Веда! Ты над нашым шляхам
Сонцам ясным зіхаці!

Напаі праменьнем цёплым
Вір пачуцьцяў, дум разьбег —
Смагне сэрца, тужыць розум,
Рукі цягнуцца к Табе!

Узьляці Ты, птушка-песьня,
І прад Богам зазьвіні:
Мудрай ведаю Спрадвечны
Хай глядзіць у нашы дні.

Наша сэрца, наша ніва
Ведаюць адну вясну:
Час юнацтва, час пасеву,
Не дагледзіш — праміпуць...

Засявай зярняты Веды
У веснавую смагу душ —
Хай на ўлоньні дужай нівы
Магутнеючы ўзыйдуць.

І табе, Радзіма наша,
Ускалыхуць умалот,
Каб хапіла хлеба Веды
І сьвятла і асалод!

К.Галкоўскі

Вільня 1944 г.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК на вул. Жыгіманта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 34

Роздумы з юбілею гімназіі

Старыя Базыльянскія муры. Характэрная даўгая брама. Траецкая царква з малюнкам на вонкавай сьцяне трох віленскіх сьвятых. Фарба малюнку абліняла і аблупілася. Усё старэе ад свайго зьяўленьня на сьвет. Не старэе толькі чалавечы дух і старанна перадаецца з пакаленьня ў пакаленьне праз бібліятэкі, музэі, школы. Дзядзінец абмежаваны будынкамі манастырскага тыпу. Удыхаю паветра маіх юнацкіх гадоў. З настроем нават свайго роду пабожнасьці пераступаю парог мае альма матэр. Колькі ж гэта прайшло гадоў з таго часу, як для мяне тут празьвінеў апошні званок? Падлічваю, выходзіць роўна 65. Травень 1929 г., калі я трусілася ад страху перад выпускнымі экзамэнамі — травень 1994 г., калі я зноў апынулася ў гэтым дарагім мілым сэрцу будынку, але ўжо не дзяўчынкай у сіняй з белым каўнерыкам і чорным фартушком школьнай сукенцы, а сівой бабулькай. 65 гадоў нялёгкага, выбрукаванага вострымі каменьнямі жыцьцёвага шляху, бо для тых, хто меў адвагу пранесьці праз усё жыцьцё таўро «беларус», а менавіта гэтаму вучыла «кузьня беларускага духу», лёс ня быў ласкавы.

75 гадоў з дня нараджэньня гімназіі з яе таксама нялёгкім жыцьцём. Праўда, фактычна яна здолела праіснаваць толькі больш менш 25 гадоў, якія былі безупынным змаганьнем за сваё існаваньне. Ня вытрымала даўжэй у няроўнай барацьбе. Але і за гэтыя 25 гадоў патрапіла ўнесьці вялікі ўклад у справу адраджэньня.

Даўгі калідор, і вось саля па берагі поўная народу. Я мушу гаварыць першая, як найстарэйшая з выпускнікоў гімназіі, якім накавана было дажыць да гэтага ўрачыстага дня. Думкі ад узварушэньня мітусяцца ў галаве, нешта гавару, сама ня ведаю што. Саля бурна вітае. Кветкі ад арганізатараў, пасьля ад нейкіх незнаёмых людзей. За што такая пашана? Не магу зразумець, нічым я на такі гарачы прыём не заслужыла, хіба толькі тым, што мне пашэньціла быць зусім маленькім каменьчыкам у будынку, які праз нас вучняў меў перадаваць беларускі дух наступным пакаленьням.

Ці выканала гэтая будоўля сваё заданьне? Безумоўна так. Мусіць і яе немалая заслуга ў тым, што сяньня ў Менску павяваюць бел-чырвона-белыя сьцягі, за якія ішло столькі часу змаганьне. Разумеюць гэта, відаць, і тыя з сучаснага пакаленьня, хто арганізаваў урачыстасьць на чэсьць дня нараджэньня «кузьні беларускага духу» і тых, чый дух яна выкула. Можа і ў іх сэрцы трапіла частка гэтага духу, які нам, старэйшым, накавана было вынесьці з Базыльянскіх муроў.

І вось колішнія выпускнікі Віленскае Беларускае Гімназіі зноў сабраліся ў гэтым гнязьдзе беларушчыны Базыльянскіх мурах, каб адсьвяткаваць дзень нараджэньня тае нашае маці, якая дала нам выхаваньне. Выпускнікі розных выпускаў 20-х і 30-х гадоў, моцна пастарэлыя, раскіданыя па розных краінах, якія нават раней і ня зналі адзін аднаго з прычыны значнай розьніцы ў гадох і ўсе чуемся сабе блізкімі роднымі, бо думкі нашыя плывуць у адным кірунку, у тым, у якім былі скіраваныя ў нашыя юнацкія гады ў гэтых мурах. Адыходзяць кудысьці гады і жыцьцёвыя злыдні і хочацца сказаць: дзякую арганізатарам за прыемна пражытыя хвіліны.

Зоя Каўшанка

БЕЛАРУСКАЕ ЗАМЕЖЖА

12-13 чэрвеня ў Менску па ініцыятыве згуртаваньня «Бацькаўшчына» адбылася навуковая канфэрэнцыя «Культура беларускага замежжа». Да ўдзелу ў канфэрэнцыі прыехалі беларусы з многіх краін сьвету, у тым ліку і дэлегацыя ТБК з Літвы. Лёс раскідаў беларусаў па ўсяму сьвету, па-рознаму ў іх склалася жыцьцё. Эміграцыя — паняцьце шырокае й неабдымнае. У 1919—20 гг. бальшавікі ліквідавалі беларускую дзяржаўнасьць, вынікам чаго была эміграцыя патрыётаў у другія краіны з Беларусі. Многія з іх у 20-ых гадах працягвалі барацьбу за вызваленьне Бацькаўшчыны, бо былі ўпэўненыя — дзень вызваленьня настане, захоўвалі самасьвядомасьць. І самае галоўнае, жывучы ў далёкім замежжы, далёка ад Бацькаўшчыны, захавалі родную мову. Калі жыве мова, ёсьць і народ, які ўзбагачае другія культуры.

Многія сталі вядомымі ўсяму сьвету навукоўцамі, пісьменьнікамі. Вось і на канфэрэнцыю зьехаліся кветкі нацыі, нагадаю некалькі прозьвішчаў: доктар Ян Запруднік (ЗША), доктар навук Ніна Брэдэрлоў (Нямеччына), прафэсар Аляксандар Барычэўскі (Польшча), паэтэса Вера Рыч (Вялікабрытанія), доктар навук Аляксей Каўка (Расея) і іншыя. Даклады вельмі цікавыя, зьмястоўныя, гэта частка нацыянальнай спадчыны.

Для Беларусі цяпер лёсавызначальны час. І як падкрэсьліў у сваім дакладзе сп. Хведар Нюнька з Літвы: «Якім будзе становішча ў Беларусі, хто прыйдзе да ўлады, такім будзе і становішча беларусаў замежжа».

Л.Мілаш

З ГАЗЭТ

Яшчэ за месяц да сьвяткаваньня ў Вільні юбілею беларускай гімназіі да свайго тутэйшага сябра пазваніў па тэлефоне з Нью-Ёрку старшыня Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня сп. Антон Шукелойць і паабяцаў паслаць з гэтай нагоды павіншаваньне юбілярам гэтай падзеі. Аднак на сьвяткаваньні павіншаваньня ад амэрыканскай дыяспары не прагучала. Ці прычынай былі шматлікія арганізацыйныя хібы ці маруднасьць службаў сувязі — няведама. Тымчасам у газэце «Голас Радзімы» з 9 чэрвеня гэтае прывітаньне ўсё ж апублікавана. Вось ягоны тэкст:

Высокапаважаныя Спадарыні і Спадары! Ад імя Галоўнай Управы Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня, яе сяброў і былых вучняў Віленскай Беларускай Гімназіі ў Злучаных Штатах Амэрыкі маю гонар вітаць вас з нагоды 75-х угодкаў ад заснаваньня Віленскай Беларускай Гімназіі.

Арганізацыя Віленскай Беларускай Гімназіі была адным з многіх вялікіх беларускіх адраджэнскіх праектаў Івана Луцкевіча, ад перадчаснай сьмерці якога мінае незадоўга таксама 75 гадоў.

Гістарычны шлях Віленскай Беларускай Гімназіі неразрыўна зьвязаны з цярністым шляхам Беларускага Народу да незалежнасьці за апошнія 75 год. На шляху гэтым гінулі ў маскоўска-бальшавіцкіх, нямецка-фашысцкіх і польскіх турмах і канцэнтрацыйных лягерах лепшыя настаўнікі й гадунцы гэтай гімназіі. Хопіць згадаць некаторых, якіх імёны вядомыя ў гісторыі беларускага адраджэньня: Антона Луцкевіча, Максіма Гарэцкага, Аркадзя Смоліча, Вячаслава Багдановіча, Нэканда-Трэпку, Краўцова Макара, айцоў Адама Станкевіча, Аляксандра Каўша, Станіслава Глякоўскага і многа іншых.

Хай жа адроджаная Віленская Беларуская Гімназія станецца кузьняй маладога пакаленьня беларускіх патрыётаў, хай ейны шлях вядзе ў сьветлую будучыню Беларускага Народу. Жыве Беларусь!

Антон Шукелойць — старшыня.

І хаця гэтае віншаваньне віленчукі ня здолелі пачуць у дзень урачыстасьці, ды ўсё ж яно ўрэшце трапіла ў Вільню. Шчыра дзякуем, дарагі сябра Антось!

Абсальвэнты гімназіі.

З тэй самай газэты зьвяртае на сябе ўвагу пісьмо-пратэст «Не чапайце нашай сымболікі!». Закранутае ў ім пытаньне ня можа пакінуць абыякавымі і беларусаў Літвы. Вось яго фрагмэнты, якія прапануем увазе нашых чытачоў:

З пачуцьцём сораму і агіды пачулі мы ад вядучага перадачы «Радыёфакт» А.Шаўко аб пісьме гэтак званага «народнага» руху за сацыяльны прагрэс і сацыяльную справядлівасьць» у Вярхоўную Раду краіны з патрабаваньнем скліканьня нечарговай сэсіі, якая б скасавала нацыянальную сымболіку краіны, бо яна ім, бачыце, не дае спакойна спаць! Камуністы, пэнсіянэры-вайскоўцы, рэваншысты ўсіх колераў і адценьняў, для якіх незалежнасьць і сувэрэнітэт Беларусі, бы костка ў горле, вышукваюць усё новыя і новыя прычыны, каб парушыць спакой і згоду ў беларускім грамадзтве. І апошняе іх «Пісьмо» ў Вярхоўную Раду краіны — яркае гэтаму сьведчаньне!(...) Заклікаем усе беларускія патрыятычныя арганізацыі ў краінах блізкага і далёкага замежжа падаць свае галасы пратэсту супраць магчымага зьдзеку над гербам «Пагоня» і бел-чырвона-белым сьцягам. Зьвяртаемся да беларускага народу: ня дайце гэтым старым крыкунам, якія дажываюць свой век і ня ведаюць што твораць, чарговы раз учыніць гвалт над гісторыяй Беларусі!!! Рукі прэч ад «Пагоні» і бел-чырвона-белага сьцягу! Жыве незалежная і сувэрэнная Беларусь!!!

Члены гурта беларускай культуры «Зорка Вэнэра», Украіна

Публікуючы фрагмэнты гэтага звароту, маем падставы запэўніць, што беларусы Літвы, прынамсі нацыянальна сьвядомая частка нашых суайчыньнікаў, цалкам падтрымлівае нашых сяброў-суродзічаў з Украіны. Пры гэтым лічым неабходным падкрэсьліць, што ганьбаваньне герба «Пагоня» — гэта міжнароднае злачынства, гэта зьдзек ня толькі з народу Беларусі, але і з народу прыхільнай да нас Літоўскай Рэспублікі, якая карыстаецца тым самым гербам, гэта таксама абраза годнасьці ўкраінцаў ды ўсіх іншых народаў, якія пад гэтым гербам вякамі мірна жылі ў межах Вяліка княства Літоўскага.

Аб чым нагадаў мне юбілей?

Юбілей Віленскай Беларускай Гімназіі, на мой погляд, быў для нас, віленскіх беларусаў, сапраўдным сьвятам. А якое ж сьвята абыходзіцца бяз песьні? Вось і ў дні юбілею на ўсіх яго імпрэзах гучалі нашы родныя песьні. Яны гучалі перш за ўсё на ўрачыстым сходзе ў выкананьні нашых віленскіх сьпевакоў і цудоўнага дзіцячага ансамблю з Ашмянаў «Званочкі», і на канцэрце фальклёрнага гурта «Бліскавіца». Сьпявалі мы іх і на ўрачыстай вярэчы, а таксама ў часе сустрэчы былых вучняў і настаўнікаў гімназіі. Як жа прыемна было іх слухаць. Калі выступалі ў залі старых Базыльянскіх муроў «Званочкі», у мяне нявольна ад радасьці сьлёзы каціліся з вачэй.

Але ня ўсё было так гладка і весела. Бо побач з радасьцю ў маім сэрцы сьвята выклікала і жаль. Аб чым жа? А аб тым, што адносіны нас, віленскіх беларусаў, да роднай песьні не зусім такія, якімі павінны былі б быць. Ужо больш за пяць гадоў дзейнічае ў Вільні клюб «Сябрына». Намаганьнямі энтузіяста беларускай песьні, нашага сьпевака Юрага Зімніцкага, пры клюбе арганізаваны харавы гурток. За пяць гадоў працы хор вывучыў каля двух дзясяткаў народных і другіх беларускіх песень. Удзельнікі юбілею мелі магчымасьць пазнаёміцца з некаторымі з іх на ўрачыстым сходзе. Здавалася б, што усё ў парадку. На жаль, гэта не зусім так. Ёсьць адна бяда.

Амаль усе ўдзельнікі хору — гэта людзі саліднага ўзросту. Бальшыні з іх ўжо за шэсьцьдзесят, а некаторым значна больш. Намаганьні кіраўніка хору прыцягнуць у яго склад маладзейшых сьпевакоў не далі рэзультатаў. А чаму?

На мой погляд, таму, што бальшыня віленскіх беларусаў абыякава адносіцца да роднай песьні. Яны ня хочуць знайсьці дзьвюх гадзін часу ў тыдзень, каб пабыць на рэпэтыцыі хору. На жаль, таксама нічога ня зроблена, каб арганізаваць вывучэньне беларускай песьні нашымі дзяцьмі і моладзьдзю. У нашым горадзе, у якім у міжваенныя часы зарадзіўся праслаўлены харавы калектыў Беларуская харавая капэла імя Рыгора Шырмы, павінны зычна і моцна гучаць беларускія песьні. Але пакуль што гэта ня так.

У нас ёсьць некалькі грамадзкіх суполак, якія сваёй мэтай ставяць беларускую нацыянальную, культурную і асьветніцкую дзейнасьць. Аднак, ні адна з іх не падумала аб дапамозе нашаму хору. Кіраўнік клюбу «Сябрына» Валяньцін Стэх агранічыўся тым, што дапамог прыдбаць для ўдзельнікаў хору нацыянальную вопратку. І больш пакуль што нічога. А другія нашы дзеячы наогул лічаць, што справа беларускай песьні да іх зусім не адносіцца. А вось на мой погляд, родная песьня ня менш важная для народу, чым яго родная мова.

Л.Кароль, удзельнік хору «Сябрыны»

Весткі з Беларусі

* * *

У Менску прайшла навуковая канфэрэнцыя «Беларуска-амэрыканскія гістарычныя і культурныя ўзаемаадносіны: традыцыі, сучаснасьць і пэрспэктыва». У форуме прынялі ўдзел навукоўцы, пісьменьнікі з ЗША, Расеі, Польшчы і краін Балтыі.

* * *

Нацыянальны банк РБ паведаміў, што сярэдні курс расейскага рубля да беларускага для ажыцьцяўленьня паштовых пераводаў органамі сувязі дзьвюх дзяржаў устаноўлены 13 чэрвеня 1994 г. на ўзроўні 11.

* * *

Рэспубліканскія газэты апублікавалі перададзены пасольствам ЗША зварот Б.Клінтана да ўдзельнікаў першага міжнароднага фэстывалю Марка Шагала ў Віцебску. У ім прэзыдэнт ЗША гаворыць аб тым, што ў Беларусі, якая нядаўна займела незалежнасьць, мастацтва сымбалізуе сілу і рашучасьць народа ў гістарычным пераходзе да новага жыцьця.

* * *

Старшыня праўленьня Нацыянальнага банку Беларусі С.Багданкевіч правёў перамовы ў Лёндане з кіраўніцтвам Нацыянальнага банку Англіі. Была дасягнута дамоўленасьць аб выдзяленьні РБ цераз яе Нацыянальны банк 30 млн. даляраў ЗША для разьвіцьця малога і сярэдняга бізнэсу.

* * *

З БІЯГРАФІІ ПРЭТЭНДЭНТА НА ПАСАДУ ПРЭЗЫДЭНТА БЕЛАРУСІ ЗЯНОНА ПАЗЬНЯКА. Гісторык паводле адукацыі. Дакладней, гісторык мастацтва. З 1981 году З.Пазьняк некалькі гадоў працуе ў новай для сябе гістарычнай дысцыпліне — археалёгіі. Вядзе раскопкі, вывучае помнікі сярэднявечнай Беларусі. Веды археалёгіі дапамаглі яму адкрыць трагічныя Курапаты, якія ўзрушылі сьвядомасьць суайчыньнікаў у 1988 годзе. Ён ініцыятар утварэньня Беларускага Народнага Фронту. Актыўна далучыўся да выкрыцьця праўды аб чарнобыльскай бядзе. Дзед Ян загінуў у кіпцюрах НКУС восеньню 1939 г. Хутка пасьля нараджэньня сына бацька Зянона загінуў у баях за вызваленьне Польшчы. Брат маці Ясь згарэў у танку ўжо на тэрыторыі Нямеччыны. Маці выхавала сына адна... Пераадольваючы пасьляваенныя цяжкасьці, Зянон пасьпяхова скончыў тэатральна-мастацкі інстытут і асьпіранту-ру. Жыве кандыдат у прэзыдэнты з маці-пэнсыянэркай у стандартнай двухпакаёвай кватэры. Ні дачы, ні машыны ня мае.

АБ'ЯВА

30 чэрвеня а 18 гадзіне ў залі ТБК па вул. Жыгімонту 12-3 адбудзецца вечар, прысьвечаны памяці дзеячоў беларускай культуры: сьпевака Міхася Забэйды-Суміцкага і кампазытара Канстанціна Галкоўскага. Уваход свабодны. Усіх сардэчна запрашаем.

Рада ТБК

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 35

НАМ ПІШУЦЬ

Ліст нашай чытачкі публікуем без якіх колечы зьменаў, хаця мо ня ўсё ў ім здасца цалкам пасьлядоўным. Цяжкасьці, якія прынёс візавы рэжым, найбольш закрануў многіх сьціплых і недасьведчаных грамадзян, — найменш «прабіўных» камэрсантаў і кантабандыстаў. Тых і мытнікі ня здолеюць пакрыўдзіць, яны патрапяць сябе абараніць.. А хто ж абароніць бездапаможную жанчыну з хворымі дзяцьмі? Вось тут і можна паказаць сваю ўладу!

Прадстаўлены ў карэспандэнцыі інцыдэнт вымоўна пацьвярджае, што чыноўнік заўжды быў і будзе абыякавы да чужой бяды: ці працуе ў пасольстве, ці на мытні. Апісаны выпадак мае маральны і юрыдычны аспэкты. За маральнае парушэньне адказнасьці ніхто не нясе, а з юрыдычнага пункту гледжаньня чыноўнік заўсёды будзе мець рацыю. Але ж трэба быць і людзьмі!.. А грамадзянам, мабыць, трэба больш уважліва вывучаць законы.

Доўга я чакала той дзень, калі атрымаю новы дарожны дакумант. Цэлы месяц не магла выехаць да бацькоў, ды вось падыходзіў той час, пабегла ў Пасольства Беларусі па параду: «Трэба віза, ці не?». Адказалі — «Як палучыш тады і прыхадзі». І на другі дзень ён быў у мяне ў руках, зноў зьвярнулася да пасольства, сказалі: — «З гэтым дакумэнтам можаш ехаць свабодна, толькі трэба мець з сабой яшчэ дакумэнт на сталае жыхарства ў Літве». Задаволеная, што ўсё ў парадку, у пятніцу я сабрала дзяцей і павезла іх да дзядулі й бабулі на канікулы. Але даехаўшы да Лынтуп, наша спадзяваньне кончылася, на граніцы нам паведамілі «Сабірай свае пажыткі і выходзь, з-за таго, што ў цябе няма візы».

Я даказвала, што не сама еду, спраўлялася ў пасольстве, але ніхто не хацеў слухаць, наконт Пасольства адазваліся так, што нават напісаць не магу і дадалі: «Пасольства нам не ўказ, у нас сваё начальства». Узначальваў маёр Хлюстаў Ніналай Грыгоравіч. І высадзілі мяне з дваймі дзяцьмі (10 і 12 гадоў) уначы. У 22 гадзіны дзяжурны закрыў залу чаканьня і мы засталіся на вуліцы пад дажджом, дзеці хворыя, у старэйшай дачкі алергія на вецер і ваду, у малодшай — цяжка перадічваць, яна вельмі слабая.

Потым мы селі на Дзіджасальскі цягнік і даехалі да Гадуцішак, дзе спыніліся ў чужых людзей, было гэта ўжо ў 1.40 ночы! У суботу дазванілася да бацькоў і толькі ў нядзелю дзядуля, якому за 65 гадоў змог забраць дзяцей. Я ў панядзелак рана вярнулася ў Вільню і адразу пайшла ў Пасольства, мяне адправілі на прыём да пасла, а адтуль абратна адправілі: «Пасол прыймаць нікога ня будзе да 25-га, пакуль выбары не адбудуцца». Вярнулася зноў на Муйцінес, паставілі мне візу і пасьмяяліся: «Што ж калі трое сутак і пасядзела, і мы сядзім». Але ж што раўняць, што сядзяць у цёплым крэсьле у кабінеце, а што з заплаканымі дзяцьмі пад небам і дажджом, а потым у чужых людзей, ня маючы лішніх грошай. Вось і зьвярнулася ў рэдакцыю.

Ванда Лекарэвіч

Вільня

Сьвята ў Салечніках

Калі ў месяцы траўні ў грамадзкім жыцьці беларусаў Літвы цэнтральнае месца заняло сьвяткаваньне юбілею Віленскай Беларускай Гімназіі, дык чэрвень прынёс другую вартую ўвагі падзею. І што вельмі істотна — адбылася яна ня ў цэнтры, не ў сталіцы, а на самым узьмежку з Беларусяй — у мястэчку Салечнікі (Шальчынінкай) і адбылося гэта 18 чэрвеня ў 15 гадзін у раённым Доме Культуры, пры якім заснаваўся беларускі цэнтар.

Ідэя заснаваньня беларускай суполкі ў Салечніках зарадзілася ўжо даўно. Але ж ажыцьцявіць гэтую задуму было вельмі няпроста. Мо ня ўсе, хто прысутнічаў на адкрыцьці гэтага цэнтру ўяўлялі сабе, як шмат патрабавалася працы, настойлівасьці, вялізных высілкаў, каб гэтая ідэя стала рэальнасьцю. І трэба шчыра прызнаць, што тыя, хто найбольш прычыніўся да гэтай падзеі і паклаў дзеля гэтага мноства самаахвярнай працы ды меў поўнае права ганарыцца гэтым зьдзяйсьненьнем, паводзілі сябе дастаткова сьціпла, падкрэсьліваючы ў першую чаргу заслугі тых, хто ім спрыяў і дапамагаў рэальнымі ўчынкамі.

Дзень адкрыцьця цэнтру быў ушанаваны першай спробай наладзіць свой пэрыядычны друк, бо датаю 18 чэрвеня пазначаны першы нумар газэткі «Наша старонка», якая пакуль што мае выходзіць прынамсі раз на месяц, а за рэдактара падпісаў яе былы вучань Віленскай Беларускай Гімназіі Расьціслаў Мілюк. На апошняй старонцы ёсьць вартая ўвагі зацемка пад назваю «Ці ведаеце вы?» Сапраўды, ці ведаеце вы, як даўно існуе паселішча з назваю Салечнікі? І тут жа даюцца цікавыя адказы на гэтае пытаньне. Аказваецца, што першае афіцыйнае паведамленьне аб Салечніках датуецца 1387 годам. У прывілеі ўпамінаецца, што Ягайла аддае сваё Троцкае княства брату Скіргайлу. Пры пераліку маёнткаў, земляў упамінаюцца Салечнікі, якія складаліся з двух баярскіх сёлаў, якімі валодалі Іван і Андрэй Барысевічы. І далей, што Вялікія Салечнікі сталі мястэчкам з 1555 г. Гаспадаром іх быў Іван Глябовіч, маршалак Вялікага княства Літоўскага і канцлер княства. Даведваемся адтуль і шэраг іншых гістарычных зьвестак пра Салечнікі ад сівога сярэднявечча і ажно да нашых дзён. Ёсьць у газэце і іншыя цікавыя матэрыялы гістарычнага характару, узоры клясыкі нашае паэзіі, разважаньні пра будучае беларускай суполкі і культурнага цэнтру ў Салечніках.

Неабходна паведаміць, што ініцыятарамі заснаваньня Таварыства беларусаў Салечніцкага раёну зьяўляюцца Пётра Малафей, актывіст адраджэньня ў Літве беларускага грамадзкага жыцьця і фактычна заснавальнік цэнтру, а таксама другі лідэр Салечніцкіх беларусаў, абраны прэзыдэнтам Таварыства сп. Амелевіч. Яны ж і вялі ўрачысты сход, прысьвечаны адкрыцьцю цэнтра. Значнасьць падзеі была падкрэсьлена тым, што ў ёй прымалі ўдзел сьпікер Літоўскага парлямэнту Чэсловас Юршэнас, міністар замежных спраў Рэспублікі Беларусь Пётр Краўчанка, прадстаўнікі дыпляматычных місіяў Літвы і Беларусі, нашых суседніх дзяржаваў, іншых дзяржаўных, грамадзкіх структураў, раённых уладаў Салечнік і суседняга Воранава, госьці з Горадні ды, вядома ж, з Вільні. Ушанавала гэтую ўрачыстасьць старшыня Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» Ганна Сурмач, выступіўшы з прывітальным словам.

Сапраўднай залацінкай гэтай імпрэзы было выступленьне дзетак з мясцовага дзіцячага садка: трох дзяўчынак і трох хлопчыкаў, якія чыталі беларускія вершыкі, затым зусім складна з фігурамі пратанцавалі польку «Янка». Дзеткі неяк адразу заваявалі аўдыторыю сваёй непасрэднасьцю. Хіба варта падкрэсьліць, што падрыхтаваць такое добра апрацаванае дзіцячае выступленьне бясспрэчна каштавала шмат высілку і працы.

У другой частцы перад прысутнымі выступіў фальклёрны ансамбль «Церніца» палацу культуры чыгуначнікаў з Менску з багатаю праграмай. Гучалі маладыя звонкія галасы, музыка на народных інструмэнтах, усё перамяжоўвалася танцамі. Артысты зьвярнулі на сябе ўвагу прыгожымі народнымі строямі.

Хочацца нагадаць яшчэ і тое, што памешканьне культурнага цэнтру, у якім на вілочным месцы вісіць абраз сьвятой Еўфрасіньні Полацкай, асьвяціў сьвятар айцец Канстанцін Аўдзей з вёскі Міхнёва. Ён затым выступіў перад прысутнымі з шчырым словам на беларускай мове, выявіўшы сваё веданьне гісторыі Беларусі, нават прадэклямаваў колькі радкоў з верша Якуба Коласа.

У заключнай частцы ўрачыстасьці арганізатары падрыхтавалі для гасьцей супольную вячэру, дзе можна было і чарку пераkуліць і смачна закусіць. Вядома, удзельнічалі і артысты ансамбля, дык акрамя нязмушаных гутарак гучалі ізноў песьні. І хаця ня гэтая частка была самай істотнай, ды ўсё ж усе былі ўзрушаны гасьціннасьцю гаспадароў і гэтым прыемным акцэнтам завяршылася гэтая вартая ўвагі імпрэза.

Хочацца верыць, што мэты, пастаўленыя заснавальнікамі гэтага культурнага асяродка, спраўдзяцца, што здолеюць яны наладзіць тут сваю мастацкую самадзейнасьць — хор, аркестар, знойдуць таленавітых салістаў, што ўдасца прыцягнуць да гэтага моладзь. Вось тады, бясспрэчна, тутэйшыя этнічныя беларусы адчуюць неабходнасьць зьберагчы родную мову, забясьпечыць дзяцей роднай школай. Ёсьць падставы спадзявацца, што тут адбыўся добры пачатак. Мо з часам створацца цэлыя сеткі такіх асяродкаў культуры па ўсім шырокім літоўска-беларускім памежжы, пры там па абодва бакі супольнай мяжы. Узьнікненьне новых культурных цэнтраў беларусаў у Літве і літвіноў у Беларусі паспрые захаваньню этнічнай самабытнасьці жыхароў памежжа і захавае добразычлівасьць у адносінах між нашымі суседнімі краінамі.

Лявон Луцкевіч

З хронікі культурнага жыцьця

23 чэрвеня ў галерэі Расейскага культурнага цэнтру па вул. Бокшто 4, у 16.00 гадзін, была ўрачыста адкрыта выстава акварэляў беларускага мастака Эдуарда Падбярэскага. Ён нарадзіўся ў 1947 г. ў Беларусі. У 1969 прыехаў у Вільню. Закончыў Віленскую мастацкую школу, працаваў у рэстаўрацыйнай майстроўні. З 1975 г. самастойна працуе ў галіне скульптуры. Апошняя яго вялікая праца ў касьцёле Дзевы Марыі на Зьвярынцы. Выстава паказала яго ўдалыя спробы і ў жывапісе, у тэхніцы акварэлі. А беларусы віленчукі ведаюць яго ўжо як аўтара надмагільнага помніка знанаму драматургу Францішку Аляхновічу на могілках Росы. Выстава будзе працаваць два тыдні. Раім наведаць.

Аглядальнік

НА ЗДЫМКУ: Эдуард Падбярэскі. Начное напружаньне.

Весткі з Беларусі

* * *

Галоўнай падзеяй на Беларусі былі выбары прэзыдэнта. Разлік кіруючых колаў на Кебіча праваліўся. Развал эканомікі з некантраляванай інфляцыяй, рэзкі спад узроўня жыцьця і пралікі ў грашовай палітыцы зрабілі яго непапулярным, нягледзячы на ўсе захады афіцыйных урадавых сродкаў масавай інфармацыі. Значная колькасьць выбаршчыкаў — 45% — аддала свае галасы А.Лукашэнку, які не скупіўся ў сваёй праграме на абяцаньні навесьці кругом парадак і пакончыць з карупцыяй. Лукашэнку называюць беларускім Жырыноўскім. Будучы прэзыдэнт адмоўна ставіцца да незалежнасьці і культуры Беларусі. Па колькасьці галасоў на 3 месца выйшаў З.Пазьняк з Беларускага Народнага Фронту. Далей ідуць С.Шушкевіч, А.Дубко і В.Новікаў. Другі тур выбараў паміж А.Лукашэнкам і В.Кебічам адбудзецца ў сярэдзіне ліпеня.

* * *

19 чэрвеня дэмакратычныя слаі грамадзтва шырока адзначалі 70-годзьдзе народнага пісьменьніка Беларусі Васіля Быкава — гэтага апостала нацыянальнага адраджэньня. В.Быкаў першы ў сваіх творах распавёў праўду аб вайне, якой раней так не ставала. Па творах В.Быкава Беларусь ведаюць далёка за яе межамі.

* * *

У Яраслаўлі адбылося ўрачыстае адкрыцьцё помніка Максіму Багдановічу, які ў 1908—1911 гадох вучыўся тут у мясцовай гімназіі. Помнік пастаўлены намаганьнямі клюба «Спадчына» ў Менску за ахвяраваньні беларускай эміграцыі і фундатараў на Беларусі.

* * *

Нячаста выпадае бачыць афішу, якая запрашае на аўтарскі канцэрт 12-гадовай дзяўчынкі. Такі канцэрт адбыўся ў Валкавыскай музычнай школе. З уласнымі творамі выступала пяцікласьніца Лера Янкоўская. Лера ўжо ўдзельнічала ў розных творчых спаборніцтвах для дзяцей і юнацтва. Стала ляўрэатам міжнароднага конкурсу юных кампазытараў «Надзея 93», заняўшы другое месца пасьля вельмі даравітага маскоўца Ф.Амірава.

* * *

На калегіі МУС Беларусі абмяркоўваліся фінансавыя пытаньні. Пад дзяржаўную праграму па барацьбе з эканамічнай злачыннасьцю ня выдзелена ні граша. Сытуацыя пагаршаецца неабходнасьцю ўтрымліваць вялікую колькасьць вязьняў: іх у пераліку на 1000 чалавек насельніцтва ў 4 разы болей, чым у Польшчы, і ў 10 разоў — чым у Балгарыі.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звaніце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 36

КУПАЛЬЛЕ

Купальле — самае яркае і прыгожае летняе сьвята, распаўсюджанае пад рознымі назвамі сярод усіх індаэўрапейскіх народаў. У старажытны дахрысьціянскі пэрыяд яно было прысьвечана культу сонца і адзначалася у час летняга сонцастаяньня. З прыняцьцем хрысьціянства купальскія абрады захаваліся ў народзе, але сьвята атрымала здвоенае імя «Іван Купала», бо прынята было яго прымяркоўваць да дню Івана Прадцечы (Хрысьціцеля).

На Беларусі Купальле адзначалася традыцыйна ў ноч з 6 на 7 ліпеня, напярэдадні дня прысьвечанага праваслаўнай царквой памяці Івана Прадцечы, які выпадае 24 чэрвеня старога стылю.

Цэнтральнае месца ў сьвяточных абрадах займала купальскае вогнішча. Для гэтага на абранае пад сьвяткаваньне месца: узьлесак, паляну ці рачны бегар, загадзя звозілі з усёй вёскі ці мястэчка старыя рэчы (паношаную вопратку, старыя колы, клёпкі ад бочак, атопкі) і другія прыгодныя для вогнішча матэрыялы. Моладзь выпраўлялася на сьвята з купальскімі песьнямі і заклікала ўсіх ісьці на гуляньне. Пры агні гатавалі абрадавую вячэру: ячэню, верашчаку, кулагу (спэцыяльную мучную страву), варэнікі. На высокім шасьце ўздымалі прамасьленае запаленае кола, каторае, мабыць, сымбалізавала сонца. Вакол купальскага агню моладзь вадзіла карагоды. Хлопцы скакалі праз вогнішча. Дзяўчаты яшчэ днём перад гуляньнем зьбіралі на лузе ці ў полі зёлкі — багаткі, руту, браткі, купену, папараць і другія. Лічылася, што сабраныя перад купальскай ноччу зёлкі маюць асаблівую чарадзейную лекавую сілу. Аб папараці існавала ў народзе павер'е, што аднойчы яна зацьвітае мігатлівым агеньчыкам, а той, хто знойдзе і сарве гэтую кветку, стане празарлівым і шчасьлівым.

Як і другія абрадавыя сьвяты, Купальле не абыходзілася без варажбы. Менавіта дзяўчаты пялі з кветак вянкі, устаўлялі ў іх і запальвалі сьвечкі, і пушчалі плыць па вадзе. Хлопцы лавілі вянкі, праз што вызначаліся суджаныя да шлюбу пары: які дзяўчыны вянок хлопец злавіў, тая і мела быць яго нявестай.

У пэрыяд таталітарнай дыктатуры атэістычныя ўлады адмоўна адносіліся да традыцыйных абрадавых сьвятаў. Таму і Купальле на працягу дзесяцігодзьдзяў не сьвяткавалася, а калі і адзначалася, то недастаткова ўрачыста. Аднак намяць аб ім захавалася ў народзе.

Сёньня купальскія традыцыі вяртаюцца да нас. Іх урачыста і шырока адзначаюць як у Літве пад назвай «Енінес», так і на Беларусі. На жаль, пад уплывам бязупыннага разьвіцьця цывілізацыі і тэхнічнага прагрэсу, бурнага росту гарадоў і занепаду сёлаў, якія зьяўляліся заўсёды скарбніцай народных традыцыяў, старыя абрадавыя сьвяты, у тым ліку і Купальле, зьмяняюцца. Таму часам на праходзячых у нашы дні купальскіх сьвяткаваньнях побач з характэрнымі традыцыйнымі элемэнтамі, такімі як вогнішча, абрадавыя народныя песьні і карагоды ці варажба на вянках, выкарыстоўваюцца новыя атрыбуты сьвята, напрыклад, фэерверкі, эстрадныя ансамблі, рок-гурты ці іншая сучасная забаўляльная музыка. Ад гэтага сьвята паступова траціць сваё асаблівае прыгоства і красу.

З нагоды Купальля і мы жадаем усім чытачам весела правесьці сьвята і знайсьці сваю кветку шчасьця.

К.Л.

НАШ КАЛЯНДАР

6 ліпеня нарадзіўся беларускі паэт **Янка Лучына**, сапраўднае прозьвішча Іван Неслухоўскі, адзін з пачынальнікаў беларускай літаратуры мінулага стагодзьдзя. Пісаў на беларускай, польскай і расейскай мовах. Родам з Менску. Вучыўся ў Пецярбургскім унівэрсытэце, затым скончыў там тэхналягічны інстытут. Працаваў у розных мясцох на чыгунцы. Свае творы друкаваў у польскіх і расейскіх часопісах, бо беларускіх тады яшчэ не было — беларускі друк быў тады забаронены. Зьбіраў беларускі фальклёр. Памёр у 1897 г. Ужо пасьля яго сьмерці першы зборнік яго беларускай паэзіі «Вязанка» быў надрукаваны ў Пецярбурзе ў 1903 г. па ініцыятыве беларускіх студэнтаў, аб'яднаных у Кружку Беларускай Асьветы.

7 ліпеня 1869 г. — 125 гадоў таму назад — нарадзіўся беларускі культурна-грамадзкі дзяяч і інжынэр-архітэктар **Лявон Вітан-Дубейкаўскі**. Паходзіў з шляхецкага роду гэрбу Вітан з вёскі Дубейкава на Мсьціслаўшчыне. Вучыўся ў школе будаўнічых рамёстваў у Варшаве, потым у Пецярбурскім інстытуце цывільных інжынэраў і завяршыў навуку ў Акадэміі архітэктуры ў Парыжы. Будоўлі паводле яго праектаў можна знайсьці на Смаленшчыне і ў Варшаве ды яе ваколіцах, па ўсёй тэрыторыі Беларусі, а з міжваеннага часу — у Вільні і на Віленшчыне, дзе ён пражыў два апошнія дзесяцігодзьдзі свайго плённага жыцьця. Удзельнічаў у беларускім адраджэнскім руху яшчэ з гэтак званай «нашаніўскай пары», пазьней змагаўся за Беларускую Народную Рэспубліку, а ў міжваенным часе быў у цэнтры грамадзкага жыцьця беларусаў Вільні. Памёр у 1940 г., пахаваны на могілках Росы ў Вільні.

7 ліпеня нарадзіўся народны паэт Беларусі **Янка Купала**, сапраўднае прозьвішча Іван Луцэвіч. Родам з фальварку Вязынка на Маладэчаншчыне. Зьяўляецца клясыкам сучаснай беларускай літаратуры. Сваю літаратурную дзейнасьць пачаў у Вільні супрацоўніцтвам у газэтах «Наша доля» і «Наша ніва», быў рэдактарам апошняй у 1914-1915 гг. Пісаў вершы, паэмы, драмы. Творчасьць Купалы вызначалася глыбокім патрыятызмам, будзіла беларускі народ да нацыянальнага адраджэньня. П'еса Янкі Купалы «Паўлінка» была ўпершыню пастаўлена ў Вільні ў 1913 г. У міжваенным часе жыў у Менску. Хаця ён атрымаў званьне народнага паэта, але неадночы праследваўся ўладамі ў гады сталінскага тэрору, яго змушалі адрачыся ад сваёй папярэдняй творчасьці. Згодна апошнім публікацыям, пад выглядам няшчаснага выпадку быў зьнішчаны ворагамі бясьпекі ў Маскве 28 чэрвеня 1942 г.

10 ліпеня 1900 г. нарадзіўся беларускі мастак **Пётра Сергіевіч**. Родам ён з вёскі Стаўрова на Браслаўшчыне. Амаль увесь яго жыцьцёвы шлях зьвязаны зь Вільняю. Гэты вясковы хлапчук змалку адчуваў схільнасьць да мастацтва. 20-ці гадовым юнаком ён трапіў у Вільню, дзе, дзякуючы працавітасьці й здольнасьцям, здолеў скончыць мастацкі факультэт Віленскага Унівэрсытэту. З першых дзён яго талент ацаніў прафэсар Фэрдынанд Рушчыц. Далей удасканальваў свае веды ў Кракаўскай Акадэміі Мастацтваў. У міжваенным часе актыўна ўдзельнічаў у грамадзкім жыцьці беларусаў Вільні, быў сябрам Беларускага Навуковага Таварыства, нейкі час працаваў у Беларускім музэі. Пасьля вайны стаў заслужаным дзеячом мастацтваў Літвы, быў сябрам Саюзу мастакоў Літвы. Працаваў у галіне жывапісу і графікі. Пакінуў багатую спадчыну, яго працы знаходзяцца ў многіх музэях і карцінных галерэях Літвы і Беларусі. У яго творчай спадчыне пэйзажы, партрэты, кампазыцыі на гістарычныя тэмы. Памёр у 1984 г., у знак пашаны пахаваны на мэмарыяльных могілках на Антокалі.

15 ліпеня 1876 г. нарадзілася беларуская паэтка, актыўная грамадзкая дзяячка — **Цётка**, сапраўднае прозьвішча Алаіза Пашкевічанка. Родам яна з фальварку Пешчына непадалёк Шчучына на Гарадзеншчыне. Яе сувязь з Вільняю пачалася ад часу навукі ў гімназіі. Далей вучылася на курсах у Пецярбурзе. Вярнуўшыся ў Вільню, працавала ў Новавіленскай псыхіятрычнай бальніцы. Удзельнічала ў падпольнай працы, была сябрам Цэнтральнага Камітэту Беларускай сацыялістычнай Грамады, узначальвала яе віленскі асяродак. Друкавацца пачала ад першых нумароў у газэтах «Наша Доля», затым «Наша Ніва». Падчас рэвалюцыі 1905 г. выступала з вострымі вершамі, накіраванымі супраць царскага самаўладзьдзя. Пад пагрозай рэпрэсій мусіла эміграваць — жыла і вучылася *ў Львове і ў* Кракаве. Выйшаўшы замуж за літоўскага дзеяча Сьцяпана Кайрыса, вярнулася ў Вільню. Памерла ад хваробы ў 1916 г. Зьяўляецца аднэй з найбольш яркіх постацяў у беларускай літаратуры пачатку ХХ стагодзьдзя.

25 ліпеня 1984 г. памёр беларускі пісьменьнік і паэт **Уладзімер Караткевіч**. Нарадзіўся ён у Воршы ў 1930 г., скончыў Кіеўскі унівэрсытэт, затым Вышэйшыя літаратурныя і сцэнарныя курсы ў Маскве. Жыў у Менску, неадночы наведваў Вільню. Пісаў шмат на гістарычныя тэмы, яго творчасьці ўласьцівы шчыры патрыятызм, імкненьне захаваць зьнішчаную савецкімі ўладамі Беларусь ад культурнай дэградацыі. Быў адным з тых нямногіх сумленных і непадкупных дзеячоў нашай культуры пасьляваеннага часу, якія змагаліся з нацыянальным нігілізмам.

Беларусы Вільні адзначаюць 50-тыя ўгодкі вызваленьня Беларусі

З ініцыятывы Пасольства Беларусі, пры актыўным суўдзельніцтве прадстаўнікоў Літоўскай Рэспублікі, трэцяга ліпеня наладжана ўрачыстае сьвяткаваньне дня вызваленьня Беларусі ад гітлераўскіх акупантаў.

Надзіва пагодна выглядалі вайсковыя магілкі, перад якімі зьязджаліся ўбеленыя нялёгкімі гадамі вайны й працы — вэтэраны. А іх прыбыло нямала, бадай больш як паўтары сотні. Урачыстасьць праходзіла спакойна й строга: не было ні плякатаў, ні сьцягоў. Ня чулася ні крыкаў, ні песень. Людзі прыбылі сёньня ня толькі для сустрэчы пасьля доўгіх гадоў, але перадусім для ўшанаваньня памяці мільёнаў палеглых юнакоў, якія аддалі маладое жыцьцё за волю свайго народу і родную зямлю.

Акрамя прадстаўнікоў беларускага Пасольства прысутнічалі: саветнік прэзыдэнта Бразаўскаса — праф. А.Матуленіс, пасол Расейскай Фэдэрацыі — Обертышаў, пасол Украіны — Білодід, старшыня згуртаваньня вэтэранаў Літвы — Шымоніс, нямала былых афіцэраў і партызанаў.

Роўна ў адзінаццаць гадзін распачаў афіцыйную частку сьвяткаваньня кароткай, але зьмястоўнай прамовай пасол Беларускай Рэспублікі Яўген Вайтовіч.

— Перш за ўсё дзякую вам, — гаварыў ён, — за актыўны ўдзел у нашым сьвяткаваньні! Гэта тым больш узрушвае, што нас — вэтэранаў, становіцца ўсё менш і менш... Аднак тым, хто яшчэ змог прыбыць на нашую сустрэчу, ня сорамна азірнуцца назад. Успомнім тое, што дзеялася роўна паўвека таму, у якой сытуацыі знаходзіўся край, на якой агромнай тэрыторыі змагаліся мільённыя арміі й тая частка насельніцтва, якая не хацела ніякага чужацкага ярма".

Далей сп. Вайтовіч падкрэсьліў, што кроў, пралітая на заходніх, паўднёвых і цэнтральных франтах былога Саюза і Эўропы — не загінула бясьследна. Уратаваны ад зьняволеньня ня толькі нашы былога Саюза, але і суседнія народы Эўропы.

Многія з тых, хто застаўся жывы, яшчэ і сёньня працуюць, стараюцца прынесьці карысьць сваёй Бацькаўшчыне.

З пячацьцю смутку на тварах людзі доўгаю каленяй рушылі ў напрамку бэтоннай канструкцыі, дзе гарэў вечны агонь. На п'едэстал падалі ружы, вяргіні, гваздзікі... Чырвоныя, як сьвежа праліта кроў. Ціха шугала полымя...

Аднак, як кажуць, жыцьцё жывым належыць. Пачаліся гутаркі пра мінулае й цяперашняе, успаміны пра жывых і палеглых сяброў і родных. А тады разыйшліся па добра і культурна ўтрыманым могільніку. Наша невялічкая група, з паслом Я.Вайтовічам на чале, наведала магілку Оны Міцюта — былой жонкі рэдактара «Калосься» і апошняга дырэктара музэя Івана Луцкевіча — Янкі Шутовіча. Пасьля праз высокую горку дабраліся да помніка Пётры Сергіевіча і нарэшце, недалёка ад выхаду, затрымаліся каля месца апошняга спачынку беларускага кампазытара Кастуся Галкоўскага.

Усе былі запрошаны пасольствам на 17-тую гадзіну сустрэцца ў заказанай залі пры вуліцы Вялікай. І тыя, хто ня выехаў і меў крыху вольнага часу, пунктуальна прыбылі, каб прадоўжыць у цёплым кругу сяброў гэтае нячастае спатканьне.

Пасьля кароткай прамовы пасла Вайтовіча, ён уручыў гасьцям і сябрам вэтэранам кветкі і падарункі, жадаючы ім добрага здароўя і дзякуючы за прыбыцьцё на беларускае нацыянальнае сьвята. Падыграваў акардэон, пры скромным стале і гарбаце пачаліся кароткія выступленьні й канцэртныя нумары. Коратка і зьмястоўна зьвярнуўся да вэтэранаў Віленшчыны пасол Расейскай Фэдэрацыі — Обертышаў, пасла пасол Украіны — Білодід і праф. Арвідас Матуленіс. А таксама старшыня згуртаваньня вэтэранаў літвы — Шымоніс і мясцовыя ўдзельнікі вайны.

Музычную частку праграмы запоўнілі: артыст Менскай філярмоніі Іван Краснадубскі і наш вэтэран Юры Зімніцкі. Разьвітваючыся, прысутныя горача дзякавалі паслу Я.Вайтовічу, дарадчыку Ул.Шчаснаму і консулу Я.Шастакову за клопаты і цёплы прыём.

З хронікі грамадзкага жыцьця

30 чэрвеня ў залі Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, што на Жыгіманту 12 адбыўся вечар, прысьвечаны двум дзеячам музычнай культуры: кампазытару Канстанціну Галкоўскаму і сьпеваку Міхасю Забэйду-Суміцкаму. Абодва яны нарадзіліся ў чэрвені, толькі з той розьніцай, што яны прадстаўнікі розных пакаленьняў. Кастусь Галкоўскі нарадзіўся ў 1875 г., а Міхась Забэйда — у 1900 г. Але абодвух іх яднала тое, што свае вялікія таленты яны на ўсё жыцьцё прысьвяцілі служэньню музычнаму мастацтву. І калі для беларусаў-віленчукоў старэйшага пакаленьня гэтыя постаці дастаткова вядомыя, дык для маладых гэта ўжо наша культурная спадчына, якой яшчэ ў нядаўнім мінулым было наканавана трапіць у забыцьцё.

Канстанцін Галкоўскі — карэнны віленчук, які атрымаў грунтоўную адукацыю ў Пецярбургскай кансэрваторыі, дзе будучага маэстра рыхтавалі такія клясыкі расейскай музыкі, як Рымскі-Корсакаў, Глазуноў, Лядаў... Бадай ад пачатку нашага стагодзьдзя ён быў у цэнтры музычнага жыцьця нашага гораду. Тварыў музыку, дырыгаваў сымфанічным аркестрам, працаваў арганістам; пазьней стаў прафэсарам Віленскай кансэрваторыі, народным артыстам Літоўскай Рэспублікі. Па сутнасьці Галкоўскі ўсё жыцьцё, за выключэньнем гадоў вучобы, пражыў ў Вільні, тут знайшоў і вечны спачын.

Лёс Міхася Забэйды быў іншы. Яму давялося шмат вандраваць па сьвеце. Калі быў юнаком, пачалася першая сусьветная вайна. Трапіў у Сібір, адтуль далей на ўсход, у далёкую Манчжурыю. У Харбіне атрымаў музычную адукацыю, стаў салістам опэры. Затым паехаў у Італію, пяяў у славутай опэры Ля Скала ў Мілане. Адтуль вярнуўся ўрэшце на радзіму, якая была пад Польшчаю, пяяў у Познані, у Варшаве, часта наведваў Вільню. Выступаў тут з канцэртамі, супрацоўнічаў з прафэсарам Галкоўскім ды вядомым фалькларыстам Рыгорам Шырмам. Апошнія сорак гадоў жыў у Чэхаславаччыне, дзе карыстаўся вялікай пашанай.

Вечар, прысьвечаны гэтым двум выдатным сынам беларускага народу, працягваўся каля трох гадзін. Прынамсі тры дзясяткі аматараў нашай культуры ўдзельнічалі ў гэтай імпрэзе. Яе зьместам было азнаямленьне з жыцьцяпісамі Галкоўскага і Забэйды, з іх творчай спадчынай. Аповед перамяжоўваўся з праслухваньнем гуказапісаў сьпеву Забэйды, у першую чаргу песень, аўтарам якіх быў Кастусь Галкоўскі, а такіх у рэпэртуары саліста было нямала. Гучалі вакальныя, харавыя і камэрныя інструмэнтальныя творы Галкоўскага. Актрыса Любоў Цімохава прачытала вечар чытаньнем вершаў, прысьвечаных Міхасю Забэйду такімі паэтамі як Максім Танк, Міхась Машара, Ларыса Геніюш, Сяргей Грахоўскі... Прачытала яна і верш «Гімн да веды», які Галкоўскі напісаў з нагоды 25-ых угодкаў Віленскай Беларускай Гімназіі. Прагучала харавая сюіта Галкоўскага «Каханьне», камэрнае «Дуэтіно» для скрыпкі, віялянчэлі і фартэпіяна. Некаторыя з прысутных, якім давялося некалі сустракацца са сьпеваком ці кампазытарам, падзяліліся сваімі ўспамінамі. І на завяршэньне прагучала бадзёрая «Ляваніха» ў выкананьні Забэйды.

Удача гэтага вечара была ў тым, што ён уяўляў сабою літаратурна-музычную кампазыцыю, дзе акрамя зьмястоўнай інфармацыі гучала паэзія, музыка, песьня... Хочацца верыць, што менавіта такія імпрэзы засьведчаць жыцьцяздольнасьць Таварыства Беларускай Культуры ў Літве.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

ТБК БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 37

ДА СУСТРЭЧЫ БЕЛАРУСАЎ КРАІН БАЛТЫІ

На пачатку гэтага года паміж кіраўніцтвам Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына», Таварыствам Беларускай Культуры і другімі беларускім суполкамі Літвы абмяркоўвалася пытаньне аб правядзеньні ў траўні ці пазьней ў 1994 годзе сустрэчы беларусаў краін Балтыі — Літвы, Латвіі, Эстоніі, Калінінграда і Пецярбурга. Мэта зьезду — азнаямленьне з беларускай прысутнасьцю ў рэгіёнах Балтыі, агульныя інтарэсы ў мінулым, сучасным ды будучым і наогул усталяваньне больш цесных сувязей паміж беларусамі гэтага рэгіёну. Такіх сувязей на сёньня амаль няма.

У Рызе і Таліне такія сустрэчы прадбачаныя на наступныя гады. Аднак на шляху ажыцьцяўленьня згаданай ідэі аказалася нямала перашкод.

Так, урад Літвы цераз дэпартамэнт па справах нацыянальнасьцяў і рэгіянальных праблем адмовіў у фінансавай падтрымцы зьезду. У цяжкім эканамічным стане апынулася Згуртаваньне Б.С. «Бацькаўшчына». Ня мае сваёй камэрцыйнай дзейнасьці і фінансавых сродкаў Таварыства Беларускай Культуры.

Адзіным рашэньнем у такім выпадку была адмова ў правядзеньні сустрэчы ў гэтым годзе. Але ці ёсьць гв族 гарантыя, што становішча палепшыцца ў наступным годзе?

На канфэрэнцыі «Культура беларускага замежжа», якая праходзіла 12-13 чэрвеня ў Менску абмяркоўвалася з прадстаўнікамі краін Балтыі таксама пытаньне сустрэчы беларусаў у Вільні.

Дэлегаты Балтыі выказаліся, каб такая сустрэча абавязкова адбылася. Яны, улічваючы наш цяжкі эканамічны стан, пагодзяцца на дрэнныя бытавыя ўмовы і гатовы харчавацца толькі сваімі бутэрбродамі.

Таму ТБК канчаткова пагадзілася на правядзеньне сустрэчы 6 і 7 жніўня г.г. у Вільні, праўда, у значна меншай колькасьці гасьцей, спадзеючыся на падтрымку нашых чытачоў і прыхільнікаў.

Таварыства Беларускай Культуры просіць паведаміць, хто і колькі зможа прыняць нанач нашых суайчыньнікаў з-за мяжы.

Можа знойдзецца спонсар, які фінансава зможа нам дапамагчы. Просім свае прапановы кіраваць па тэл. 355595 і 449001 альбо па тэлефоне культурнага цэнтра 616532.

Рада Таварыства
Беларускай Культуры ў Літве

Сем дзён сярод беларусаў Лёндана

З балькону чатырохпавярховага будынку, які знаходзіцца на рагу Тальбот стрыт і вуліцы Сьв. Сьцяпана ў Лёндане, разьвяваецца бел-чырвона-белы сьцяг. Тутака рэзыдуе Пасол Рэспублікі Беларусь у Англіі. Амбасада першай у гісторыі Беларусі незалежнай дзяржавы.

Кожны дзень каля 9-е гадзіны перад уваходам у будынак зьяўляецца адзін вельмі цікавы чалавек. Ён размераным няхуткім крокам падыходзіць да будынку, з любоўю і гонарам пазірае на бел-чырвона-белы сьцяг і ўваходзіць у будынак, дзе на першым паверсе знаходзіцца яго офіс. Гэта гаспадар будынку, вельмі паважаны чалавек ня толькі сярод беларусаў Англіі, але і сярод ангельцаў, прадпрыемцаў, якія лічацца з ім, а часта пытаюць рады, — спадар Янка Домінік, беларус з крыві і косьці.

Ён заўсёды гаворыць, што можна сябраваць з усімі, каторыя будуць адносіцца да цябе як да роўнага і ня будуць называць цябе мінскаю бульбаю. Спадар Домінік вельмі ганарыцца тым, што ў яго хаце знаходзіцца Пасольства Рэспублікі Беларусь, а на хаце разьвяваецца беларускі нацыянальны сьцяг.

У сям'і Тамары і Янкі Домінікаў, дзе мы спаткаліся з іхняю дачкою Марыяй, мы правялі сем цудоўных дзён. Хіба ня трэба казаць, якое ўражаньне мы аднясьлі ад знаёмства з Лёнданам, Віндзорам, яго замкам, унівэрсытэцкім гарадком Оксфардам... Гэта ўсё было вельмі добра і прыемна. Але самымі прыемнымі, поўнымі хваляваньня былі бясконцыя гадзіны гутарак, успаміны аб мінулых гадох, аб бацькаўшчыне, аб людзёх, якіх мы ведалі, шмат якіх ужо няма ў жывых, аб тых, пра якіх чулі, аб падзеях. І хоць спадар Янка добра асьвядомлены аб падзеях у Беларусі і наогул у сьвеце, усё ж вельмі цікавіўся жыцьцём беларускай грамадзкасьці ў Вільні, дзе ён некалі жыў і вучыўся.

Нас жа цікавіла жыцьцё беларусаў у Англіі і канкрэтна ў Лёндане, і нашу зацікаўленасьць спадар Янка намагаўся задаволіць. Мы пачулі шмат цікавага аб жыцьці беларусаў Англіі, часта паўтараліся прозьвішчы тамтэйшых беларусаў: Ю.Весялкоўскага, айца Аляксандра Надсана, Здановіча, Дзейкі і інш.

У хаце спадарства Домінікаў і ў офісе спадара Янкі мы чулі тэлефонныя гутаркі ня толькі на ангельскай мове, але і па-беларуску, што сьведчыць аб тым, што лёнданскія беларусы ўвесь час падтрымоўваюць сувязь між сабою. А колькі беларусаў знаходзіла маральную і матэрыяльную патрымку Янкі Домініка?!

Мы даведаліся, як цікава адзначаюць беларусы Англіі гадавіны незалежнасьці Беларусі, Слуцкага паўстаньня, царкоўныя сьвяты, сходы і г.д. Якраз у офісе спадара Домініка нам давялося пазнаёміцца з амбасадарам Рэспублікі Беларусь у Англіі Яго Эксцэленцыяй спадаром У.Сянько, консулам А.Якавіцкім, яго жонкаю і цудоўнаю дачушкаю. Не абышлося без таго, каб прысутным не засьпяваў беларускіх песень мой муж Лявон, так быў экспромтам арганізаваны канцэрт.

Мы даведаліся, што сёлета 26 траўня адбылося ўручэньне даверчых лістоў Яе Вялікасьці Каралеве Елізавеце II-й Пастом Беларусі. З гатэля «Дорчэстэр» маршал дыпляматычнага корпуса сэр Джэймс запрасіў Пасла Беларусі са сьвітаю ў каралеўскія карэты, якія накіраваліся ў Букінгэм на аўдыенцыю да Каралевы.

Пасьля аўдыенцыі ў Каралевы Пасол Беларусі даў кактэйль у гатэлі «Дорчэстэр» (нас спэцыяльна падвозіла туды ў самаходзе дачка спадара Домініка), на якім прысутнічалі маршал дыпкорпуса сэр Джэймс, яго намесьнік спадар Фігс, ну і самыя дарагія госьці, як казаў консул спадар А.Якавіцкі: спадарства Тамара і Янка Домінік, айцец Аляксандар Надсан, спадар Здановіч, спадарства Дзейкі, спадар Весялкоўскі, спадарыня Міхалюк і інш.

Сем дзён праляцелі, як адна хвіліна, мы разьвіталіся зь Лёнданам, з гаспадарамі — спадарствам Тамарай і Янкам Домінікамі. Перад ад'ездам угледзела гэткі абраз, на які без хваляваньня нельга было глядзець. Перад будынкам Беларускай амбасады ўзяўшыся за рукі стаялі два немаладыя чалавекі. Яны глядзелі на бел-чырвона-белы сьцяг, а з іх вачэй ліліся сьлёзы, якіх мы не саромеліся, бо вельмі доўга чакалі гэтага. Гэта былі стрыечныя браты Янка Домінік з Лёндана і Лявон Мурашка з Вільні.

Вікторыя Мурашкене

АБ'ЯВЫ

Нагадваем, што з ліпеня месяца ТБК настаянна атрымлівае сьвежыя беларускія перыядычныя выданьні, з якімі можна пазнаёміцца ў хаце-чытальні па вул. Жыгімонта 12-3.

* * *

У чацьвер 21 ліпеня ў залі ТБК па вул. Жыгімонта 12-3 а 18 гадзіне адбудзецца вечар, прысьвечаны памяці віднага архітэктара-віленчука Л.Дубейкаўскага. Праграму вядзе мастцтвазнаўца С.Харэўскі.

* * *

23 і 24 ліпеня ў праваслаўным Сьвята-Духавым манастыры адбудзецца сьвятая імша, у якой возьмуць удзел вернікі Праваслаўнага Брацтва Трох Віленскіх Пакутнікаў з Беларусі.

Весткі з Беларусі

* * *

Бальшыня выбаршчыкаў у Беларусі, што прыйшла 10 ліпеня на другі тур выбараў прэзыдэнта, аддала свае галасы за А.Лукашэнку.

Праграмы яго і ягонага канкурэнта В.Кебіча мала чым адрозьніваліся: гэта фактычнае адмаўленьне рынкавых рэформаў, адмоўнае стаўленьне да нацыянальнакультурнага адраджэньня і цесны эканамічна-палітычны саюз з Расеяй. Тым ня менш, большасьць выбрала прэзыдэнтам чалавека, які мае толькі вопыт камсамольскай работы і не скупіўся на абяцанні хутка вырашыць усе праблемы краіны.

Адсутнасьць беларускай дзяржаўнасьці і асыміляцыйная палітыка савецкага перыяду перашкодзілі зразумець, што шлях да лепшага і заможнага жыцьця ляжыць цераз дэмакратычныя рэформы і сумленную працу грамадзтва. І той, хто замест свабоды хоча кілбасы, у рэшце рэшт ня мае ні першага, ні другога.

Замежная прэса адмоўна паставілася да вынікаў выбараў, а газэта «Дэр Шпігель» напісала: «Спакойныя беларусы далі маху і прагаласавалі за шарлатана». Мабыць Беларусі наканавана яшчэ нямала выпрабаваньняў на шляху да сапраўднай незалежнасьці і дабрабыту.

* * *

У сувязі з 52-й гадавінай з дня сьмерці Янкі Купалы у Менску прайшоў дзень памяці паэта, народнага песьняра нашай Бацькаўшчыны. Загадак вакол яго трагічнай сьмерці шмат. Адно сёньня можна сказаць пэўна: пайшоў заўчасна з жыцьця ня толькі адзін з самых слаўтых нацыянальных творцаў, класік беларускай літаратуры, а і прарок Айчыны.

* * *

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусьціла зборнік твораў Васіля Быкава ў шасьці тамах. Шматлікія прыхільнікі слыннага майстра слова атрымалі магчымасьць мець пад рукою ўсе ягоныя творы.

Тым жа выдавецтвам выпушчаны зборнік апавяданьняў класіка нацыянальнай літаратуры Максіма Гарэцкага, што ўпершыню, яшчэ ў 1914 годзе, выйшаў у Вільні ў друкарні Марціна Кухты.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 на тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё передача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 38

Сустрэча з дэлегатамі брацтва

23 і 24 ліпеня ў праваслаўным Сьвята-Духавым манастыры адбудзецца сьвятая імша, у якой возьмуць удзел вернікі Праваслаўнага Брацтва Трох Віленскіх Пакутнікаў з Беларусі. Сустрэча грамадзкасьці з дэлегатамі брацтва адбудзецца 23 ліпеня а 15 гадзіне ў зале Таварыства Беларускай Культуры па вул. Жыгімонта 12-3.

З ГАЗЭТ

Гартаючы апошнія нумары газэты «Голас Радзімы», дзе ёсьць карэспандэнцыі ад беларусаў Эстоніі і Латвіі, міжволі ўзьнікае роздум пра зьезд беларусаў Балтыі, пра спадзяваньні і рэальныя пэрспэктывы зьдзяйсьненьня гэтай ініцыятывы. Ідэя скліканьня такога зьезду ўзьнікла яшчэ ў другой палове мінулага году ў кіраўніцтва Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына», пры гэтым месцам правядзеньня зьезду была прадбачана Вільня. Зразумела, гэта шчыра падтрымалі віленчукі, спагадліва аднесьліся й прадстаўнікі беларускіх суполак другіх прыбалтыйскіх краінаў. Вядома ж, усім хочацца мець больш інфармацыі пра грамадзкае жыцьцё суседзяў.

Таму цікава пазнаёміцца з зацемкай ў №25 памянёнай вышэй газэты ў рубрыцы «Беларусы ў Эстоніі». Вось фрагмэнты гутаркі з Вольгай Галавашкінай-Крамарэнка, карэспандэнтам Эстонскага радыё, якая вядзе там перадачы для нашых суайчыньнікаў. Яна кажа:

— Я лічу беларусамі ўсіх, хто паходзіць з Беларусі, хто падтрымлівае беларускую культуру, ведае беларускую мову. А такіх у Эстоніі нямала. Ёсьць некалькі моцных суполак. Адна ў Кохтла-Ярве, горадзе шахцёраў. Працоўныя людзі менш цікавяцца палітыкай, больш культурай, захоўваюць свае звычаі, абрады, мову.

На пытаньне, як пачуваюць сябе беларусы сярод эстонцаў, спадарыня Вольга сказала: «Тыя, хто зразумеў і падтрымаў Эстонію ў яе барацьбе за незалежнасьць, жывуць нядрэнна, бо ў гэтай краіне паважаюць людзей, якія памятаюць і ведаюць свае карані, гісторыю, культуру, мову.

Наша беларуская суполка зьбіралася адзначыць 25 Сакавіка, Дзень незалежнасьці Беларусі, але нідзе не маглі знайсьці памяшканьне, бо арэнда яго каштуе вельмі дорага. І самае было для нас цікавае і нечаканае, што знайшлі мы яго ў самым цэнтры Таліна на Ратушнай плошчы. Там ёсьць невялікая прыватная кавярня, а ў ёй працуюць жанчыны, да іх мы зьвярнуліся, расказалі пра свае патрэбы. Яны прапанавалі правесьці сьвята ў іх кавярні. Ім проста цікава было паглядзець, як беларусы сьвяткуюць, што сьпяваюць. І нават эстонцы, якія прыходзілі з вуліцы, спыняліся і слухалі, як мы сьпявалі свае беларускія песьні. Цяпер нас запрашаюць, ды і грошы не бяруць. І ўсё гэта за песьні!..

І яшчэ я хацела сказаць, што да нас нядрэнна ставяцца ўлады Эстоніі. Мне здаецца, што яны нас паважаюць не як рускамоўных, а як беларусаў. Мы можам адкрываць свае школы з беларускай мовай. Мы маем права друкаваць свае газэты і часопісы, мець сваё радыё.

А на пытаньне, ці абавязкова беларусам, якія жывуць у Эстоніі, ведаць эстонскую мову, яна сказала: «На бытавым узроўні абавязкова. Мы павінны паважаць людзей, сярод якіх мы жывем, тады і нас будуць паважаць».

У №26 тэй жа газэты чытаем рэпартаж з Латвіі пад назваю: «Гукі роднай мовы пахнуць верасам і мятаю». У ім паведамляецца, што «26 траўня ў Доме Саюза пісьменьнікаў Латвіі адбылася сустрэча беларусаў, якія пражываюць ў Рызе, Даўгаўпілсе, Ліепаі, Вентспілсе, з дарагімі гасьцямі — пісьменьнікамі з Беларусі. Сустрэчу адкрыў старшыня праўленьня Саюза пісьменьнікаў Латвіі Віктар Авотыньш. Гоман беларускіх дуброў, сініх рэк і азёраў, рытуалы, каб ураджай на славу вырас і прыход Купальля — усё гэта аднавіў у памяці дзіцячы хор пад кіраўніцтвам Сяргея Аленкіна. Ён выступіў адразу пасьля афіцыйнай часткі сустрэчы. Невялічкі канцэрт — гэта яшчэ адна магчымасьць зразумець глыбінную повязь традыцый двух народаў-суседзяў. Гэтую ж тэму разьвіў у сваім выступленьні паэт Сяргей Панізьнік».

На сустрэчы шмат гаварылася пра літаратурныя сувязі, пра дасягненьні перакладчыкаў, якія дапамагаюць ажыцьцявіць такую сувязь.

«Зьдзіўляюся таму, колькі агульных каранёў ёсьць у абодвух народаў. Гэта ня можа не спрыяць стварэньню добрых і праўдзівых твораў. Аб дружбе, дабраце беларусаў, аб іх чыстасардэчных прачуцьцях гаварылі на сустрэчы перакладчыкі і паэты.

А завяршыў сустрэчу мастацкі ансабль беларускай дыяспары «Надзея». Прагучалі беларускія народныя песьні — лірычныя й жартоўныя, фальклёрныя, абрадавыя напевы. Удзельнікі ансамбля гэтым самым як бы пацьвердзілі тое, аб чым гаварылі многія выступаючыя: «Гукі мовы беларускай сапраўды пахнуць верасам і мятай, яны кранаюць сэрцы людзей», — паведаміў з Рыгі Лявон Шакавец.

А як жывуць беларусы ў Літве? Пакуль што пра іх дасягненьні мала вядома шырэйшаму чытачу, прынамсі са старонак «Голаса Радзімы». Ці мо тутака мала што адбываецца вартага ўвагі, ці мо гэта вынік іх сьціпласьці?

Зьезд беларусаў Балтыі павінен прынесьці многа карысьці ўсім яго ўдзельнікам, дапамагчы падзяліцца вопытам, атрымаць зьмястоўную інфармацыю з першых рук, абмеркаваць свае цяжкасьці, многія з якіх супольныя для ўсіх нашых згуртаваньняў. Толькі прыведзеныя два допісы пацьвярджаюць, як нам патрэбна родная песьня, мілагучная родная мова, як неабходна пазбыцца абразьлівага ярлыка «рускамоўнае насельніцтва», якім спэкулююць рэваншысцкія імпэрскія сілы Расеі, што быццам нас «бароняць», а па сутнасьці стаяць на перашкодзе аднаўленьня грамадзкага жыцьця.

У беластоцкай газэце «Ніва» ёсьць вартае ўвагі паведамленьне нашага земляка з Варшавы Янкі Жамойціна пра ўражаньні ад сьвяткаваньня юбілею Віленскай Беларускай Гімназіі. Ён станоўча ацэньвае ўзаемаадносіны між беларускімі суполкамі Вільні:

— Салідарнае і талковае супрацоўніцтва ўсіх грамадзкіх арганізацый віленскіх беларусаў дае неблагія вынікі. Таварыства Беларускай Культуры пасьпяхова вядзе перамовы з уладамі горада ў справе будынка і самастойнасьці для беларускай сярэдняй школы, арганізуе ў собскім памешканьні пры вул. Жыгіманту 12 сустрэчы, розныя імпрэзы, дабілася згоды на атрыманьне гляцу пад будову музэя Якуба Коласа ў прыгарадзе Павільніс. «Сябрына» ладзіць вечарыны, напрыклад, велікодныя і іншыя. Арганізуюцца раённыя суполкі ТБК, напрыклад, у Сьвянцянах. Шматгадовы грамадзкі дзеяч беларускага асяродзьдзя Мікола Рулінскі пазнаёміў мяне з праектам статута культурнага таварыства, арганізаванага ім ў Тракайскім раёне. Такім чынам цэментуецца беларускае асяродзьдзе».

Вось гэткі погляд староньняга й аб'ектыўнага назіральніка. Гэта робіць гонар віленскім беларусам.

Падрыхтаваў Іван Міхальчук

РАЗМЫЎ

Калі ў старажытным сібірскім горадзе Томску, гэтым дзіўным горадзе, дзе на галоўнай вуліцы заўсёды безьліч юных твараў, а побач, па ціхіх вулках дажываюць свой век дзівакаватыя томскія бабулькі й дрэмлюць між шматпавярховак і сьмецьцевых скрынак цудоўныя карункавыя церамы, калі ў гэтым слаўным горадзе сесьці на шпаркую «Ракету», праз якую гадзіну вынясе цябе змучаная хімікаліямі прыгажуня Томь на вольны абшар магутнай Абі, і паплывеш ты далей на поўнач у край, які афіцыйна завецца Томскай вобласьцю, а называўся здаўна Нарымскім краем.

Амаль дваццаць гадоў мінула, як зь дзіцячым захапленьнем плылі мы, томскія першакурсьнікі, у тыя мясьціны, у Чаінскі раён, «на бульбу». Ведалі мы тады, што гэта рамантычны край тайгі, балотаў, «вялікай нафты» ды царскай катаргі. Са зьдзіўленьнем пачула я тады ў тамтэйшых вёсках родную беларускую мову. Мясцовы хлопец на маё зацікаўленае пытаньне толькі махнуў рукой: «Ай, у нас тут сплошь потомки кулаков живут».

Толькі праз шмат гадоў дачуліся мы праўды аб гэтых мясьцінах: як прывозілі людзей параходамі і скідалі на пустэльных берагах ды на выспах бяз ежы, адзеньня, як паміралі яны тут, як елі гадаў, як тыя, каму пашанцавала ўцалець, абжывалі гэтыя халодныя берагі. Везьлі сюды адусюль і вельмі шмат — з Беларусі і Ўкраіны. У дваццатых гадох было тут 40 тысяч насельніцтва, а ўжо ў 1931 годзе пад назіраньнем спецкамэндатураў знаходзіліся больш за 200 тысяч чалавек. А гэта быў толькі пачатак. Бяспраўныя людзі не хацелі моўчкі схіляць галовы, не аднойчы паўставалі. У раёне, дзе мы працавалі, у пачатку трыццатых палала вялікае паўстаньне, якое жорстка й бязьлітасна было падушана вайскоўцамі. Людзей забівалі на мейсцы, звозілі на расправу ў акружны цэнтар Калпашава.

З дзяцінства добра ведаю бабуліну сям'ю. Ужо вельмі старэнькія, бабуля і тры яе сястры і зараз сябруюць між сабой і клапоцяцца адна аб другой. Сябрую і я са сваімі стрыечнымі бабулямі, цёткамі, дзядзькамі і іх дзеткамі. І таму дужа дзіўлюся, калі нядаўна падчас шчырай размовы чую ад бабулі нечаканае: што мелі яны яшчэ й старэйшую сястру, і што была яна сасланая на пачатку трыццатых у Томскую вобласьць разам з сям'ёй мужа. Называе бабуля й дакладны адрас, адкуль атрымалі яны апошні ліст яшчэ перад вайной. Пачуўшы яго, я ледзьве не падаю з крэсла. Бо гэта менавіта тая самая вёска, дзе бесклапотна кідалі зерне, ірвалі лён, бавілі час на скоках мы дваццаць гадоў таму. І нагадваю адразу ж непрыветны, сумны край і беларускую мову мясцовых жыхароў. Пачынаю ўпікаць бабулю: «Чаму ты раней маўчала?», але спыняюся. Пытаю ў сябе: «А ці ж цікавіліся мы раней, а ці ж распытвалі нашых старых?» Час, у які мы гадаваліся, быў часам глухога маўчаньня. Маўчалі людзі, маўчалі злачынцы (маўчаць яны і зараз), маўчалі родныя пакутнікаў, маўчалі і тыя пакутнікі, якім пашчасьціла застацца жывымі.

Забыліся на ўсё? Не! Нагадала ж мая васьмідзесяцігадовая бабулька адразу, без паперкі дакладны адрас і імёны ўсіх сасланых родных. Дванаццаць чалавек іх было: Ганна, Юліян, Бронік, Стась, Казімір, Амалія, Сальвіна, Янка... Няўжо ўсе бесьсьлядоўна загінулі? «Шукалі мы іх», — кажа бабуля, «пісалі туды некалькі разоў. Аднойчы й адказ атрымалі: «Скуратович Анна с сыновьями выехала в неизвестном направлении».

Дзе той невядомы напрамак? Ці ня ў той жудаснай яміне, якая адкрылася ў глухі 1979 год у Калпашаве, былым цэнтры Нарымскай акругі. Здаецца, сама прырода не вытрымала тады людзкога маўчаньня. Раньняй і цёплай была вясна ў тым годзе, шырока разьліліся рэчкі. Томская вобласьць пад кіраўніцтвам Ягора Кузьміча Лігачова зьбіралася ўрачыста адзначыць чарговы Першамай. Напярэданьні сьвята Обь падмыла стромкі, вышынёй некалькі дзесяткаў мэтраў Калпашаўскі яр, бераг абрушыўся і перад вачыма зьнямелых калпашаўцаў як быццам зьявіўся ад. Вялізная яміна дзе ляжалі сотні трупаў. Мужчыны, жанчыны, дзеці... Перасыпаныя вапнай, яны цалкам захаваліся ў халоднай паўночнай зямлі. Замітусіліся ўлады. Што рабіць? Абнесьлі страшнае месца высокім плотам, і пачалася жудасная расправа з нябожчыкамі. З Томску быў вызваны буксір і адданы загад змываць бераг разам з трупамі. Мылі некалькі сутак і ўдзень і ўначы. Трупы падалі ў ваду. Да іх прывязвалі балванкі й тапілі. Тых, якія не хацелі тануць, рэзалі вінтамі, білі вёсламі. Рэшткі раскрышаных трупаў плылі ўніз па Абі, да акіяна. «Запах был ужасный, не пожелаешь и врагу, — успамінае капітан цеплахода, — мы люди подневольные, делали что прикажут. Топлива сожгли 60 тонн. Трупы были целые, разной величины. Видел на трупах розово-белое бельё. Трупы плавали. Кагэбэшники фотографировали. Полковник заметил, что у нас нету мяса. На следующий день мясо привезли, и кушали мы весь период работы очень хорошо. Теплоход почти весь ушел в берег (образовалась бухта). В Томске меня повезли в КГБ на чёрной «Волге». Страх был у меня. От имени Андропова вынесли благодарность и подарили приёмник «Томь», механику — часы, женщинам по 20 рублей».

Рэха гэтай нечалавечай расправы пракацілася тады па вобласьці і сьціхла. Калі вада сыйшла, агаліўся бераг, усыпаны касьцьмі. Іх закідалі graвіем. Але доўга яшчэ неразумныя калпашаўскія хлапчукі каталі па вулках дзядоўскія чарапы.

Толькі праз дзесяць гадоў, дзякуючы дасьледваньням томскай грамадзкасьці, томскага «Мэмарыялу», аб калпашаўскім размыву стала шырока вядома, былі сабраны матэрыялы, апрошаны сьведкі. Былі намаганьні прыцягнуць да адказнасьці вінаватых у гэтым блюзьнерстве. Але...

І ўсё ж, ня гледзячы на супярэчлівасьці й цяжкасьці часу, у які мы зараз жывем, я ўдзячна яму, нашаму часу, што ён хоць часткова спыніў размыў ня менш страшны за калпашаўскі, размыў нашае памяці, нашага сумленьня. Што пачынаем успамінаць загінуўшых на роднай зямлі і ў халоднай далечыні Сібіры, пакуль жывыя яшчэ старыя, якія могуць расказаць, пакуль мы, маладзейшыя, ня страцілі зусім патрэбу слухаць, памятаць, хварэць сэрцам. Але ці не здараецца часам так, што памянуўшы ўсіх разам, запаліўшы сьвечкі на братэрскіх могілках, не імкнемся мы далей знайсьці і ўспомніць кожнага. Бо кожны з іх меў родных, меў свой куток, дзе зараз жывуць яго нашчадкі, яго суседзі. Калі пакутавалі яны, калі клалі свае галовы ў чужую зямлю, напэўна спадзяваліся, што мы, іх родныя і суайчыньнікі, калі-небудзь успомнім і даведаемся, якія яны былі, як жылі, на што спадзяваліся і як загінулі.

Шукаю з дапамогай томскіх сяброў сваю стрыечную бабулю, маю надзею знайсьці хоць нейкія зьвесткі аб гэтай вялікай сям'і, бо веру, што гэта патрэбна ня толькі маёй старэнькай бабулі і яе сёстрам, гэта патрэбна мне, маім малым дзецям і будучым дзецям маіх дзяцей, бо забыцьцё мінулага гарантуе яго паўтор. «Толькі рабы ня памятаюць сваёй гісторыі» (Анатоль Франс).

Тацьцяна Дзербан

Беларуская кніга ў Вільні

Апошнім часам у віленчукоў зьявілася магчымасьць набыць беларускія кніжныя навінкі. У кнігарнях «Menskas» і «Русская книга» вось ужо месяц дзейнічаюць беларускія аддзелы. Там вы можаце выбраць на свой густ дзіцячую, мастацкую і навуковую літаратуру.

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.
— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».
— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.
— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях званіце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49

БЕЛАРУС ВІЛЕНШЧЫНЫ

ШТОТЫДНЁВАЯ СТАРОНКА ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ Ў ЛІТВЕ № 39

І ЗЬЕЗД БЕЛАРУСАЎ КРАІН БАЛТЫІ

Рэгіёны: Літва, Латвія, Эстонія, Пецярбург, Каралевец, Польшча.

Асноўная задача: Усталяваньне сталых сувязяў паміж беларусамі, якія жывуць у гэтым рэгіёне, а таксама Бацькаўшчынай, у галіне нацыянальна-культурнага жыцьця.

Час правядзеньня: 6-7 жніўня 1994 года.

ПРАГРАМА

6-га жніўня

11.00 Урачыстае адкрыцьцё

14.00 — прывітальныя выступленьні

— канцэрт беларускіх артыстаў Вільні

15.00-17.30 Выступленьні дэлегатаў

18.00-19.00 Адкрыцьцё мэмарыяльнай таблiцы Янкі Купалы (вул. Віленская 14)

7-га жніўня

10.00-12.45 Дыскусіі, рабочыя сустэчы па інтэрэсах (заля ТБК, вул. Жыгімонта 12-3)

Асноўныя тэмы:

1. беларускія суполкі і іх узаемасувязь
2. сродкі масавай інфармацыі
3. школьніцтва, праблемы адукацыі
4. мастацкая самадзейнасьць
5. рэгіянальныя сувязі і абмены
6. сувязі з Беларусяй праз ЗБС «Бацькаўшчына»

13.00-14-00 Прыняцьце выніковых дакумэнтаў

15.00-18.00 Экскурсіі па беларускіх мясьцінах Вільні, ускладаньне кветак на могілках Росы

Арганізацыйны штаб зьезду — тэл. 616532

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

* * *

У 1995 годзе выдавецтва «Полымя» плянуе выпусьціць шэраг кніг, што садзейнічаюць абуджэньню нацыянальнай сьвядомасьці. Найперш гэта краязнаўчая літаратура. Мяркуецца выдаць першую кнігу нарысаў С.Барыса «Сыны і пасынкі Беларусі», героямі якой зьяўляюцца Усяслаў Чарадзей, Вітаўт, А.Міцкевіч, В.Урублеўскі, К.Езавітаў, Т.Касьцюшка, С.Булак-Булаховіч, С.Рак-Міхайлоўскі, Б.Кіт, Ф.Аляхновіч ды іншыя. Працягам кнігі «Імя ў летапісу» В.Чаропкі стане яго ж кніга «Ўладары Вялікага княства», са старонак якой паўстаюць воблікі М.Глінскага, К.Астрожскага, Л.Сапегі, Я.Радзівіла і іншых слынных сыноў Бацькаўшчыны.

* * *

Адбыўся ўстаноўчы сход Згуртаваньня навааградцаў сьвету. Шмат навааградцаў, што цяпер раскіданы па ўсяму сьвету, унясьлі ўклад у сусьветную навуку й культуру. Узяць хаця б Барыса Кіта, які стаў аўтарам кнігі пра цьвёрдае паліва для касьмічных караблёў, прызнаным аўтарытэтам у галіне матэматыкі й астранаўтыкі. Старшыня Рады Беларускай Народнай Рэспублікі, доктар Язэп Сажыч, рэдактар газэты «Беларус», доктар Ян Запруднік, кіраўнік беларускага радыё ў Аўстраліі Міхась Раецкі, кіраўнік фальклёрна-этнаграфічнага гурта «Васількі» з Нью-Ёрку, прафэсар хіміі Ала Орса-Рамана — усе яны выхадцы з Навагрaдчыны. Старшынёй згуртаваньня выбраны Я.Лецка.

* * *

Знакамітая фірма «Дайнова», якая апошнім часам спрыяе нацыянальнаму адраджэньню, зьяўляючыся спонсарам многіх добрых пачынаньняў, вырашыла матэрыяльна падтрымаць вядомага гісторыка й пісьменьніка, аўтара кнігі «Старажытная Беларусь» Міколу Ермаловіча. «Дайнова» устанавіла Міколу Іванавічу пажыцьцёвую штомесячную стыпэндыю ў памеры 500 тыс. рублёў (з улікам інфляцыі). Так адзначаны яго па сапраўднаму адраджэнскі подзьвіг. Як вядома, М.Ермаловіч не адзін дзесятак гадоў працаваў над гэтай кнігай, не маючы спадзяваньня, што яна калі-небудзь убачыць сьвет.

Таварыства Беларускай Культуры выказвае шчырую падзяку Малышаву Ўладзіміру Міхайлавічу за матэрыяльную дапамогу.

Горкая сустрэча з Бацькаўшчынай

12-13 чэрвеня ў Менску па ініцыятыве Згуртаваньня беларусаў сьвету «Бацькаўшчына» адбылася навуковая канфэрэнцыя «Культура беларускага замежжа». Для ўдзелу ў ёй прыехалі беларусы з многіх краін сьвету, у тым ліку і дэлегацыя ТБК з Літвы. Лёс раскідаў беларусаў па ўсяму сьвету, па-рознаму склалася жыцьцё. Многія з тых, хто апынуўся ў далёкім замежжы, вялі барацьбу за вызваленьне Бацькаўшчыны, бо былі ўпэўнены: дзень вызваленьня настане, захоўвалі самасьвядомасьць. І галоўнае, жывучы далёка ад дому, захавалі родную мову, веру ў свой народ.

Вось і я ехала на Бацькаўшчыну з захапленьнем, цікаўнасьцю, бо ў Менску, напрыклад, на экскурсіі была, калі вучылася ў школе, а з таго часу мінула ўжо нямала гадоў. Але Менск робіць такое ўражаньне, што знаходзішся ў глыбіні Расеі, дзесь у Іванаве: вуліца Леніна, шыльды па-расейску, мовы сваёй не чуваць, нічога беларускага ў сталіцы Беларусі няма. Далей — болей. Каля помніка Максіму Багдановічу няма ніводнай кветкі, ляжаў венік, падыйшоўшы бліжэй можна было разгледзець галінку бэзу, што даўно высахла й прыбраць якую няма каму. Вайсковыя могілкі зусім запушчаныя, у запусьценьні магілка Якуба Коласа. Вось такая ўдзячнасьць нашчадкаў. Дарма я шукала ў Менску сваё — беларускае, роднае, кроўнае, але нават у Траецкім прадмесьці нічога не знайшла. Уладкаваліся мы ў гатэлі «Беларусь», да Дому літаратараў нас вазіў аўтобус. Уваходзіць маладая жанчына ў аўтобус, прадстаўляецца, ня буду называць яе імя — ня гэта галоўнае: «Я работаю в гимназии, преподаю белорусскую мову, но лучше говорить по-русски». Каментарыі непатрэбны. Аб якой будучыні можна гаварыць, а тым больш аб сьвядомасьці. І што больш зьдзівіла: менскае згуртаваньне «Бацькаўшчына» — паміж сабой размаўляюць па-расейску.

Зусім іншым уяўляла Менск. Дарэчы, у Вільню часта прыязджалі прадстаўнікі розных згуртаваньняў з Менска, здаецца, размаўляюць па-беларуску, нібыта нешта робяць для захаваньня нашай культуры, але гэта на словах толькі. Захапляюцца Вільняй, але ў Літве іншыя адносіны да культуры нацыянальнай, да літаратуры, да рэлігіі і ўвогуле да спадчыны. Іншая сьвядомасьць, іншая актыўнасьць моладзі, іншае асяродзьдзе. Як можна выкладаць і не любіць мову, бо калі выкладчык не размаўляе па-беларуску, ён ня можа зацікавіць дзяцей. Зьява фэнаменальная. А дзе яшчэ можна сустрэць такі маразм, акрамя Беларусі, каб сэсіі розных Саветаў вяліся не на дзяржаўнай мове?

Партыйная наменклатура, якая зьнішчыла нашу культуру, беларускія школы, архітэктуру, апляввала гісторыю, трымае ўладу ў сваіх руках. Гавораць: «Які кіраўнік, такі і народ». Нельга з гэтым канчаткова згадзіцца. Няўжо наш народ такі безаблічны, заідэалагізаваны, нсадукаваны?

Пакідала Менск, а ў душы боль: калі раней і была надзея на адраджэньне Бацькаўшчыны, то яна ўжо канчаткова зьнікла. Бо гэта залежыць толькі ад нас саміх, ніхто й нішто не дапаможа, нават расейскі рубель.

Леакадзія Мілаш, Вільня

Да 125-х угодкаў нараджэньня Лявона Вітан-Дубейкаўскага

біяграфічны нарыс

Лявона Вітан-Дубейкаўскага, беларускага культурна-грамадзкага дзеяча й інжынера-архітэктара высокай кваліфікацыі можна сьмела залічыць да заслужаных віленчукоў ня толькі таму, што яго магіла знаходзіцца на старажытных могілках Росы ў Вільні. Але ж Лявон Дубейкаўскі пражыў бязвыезна прынамсі два апошніх дзесяцігодзьдзі свайго жыцьця ды з беларускім асяродзьдзем Вільні быў у цесным кантакце яшчэ з гэтак званай «нашаніўскай пары», калі тут выдавалася тая першая сапраўдная газэта «Наша Ніва». І хаця лёс кідаў яго па розных краінах, але ж у Вільні прыжыўся вельмі трывала. У памяці нашчадкаў ён застаўся і як дзеяч таго асяродзьдзя, што змагалася за незалежнасьць Беларускай Народнай Рэспублікі, і як папулярызатар беларускай культурнай спадчыны, і як таленавіты дойлід, якога будоўлі яшчэ сёньня можам знайсьці ў Вільні, на Віленшчыне, па ўсёй Беларусі і нават па-за яе межамі.

Дык ня дзіва, што яго магілу пры кожнай нагодзе з вялікай пашанай наведваюць прадстаўнікі тутэйшага беларускага грамадзтва і яна згадваецца ў літоўскім і польскім даведніках пра могілкі Росы, дзе пазначаны магілы знаных дзеячоў культуры нашага краю.

Пачынаючы кароткі жыцьцяпіс Лявона Вітан-Дубейкаўскага, хочацца адзначыць, што неўзабаве будзе нагода адзначыць 125-ыя ўгодкі яго нараджэньня, бо нарадзіўся ён 7 ліпеня 1869 году ў вёсцы Дубейкава на Мсьціслаўшчыне ў патрыярхальнай шляхецкай сям'і гэрбу Вітан. Пачатковую навуку атрымаў у Мсьціслаўскай гарадзкой школцы, на будаўніка вучыўся ў Варшаве ў Школе будаўнічых рамёстваў, скончыўшы якую заснаваў сваё бюро ў Смаленску. Асноўныя будоўлі гэтага пэрыяду — цэрквы ў Манастырышчыне й Ярсаве на Смаленшчыне, скарбніца ў Вязьме. У 1894 г. перамогаю ў конкурсе Дубейкаўскі дамогся права на будову мураванага касьцёла ў Смаленску, а ў 1901 г. — фабрыкі жалезабэтонных вырабаў. Тым жа часам стала працуе ў рэстаўрацыі — аднаўляе касьцёлы ў Воршы, Мсьціславе, Крычаве, Смалянах, Сьвіслачы ля Бярэзіны.

У 1902-1903 гадах Дубейкаўскі вучыцца ў Пецярбурскім Інстытуце цывільных інжынераў, па заканчэньні якога працягвае працу ў сваім Смаленскім бюро, цяпер ужо і архітэктарам. Каб канчаткова сьцьвердзіцца прафэсыйна, у 1907-1910 гадах навучаецца ў Парыжы ў славутай Акадэміі архітэктуры і атрымлівае дыплём архітэктара-мастака.

З 1910 г. Дубейкаўскі ў Варшаве. Да 1913 г. ён працуе архітэктарам у вядомым бюро Лільпопа і Янкоўскага, праектную працу ў якім сумяшчае з выкладаньнем курса будаўніцтва ў сярэдняй Тэхнічна-прамысловай школе інжынера Пятроўскага. У 1913 г. закладае ўласнае архітэктурнае бюро і даволі пасьпяхова працуе да 1915 г. Сярод тагачасных пабудоваў — летнік Сталыгваў у Ажарове пад Варшавай, шэраг прыбыткавых дамоў. Становіцца сябрам Варшаўскага Кола Архітэктараў.

Жывучы ў Варшаве, быў актыўным удзельнікам створанага там Беларускага гуртка, у склад якога ўваходзілі сярод іншых Гальляш Леўчык, Зоська Верас, Рамуальд Зямкевіч. Наездамі бываў у Вільні, дзе сябраваў з многімі дзеячамі беларускага адраджэньня, што гуртаваліся вакол «Нашай Нівы». Бываў таксама ў Пецярбурзе, дзе таксама сустракаўся з беларускімі дзеячамі, у тым ліку з Вацлавам Іваноўскім. Пра ўражаньні аб Дубейкаўскім у віленскім асяродзьдзі чытаем у лісьце Марысі Галубянкі да Зоські Верас з 1914 г.: «Дзядзька Лявон, як яго называлі ў Вільні, вельмі мне падабаўся, ён быў дужа вясёлы, з глыбокім пачуцьцём гумару, меў шырокія погляды» — канец цытаты.

У 1916-1917 гадах жыў у Менску, быў блізкі да дзеячоў, што гуртаваліся пры «Беларускай хатцы» — між імі Фальkoўскі, Смоліч, Максім Багдановіч, Зоська Верас, Уладзіслаў Галубок — сярод іх сустрэў новы 1917 год. Пасьля зьезду Беларускіх арганізацый у Менску у сакавіку 1917 году ўвайшоў у склад Беларускага Нацыянальнага Камітэту. З 1918 году ізноў у Варшаве. У наступным годзе чытае папулярныя лекцыі аб будаўніцтве на Беларускіх настаўніцкіх курсах у Вільні і Горадні, а затым пераяжджае на сталае жыхарства ў Вільню.

Вось пералік некаторых архітэктурных твораў віленскага пэрыяду: 1922 г. — царква старавераў у Відзах, 1923 г. — перабудова Віленскіх Бэрнардынскіх муроў пад факультэт мастацтва ўнівэрсытэту — цяпер у іх Акадэмія мастацтва Літвы. 1924 г. — касьцёл у Дрысьвятах і прыватны дом на вул. Славацкага ў Вільні, затым лясьніцтва ў Шумску, дамы ў Кене дый шмат іншых пабудоваў у Вільні і на Віленшчыне. У 1925-1929 гадох кіруе Школай будаўлянага рамяства і разам з вучнямі ставіць шэраг будынкаў паводле сваіх праектаў. У 1926 г. перабудоўвае ўласную сядзібу на вуліцы Падгорнай у Вільні, пазьней кіруе аднаўленьнем комплексу Францішканскага кляштару на Троцкай вуліцы, уніяцкага манастыра ў Друі, праектуе кляштар у Непакалянаве ля Варшавы. Асабліва варты ўвагі збудаваны ім комплекс каапэратыўных жыльлёвых дамоў, вельмі сучасных, на Антокалі непадалёк касьцёла Пятра і Паўла ў Вільні.

Вітан-Дубейкаўскі быў жанаты з карэннай віленчанкай нямецкага паходжаньня Юліянай Мэнке — псэўдонім Кветка Вітан. Яна, яе сястра і браты ўдзельнічалі ў беларускім адраджэнскім руху. Сам жа ён быў у цэнтры культурна-грамадзкага жыцьця беларусаў Вільні. Супрацоўнічаў у Беларускім Інстытуце Гаспадаркі і Культуры, быў сябрам беларускага каапэратыўнага таварыства «Пчала», уваходзіў у склад камісіі дапамогі беларускай студэнцкай моладзі. Чытаў публічныя лекцыі і рэфэраты па беларускаму дойлідзтву, быў шырака вядомы ў колах нашай мясцовай інтэлігенцыі.

Памёр у Вільні ў лістападзе ў 1940 годзе. На магільным камяні надпіс па-беларуску са словамі: «Ня сумуйце, як тыя, што надзеі ня маюць!»

Лявон Луцкевіч

ІНФАРМАЦЫЯ

— кожны панядзелак у 19.30 па тэлебачаньню Літвы — беларуская праграма.

— кожную суботу ў 11.30 па другой праграме радыё перадача «Беларускае слова на хвалі Літоўскага радыё».

— кожны дзень у 21.00 інфармацыя для беларусаў Літвы — па першай праграме Літоўскага радыё.

— Хата-чытальня ТБК па вул. Жыгімонта 12-3. Працы з 11.00 да 14.00 і з 17.00 да 20.00 штодня акрамя суботы і нядзелі. Тэл. 61-65-32.

Старонка «Беларус Віленшчыны» зьяўляецца органам Таварыства Беларускай Культуры ў Літве, якое нясе ўсю адказнасьць за зьмест і форму публікацый.

Выдавец: Рэдакцыйная калегія Таварыства Беларускай Культуры ў Літве Старшыня Рады Таварыства Хведар Нюнька.

Свае допісы, пажаданьні і крытычныя заўвагі дасылайце на адрас: 2004 Вільня, вул. Селю 21, кв. 2

Па ўсіх пытаньнях звaніце па тэлефонах: 44-90-01, 75-86-06, 47-15-49